Sven Wimnell 1 november 2019:
DN - artiklar 8-31 oktober 2019 om utrikes förhållanden.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzo.pdf

Sven Wimnell 1 november 2019:
DN - artiklar 8-31 oktober 2019 om utrikes förhållanden.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzo.pdf

Innehåll:

Sida
3 - **DN-artiklar om utrikes förhållanden**
619 **8 - 31 oktober 2019.**

”Halva EU-budgeten måste gå till klimatsats-ningar”

TISDAG 8 OKTOBER 2019

DN. DEBATT 20191008

EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen har tillsammans med föreslagna klimatkommissionären Frans Timmermans utlovat ett reformpaket för klimatet, en “Green deal”. Men risken är stor att paketet inte kommer att innehålla vad som krävs för en grön och rättvis omställning, skriver Alice Bah Kuhnke (MP) och Pär Holmgren (MP).

Vi har bara några få år på oss att göra det som krävs för att nå Parisavtalet. Den tillträdande EU-kommissionen har ett avgörande ansvar. Lyssnar man på FN:s klimatpanel är detta den sista kommissionen som har möjlighet att uppfylla avtalets åtaganden. Det som krävs är en total omläggning av politik, energi och ekonomi.

EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen har tillsammans med den föreslagna klimatkommissionären Frans Timmermans lovat att presentera ett stort reformpaket för klimatet, en så kallad ”Green deal”. Vi gröna har länge arbetat för en sådan reform. Men trots att idén lanserades av vår partigrupp ser vi med

stor oro på vad som hittills presenterats av EU-kommissionen. Det finns en betydande risk för att kommissionens förslag inte kommer att innehålla vad som krävs för en grön och rättvis omställning.
I dag tisdag har EU-parlamentet en utfrågning av den tilltänkta klimatkommissionären Frans Timmermans. Vår gröna partigrupp kan bli avgörande för om han och von der Leyens kommission ska kunna tillträda. Vi arbetar gärna konstruktivt med honom men vårt stöd kräver ett verkligt klimatansvar.
Inför dagens utfrågning ställer vi gröna därför följande krav på en ”Green deal”:
1 Tillräckliga utsläppsmål i närtid. Frans Timmermans har fått i uppdrag att införa en ny klimatlag, med målet att EU ska bli koldioxidneutralt till 2050. Det är ett välkommet steg men inte tillräckligt. Målet till 2050 har fått berättigad kritik för att signalera att vi fortsatt kan släppa ut växthusgaser i flera decennier till. I själva verket är det avgörande att utsläppen minskar rejält de närmaste tio åren för att Parisavtalet ska kunna uppnås.
Att fokusera på ett mål som ligger 30 år in i framtiden avleder uppmärksamheten från den politik som behövs nu. Vi kan inte vänta med att reformera EU:s utsläppshandel, långtidsbudgeten och jordbrukspolitiken. Dessa instrument måste bli kompatibla med Parisavtalet redan under denna mandatperiod.
Det är därför avgörande att ett ambitiöst mål till 2030 ingår i klimatlagen. Den nya kommissionen har uttalat en ambition om att minska utsläppen med 40–55 procent till 2030. Detta är en förbättring men inte i linje med Parisavtalet, som alla EU:s länder har lovat att uppfylla. För att ha en

möjlighet att stanna under två graders global uppvärmning krävs sannolikt utsläppsminskningar på minst 65–80 procent till 2030, jämfört med 1990.
De som tycker att våra krav är för ambitiösa är välkomna att granska de koldioxidbudgetar som tas fram av experter på området och förklara hur de räknar fel. Annars blir de partier som står bakom Ursula von der Leyen svaret skyldiga över varför man i praktiken överger Parisavtalet och skjuter över ansvaret på kommande generationer.
2 Satsa hälften av EU-budgeten på klimat.
Det borde vara självklart att en ”Green deal” innebär betydligt höjda anslag till klimat i EU:s budget. Risken är dock stor att ”Green deal” i praktiken blir en ompaketering av befintliga EU-medel. I de yttranden som Timmermans har skickat till EU-parlamentet aviseras ingen ökning av de 25 procent av EU-budgeten som redan föreslagits till klimatsatsningar (ca 46 miljarder euro per år).
Kommissionens förslag på 46 miljarder euro per år är för lite, inte minst med tanke på att EU:s medlemsländer subventionerar fossil energi med 55 miljarder euro varje år. Ett avgörande första steg är att alla fossila subventioner slopas. EU har i internationella sammanhang åtagit sig att fasa ut dessa subventioner till 2020. Vi kräver att kommissionen nu går från ord till handling.
En verklig ”Green deal” kräver investeringar utan motstycke i historien. För att bli koldioxidneutralt beräknas EU behöva satsa upp till 2,9 procent av bnp (520–575 miljarder euro) årligen på klimatet. Det är helt centralt att EU-budgeten bidrar till detta. Vi gröna vill

därför att minst 50 procent av EU:s budget satsas på klimatåtgärder. Många medborgare tycker att klimatfrågan bör vara en av EU:s huvuduppgifter – det är dags att leverera vad medborgarna förväntar sig.

3 Ge konkreta svar om bilindustrin, flyget och jordbruket. På vissa områden kan kommissionens förslag i själva verket innebära försämringar för klimatet. Ett exempel är att kommissionsordföranden öppnat för att vägtransporter ska ingå i EU:s utsläppshandel, något bilindustrin länge har lobbat för.

EU:s utsläpp från bilar regleras i dag i separat lagstiftning. Det nuvarande kravet är att nyproducerade bilar ska minska sina utsläpp med 37,5 procent till 2030. Låter man bilindustrin ingå i utsläppshandeln riskerar utsläppskraven att minska betydligt eftersom det finns ett stort överskott på utsläppsrätter. Tills EU:s utsläppshandel ligger i linje med vad vetenskapen kräver bör detta undvikas. Det är hög tid att flyget börjar betala skatt för sin klimatpåverkan och tilldelningen av gratis utsläppsrätter till flyget måste upphöra. Vi ser också med oro på att någon större reform av jordbrukspolitiken inte verkar vara planerad. En genomgripande omställning av jordbruket är helt central för att uppnå klimatmålen. Inte minst för att skapa nödvändiga kolsänkor.

4 Omställningen måste vara rättvis. I dag lever mer än 118 miljoner européer på eller under fattigdomsgränsen. Därför måste klimatomställningen vara socialt hållbar och rättvis, men vi ser flera frågetecken kring fördelningspolitiken i Frans Timmermans förslag. Vi stöder inrättandet av den fond för rättvis omställning

Timmermans presenterat men denna kan inte enbart finansieras genom en omfördelning av EU:s befintliga strukturfonder.
Ny finansiering behövs för att sammanhållningen inte ska hotas i ett Europa där klyftorna redan växer. Vi gröna kräver också att jämställdhetsperspektivet genomsyrar alla delar av budgetprocessen så att en ”Green deal” tydligt främjar jämställdhet i prioriteringar och resurser.
Vi välkomnar att EU-kommissionen prioriterar klimatpolitiken högre än tidigare men ambitionerna i det vi hört hittills är för låga. Lyssnar man på våra krav finns dock möjligheten till en ”Green deal” som både är i linje med Parisavtalet och får brett stöd i EU-parlamentet.
Tiden för att kompromissa med vetenskapen är över.

Bakgrund. ”Green deal”

EU-kommissionens nya ordföranden Ursula von der Leyen har lovat att presentera ett reformpaket för klimatet under sina första 100 dagar, en så kallad “Green deal”. Den ska bland annat innehålla klimatinvesteringar och en ny klimatlag. Frans Timmermans, som i dag tisdag frågas ut av EU-parlamentets miljöutskott, föreslås bli ansvarig kommissionär för arbetet.

Pär Holmgren (MP), EU-parlamentariker och ordförande för samordningen av den gröna partigruppens klimatpolitik
Alice Bah Kuhnke (MP), EU-parlamentariker och vice ordförande för den gröna partigruppen i EU-parlamentet

Pristagarna avkodade en livsviktig process

Cellerna i människor och djur behöver syre för att förbränna föda och omvandla den till användbar energi. Det har vi vetat mycket länge, men inte hur cellerna gör för att anpassa sig när tillgången till syre varierar. Årets medicinpristagare Gregg Semenza, William Kaelin och Peter Ratcliffe kunde visa hur den livsviktiga processen går till.

Syreregleringen behövs bland annat

- under fosterutvecklingen, bland annat för bildningen av blodkärl och utvecklingen av moderkakan.

- när vi tränar och musklerna får syrebrist.

- på höga höjder med lägre syrenivåer i luften.

❶ Vid normala syrenivåer

Proteinet HIF-1a bildas hela tiden i cellen. När det finns gott om syre bryts det ner igen.

Proteinet HIF-1a bildas i cellen.

Några syre-atomer binds till HIF-1a-proteinet.

När HIF-1a är ihopkopplat med syreatomerna kan proteinet VHL känna igen det. VHL kopplar ihop sig med HIF-1a.

... och för det till cellens avfalls-station där det bryts ner.

❷ Vid syrebrist

När det är ont om syre bryts HIF-1a-proteinet inte ner utan ansamlas i cellen.

Proteinet kopplar ihop sig med och aktiverar fler än 300 gener i vårt dna.

Generna reglerar många olika fysiologiska processer, från organutveckling och ämnesomsättning till immunförsvar och läkning av sår och vävnader.

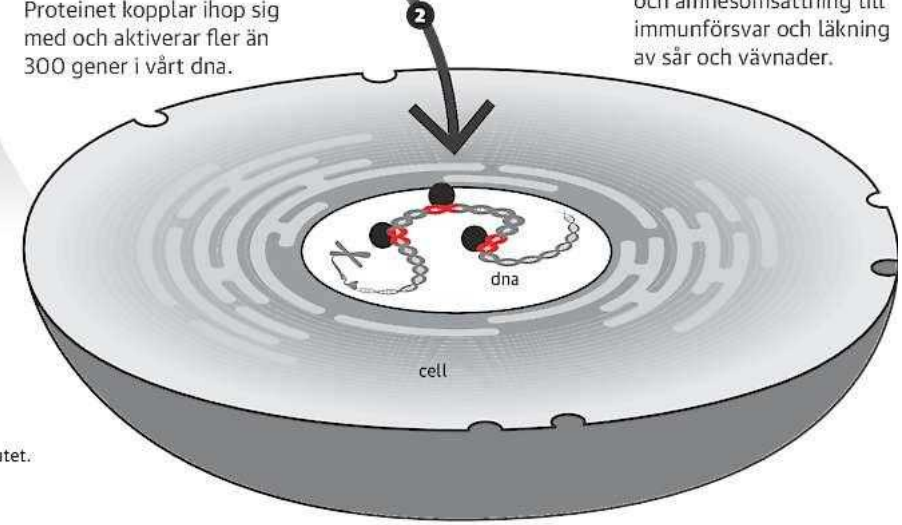

Källa: Nobelförsamlingen vid Karolinska institutet.
Grafik: Maria Westholm. Text: Maria Gunther

Fynd om cellers anpassning har gett nya strategier mot cancer

TISDAG 8 OKTOBER 2019

Kunskapen om hur cellerna anpassar sig efter varierande syrenivåer har inte bara lett till ökad förståelse om en livsviktig fysiologisk process utan också gett nya möjligheter att behandla bland annat blodbrist och cancer.

Under ett hårt träningspass, uppe på höga höjder och vid sår då blodtillförseln begränsas. Syrenivåerna kan förändras både lokalt i kroppen och i atmosfären och då måste kroppen snabbt anpassa sig.
Årets Nobelpris i fysiologi eller medicin handlar om den mekanism som gör att cellerna känner av och kan anpassa sig efter tillgången på syre.
Det har länge varit känt att cellerna behöver syre för att kunna omvandla näringsämnen till användbar energi. Men hur de anpassar sig efter varierande syrenivåer var okänt fram tills dess att Gregg Semenza, Peter Ratcliffe och William Kaelin gjorde sina upptäckter.
Utan den här funktionen hade vi inte kunnat bo över hela jordklotet, eftersom syrenivåerna varierar så mycket mellan olika platser.

Somliga Nobelpristagare har samarbetat. Men det har inte Gregg Semenza, Peter Ratcliffe och William Kaelin gjort, de har forskat parallellt och alla bidragit med olika delar.
Gregg Semenza studerade hormonet erytropoetin, epo. Det ökar nybildningen av blodkroppar och ökar i kroppen vid låga syrenivåer, hypoxi. Med försök på möss kunde han visa vad som behövdes för att aktivera epo vid hypoxi. Han hittade också ett proteinkomplex som var centralt i den här mekanismen, som han kallade HIF, hypoxia-inducible factor.
Peter Ratcliffe studerade också epo. Han kunde visa att mekanismen fanns i flera vävnader, inte bara i de celler som normalt tillverkar epo.
William Kaelin studerade däremot den genetiska von Hippel-Lindaus sjukdom, som ökar risken för cancer. Han hittade en gen, VHL, som var viktig vid syreregleringen i cellerna.
Tillsammans kunde Semenzas, Ratcliffes och Kaelins upptäckter förklara mekanismerna bakom cellernas förmåga att anpassa sig till förändrade syrenivåer. Det visade sig att HIF-proteinet produceras hela tiden. Vid normala syrenivåer bryts proteinet ned genom syret i blodet tack vare VHL. Men vid syrebrist i cellerna blockeras nedbrytningen och stora mängder HIF byggs upp. Då kan HIF säga till generna att slås på eller stängas av för att anpassas till den minskade mängden syre.
Eftersom produktionen pågår hela tiden kan omställningen ske blixtsnabbt.
Nobelkommitténs sekreterare Thomas Perlmann kallade det för en ”elegant switch-mekanism”. Peter Ratcliffe och William Kaelin upptäckte switch-

mekanismen samtidigt, oberoende av varandra, och deras artiklar publicerades bredvid varandra i samma nummer av tidskriften Science.
Det här systemet är till exempel viktigt vid träning, då det uppstår syrebrist i muskeln. Då sätter mekanismerna i gång för att anpassa ämnesomsättningen till syrefattiga förhållanden. Systemet har också betydelse vid bland annat blodkärlsbildning, immunsystemet och under fosterutvecklingen, bland annat för fostrets blodkärlsbildning och utvecklingen av moderkakan.
Men även cancerceller utnyttjar systemet för att öka blodtillförseln och få tumörerna att växa mer effektivt.
I dag vet vi att fler än 300 gener direkt påverkas av HIF, många är involverade i metabolism och blodkärlsbildningen.

Förra året belönades forskning om hur en bromsmekanism i immunsystemet kan användas för att angripa cancer. Årets Nobelpris handlar i stället om grundforskning, som ökar förståelsen om fundamentala fysiologiska funktioner. Det är ett klassiskt pris i fysiologi, inte medicin (det heter ju faktiskt Nobelpriset i fysiologi *eller* medicin).
Nobelpristagarnas forskning har dock lett till nya strategier för att behandla bland annat blodbrist och cancer genom att antingen aktivera eller blockera den här mekanismen. Ett exempel är vid kronisk njursvikt. Då är produktionen av proteinet epo sänkt, vilket i sin tur minskar nybildningen av röda blodkroppar. Det finns redan ett godkänt läkemedel i Kina och fler är under utveckling, och lär inom inte allt för lång tid dyka upp även i Europa.

Även om William Kaelin, Peter Ratcliffe och Gregg Semenza kanske inte var favorittippade fick de för tre år sedan världens näst finaste medicinpris, Laskerpriset. Många Laskerpristagare har senare fått Nobelpriset.
Årets Nobelpris i fysiologi eller medicin är precis ett sådant som Nobelförsamlingen vid Karolinska institutet verkar älska; forskning som har gett oss ökade kunskaper om viktiga processer i kroppen. Men som en bonus har vi också fått nya sätt att angripa allvarliga sjukdomar som cancer och blodbrist.

Amina Manzoor
amina.manzoor@dn.se

Fakta. Pristagarna

William Kaelin, USA
Född 1957 i New York. Studerade medicin med inriktning mot internmedicin och onkologi.
Professor vid Harvard Medical School i Boston sedan 2002.
Peter Ratcliffe, Storbritannien
Född 1954 i Lancashire i England. Studerade medicin i Cambridge och njurmedicin i Oxford.
Professor vid universitetet i Oxford sedan 1996.
Gregg Semenza, USA
Född 1956 i New York. Läste medicin vid University of Pennsylvania och pediatrik vid Duke University. Sedan 1999 professor vid Johns Hopkins University.
Källa: Nobelförsamlingen vid Karolinska Institutet
Förutom medaljen får trion varsitt diplom samt lika delar av prissumman nio miljoner kronor.

Fakta. Fysiologi eller medicin genom tiderna

Årlig internationell utmärkelse, instiftad av dynamitens uppfinnare Alfred Nobel. Delas ut av Nobelstiftelsen sedan 1901.
Antal priser: 110
Antal pristagare: 219
Yngsta pristagare: 32 år
Äldsta pristagare: 87 år

95% av pristagarna, 207 stycken, är män. Tolv kvinnor har tilldelats priset.
Källa: Nobelprize.org

Svenska barn i IS-läger kan släppas av kurder vid turkisk offensiv

TISDAG 8 OKTOBER 2019

Ett 80-tal svenska mammor och barn är fast i kurdkontrollerade syriska läger för IS-sympatisörer. Ovissheten om deras öde ökar efter att president Donald Trump meddelat att USA drar sig ur Syrien och lämnar fältet fritt för Turkiet.

– Blir det kris kommer vi att släppa en hel del av dem, skriver Syrienkurdernas Sverigerepresentant Shiyar Ali till DN.

De svenska barn till IS-terrorister som befinner sig i kurdkontrollerade läger i Syrien ska tas hem, meddelade Sveriges dåvarande utrikesminister Margot Wallström (S) i april. Men efter att sju föräldralösa svenska barn flögs till Landvetter i våras har inget hänt. De svenska barn som lever under usla förhållanden bland IS-sympatisörer i Syrien är kvar i lägren, tillsammans med

sina mammor som en gång anslöt sig till IS.
USA har varit en viktig allierad i de syriska kurdernas krig mot IS. När USA drar sig tillbaka ska ansvaret för IS-fångarna i lägren i stället gå över till kurdernas fiende Turkiet, som ska gå in i Syrien, enligt Vita huset.
Enligt kurdiska myndigheter i nordöstra Syrien finns minst 57 barn med koppling till Sverige i lägren. Nästan samtliga är under tio år. Några få är föräldralösa, men de flesta lever med sina mammor. Enligt listor som DN fått från lägermyndigheterna finns 25 svenska mammor i lägren, varav 21 är änkor. De flesta är under trettio år gamla.
Det största lägret med IS-anhängare och deras barn är det smutsiga och överbefolkade al-Hol. Det kallas flyktingläger, men är mer att likna vid ett fängläger. Här bor 73 000 människor. 65 procent av dem är barn. Ingen tillåts lämna lägret utan särskilt tillstånd, vilket är svårt att få.
Stora sektioner av lägret är särskilt avdelade för tusentals mammor och barn som en gång var en del av terrorsekten IS så kallade kalifat. Familjerna överlämnade sig till kurdiska styrkor efter att IS besegrats militärt. IS-männen som inte dödades i kriget separerades från sina fruar och barn och sattes i fängelser, medan kvinnorna och barnen hamnade i al-Hol.
När DN i april besökte al-Hol var kurdernas stora skräck just att Turkiet skulle gå in i den kurdkontrollerade delen av Syrien. Kurdiska myndighetspersoner uttrycker nu bitterhet över Trumps beslut och förbereder sig för en turkisk invasion.

De svenska barnen och deras mammor i al-Hol och andra kurdiska läger kan hamna mitt i ett nytt krig, mellan kurdiska och turkiska trupper.
– Om det blir kris kommer vi att släppa en hel del av dem, säger Shiyar Ali, Sverigerepresentant för det kurdiska självstyret i Syrien.
Shiyar Ali är, som många kurder, upprörd över att USA och västvärlden nu tycks vända kurderna i Syrien ryggen.
– Vi har skyddat hela världen från IS terror. Det som sker nu är moraliskt och politiskt helt fel. Vi hoppas att Sverige och andra länder ska trycka på USA för att ändra sig.
Röda korset och Rädda Barnen försöker sedan länge driva på för att hitta en lösning för svenskarna som är fast i Syrien. Den snabbt eskalerande situationen med Turkiets inmarsch gör läget akut.
– Nu är det verkligen brådskande att hämta hem barnen, säger Vendela Rundberg, pressekreterare på Rädda barnen.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se
Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Ann Linde, utrikesminister (S):
”Efter mer än åtta års konflikt behöver Syrien och regionen fred, inte en ny konflikt. Ett militärt agerande riskerar att få enorma konsekvenser och leda till ytterligare lidande.”
I ett uttalande skriver Mitch McConnell, senatens republikanske majoritetsledare, att bara Ryssland, Iran och Syrien tjänar på ett amerikanskt truppbortdragande: ”Och det skulle öka risken för att IS och andra terrorgrupper omgrupperar.”
Också representanthusets talman, Nancy Pelosi från Demokraterna, attackerar Trump i ett uttalande: ”Det här beslutet utgör ett direkt hot mot regional säkerhet och stabilitet och sänder ett farligt budskap till Iran och Ryssland, liksom till

våra allierade om att Förenta staterna inte längre är en pålitlig partner.”
TT

Trumps svek mot kurderna ett geopolitiskt jordskred

TISDAG 8 OKTOBER 2019

President Donald Trumps beslut att överge sina kurdiska allierade i Syrien – och ge grönt ljus för turkiska markoperationer i det så kallade Rojava-området – har vållat harm och bestörtning i regionen.

Jerusalem.

Trumps besked är en historisk markering av något som berör långt fler än kurderna.

Från Israel till Gulfstaterna inser USA:s allierade att regionens allianssystem nu rivits upp definitivt. Redan USA:s beslut att inte replikera på Irans attacker mot Saudiarabien chockade. Jämte sveket mot kurderna rör det sig om ett geopolitiskt jordskred.

Det som USA:s allierade kring Stilla havet fick lära sig för flera år sedan går nu upp för dess partner i Jerusalem, Amman, Muskat, Dubai, Riyad, Kuwait och Bahrain: den som bygger sin säkerhetspolitik på traditionella antaganden om amerikansk solidaritet, bygger på lösan sand.

De skräckslagna saudierna inledde under veckan indirekta förhandlingar med Iran och Israel höll natten till måndagen ett extra kabinettsmöte där man enades om en kraftig ökning av militärbudgeten. Att saudierna inte ens brydde sig om att hålla sitt luftvärn kring oljekällorna i stånd – det aktiverades inte vid den iranska attacken – berodde på den ingrodda övertygelsen att USA:s beskydd skulle freda dem mot allt ont. Iran slet masken av den illusionen.

En talesperson för SDF, den kurd-dominerade syriska motståndsrörelsen, lovade i ett samtal med libanesiska Radio Mayadin att man kommer att försvara sig mot ett turkiskt angrepp:

– Vi lät vårt blod för att besegra IS. Utan vår insats skulle Europa, Turkiet och USA fortfarande leva i skuggan av terrorn och bränna miljarder i kampen mot IS. Att USA nu skickar vår värste fiende mot oss är en dolkstöt i ryggen.

Turkiets president Recep Tayyip Erdogan lovade på måndagen att inte attackera kurderna förrän de amerikanska soldaterna i området dragits tillbaka. Både

Ryssland och Syrien varnade i skarpa ordalag Turkiet för att kränka Syriens oberoende.
President Trump underströk att ”det är dags för USA att dra sig ur konflikter där amerikanska intressen inte står på spel”:
– Turkiet, Europa, Iran, Irak, Ryssland och kurderna får ordna upp det här själva, twittrade han.
Enligt Turkiet är den Syrien-kurdiska milisen YPG identisk med terrorstämplade PKK, den turkisk-kurdiska väpnade rörelsen. Detta är i stort sett riktigt, men det är inte några PKK-aktioner som gjort invasionen av nordöstra Syrien till en hjärtesak för Ankara. Det område som SDF-YPG håller utgör en femtedel av Syrien, och fungerar sedan flera år som en stat, ”Rojava”. IS drevs från området av kurderna och deras arabiska och assyriska allierade efter ett dramatiskt slag om staden Kobani. Kurdernas insats, där kvinnliga soldaters roll i striderna vann stor medieuppmärksamhet, gjorde dem till kelgrisar i väst – för en tid.
Turkiet kan inte och vill inte ockupera hela det område kurderna behärskar, däremot skapa en 30 kilometer djup buffertzon på syriskt område och bryta den kurdiska kontrollen utmed den långa gränsen. Den turkisk-israeliske forskaren Hai Cohen från Tel Aviv-universitetet sade till Israels radio:
– Erdogan vill befolka denna zon med sunnimuslimska syriska flyktingar från Turkiet. Dels för att slippa flyktingarna, som blir allt mindre populära i Turkiet, dels för att späda ut kurderna och förvandla dem till en minoritet i sina hemområden.
De kurdiska miliserna beväpnades av Nato för att stå emot IS, alltså med

förhållandevis lätta vapen. Om Turkiet nu sätter in stridsflyg och pansar mot dem så behöver de nya allierade och nya leverantörer.
Trump meddelade sitt beslut i ett telefonsamtal med president Tayyip Erdogan på söndagskvällen. Frankrike och Storbritannien, som inte underrättades på förhand om Vita husets reträttbeslut, har också medverkat i stödet till kurderna. Frågan är i vilken mån europeiska kurder kan påverka sina regeringar att bistå deras fränder. Det skulle förvåna om Europa, som avstod från att ingripa under det blodiga syriska inbördeskriget, nu skulle rycka ut till kurdernas försvar med mer än sympatiyttringar.
En möjlighet som kurderna redan sonderar är att försöka närma sig Ryssland, som inte vill se turkarna kapa åt sig en del av det Syrien vars ende beskyddare Ryssland utger sig för att vara. Under 2016 och 2017 erövrade Turkiet delar av Rojava, bland dem städerna Afrin och Jarabulus, som turkifierats i rasande fart. Bland annat har ett turkiskt universitet grundats.
Det är inte klart om Turkiet kommer att öppna kriget med full volym, eller om man föredrar att skicka in sunnimuslimska miliser i hopp om att kurderna skall backa från gränsen utan strid. Turkiet har mycket att förlora på nya konfrontationer med kurderna. Det vet Erdogan och det var därför han förhandlade med PKK – tills de turkiska generalerna tvingade honom att sluta med det våren 2015. PKK har inte utfört terrordåd i Turkiets turistområden på flera år, och turistnäringen, som gick på knä efter flera IS-explosioner, har repat sig.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Costa kan behålla makten med stöd från vänster

TISDAG 8 OKTOBER 2019

Det portugisiska socialistpartiet PS klara seger i söndagens parlamentsval betyder sannolikt att premiärminister António Costa fortsätter att regera i minoritet med stöd av de bägge radikala vänsterfronter som stött honom sedan 2015. De olika högerpartierna tappade alla mark och vänsterpartierna väntas erövra över 130

av de 230 mandaten. Valdeltagandet, 51 procent, var det lägsta någonsin.
Costas PS, som väntas öka sin mandatandel från 86 till 106, måste förvissa sig om stöd från antingen marxistblocket BE eller kommunistpartiet PCP för att kunna fortsätta regera. Men bägge dessa partner kommer att sälja sig dyrt. I förra valet 2015 såg det ut som om de borgerliga partierna, med det tidigare regeringspartiet PSD i spetsen, tagit hem spelet.
Men socialistledaren Costa, bakom sitt godmodiga leende landets slugaste politiker, gick i allians med de marxistiska och kommunistiska småpartier som dittills förbannat honom. Inte bara det – han lyckades hålla fred med radikalerna mandatperioden ut, samtidigt som han hårdsanerade statens affärer och balanserade budgeten.

De vänsterradikala väljarna har varit måttligt roade av sina partiers medverkan i ett så hårdhänt och marknadspräglat projekt som Costas, och BE:s och PCP:s ledare deklarerar nu att de kräver radikala reformer, som minimilön för stora yrkesgrupper, för att fortsätta stödja Costa i parlamentet.
Costa är mycket nära de 116 mandat som krävs för absolut majoritet, och han hoppas fortfarande att utlandsrösterna, som är många i Portugal, ska hjälpa fram något av de gröna småpartierna och förse honom med de mandat han saknar.
Ekonomin är inte längre i akut kris, men många problem kvarstår. President Donald Trumps höjda tariffer på vin och andra EU-livsmedel drabbar flera viktiga exportgrenar.
Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Påvens toppmöte ska rädda Amazonas

TISDAG 8 OKTOBER 2019

Nu ger sig även Vatikanen in i klimatdebatten. Påve Franciskus har bjudit in 184 biskopar till ett särskilt toppmöte i Rom för att diskutera frågor rörande världens största regnskog. Det är första gången katolska kyrkan engagerar sig för Amazonas framtid. Rio de Janeiro.

Redan när argentinaren Jorge Bergoglio valdes till påve för sex år sedan uttryckte han sin oro över Amazonas. Efter att högernationalisten Jair Bolsonaro valdes till Brasiliens president förra året har oron tilltagit. Skövlingen ökar i rekordfart och de världsledare som kritiserar avverkningen häcklas av president Bolsonaro.

För att ta reda på vad som sker i regnskogen har påve Franciskus bjudit in biskopar från de nio länder som utgör Amazonas till att under tre veckor diskutera framtiden för världens viktigaste regnskog.

Vad som gör mötet än mer historiskt är att påven även bjudit in 35 diakonissor från Amazonas att medverka. Det är första gången som så många kvinnor deltar vid det katolska toppmötet som kallas synod (grekiska för sammankomst). Anledningen

är att många katolska präster undviker att arbeta i de avlägsna byarna i den svåråtkomliga djungeln. Upp mot 70 procent av de katolska församlingarna i Amazonas styrs av kvinnor.

– Påve Franciskus erkänner värdet av kvinnornas närvaro, säger den brasilianska sociologen Márcia Maria, vid universitetet i Roraima, till Folha de S. Paulo.

Toppmötet har fått titeln ”Amazonas: Nya vägar för kyrkan och en integrerad ekologi” och tänker även ta upp den kris som den katolska kyrkan genomlever i den brasilianska delen av Amazonas. Vid folkräkningen 2000 uppgav 70 procent av befolkningen att de är katoliker. Tio år senare har antalet sjunkit till 59 procent. Befolkningen har konverterat till de radikala pingstkyrkorna som sprider sig i Amazonas. Vid folkräkningen 2000 uppgav 21 procent i regnskogen att de var frikyrkliga. Tio år senare var de 31 procent. I dag är antalet frikyrkliga antagligen ännu fler.

– Påven är framför allt orolig för de byar där den katolska kyrkan inte når ut, säger den brasilianske jesuitprästen Adelson Araújo dos Santos till den brasilianska tidningen Folha de S. Paulo.

Inför valet förra året konverterade president Bolsonaro från katolicismen och blev pingstvän. Han använder nu den protestantiska väckelserörelsens framfart som politisk kraft och ser påve Franciskus som fiende till sin högernationalistiska politik. Bolsonaro har tidigare sagt att ledarna i det brasilianska biskopsrådet är ett ”ruttet gäng”.

Under mötet, som påbörjades i söndags och avslutas den 27 oktober, tänker påve Franciskus även diskutera Amazonas ur

ett teologiskt perspektiv. Han vill att människan ska se regnskogen som Guds verk och inte som en råvara.
– Påven vill att regnskogen ska vårdas som mänskligt liv. Den inställningen är en teologisk revolution, menar den brasilianske teologiläraren Vanildo Zugno.
Henrik Brandão Jönsson

Fakta. Största katolska landet

Brasilien är världens största katolska land, trots att numera endast 65 procent av landets 210 miljoner invånare uppger sig vara katoliker.
Det katolska toppmötet synod har hållits 16 gånger sedan 1965 i Vatikanen och har varje gång ett särskilt tema. Tidigare år har det varit Afrika (2009), Mellanöstern (2010) och förra året var temat ungdomar.
Inför årets möte har biskopar rest runt i Amazonas och hållit möte med 90 000 personer från olika byar, församlingar och organisationer. Erfarenheten från de träffarna kommer att diskuteras på mötet.DN

Hård dom utomlands mot Akademien: ”Årets två pris är befläckade”

TISDAG 8 OKTOBER 2019

Nobelprisets status är ”befläckad” och de dubbla Nobelprisen ”förringar” pristagarna. Domen över Svenska Akademien är hård bland litteraturkritiker och kulturredaktörer i omvärlden. Men flera ser en möjlighet till reparation av prisets anseende.

Sedan fjolårets kriser, konflikter och avhopp har lugnet lagt sig över återstoden av Gustav III:s akademi, som återigen har ett beslutsmässigt antal ledamöter. Förra året blev det inget Nobelpris i litteratur. I år ska det i stället bli två pris, som tillkännages på torsdag den 10 oktober. Akademiens kris har varit en stor nyhet även utomlands och i omvärlden råder - delade meningar om vad ett Nobelpris i litteratur numera är värt.

DN har kontaktat ett tjugotal ledande litteraturkritiker, författare, redaktörer och förläggare, varav hälften har svarat. Ingen av dem ser poängen med att Akademien delar ut dubbla pris 2019:

– Jag tycker att de skulle ha lämnat förra året tomt, som ett uttryck för ånger över skandalen, säger Andrew Brown, brittisk journalist, kritiker och redaktör.

Förläggaren Christopher MacLehose ser de dubbla Nobelprisen som ”ett trick” medan The Washington Posts litteraturkritiker Ron Charles tycker att de är onödiga.

– Den årliga utmärkelsen är ingen amortering. Kommittén förväntas inte kompensera för ett överhoppat år mer än att vi förväntar oss att de ska börja dela ut pris för åren de missade innan priset var instiftat, skriver Ron Charles till DN.

Javier Aparicio Maydeu, litteraturkritiker på spanska El País, anser att Akademiens val att dela ut priset två gånger leder till en prestigeförlust:

– Två priser på samma gång förringar bägge mottagarna, skriver han.

Suvi Ahola, litteraturkritiker och journalist på Helsingin Sanomat, är inne på samma spår: De dubbla prisen blir som två halvor

av ett pris. Pengarna från förra årets pris kunde ha använts bättre, menar hon:
– Beslutet att ha ett år utan pris skulle ha visat att Akademien har erkänt allvaret i sin kris och försökt hantera den på riktigt. Pengarna som ingick i förra årets pris skulle ha kunnat skänkas till något välgörande ändamål, som utbildning för flickor eller den globala metookampanjen, skriver Suvi Ahola.
Praktiskt taget alla svarande bedömer att Nobelprisets status har minskat, åtminstone på kort sikt. Den norska litteraturkritikern Audun Lindholm, chefredaktör på litteraturtidskriften Vagant, beskriver tilliten till Akademien som försvagad, men gör ändå skillnad mellan Akademiens administrativa respektive litterära omdöme.
– Att det förekommer intriger och makt-kamper inne i en akademi är som det alltid har varit, och Akademiens litterära omdöme har ingenting med ledamöternas moraliska vandel att göra. Med det sagt är det självklart livsviktigt för den inhemska trovärdigheten att ledamöterna inte aktivt bidrar till att ge Akademien dåligt rykte och att de inte beter sig på ett sätt som gör det oattraktivt för landets bästa litteraturkännare att sitta där, skriver han.
Också Nicola Lagioia, en av Italiens mest kritikerrosade författare, skiljer mellan de litterära valen och de sexuella skandalerna:
– Trots det som har hänt tror jag att Nobelpriset i litteratur fortsätter att vara av stor vikt i Italien. Det är en mycket viktig utmärkelse, förmodligen fortfarande den viktigaste i världen. I Italien har Nobelpriset tidvis kritiserats inte för sexuella skandaler utan för några av dess pristagarval, där politiskt korrekta

kriterier verkar ha varit viktigare än estetiska. Som att det skulle vara viktigare att vara en god demokrat än att vara Jorge Luis Borges. Nobelprisets prestige kommer i framtiden att mätas efter dess litterära val, inte de sexuella skandalerna, skriver Nicola Lagioia.

Clément Ghys, kulturredaktör på franska Le Mondes veckomagasin M, menar att Nobelprisets status är nedsolkad. Men inte för alltid:

– På kort till medellång sikt har händelserna haft en effekt på prestigen för Nobelpriset i litteratur. Årets två Nobelpris är på något sätt befläckade. Men på längre sikt tror jag inte att Nobelprisets status kommer att vara befläckad för evigt. Skandaler har förekommit förut. Litteraturen står ovan sådant, skriver han.

Även Suvi Ahola bedömer att Nobelprisets prestige har minskat. Om man förut tänkte sig att Svenska Akademien var en institution med superkrafter framstår den nu som mer mänsklig, tycker hon:

– Nobelpriset har blivit som vilket internationellt litteraturpris som helst. Fortfarande viktigt förstås, med dess långa traditioner och en stor prissumma. Jag har arbetat som litteraturkritiker och journalist med litteratur som bevakningsområde i nästan 40 år. I många år tänkte jag att Svenska Akademien har något slags litterära superkrafter, med information och upplysning på en annan nivå än oss andra. Efter att ha varit medlem i ett flertal juryer för litterära priser har det gått upp för mig att Svenska Akademien arbetar på exakt samma sätt som alla juryer. Varje ledamot har olika smak och sina egna favoriter. Det är ett spel där god övertalningsförmåga spelar

stor roll, och resultatet är ofta en kompromiss, skriver hon.
Det är en avförtrollande syn på Akademien som också delas av Washington Posts litteraturkritiker Tim Parks:
– Det är klart galet att förvänta sig att några professorer från ett land ska bestämma vem som är vår tids största författare, som om kultur och språk inte spelade roll i bedömningen. Prisets status härstammar ur en kollektiv önskan att ha ett sådant pris, att kröna en vinnare, inte ur någon särskild begåvning hos domarna, skriver han.
Bland de som anser att prisets status har minskat råder däremot delade meningar om varför. Flera litteraturkännare menar att valen av pristagare de senaste åren har varit en större skandal än hanterandet av anklagelserna om sexövergrepp.

– Kan du verkligen säga att en institution som ger Bob Dylan Nobelpriset i litteratur har någon prestige kvar? Jag ställer mig frågande inför det. Kommitténs val av litteraturpris verkar pendla planlöst mellan alltför obskyra figurer, för att tillfredställa någon politisk agenda, och vilt populära figurer, för att få positiv uppmärksamhet, säger Christopher MacLehose.
Andrew Brown är inne på samma spår och tror inte att det är Akademiens hantering av anklagelserna om sexuella övergrepp som har inneburit den största statusförlusten:
– Förmodligen har den varit mindre skadlig än några av pristagarna som har utsetts tidigare: Dylan, Jelinek, Modiano. De vilda pendlingarna mellan det esoteriska och det globalt populära tenderar att göra det mycket svårare för

folk att föreställa sig att det finns objektiva kriterier bakom valen, skriver han.
– Tyvärr känner många runt om i världen att Nobelpriset i litteratur har förlorat mycket av sin status. Förändringen i anda eller spelregler när priset gick till Bob Dylan bidrar också till att minska dess anseende. Det kan verka som att ledamöterna i Akademien har försökt att uppdatera eller renovera priset, men insatsen framstår som misslyckad, rent av frustrerad, skriver Javier Aparicio Maydeu.
Efter kulmen på Akademikrisen förra året har Akademien haft som målsättning att återuppbygga förtroendet i omvärlden. I en intervju i DN i lördags menade akademiledamoten Anders Olsson att bara hårt arbete kan reparera skadorna på Akademiens trovärdighet. Han tillade emellertid att ledamöterna inte haft tid att ge så många intervjuer med utländska - medier som de kanske hade önskat:
– Där är förtroendet fortfarande alldeles för lågt för vårt arbete. Det är väldigt viktigt att vi gör allt vi kan för att återupprätta det förtroendet, sa Anders Olsson i intervjun.
Bilden av omvärldens låga förtroende bekräftas i stora drag i DN:s enkät.
– Alla organisationer har sina dåliga perioder. Det här är en riktigt dålig period. Men om de under de nästkommande fem åren försöker återuppbygga det rykte de tidigare hade, genom att göra nobla pristagarval, så tror jag att alla kommer att låta det som har hänt under de senaste två tre åren försvinna ur minnet, säger Christopher MacLehose.
Också Nicola Lagioia tror att Nobelprisets framtida prestige kommer att mätas efter

dess litterära val snarare än de sexuella skandalerna.
Ett par röster verkar dock se Akademiens - senaste kris som toppen av ett isberg, där djupare strukturella problem döljs under ytan.
– Jag tror att det slags ogenerade kulturella elitism som Akademien förkroppsligar är mycket svårare att komma undan med i dag än för 50 år sedan. Det är inget problem som Akademien kan hållas ansvarig för, men det är ett som den kan vara oförmögen att lösa. Och om den inte är en genuin elitinstitution, varför skulle någon bry sig om dess åsikter? frågar sig Andrew Brown.
Tim Parks ser hela uppdraget med att utse en Nobelpristagare som i grund och botten omöjligt.
– Jag är säker på att de gör sitt jobb ordentligt. De tar det på allvar. De menar väl. Men som många akademiledamöter framhöll när Akademien först fick i uppdrag att administrera priset är det en uppgift som inte någon akademi borde behöva utföra. Det intressanta med Nobelpriset är folks önskan att det ska existera, skriver han.
Att upphöja enskilda författare kan verka komiskt, särskilt när det sker genom gamla ceremonier och medaljer, medger Audun Lindholm. Samtidigt anser han att den litterära nyttan av Nobelpriset ändå ursäktar dess föråldrade framtoning:
– Vad leder det till om vi genomskådar, förlöjligar och aktivt river ner en sådan institution? Det kommer inte att komma några nya priser med motsvarande status – därtill är ritualerna som omger det alltför starkt förknippade seder och hierarkier som är främmande för dagens samhälle. En förlust av detta pris skulle bli

en förlust för litteraturen som helhet. Nobelprisets plats i det offentliga medieutrymmet skulle i stället tas upp av amerikansk underhållningskultur och kapitalstarka techgiganter, understryker Audun Lindholm.

Också Javier Aparicio Maydeu framhåller Nobelprisets stora betydelse för bokbranschen. Han tror att de nuvarande problemen kan övervinnas – helt enkelt för att Akademien har hanterat kriser förut.

Men vilken väg ska Akademien välja? Hur ska den återuppbygga sitt förtroende? Ska den stå fast vid sin otidsenliga särart, som genuin elitinstitution, eller sträva efter modernisering och samtidsanpassning? I den frågan anas en spricka mellan omvärldens litteraturkännare.

Clément Ghys tycker att Svenska Akademien, i likhet med andra stora kulturinstitutioner som Franska Akademien, Academy of Motion Picture i USA eller Filmfestivalen i Cannes, måste förändras i takt med det omgivande samhället:

– Personligen försöker jag att aldrig ta dessa institutioner för givna. Vår roll som kulturella kommentatorer är att pressa dem till deras gränser. Vad dessa institutioner producerar är en reflektion av vår tid, så låt oss alla driva dem mot att bli mer inkluderande, mer respektfulla och därmed göra vår tid mer progressiv.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se

I Polen påminner politiken allt mer om Monty Python

TISDAG 8 OKTOBER 2019

Polska politiker hävdar att kulturen är viktig, men drar sig inte för att bränn-märka konstnärer som provocerar. Inför söndagens val ser regissören Jan Klata hur Macbeth går igen i ett land där maktens megafoner överröstar allt.

Hur har det kunnat gå så långt? Vad är det egentligen som pågår?
Under de senaste fyra åren har vi – folk i den liberala bubblan, den av regeringspartiet hatade ”eliten” – haft många skäl att ställa oss den frågan. Det verkar som att vi har flera frågor att besvara.
Hur är det möjligt att utrensningar i kulturinstitutioner passerar som ”återinförandet av pluralismen” medan det inom armén accepteras som ”en stegring av försvarsförmågan”, att en utrikespolitik som skämmer ut Polen och skapar konflikt med alla (utom Ungern) kallas ”att räta på ryggen”, att politiseringen av rättsväsendet går hem som ”en kamp mot den privilegierade domarkasten”, rättsvidriga aktioner av säkerhetspolisen godtas som ”spaning efter dolda strukturer”, förstörelse av skolan som ”omsorg om

kommande generationer”, skövlingen av Polens skogar som ”kamp mot barkborren” och partibossarnas arrogans och maktfullkomlighet som att de ”tjänar folket”?
Fotbollshuliganernas marscher – med inbjudna rasister från hela Europa – kallas ”patriotism” och välsignas från högsta ort. Polens främsta fiende visar sig vara sexuella minoriteter samt det skräck-injagande monstret ”genus”. Det är genom att hetsa mot dessa som man numera vinner val i mitt land.
Hur har det kunnat gå dithän? Händer det på riktigt? Ännu för några år sedan visade mina landsmän – enligt trovärdiga opinionsundersökningar – stor tolerans: de brydde sig om flyktingar och verkade inte särskild mottagliga för främlingshat. Så var det verkligen, helt nyligen. Nu känns det som väldigt länge sedan.

Regeringspartiet Lag och Rättvisa (PIS) påstår att det ”lyssnar till polackerna”, vilket betyder att man säger det de vill höra. Det gör man via det som en gång var public service, men som numera är maktens megafon och inte ens försöker fejka objektivitet. Propagandan är lika grov, om inte grövre, än under kommunismen.
Statstelevisionen leds av en person som kallar sig själv för PIS-ledaren ”Jaroslaw Kaczyńskis bullterrier”. Alla självständiga journalister har lämnat stats-tv- och radio, i deras ställe har man anställt partigängare. Det tycks inte finnas några gränser för makthavarnas hyckleri.
Premiärministern Mateusz Morawiecki, tidigare bankchef, säger sig representera ”den vanlige polacken”. Evige ungkarlen Jaroslaw Kaczyński är numera auktoritet på den traditionella polska

barnrikeamiljen. Det är också Polens biskopar, i synnerhet de som har haft pedofilskandaler att dölja.
En liknande allians mellan tronen och altaret har Polen inte upplevt sedan 1600-talet. I det senaste EU-valet segrade Lag och Rättvisa under parollen ”Vi ska till Bryssel för att kristna Europa”.
Absurditeten närmar sig Monty Python. Visst, fotbollsspelaren Robert Lewandowski skulle säga att ”man spelar så som motståndaren tillåter”, och den demokratiska oppositionens partier tillåter mycket, väldigt mycket. Oppositionens beteende bekräftar regeln att partiledarna hellre förlorar ett val än de avstår sin plats, hellre bekämpar sina interna konkurrenter än presenterar ett vettigt alternativ för Polen.
Det är bara liberala mediehus som ännu håller stånd, men de lär bli första offren ifall högerpartierna behåller makten efter valet söndagen den 13 oktober. Denna käpp i maktens hjul kommer att avlägsnas med samma metoder som i Ungern. ”Det ungerska scenariot” har länge varit - Jaroslaw Kaczyńskis våta dröm. Hans kalla uträkning går ut på att för att behålla makten måste han hålla höger-extremisterna på gott humör.
”Till höger om oss ska det bara finnas en vägg”, har han sagt. Det betyder: intim allians med den katolska kyrkan, mytologisering av Polens heroiska förflutna, samt att hetsa ”äkta polacker” mot de ”opolska”, det främmande folket i storstäderna.
Däri ligger också den mest ödesdigra följden av Kaczyńskis fyra år vid makten. Klyftan som han skapat lär bli mycket svår att överbrygga. Broar har bränts, vänskaper brutits, familjer splittrats,

tilliten krackelerat. Att gå på en släktmiddag är som att beträda ett minfält, avståndet mellan ”oss” och de segerberusade ”de” växer sig allt större. Och kulturen? De makthavande hävdar att den är viktig för dem – kulturministern Gliński är samtidigt vicestatsminister – men i praktiken gäller att ”god kultur är död kultur”. Kulturen anses vara till för att stärka den polska samhörigheten, det är bara när den gör det som den är värd att stödja. (Har inte skattebetalarna röstat på högern?) Regeringen brännmärker offentligt konstnärer som skapar oro, på det att alla andra tänker sig för innan de ger sig in på något kontroversiellt. Å nej, säger regeringen, vi förbjuder inget, men några pengar till konst som kränker polacker eller andra experiment blir det inte.

Visst kan man vara säker på att få medhåll från flocken när man brännmärker kosmopolitiska excentriker till konstnärer. En enkel fråga: vinner en politiker röster på att försvara konstens frihet? Eller förlorar han? Jaroslaw Kaczyński vet svaret, hans favoritnöje är att se rodeo på tv, det är så han lugnar ned sig för att kunna somna. Sådan är vår polska Macbeth – och ingen Birnamskog i sikte. Kanske är den nedhuggen, som miljoner andra träd under hans styre.
Aischylos lär ha sagt att ”med insikten kommer lidande”. Bevisen för PIS-regeringens skadlighet, småsinthet, inkompetens och vanlig dumhet är inte hemliga. Likväl ser det ut som att de flesta av mina landsmän av ren liknöjdhet kommer att låta bli att rösta på söndag. Och av de övriga lär de flesta rösta för en

fortsättning av samma politik. Människor tycker inte om att lida.
Lag och Rättvisa går till val under parollen ”vi håller vad vi lovat”, men det enda som de lyckats med är barnbidraget (500 zlotys per barn). Det har inte lett till högre nativitet, men föräldrar är glada för mera i plånboken. Det räcker alltså med högkonjunktur plus propaganda för att invagga medborgarna i den väl förborgades ljuva slummer. Lag och Rättvisa kom till makten genom att förvalta fruktan (för flyktingar, den gången) och man behåller den genom att förvalta vår likgiltighet.
Under 1900-talets viktigaste val, år 1989, valde 40 procent av polackerna att stanna hemma. Tydligen såg de ingen skillnad mellan kommunistpartiet och ”Solidaritet”. Allt tyder på att denna tradition håller i sig.

Jan Klata är polsk regissör, dramatiker och dramaturg. 2013–2017 var han chef för nationalscenen National Stary Theatre i Krakow.
Jan Klata

Syriens president kan bli vinnare i slutändan

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Om USA verkligen lämnar Syrien, som Trump har meddelat att man ska göra, kastas spelpjäserna om totalt. Det är möjligt att den som i slutändan vinner på affären är den syriska presidenten Bashar al-Assad.

1. Hur hamnade vi här?

– Kriget i Syrien pågår sedan 2011. Formellt är det ett inbördeskrig mellan president Bashar al-Assad och en brokig skala militära grupperingar, både islamistiska och sekulära. Men i praktiken är Syrien en spelplan för utomstående makter där Saudiarabien stöder islamister, Iran och Ryssland al-Assad och USA de sekulära grupperingarna och kurderna. Den femte viktiga aktören, Turkiet, gör allt för att undergräva al-Assad. Turkiet har med avsikt släppt utländska islamister över gränsen till Syrien för att försvaga hans ställning.

Efter åtta år av blodigt krig kontrollerar Bashar al-Assad återigen större delen av Syrien. Men han är helt beroende av Ryssland och Iran för att klara sig militärt. Att så många olika aktörer är inblandade i kriget är den viktigaste förklaringen till att det har tagit så lång tid att få fred. Varje fredsavtal kräver att ett stort antal inblandade, som betraktar varandra som

rivaler, kommer överens. Hittills har det gått mycket trögt.

2. Varför är kurdområdet viktigt?

Större delen av nordöstra Syrien, som gränsar mot Turkiet, är kurdiskt och kontrolleras av den kurdiska grupperingen YPG. Det har varit en nagel i ögat för Turkiets president Recep Tayyip Erdogan eftersom Turkiet på sin egen sida av gränsen för ett krig mot kurdiska PKK sedan 1984. PKK kräver kurdisk självständighet och Erdogan betraktar YPG som en del av PKK. Han kallar dem terrorister och har upprepade gånger krävt att få upprätta en 30 kilometer djup säkerhetszon i det YPG-kontrollerade området i Syrien. Den enda som har stoppat honom är kurdernas mäktiga allierade, USA.

Kurderna har varit en nyckelfaktor i USA:s och Rysslands kamp för att besegra IS. Utan kurderna hade det inte lyckats. Därför reagerar många i USA häftigt mot att Trump på det här sättet överger sina allierade.

3. Vad händer nu?

– Om amerikanerna verkligen lämnar området, i enlighet med Trumps utfästelser, innebär det att hela kartan ritas om. På sikt är det inte säkert att Erdogan vinner på affären. Kurderna kommer att göra allt för att stoppa Erdogans planer på en säkerhetszon – att förlora kontrollen över sitt område vore en katastrof för dem. Det är inte omöjligt att YPG gör ett samarbetsavtal med al-Assad och ryssarna för att hålla turkarna ute, inte minst med tanke på att kurderna har fungerande relationer till Moskva. I så fall leder Trumps uttåg i praktiken till att al-Assad stärker sin position.

Anna-Lena Laurén

Trump kritiseras av sina närmsta bundsförvanter

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Analys.

Är den republikanska kritiken mot Trump efter beslutet om att kalla hem trupper från Syrien ett tecken på att partiet börjar fjärma sig från sin president? Om det blir ett uppror i senaten kan tidigare presidentkandidaten Mitt Romney mycket väl gå i täten.

Washington.

Det är ovanligt skarpa formuleringar som republikaner riktar mot sin president Donald Trump efter hans plötsliga besked i söndags kväll om att kalla hem amerikanska soldater från norra Syrien och lämna USA:s allierade i sticket.

Och den mest skoningslösa kritiken kommer från några av Trumps närmaste bundsförvanter i Washington DC.

Trumps golfpartner Lindsey Graham liknar Trumps Syrienpolitik med Barack Obamas – ett omdöme som Graham vet svider. Särskilt inom utrikespolitiken har Trump som mål att framstå som Obamas totala motsats. ”Det spelar ingen roll vad president Trump säger om sitt beslut, detta är EXAKT vad President Obama gjorde i Irak”, skriver Graham på Twitter.

Graham kallar Trumps beslut för en ”stor vinst” för Iran, al-Assad och IS och dömer

ut Trumps skryt om att IS skulle vara utplånat som ”administrationens största lögn”.
Majoritetsledaren i senaten, Mitch McConnell, efterlyser å sin sida ”amerikanskt ledarskap”, apropå beslutet om militär reträtt i Syrien.
”Lögner! Svek! Bristande ledarskap!” Det låter nästan som om Republikanerna generalrepeterade inför ett kommande riksrättsåtal i senaten. Så kategoriska är faktiskt dessa fördömanden från de egna leden. Men det är sannolikt att läsa in för mycket i kritiken.
Resonemangsäktenskapet mellan kongressens republikaner och president Trump är nog visserligen mer dysfunktionellt än det ser ut på ytan. När det blåser kring Trump brukar republikaner ligga lågt, för att koncentrera sig på att försöka driva igenom långsiktiga konservativa mål. Metoden har inte varit helt misslyckad: trots allt larm runt personen Trump har Republikanerna lyckats baxa igenom en tung skattereform, avreglerat industrier och tillsatt mängder av konservativa domare.
Men det finns uppenbarligen gränser för Trumps självsvåldighet. Områden där republikanska kongresspolitiker plötsligt bortser från de kortsiktiga riskerna med att kritisera Trump, bakslaget från gräsrötterna ute i landet, och faktiskt säger rakt ut vad de tycker.
Vi såg det förra gången som Trump basunerade ut att han skulle dra tillbaka trupper från Mellanöstern. Då sade försvarsministern Jim Mattis upp sig i protest. I ett avskedsbrev skrev Mattis att Trump var i färd med att upphäva den världsordning som USA bidragit till att upprätthålla efter andra världskriget.

Men krisen efter Mattis avsked resulterade inte i att Lindsey Graham eller Mitch McConnell i övrigt har fjärmat sig från Trump. Under upptakten av Demokraternas riksrättsutredning har Graham hejat på Trump som vanligt. Mitch McConnell har visserligen sagt att han skulle vara skyldig att ta upp ett riksrättsåtal i senaten, men lade till att det kunde ta tid.

Det går alltså att kritisera Trump, men det sker än så länge vid väl valda tillfällen. Ett viktigt undantag är möjligen Mitt Romney, senatorn med så starkt folkligt stöd i hemmastaten Utah att han kan kosta på sig större frispråkighet gentemot Trump. Den tidigare presidentkandidaten Romney har fördömt Trumps samtal med den ukrainska presidenten, liksom beslutet att kalla hem trupper från Syrien. Romney har krävt att regeringen kommer till kongressen och förklarar på vilket sätt ett svek mot en allierad militär partner och ett överlämnande av makt till terrorister i Mellanöstern skulle tjäna USA:s nationella säkerhet.

Romney har sagt att han inte tänker utmana Trump om den republikanska presidentkandidaturen 2020. Även om republikanska finansiärer har uppvaktat honom och åtminstone en opinionsmätning visat att han skulle vinna över Trump. Men det ger möjligen Romney större rörelsefrihet inför ett kommande riksrättsåtal. Enligt den välinformerade reportern Gabriel Sherman på Vanity Fair har Romney redan börjat ringa runt till Trumpkritiska senatorer. Om det formas ett internuppror mot Trump i senaten kan Romney mycket väl bli utbrytargruppens ledare.

Gabriel Sherman ser även tecken på bristande lojalitet hos tv-kanalen Fox News, den viktigaste länken mellan Trumps gräsrötter ute i landet och republikaner i Washington DC. Tucker Carlson, en av kanalens mest populära opinionsbildare, skrev häromdagen på den konservativa sajten Daily Caller att Trumps utpressningssamtal med Ukrainas president var omöjligt att försvara, även om det inte var tillräckligt för att initiera riksrätt.

Den tidigare republikanske talmannen Paul Ryan, som nu sitter i styrelsen för Fox ägarbolag, har varnat den åldrade patriarken Rupert Murdochs son Lachlan för att göra sig för beroende av Trump.

Om fler väljare börjar vackla kanske Lindsey Graham och Mitch McConnell också överväger att börja fjärma sig. Nu vet de åtminstone hur det känns att kalla Trump för en svikare.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Nathan Shachar: Högt spel som kan öppna dörren för IS

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Turkiskt stridsflyg har redan börjat bomba ställningar i det kurdiskt kontrollerade Rojava-området i nordöstra Syrien. Regeringskällor i Ankara meddelade på tisdagen att allt är klart inför den förestående invasionen av gränsområdet.

Jerusalem.

I regionen och i Europas huvudstäder växer oron för att den turkiska attacken mot Syriens kurder skall skapa en öppning för IS och andra jihadister som gick under jorden i fjol efter att de drivits från sina fästen av USA-stödda kurdiska styrkor.

Om kurderna känner kniven på strupen så måste man också räkna med att de använder sina många tusentals IS-fångar som spelpanter och hotar att släppa dem lösa om inte omvärlden ingriper.

Kurdernas farhågor är inte gripna ur luften. Sommaren 2015 bröt Turkiet en lång vapenvila med terrorstämplade kurdiska PKK. Sedan dess har en rad kurdiska samhällen på den turkiska sidan av gränsen, bland dem den stora staden Cizre, upplevt svår materiell och mänsklig

förödelse. I fjol erövrade Turkiet-stödda styrkor från den syriska rebellalliansen FSA, med turkiskt flyg- och pansarstöd, den kurdiska gränsstaden Afrin längre västerut i Syrien. Enligt FN dödades flera hundra civila kurder under den operationen och många andra drevs från sina hem och utsattes för övergrepp.
De knappt två tusen amerikanska soldaterna i Syrien har inte kallats hem. Det hundratal som varit posterade i den zon president Trump nu överlåtit åt Turkiet har dragit söderut. Amerikanerna finns dels i nordost, dels i en enklav längre söderut, utmed den syrisk-irakiska gränsen (se kartan). Den lilla styrkan har varit en taktisk succé, i bjärt kontrast till USA:s många blodiga misslyckanden i regionen.
Amerikanerna är alldeles för få för att kunna hålla några större områden om någon utmanar dem. Men ingen vågar göra det, eftersom det skulle betyda konflikt med USA.
Inga amerikaner dör i Syrien, och mycket få har dödat i Syrien. Men utdelningen har varit enastående: IS har drivits på flykten och mist mycket av sin slagkraft. Iran har förhindrats att upprätta den ”landbrygga” mellan Teheran och Beirut som Israel betraktar som ett stort hot och USA är med i leken på stormaktspolitikens kanske viktigaste arena. Men utan kurderna i YPG-milisen skulle det inte ha gått. Någon måste dö och någon måste döda för att få bukt med IS. Över tio tusen kurder stupade under det fyra år långa kriget.
Turkiet har två motiv för sin aktion, ett tillfälligt och ett långsiktigt. Dels vill president Recep Tayyip Erdogan, vars parti AKP tappar mark, förknippas med segerrika och patriotiskt laddade

trupprörelser mot kurderna. Dels vill turkiska nationalister, innan slutresultatet i det syriska kriget konsoliderats, skapa en permanent barriär mellan det turkiska och det syriska Kurdistan, en korridor befolkad av arabiska sunnimuslimer mitt i det kurdiska hjärtlandet.
Det är ett högt spel, med många obekanta pjäser. För Trump var de rasande reaktionerna i det egna lägret på sidbytet en kalldusch. Ingen kan gissa hur hans preferenser kommer att falla ut. Om inte de olika turkiska bulvanstyrkorna lyckas mäta sig med de krigserfarna kurderna, så måste Turkiet sätta in egna fotsoldater. Om ”säkerhetszonen” blir en källa till manfall, nesliga bakslag mot kurderna och soldatbegravningar, så kan den hastigt nog bli till en börda för sina upphovsmän. Och civila kurdiska offer kan båda upp internationella opinioner som är farliga för den hyperkänsliga turkiska ekonomin.
En annan fara för Turkiets del är att Ryssland utsträcker sitt beskydd över kurderna, tvingar dem att komma överens med Syriens diktator Bashar al-Assad och spolierar den turkiska kalkylen.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Vår syn på universum och oss själva blir aldrig mer densamma

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

James Peebles lade den matematiska grunden för våra teorier om universum, och Michel Mayor och Didier Queloz upptäckte den allra första planeten vid en annan stjärna som liknar solen. Årets Nobelpristagare i fysik har alla visat att universum är sällsammare än vi hade kunnat gissa.

När Galileo Galilei vände teleskopet mot himlen och såg att det finns månar i bana runt Jupiter fick han det första beviset på att jorden inte är alltings centrum. Det förändrade i grunden vår syn på universum och oss själva. James Peebles, Michel Mayor och Didier Queloz, årets Nobelpristagare i fysik, har också ställt våra föreställningar om rymden och jordens plats i den på ända:

”De har visat att universum är märkligare och mer fantastiskt än vi någonsin hade kunnat föreställa oss. Vår syn på universum kommer aldrig att bli densamma igen”, sade Nobelkommitténs ledamot Ulf Danielsson när han presenterade priset på Vetenskapsakademiens presskonferens.

Ena halvan av priset går till James Peebles, som mer än någon annan har gjort kosmologin, läran om universums innehåll, uppkomst och uppbyggnad, till en noggrann vetenskap med en hållbar matematisk grund. Många av de insikter han har haft har decennier senare visat sig stämma. Han började som forskare 1964, samma år som radioastronomerna Arno Penzias och Robert Wilson upptäckte den kosmiska bakgrundsstrålningen.
Upptäckten gjordes av misstag, men den var det första beviset på Big bang-teorin, och Penzias och Wilson fick Nobelpriset i fysik 1978.
Den kosmiska bakgrundsstrålningen är universums äldsta ljus, som skickades ut bara 380 000 år efter Big bang. Då hade universum vuxit och svalnat av så mycket att atomer kunde bildas. Innan dess var hela rymden fylld av en tät ogenomskinlig dimma av elektroner och kvarkar med hög energi.
James Peebles insåg snart att temperaturen på bakgrundsstrålningen talar om hur mycket materia som bildades vid Big bang. Han förstod också att skiftningar i bakgrundsstrålningen avslöjar universums form och sammansättning.
I april 1992 tog den amerikanska satelliten COBE den första detaljerade bilden av bakgrundsstrålningen, och kunde visa att sådana skiftningar, bara någon miljarddels grad stora, finns. Sedan dess har andra satelliter tagit ännu mer exakta bilder.
Tack vare dem och James Peebles beräkningar vet vi nu att materian som stjärnorna, planeterna och vi själva består av bara utgör fem procent av universum. 26 procent är så kallad mörk materia – något vi inte vet vad det är, som håller

ihop galaxerna men inte skickar ut något ljus. Resten, 69 procent, är den lika gåtfulla mörka energin som driver på universums expansion så att den går allt fortare.
Fysikprisets andra hälft går till Michel Mayor och Didier Queloz, två gamla favoriter i förhandsspekulationerna inför Nobelprisen, bland annat i DN. Den 6 oktober 1995 presenterade de ett sensationellt fynd vid en astronomikonferens i Florens: de hade hittat en planet vid en stjärna som liknar solen.
Planeten, 51 Pegasi b vid stjärnan 51 Pegasi, 50 ljusår bort i stjärnbilden Pegasus, liknade ingenting någon hade kunnat föreställa sig. Den var stor som Jupiter, mer än 1 000 grader varm, och låg så nära sin stjärna att den gick ett varv runt den på bara fyra dygn. Att en så stor planet kunde ligga så långt in i ett planetsystem stred mot alla dåvarande teorier om hur planeter bildas.
Det var inte möjligt att se själva planeten. Mayor och Queloz mätte i stället mycket, mycket små skiftningar i ljuset från stjärnan. Tyngdkraften från planeten påverkar stjärnan så att den ser ut att gunga lite fram och tillbaka. När den rör sig mot oss blir ljuset från den lite, lite blåare, och när den rör sig bort blir det lite, lite rödare. Den lilla skillnaden är tillräcklig för att avslöja att planeten finns, hur stor den är och vilken bana den går i.
Före Mayors och Queloz upptäckt hade vi ingen aning om hur vanliga, eller ovanliga, planetsystem är i universum. Men i dag har astronomerna hittat fler än 4 000 så kallade exoplaneter, och variationerna i form, storlek och omloppsbanor är häpnadsväckande. Nu kan vi anta att det

finns planeter vid alla stjärnor i universum, och att planetsystem kan se ut på oerhört många olika sätt.
Ytligt sett har prisets två delar inte särskilt mycket med varandra att göra. Men båda har bjudit på totala överraskningar och visat hur lite vi egentligen vet om universum. De ställer djupa existentiella frågor om vad universum egentligen består av, om det finns liv någon annanstans, och hur mycket mer som egentligen finns kvar att upptäcka.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se

Fakta. Pristagarna

James Peebles, USA
Född 1935 i Winnipeg, Kanada. Doktorerade 1962 vid Princeton University, USA. Han innehar Albert Einsteins vetenskapsprofessur vid Princeton.
Michel Mayor, Schweiz
Född 1942 i Lausanne, Schweiz. Doktorerade 1971 vid Université de Genève, Schweiz. Är professor vid Université de Genève.
Didier Queloz, Schweiz
Född 1966 i Schweiz. Doktorerade 1995 vid Université de Genève, Schweiz. Är professor vid Université de Genève, Schweiz och University of Cambridge, Storbritannien.
Källa: Kungliga Vetenskapsakademien

Fakta. Fysikpriset genom tiderna
Årlig internationell utmärkelse, instiftad av dynamitens uppfinnare Alfred Nobel. Delas ut av Nobelstiftelsen sedan 1901.
Antal priser: 113
Antal pristagare: 213
Yngsta pristagare: 25 år
Äldsta pristagare: 96 år
99% av pristagarna, 210 stycken, är män. Tre kvinnor har tilldelats priset.
Källa: Nobelprize.org
Förutom medaljen och varsitt diplom får Peebles hälften av prissumman nio miljoner kronor, medan Mayor och Queloz får en fjärdedel var.

Kulhål indikerar attentat mot Hammar-skjölds plan

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

En attack eller trakasserier i luften från annat flygplan är den troliga orsaken till flygkraschen 1961 då FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld dog. Ett nytt spår är tidigare okända fotografier av flygplansdelar med kulhål. Det framgår av en ny FN-rapport om kraschen.

Rapporten har skrivits av den tidigare chefsdomaren Mohamed Chande Othman från Tanzania. Han har under tre års tid undersökt kraschen som inträffade under Kongokrisen.

Alla 16 ombord på FN-planet, varav nio svenskar, omkom när planet kraschade vid midnatt 17–18 september 1961. Planet, en fyrmotorig DC-6:a, från det svenska flygbolaget Transair hade hyrts av FN och flögs av en svensk besättning.

Planet var på väg att landa i Ndola i Nordrhodesia (nuvarande Zambia). Där skulle Dag Hammarskjöld möta ledaren för utbrytarrepubliken Katanga, Moise Tshombe, för att få till stånd en vapenvila i Kongo. Strax före landningen inträffade kraschen. Orsaken har aldrig blivit helt klarlagd och i 58 år varit föremål för spekulationer.

I sin första undersökning 2017 kom Othman fram till att ”det är troligt att en extern attack eller ett hot kan ha varit

orsaken till kraschen”. Han upprepar nu detta och presenterar nya uppgifter.
Det gäller bland annat tidigare okända fotografier med kulhål. De kommer från det nordrhodesiska polisbefälet Michael Cary. Han var en av de första poliserna på haveriplatsen och deltog i utredningen av kraschen.
Fotografierna överlämnades i en kartong av Carys släktingar till ambassadör Mathias Mossberg som har den svenska regeringens uppdrag att bistå Othman med information ur svenska arkiv.
”Enligt en informell forensisk analys som gjorts av den svenska polisen och Nationellt forensiskt centrum, kan hålen vara kulhål från ett finkalibrigt vapen”, skriver Othman.
Av de bilderna är det fyra som är intressanta, erfar DN. Det första fotot visar runda skotthål i en metalldel mot bakgrund av ett bord, och på baksidan på fotot finns den rhodesiska polisens stämpel. De tre andra är från kraschplatsen. De visar delar av planets tredje motor, en bit av höger vinge samt ett membran. All tre har liknande, runda, hål som på den första bilden.
De svenska experter som 1961 följde haveriutredningen på plats krävde att en provskjutning mot DC-6:an skulle ske. Rhodesierna var emot, men till slut avlossades några skott mot metallplattor. Men dateringen på de nu påträffade fotona stämmer inte med när proven skedde.
Den som höll i provskjutningarna var just Michael Carey som skulle skriva ett protokoll över dem – ett dokument som inte påträffats.
Fotografierna aktualiserar den kritik som den utsände svenske Säpo-kommissarien Otto Danielsson redan 1961 riktade mot

haveriutredningen. I en 43-sidig hemlig rapport från Säpos föregångare Statspolisen, som DN har tillgång till, anmärkte han i 13 punkter på brister i haveriutredningen.
En av dem var att rhodesierna aldrig lät erfaren kriminalexpertis ”systematiskt och noggrant” att undersöka skador från beskjutning vilket ”med rätta kan kritiseras”, enligt Säpo-rapporten.
Othman konstaterar nu att en attack mot Hammarskjölds plan kan ha skett på flera sätt, till exempel med finkalibriga vapen. ”Det kan ha varit tillräckligt att ett annat plan trakasserat SE-BDY (FN-planets svenska registrering) för att orsaka kraschen”. Detta skulle i så fall ha distraherat besättningen så att planet gick i marken.
Othman konstaterar att flera regeringar försökte påverka haveriutredarna att slå fast att ”pilotfel” av den svenska besättningen orsakat kraschen.
Som DN rapporterat hade utbrytarrepubliken Katanga i september 1961 ett tyskt plan av typen Dornier 28, som skulle kunna ha satts in mot Hammarskjölds plan. Othman nämner planet och dess tyske pilot Heinrich Schäfer. Othman rekommenderar att nya insatser görs för att få fram information om vad Schäfer, en före detta SS-officer och stridspilot, gjorde i Katanga.
Det fanns också ett tiotal andra europeiska legosoldater som var stridspiloter i Katanga. Deras aktiviteter de aktuella dygnen utreddes aldrig, påpekar Othman.
Det fanns även flera flygfält som kan ha använts av ett attackerande plan. Han påpekar att även Nordrhodesia kan ha haft stridsflyg i luften kring Ndola den aktuella natten.

Flera ögonvittnen på marken har berättat att ett annat plan var i närheten av FN-planet, och några att det mindre planet orsakade explosioner före kraschen.
Othman konstaterar att flera av FN:s medlemsländer 1961 fick information om att planet sköts ner, bland annat USA, även om det i sig inte är bevis nog.
Othman konstaterar att bevisbördan ligger hos FN:s medlemsstater som har ett ansvar att gå igenom sina arkiv om kraschen. Bland annat Ryssland, Storbritannien, Sydafrika och USA bör enligt Othman ta fram information ur sina arkiv. Othman rekommenderar att undersökningen fortsätter till dess skulden för kraschen klarlagts och lagts fram inför FN:s generalförsamling.
FN:s generalsekreterare António Guterres säger ”att det står klart att arbetet behöver fortsätta med förnyad skyndsamhet, med målet att fastställa sanningen om den tragiska händelsen”.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

Fakta. Kongokrisen och Hammarskjöld

Kongo blev fritt från kolonialmakten Belgien 1960, men snart utbröt kaos och den unga staten begärde hjälp från FN. Den mineralrika provinsen Katanga med många gruvor bröt sig ut och försvarades av legosoldater från bland annat Belgien och Frankrike. FN:s sände trupper på 17 000 man till Kongo. FN försökte i ”Operation Morthor” 13 september 1961 ta makten i Katanga men misslyckades.
För den 56-årige Dag Hammarskjöld var Kongokrisen den värsta under hans åtta år som FN:s generalsekreterare. Han ville få till stånd en vapenvila och flög den 17 september till Ndola. Där väntade Katangas ledare Moise Tschombe, men Hammarskjölds plan kraschade strax före landning.

Brexitsamtal nära bryta samman

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Pundet föll skarpt på tisdagen, sedan en källa i den brittiska regeringen hävdat att Brexit-förhandlingarna är nära att bryta samman.

Tysklands förbundskansler Angela Merkel ska ha gjort klart att Nordirland måste stanna i EU:s tullunion, om det ska gå att få till ett avtal.

EU-ledarna vill ha ett utkast till nytt avtal klart senast på måndag, om det ska gå att fatta beslut om det på EU-toppmötet den 17–18 oktober. Men just nu tycks en hård Brexit den 31 oktober komma allt närmare.

En källa närstående Boris Johnson sa på tisdagen till en rad brittiska journalister att telefonsamtalet med Tysklands förbundskansler Angela Merkel tyvärr gjort att det ser omöjligt ut att få till ett avtal.

– Merkel sa att Tyskland skulle kunna lämna EU om landet vill, men att Storbritannien inte kan lämna EU utan att Nordirland blir kvar i tullunionen för evigt. Hon sa att Irland har ett veto. Om detta är EU:s nya position är det i grunden omöjligt att nå ett avtal – inte bara just nu utan någonsin. Det skulle också göra klart att de är villiga att torpedera fredsavtalet i Nordirland, sa källan, enligt The Guardian.

Pundet föll med en cent mot dollarn och euron direkt efter uttalandet. Tysklands regering bekräftade att samtalet ägt rum,

men att man ”som vanligt inte kommenterar konfidentiella samtal offentligt”. EU:s permanente rådsordförande Donald Tusk anklagar dock Johnson för att försöka lägga skulden på EU.
”Boris Johnson, det som står på spel är inte vinsten i ett dumt spel om skuldbeläggande. Det som står på spel är Europas och Storbritanniens framtid, liksom säkerheten och våra folks intressen”, skrev Tusk på Twitter.
Även Skottlands försteminister Nicola Sturgeon anklagar Johnson för att försöka lägga skulden på EU.
Den brittiska regeringens nordirländska samarbetsparti DUP kritiserar däremot Merkel.
– Att Storbritannien ombeds lämna kvar en del av sitt territorium i en organisation som man inte längre tillhör eller har inflytande över, det är bortom galet. Ingen regering skulle kunna gå med på en sådan kapitulation, sa DUP-ledaren Arlene Foster.
En talesperson för EU-kommissionen säger att samtalen mellan parterna fortsätter och att de bland annat syftar till att bevara fredsavtalet i Nordirland.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

5 frågor att - hålla ögonen på inför valet

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Parlamentsvalet i Polen på söndag är det viktigaste sedan den - kommunistiska diktaturen föll för 30 år sedan. Ska landet styras av konservativa familjevärderingar och kristen tradition eller vara öppet och tolerant? Här är fem saker att hålla ögonen på.

1 Vad gäller parlamentsvalet den 13 oktober?

I grund och botten vilket sorts land Polen ska vara i framtiden: en nation grundad på strikt kristna traditioner, konservativa familjevärderingar och misstro mot omvärlden – eller ett öppet och tolerant samhälle, som inte diskriminerar någon på grundval av etnisk bakgrund, kön eller sexuell orientering.

Det är inte mycket som de två stora opponenterna, det styrande katolskt nationalistiska partiet PIS (Lag och rättvisa) och oppositionella högerliberala KO (Medborgarkoalitionen), är ense om inför valet. Men en sak är de helt överens om: att valet är det viktigaste på 30 år, alltså den tid som har gått sedan landet kastade av sig den kommunistiska diktaturen 1989. Det finns knappast något annat som förenar dem.

2 Vad är det för frågor som PIS ska vinna valet på?

Det mesta i partiets agitation har handlat om att framhäva parollen: ”En god tid för

Polen”, med fokus på att ekonomin har blivit bättre under fyra år av PIS-styre. Programmet 500+, med generösa barn-bidrag, och de extra pensionsutbetalningarna är också ett framträdande argument. Det är åtgärder som har ökat många polackers levnadsstandard.
I valspurten har PIS dock satsat mer på moral- och kulturfrågor och helt anammat kyrkans fördömande av ”gender”, ”LGTB-ideologi” och samlevnadsundervisning i skolan – det senare innebär en ”sexualisering av barnen”. Det kan låta märkligt med tanke på att kyrkan i årtionden har accepterat och mörklagt präster sexövergrepp på barn. Men den frågan kommer aldrig upp i PIS agitation. I stället går man, som PIS-ledaren Jaroslaw Kaczynski på ett valmöte i veckan, till rasande angrepp på homosexuella. Han slog fast att ”vi måste vinna valet, om vi vill ha normala familjerelationer, som är man, kvinna och barn, och inte två pappor eller två mammor i familjen. Den polska kulturen står på spel”. Och han tillade: ”Vi är toleranta. Låt folk göra vad de vill i sovrummet. Men det är skillnad mellan att tolerera och bekräfta, och att staten säger att det (homosexualitet) är något bra”.

3 Vad är det oppositionens - Medborgarkoalitionen KO riktar in sig på?

Den första punkten i valagitationen är att PIS försöker montera ned rättsstaten och gång på gång bryter mot Polens konstitution; regeringen har tagit kontroll över de tidigare oberoende domstolarna samtidigt som public service-medierna har förvandlats till renodlade propagandakanaler för PIS. KO har också den krisdrabbade sjukvården som en

viktig fråga, det beräknas att det saknas 70 000 läkare i Polen.
Miljöfrågorna och den smutsiga luften och smogen framhålls också, och Polens gröna parti är en del av Medborgarkoalitionen.
Men allmänt sett har KO haft svårare att komma igenom med sitt budskap, vilket beror på att partiet missgynnas i TVP, den statliga tv:n. Chefen för TVP har medgett att om regeringen inte hade övertagit kontrollen över statstelevisionen så skulle stödet för PIS ha varit 10–112 procent lägre.
KO har varit ovanligt defensivt för att befinna sig i opposition och har tvingats att lova att behålla de höjda pensionerna och extra barnbidragen.
4 Blir valet fritt och rättvist?
Det finns inga konkreta tecken på något annat. Men det finns bedömare som pekar på ingenting kan uteslutas i och med att PIS redan har brutit mot författningen, genom att avskaffa den oberoende konstitutionstribunalen och sätta in partilojala jurister i högsta domstolen. Det betyder att om det skulle uppstå tveksamheter kring valet eller rösträkningen så finns det ingen instans som inte direkt lyder under regeringen att klaga hos.
Ett annat problem är att valkampanjen inte bedrivs på lika villkor, i och med att den allmännyttiga televisionen har blivit en extremt ensidig megafon för regeringen. Även tidigare regeringar, oavsett om de var höger-, mitten- eller vänsterledda, utnyttjade den ”administrativa resursen”, men om de gick för långt fanns fortfarande konstitutions-tribunalen. Men nu finns i praktiken inte längre några hinder, i form av oberoende

institutioner, för regeringen att göra vad den vill.

5 Hur går det? Är det inte redan avgjort med tanke på att PIS leder så klart i opinionsmätningarna?

Det kan se så ut, men det kan också bli en thriller och jämnare än många tror. I valet 2015 vann PIS inte mer än 37,5 procent av de avgivna rösterna, och det räckte för över hälften av mandaten och egen majoritet i sejmen, parlamentets underhus. Med tanke på det låga valdeltagandet betydde det att 18,8 procent av de röstberättigade polackerna gav PIS absolut majoritet.

Att röstningen gav det resultatet berodde dels på att mandatsystemet gynnar det vinnande partiet, dels på att ett så mycket som nära 17 procent av rösterna var ”bortkastade”, eftersom de gick till partier som inte klarade procentspärren. Till exempel kom inte vänstern in, men det fattades bara 0,45 procentenheter. Om de lyckats hade majoritetsförhållandena i sejmen blivit annorlunda än de blev. Det lär inte hända denna gång; oppositionen har formerat sig i tre olika koalitioner – KO, SLD (vänstern) och PSL (bondepartiet) – som väntas komma in. Ändå tyder det mesta på att PIS, som nu ligger på 43–44 procent i opinionsmätningarna, medan KO har 25–26 procent, också denna gång får egen majoritet. Att PIS-ministrar har figurerat i en rad olika skandaler under senare tid har inte påverkat stödet för partiet. Men inget är givet.

Valdeltagandet, som förra gången var 51 procent, är en sådan osäkerhetsfaktor. Helt avgörande blir mobiliseringen, särskilt om röstfrekvensen stiger. Mätningar visar att KO:s sympatisörer är

mer benägna att gå och rösta (89 procent) än PIS-anhängarna (64 procent). Det skulle kunna bli avgörande, särskilt om många kvinnor röstar. KO har betydligt större stöd bland kvinnor än PIS, som är starkast bland äldre män. Det oroar PIS-strategerna, som nu har tagit till slagordet: ”Ta inga risker! Försvara 500+ och de extra 13:e och 14:e pensionerna!” PIS kommer arbeta hårt på att få upp sina kärnväljare ur sofforna, särskilt på landsbygden.

Michael Winiarski

Partierna i Polen

I söndagens val är det fyra partier - eller valallianser - som väntas komma in i det polska parlamentet.

Lag och rättvisa (PIS), grundades 2001 av tvillingarna Jaroslaw Kaczynski, nuvarande partiledare, och Lech Kaczynsk. PIS, som har regerat Polen sedan 2015, är ett EU-skeptiskt kristet nationalistparti, socialkonservativt men ekonomiskt vänsterinriktat.

Medborgarkoalitionen (KO), ett EU-vänligt mitten-högerparti med nyliberal profil i ekonomiska frågor, men socialliberal i kulturfrågor

Vänstern (Lewica), en koalition av postkommunistiska SLD, Wiosna och det radikala partiet Razem. I förra valet 2015 misslyckades den då splittrade vänstern att komma in i parlamentet, men har nu god chans till comeback.

PSL/Kukiz’15, en nybildad valkoalition mellan det landsbygdsbaserade Bondepartiet (PSL) och ett parti som leds av Pawel Kukiz, en före detta sångare och artist.

Folkrika nationer vägrar klimatkompen-sera

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Världens mest folkrika länder, Kina och Indien – där flygtrafiken väntas öka kraftigt i framtiden – gjorde tillsammans med Ryssland oväntat hårt motstånd när FN:s civila luftfartsorganisation, ICAO, stakade ut vägen för klimatkompensationsprogrammet Corsia.

På bordet låg två resolutioner om klimat. Diskussionerna blev intensiva och sista dagen under tvåveckorsmötet i Montreal i Kanada hölls två omröstningar.
Corsias uppbyggnad innebär att kompensation för flygets utsläpp inte kommer att betalas förrän tidigast om åtta år i Kina, Indien, Ryssland och ytterligare några länder som vägrar att samarbeta frivilligt.
Det är då, 2027, som perioden av frivillig kompensation är slut.
– Motståndet i klimatfrågorna var förvånande kraftigt och det måste hanteras i det fortsatta arbetet. Det försvårar det internationella samarbetet. Samtidigt var det tydligt att ett stort antal länder ställer sig bakom Corsia, säger Therése Sjöberg vid Transportstyrelsen.
Hon är nominerad som svensk expert i miljökommittén i FN:s luftfartsorgan, där

hon arbetar med att ta fram underlag för ett nytt regelverk för flygets klimatkompensation.
Vid mötet gjorde EU ett särskilt uttalande som betyder att EU kommer att använda sig av Corsia, men även bevara sin rätt att använda handel med utsläppsrätter och införa ytterligare policybeslut och styrmedel mot den internationella flygtrafiken.
Flygbränsle på internationella flygningar är skattebefriade sedan Chicagokonventionen undertecknades för 75 år sedan. Vid det tillfället bildades även ICAO, FN:s civila luftfartsorgan, som stöttade idén och tog fram en policy för att länder inte ska beskatta bränsle på internationella rutter.
Inflytelserika krafter har sedan dess arbetat i samma riktning. Med tiden betraktades det hela som ett förbud, hela systemet är uppbyggt för skattebefrielse, men de senaste åren har kritiken ökat. Flyget pressade då på för att få skapa sitt eget system för klimatkompensation och för tre år sedan enades ICAO efter 15 års förhandlingar om ett system kallat Corsia som alla de 193 medlemsländerna skrev under.
– Från den 1 januari i år har alla flygbolag krav på sig att övervaka och rapportera sina utsläpp från internationella flygningar. Och från 2021 ska alla flygbolag som flyger på linjer mellan stater som omfattas kompensera för ökade utsläpp, säger Therése Sjöberg.
Det betyder att flygbolagen ska betala för sina koldioxidutsläpp genom att bekosta till exempel trädplantering eller projekt som investerar i sol- vind- och vattenkraft. Men enligt kritiker räknas inte flygtrafikens alla utsläpp in i Corsia.

De motsätter sig också att det endast är ökningen i utsläpp som bolagen ska kompensera för och anser att det blir ett billigt sätt för flyget att komma undan skatt på bränsle.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

NBA riskerar ekonomiskt bakslag i Kina efter tweet

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Är ekonomi eller yttrandefrihet viktigast? Frågan ställs på sin spets för den amerikanska basketligan NBA sedan vd:n för basketlaget Houston Rockets twittrat sitt stöd för Hongkong. Tweeten väckte heta känslor i Kina och fick kinesiska sponsorer att snabbt dra sig ur. Det är inte första gången Kina

flexar sina ekonomiska muskler för att tysta ovälkomna åsikter.

Peking.

Pengar är makt. Det visar den storm som Daryl Morey, vd för basketlaget Houston Rockets, startat sedan han i en tweet uttryckte sitt stöd för Hongkong. ”Stand with Hong Kong”, skrev Morey och ekade ett av de vanligaste slagorden i sommarens proteströrelse som oroar sig för Kinas ökade inflytande i Hongkong.

Moreys utspel väckte en massiv kritikstorm i Kina. Sociala medier, påeldade av statliga propagandaorgan, gick till attack mot Morleys ”förolämpning” mot det kinesiska folket. Flera sponsorer bröt med Houston Rockets. Kinas basketförbund klippte banden med amerikanska basketligan NBA och mediejätten Tencent meddelade att den inte längre kommer att sända NBA:s matcher live.

NBA blev snabbt nervösa. De såg hur förväntade intäkter höll på att förvandlas till sand. Kina är en viktig marknad för basketligan. Förra säsongen tittade 490 miljoner kineser på ligans matcher och tidigare i år skrev ligan under ett förnyat femårskontrakt med Tencent för rättigheterna att sända matcherna. Kontraktet var värt 1,5 miljarder dollar.

Att just chefen för Houston Rocket uttalade sitt stöd för Hongkong är särskilt upprörande i Kina där Rocket är ett av de mest populära lagen. Det var där den kinesiska basketstjärnan Yao Ming hade sin framgångsrika karriär.

Men efter Moreys tweet upphör den stora nätförsäljaren Taobao med att sälja kläder och accessoarer förknippade med Rocket. Samtidigt meddelade statstelevisionen och

Tencent att de inte tänker sända de försäsongsmatcher som ska spelas i Kina i veckan.
Allt för att trycka på NBA att be om ursäkt och värna det kommersiella. Och till att börja med agerade NBA undfallande. Morey fick snabbt dra tillbaka sin tweet. NBA distanserade sig från hans kommentar. I ett uttalande skrev NBA att man är ”extremt besviken på Moreys olämpliga kommentar” och framhåller att han ”utan tvekan har sårat kinesiska basketfans känslor” och inte representerar NBA:s åsikter. Ett typiskt sätt att försöka tilltala den kinesiska ledningen som ofta talar om folkets sårade känslor när något de inte gillar skrivs eller sägs om landet. Morey själv har skrivit att han sedan tweeten haft ”möjlighet att lyssna till och ta in andra perspektiv”.

Någon faktisk ursäkt kom dock inte, noterar partiorganet Global Times.
Och efter kritik från amerikanska politiker som hävdar att NBA värderar kommersen högre än amerikanska värden försvarade NBA-chefen Adam Silver yttrandefriheten. NBA kommer inte styra vad spelare, anställda och ägare säger, hävdade Silver och spädde på ilskan i Kina ännu mer.
Houston Rockets är bara en i raden av företag och individer som har utsatts för tryck från Kina efter uttalanden som inte går i linje med Kommunistpartiets åsikter. Och många viker sig, rädda att förlora intäkter på den jättelika kinesiska marknaden. Under protesterna i Hongkong tvingades flygbolaget Cathay Pacific Airways vd avgå sedan han tillåtit anställda att delta i protesterna.
Hotellkedjan Marriott har gett anställda som stöder Tibet sparken och flera

internationella flygbolag skriver efter påtryckningar från Kina inte längre att de flyger till Taiwan, som enligt Kina är en del av Folkrepubliken, utan bara staden Taipei.
Alla reagerar dock inte lika nervöst på den kinesiska censuren. Även den animerade serien South Park rörde upp känslorna i Kina efter avsnittet ”Band in China” där karaktären Randy åker till Kina för att expandera sin försäljning av marijuana. Här hamnar han i fängelse, förklarar efter att ha utsatts för elchocker sin kärlek till Kommunistpartiet och delar cell med Nalle Puh och Nasse som också sitter inne. Avsnittet fick Kina att blockera South Park från internet. Nalle Puh är tabu i Kina sedan han jämförts med president Xi Jinping. South Park hanterar dock den kinesiska reaktionen med fortsatt satir och ger en tydlig passning till NBA.

”Som NBA välkomnar vi kinesisk censur i våra hem och våra hjärtan. Vi älskar också pengar mer än frihet och demokrati. Xi ser inte alls ut som Nalle Puh. Länge leve det fantastiska Kommunistpartiet i Kina”, skriver seriens skapare Trey Parker och Matt Stone i en ”ursäkt”.

Marianne Björklund

Jan Eklund: De unga går först i striden för frihet i megastaden Hongkong

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

I SVT:s dokumentär ”Striden om Hongkong” fick man en stark känsla för hur nattsvart många unga studenter ser på det politiska läget i Kina. Det förde lite oväntat tankarna till kampen för frihet i Europa – på det sena 1500-talet.

I söndags kväll blev jag sittande framför den fascinerande dokumentären ”Striden om Hongkong” i SVT. En ung student som deltar i gatuprotesterna mot den kinesiska regimen och deras allierade i Hongkong berättade att det var lite körigt även på hemmafronten.

”Jag tycker att mina föräldrar är som vetenskapsmännen på Galileis tid. De som trodde att jorden var platt. De där människorna har somnat – det går inte att väcka dem. Om man tar upp frågan om demokrati blir de bara arga.”

Den unge killen, som valt pseudonymen ”Gotham”, såg snäll ut bakom masken men uttryckte en idealistisk kamplust som

inte lät som att den skulle slockna i första taget. Ja, han sade faktiskt att han nog hellre skulle dö än att leva under en kvävande kommunistisk diktatur.
Kampen för frihet och mänskliga rättigheter är ingen liten sak, särskilt inte i dagens Hongkong. Ändå blev jag rätt häpen av den drastiska jämförelsen. Vilken student i Europa skulle dra upp det gamla kortet Galilei om hen hamnade i politiskt bråk med sina föräldrar?
Det säger kanske en del om hur nattsvart vissa unga ser på läget i Kina. Även de högutbildade kineserna påstås sova och orkar inte med några protester. Det riskerar ju bara att skapa kaos och osäkerhet.
Så fort jag hör namnet Galileo Galilei brukar jag tänka på Domenico Scandella, även kallad Menocchio, en underbar fritänkare som verkade i Italien samtidigt som den banbrytande vetenskapsmannen. Han var mjölnare, en man av folket som kom från en liten by i Friuli, och satte sig upp mot den katolska kyrkans dogmer. Menocchio hade sina egna hemsnickrade idéer om världens skapelse och trodde inte på den präliga kyrkans allmakt. Däremot på tolerans och öppenhet, rentav en ny och bättre värld. Vilket kyrkan och inkvisitionen inte kunde tolerera, varför han anklagades för kätteri i en domstol 1584 och dömdes till livstids fängelse. Han frigavs efter två år, ombads att knipa käft och fick inte lämna sin hemby.
Men ingen kunde få stopp på pratkvarnen Menocchio. Nästa gång han släpades till domstol blev straffet döden.
Det var historikern Carlo Ginzburg som fiskade upp Menocchio ur källorna och analyserande hans tid och tankar i den moderna klassikern ”Osten och maskarna”

(på svenska 1983). Jag minns hur jag läste den en lycklig natt några år senare i Uppsala – och fattade vad historia kunde vara.
Ginzburg lyfte fram folkliga och oppositionella föreställningar som länge legat i glömska. Menocchio var en klockren vardagshjälte från bondekulturen som tänkte lika fritt som vissa forskare och skribenter från Europas högre klasskikt. Den minoritet som inte sov, vill säga. Och genom att rikta ljuset mot en enskild människa fick historien existentiellt liv – och boken drabbade därmed hårdare som ren läsning.
Det var en skön lucka i tiden. Den täpptes förstås till av kyrkan och furstarna. Bönderna skulle hållas på mattan, och kontrollen skärptes med visitationer och övervakning.

Menocchio hade inte klarat sig länge i dagens Kina. Den oheliga alliansen mellan statsapparaten och techbolagen gör det hopplöst svårt att kommunicera fritt i de sociala medier och digitala plattformar som så många använder. Kina är kanske historiens mest övervakade stat.
I Hongkong är det fortfarande klart liberalare, men trycket hårdnar. I ”Striden om Hongkong” får man följa några unga radikaler, mest studenter, som plötsligt dyker upp likt urbana svärmar i stadsrummet. De genomför sin protest – och försvinner lika snabbt som de kom. De kallas för ”flashmobs” och kommunicerar via krypterade appar.
Hur länge ska de lyckas gäcka säkerhetstjänsten? Oddsen ser inte lovande ut. Men miljontals människor uttrycker sitt stöd i mäktiga offentliga demonstrationer och frihetsandan lever.

När och om människorna inte orkar längre
– och historien somnar om – lär
repressionen i Hongkong bli ännu värre.

Jan Eklund
jan.eklund@dn.se

Därför började dynamitens fader att vurma för freden

ONSDAG 9 OKTOBER 2019

Ingrid Carlberg fångar både människan, världen och prisen i sin stora biografi om Alfred Nobel. Gunnar Wetterberg läser en bok som rymmer många nya insikter för den som vill begrunda bakgrunden till vetenskapens roligaste vecka.

Ingrid Carlberg
”Nobel. Den gåtfulle Alfred, hans värld och hans pris”

Norstedts, 636 sidor

Redan med titeln talar Ingrid Carlberg om att boken är mer än bara en biografi över Alfred Nobel (1833–1896). Hon vill också förklara de pris som han instiftade – och därför måste hela hans värld komma med. Det är prisen som är ”gåtan” i titeln, även om hon också tillför mycket ny kunskap om personen Nobel, men varför lägger en stenrik uppfinnare nästan alla sina miljoner på att främja ”mänsklighetens nytta”?

”Nobel” har blivit något mycket mer än en traditionell levnadsteckning. Det har också betydelse för Ingrid Carlbergs metod. Under Alfreds första levnadsår är det ont om källor som belyser hans liv. Då skarvar författaren – i dubbel bemärkelse. Hon skriver om hur det kunde ha varit och hon länkar samman Nobels liv med saker som hände i hans närhet, som han antagligen tog intryck av. Det är spännande.

Hela boken igenom spelar familjen en viktig roll. Fadern, Immanuel, är en orolig själ. Han gör konkurs som byggmästare och familjens hus på Långholmen brinner upp på nyårsafton 1832, knappt tio månader före Alfreds födelse. Han blir uppfinnare i stället, men det går inte mycket bättre. År 1837 flyr Immanuel Nobel undan fordringsägarna och gäldstugan till Åbo i storfurstendömet Finland, tar sig till Sankt Petersburg, säljer minor till den ryska flottan och hamnar på grön kvist. På hösten 1842 har han äntligen råd att låta familjen komma över. Alfred och hans överlevande bröder Robert och Ludvig växte upp i skuggan av faderns nya uppslag och äventyr. Tiden i Sankt Petersburg slutade med att han blev ruinerad på nytt och vände tillbaka till

Stockholm 1859. Sönerna försökte rädda vad som räddas kunde, men Alfred flyttade över till fadern 1863. Tillsammans började de experimentera med italienaren Ascanio Sobreros upptäckt nitroglycerin, det sprängämne som denne hade fått fram genom att blanda salpetersyra och glycerin.
Historien om nitroglycerinet är fascinerande. Med minorna hade Immanuel börjat fundera över sprängämnen. Både i krig och för civila sprängningar använde man det medeltida svartkrutet, men i praktiska experiment visade sig nitroglycerinet långt kraftigare. Det fanns flera problem. Den nya ”sprängoljan” var instabil, den exploderade lätt vid stötar, och kunde också självantända – men däremot var det svårt att få den att smälla när det verkligen var meningen. Alfred Nobels första genombrott var att han letade sig fram till metoder att detonera nitroglycerinet. I juni 1864 sökte han patent på den tändanordning som utvecklades till tändhatten, och som gjorde det möjligt att på allvar ta nitroglycerinet i bruk.
Ändå fortsatte de okontrollerade explosionerna, den första vid Heleneborg mitt emot Långholmen 1864, då Alfreds lillebror Emil omkom. Immanuel och Alfred lät bygga en ny fabrik vid Vinterviken, men även där small det ett par gånger, återigen med flera dödsoffer. Han sålde sprängämnet på export, men råkade ut för olyckor både på kontinenten och i USA.
Här och var försökte myndigheterna stoppa transporter och produktion, men Alfred fortsatte att söka en lösning. Både gruvägare och tunnelbyggare tryckte på för

att få ett mer effektivt sprängmedel än krutet.
För att minska risken för stötar och explosioner packade Nobel in flaskorna med sprängolja i sand vid transporter. Plötsligt kom han på att sanden kunde vara lösningen. Han hade försökt låta sågspån suga upp oljan, men det fungerade bättre med kiselgur, den sand som fanns vid den tyska fabriken. Först tänkte han rena fram oljan igen efter transporten, men sedan lyckades han få själva degen att explodera – och dynamiten var född.
Nobel tog ut patent 1867 och grundade fabriker. Sankt Gotthardstunneln, som påbörjades 1871, hade knappast varit möjlig utan dynamiten. Alfred drogs in i flera patentstrider men pengarna vällde in, han köpte hus i Paris och San Remo, och i sinom tid blev detta grundplåten till hans förmögenhet. En del av miljonerna tog vägen om Ryssland, där de räddade bröderna Ludvigs och Roberts oljeföretag i Baku, för att sedan yngla av sig när bolaget kom på fötter.
Men hur ledde detta till prisen? Frågan fångar läsaren. Prisen i fysik, kemi och fysiologi eller medicin rimmar väl med hans liv i de vetenskapliga genombrottens 1800-tal, men de andra?
Med tidigare bortträngt material låter Ingrid Carlberg sökaren Alfred Nobel träda fram. Ända sedan tonåren längtar han efter att bli författare, men vågar ändå inte; livet igenom skriver han högstämd lyrik och idealistisk prosa, men gömmer det allra mesta i byrålådan.
Hans andra vånda är önskan att finna en kvinna som kan se honom för den han är. Familjen trycker på om att han borde gifta sig. I februari 1875 annonserar han efter

en språkkunnig dam som sekreterare och husföreståndare. Bertha Kinsky från Wien svarar, de brevväxlar, och på höstkanten kommer hon till honom i Paris. Men hon stannar inte länge – hon vänder tillbaka och gifter sig med sin ungdomskärlek Arthur von Suttner, och engagerar sig sedan i fredsrörelsen.
Alfred fortsätter sitt sökande och förälskar sig i den unga Sofie Hess, som han antagligen träffade under första halvåret 1877. Det blev upptakten till en förbindelse som varade livet ut, men med många känslostormar och besvikelser.
Det är i sökandet som man anar upprinnelsen till litteratur- och fredsprisen. Ingrid Carlberg har gått igenom Alfreds bibliotek och läsning – han läser och skriver mycket, han har bestämda uppfattningar som speglas i testamentets krav att priset ska gå till den som ”inom litteraturen har producerat det utmärktaste i idealisk rigtning”.
Alfred fortsätter också kontakten med Bertha von Suttner, som vädjar till honom om stöd för fredsrörelsen. Det är paradoxalt, med tanke på Immanuels minor och hans egna försök att sälja dynamiten till båda sidor i det fransk-tyska kriget 1870–1871. Alfred räddade sin sinnesfrid med hoppet om ett så förskräckligt vapen att det skulle göra alla krig omöjliga, men bidrog generöst till Berthas projekt. Tankeutbytet med henne inspirerade till fredspriset. Bertha hoppades få det första priset 1901, men hon fick vänta till 1905. Då hade Alfreds brorson Emanuel förklarat för stortingets priskommitté att ett pris till henne nog hade varit Alfreds önskan.
Så småningom flödar dokumenten ymnigare och kastar mer ljus över Nobel

och hans liv – men överflödet rymmer sina problem. Boken har blivit en bumling på nästan 600 sidor. Turerna kring de ryska - minorna, patentstriderna, nitroglycerinet och Sofie Hess återges med många detaljer – som läsare önskar jag ibland att Ingrid Carlberg hade sovrat mer.
Men ”Nobel” rymmer många insikter för den som vill begrunda bakgrunden till vetenskapens roligaste vecka, när prisen offentliggörs och vetenskapsjournalisterna har julafton. Alfred Nobel måste glädjas i sin himmel, när han ser hur prisen kommit att symbolisera det bästa i civilisationens landvinningar. Ingrid Carlberg har lagt ned ett imponerande arbete på att fånga honom och hans tankar i en mycket läsvärd bok. Skada bara, att Nobelmuseet redan dröjt alldeles för länge. Där borde boken ha legat på all världens språk. **Gunnar Wetterberg**

Putin gläds åt Trumps presenter

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Turkiska trupper har påbörjat den militära aktion som syftar till att skapa en buffertzon mot kurderna i nordöstra Syrien. Varför inte? President Trump gav ju i söndags grönt ljus för kollegan Erdogans fälttåg mot USA:s allierade i kampen mot terrorrörelsen IS.
Ledande republikanska senatorer har pekat ut Ryssland som en av vinnarna på

Trumps brådstörtade beslut. Och även om Kremls officiella inställning är att Turkiet inte har i Syrien att göra har Putin anledning att småle.
Sedan 2015 har Ryssland stagat upp Syriens diktator al-Assad med massiva flygbombningar av rebeller och civila. Iran har stått för markstyrkorna. Erdogan har velat bli av med regimen, men hela tiden haft som huvudmål att krossa de syriska kurderna.
När kurderna nu måste ägna sig åt Turkiet ökar svängrummet inte bara för IS, utan även för al-Assad och Ryssland. Därutöver kan kurderna behöva göra upp med Damaskus om framtiden. Allt samverkar till att stärka den slaktarregim Putin vill rädda till varje pris.
Erdogan och Putin har samtidigt sitt eget kompanjonskap. I somras inleddes leveranserna av ett avancerat ryskt luftförsvarssystem som Turkiet köpt, i flagrant trots mot Pentagon och Nato. Kongressen har krävt sanktioner mot Turkiet enligt en lag som förbjuder köp av rysk krigsmateriel. Trump har ignorerat propåerna i flera månader och i stället försvarat – Erdogan. I november är denne till och med inbjuden till Vita huset.
Syrienkriget har gett Moskva chansen att rädda vännen al-Assad, slå in en kil i Nato och återerövra en roll i Mellanöstern.
Trumps facit hittills är sveket mot kurderna och krypandet för auktoritära ledare.
Tydligen satsade Putin rätt när han blandade sig i det amerikanska valet för att styra det mot en Trumpseger. Den fria världen har däremot inte mycket att glädjas åt.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se

Planerna för attacken var kända sedan länge

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Turkiet har inlett sin militäroffensiv ”Fredens vår” i nordöstra Syrien, säger president Recep Tayyip Erdogan.

– Vi ska rensa terrorkorridoren i norra - Syrien och ge de syriska flyktingarna en chans att återvända till sitt land.

Tidigt på onsdagsmorgonen började turkiskt artilleri beskjuta den kurd-dominerade SDF-milisens ställningar i den kurdiska autonoma regionen Rojava i nordvästra Syrien. SDF-talesmän uppger att också civila mål träffats av den turkiska elden.

På onsdagskvällen uppgav det turkiska försvarsdepartementet att offensiven övergått i ett skede där marktrupper gått in på syrisk mark.

Det är bara två dygn sedan president Donald Trump gav Erdogan klartecken för aktionen, men de turkiska planerna låg klara sedan länge. Stridsvagnar och -pansarburna markstyrkor radades redan i förra veckan upp utmed gränsen, för att sätta press på Trump, som föredrog att nicka bifall hellre än att öppet ignoreras av sin Natokollega. I Ankara förstod man det Trump inte förstod; att attackerna mot kurderna, populära efter sin seger över IS, skulle mötas av protester i väst. Trumps vän, senator Lindsey Graham, vill till och

med skynda fram en lag i kongressen för att stoppa turkarna. Det gäller för turkarna att smida medan järnet är varmt och innan kurderna hunnit skaffa sig bärbara pansarbrytande granater och annan utrustning.
De statsdirigerade – numera alla – turkiska medierna har arbetat upp en tjock patriotisk rökelse kring det som sker. Inga oberoende nyhetskorrespondenter finns veterligen i området. De kurdiska talesmännen, föga överraskande, kommer under striden mot övermakten att sätta turkiska övergrepp och civilas lidande i skarpast möjliga relief.
I skrivande stund har inga konkreta sammandrabbningar rapporterats. Efter de inledande artillerisalvorna, som turkarna hoppas ska mjuka upp SDF – dominerat av kurdiska YPG – driva dem från deras ställningar och förstöra deras kulsprutepositioner. Helst skulle turkarna ha flygbombat målen i större utsträckning än de gjort i dag, men USA:s försvarsdepartement har stängt av Turkiet från Natos igenkänningssystem för att kunna identifiera egna, allierade eller fientliga trupper. Det gör attackuppdrag från luften riskabla och mindre effektiva.
När markstyrkor väl skickas in kommer det första uppbådet att utgöras av FSA-soldater, alltså personer ur de myriader olika syriska gäng och miliser som deltog i upproret mot Bashar Assads regim.
Erdogan vill så långt det är möjligt undvika en serie demoraliserande soldatbegravningar.
Om allt går som smort – vilket det sällan gör på dessa breddgrader – så är de turkiska nationalisterna nära sitt mål: att en gång för alla torpedera kurdiska drömmar om en sammanhängande territoriell enhet tvärs över gränsen. De

turkiska och de syriska kurderna står varandra mycket närmare än de står irakiska och iranska kurder. De har alltid handlat, samarbetat, gift sig och agerat politiskt över gränsen, som ju bara är knappt ett sekel gammal.
I detta enhetliga kurdiska område vill Turkiet slå en kil – genom att där bosätta sina sunnimuslimska syriska flyktingar – och för alltid pulvrisera drömmarna om ett Storkurdistan. När det väl är gjort kan Ankara finna sig i de internationella kraven och dra sig tillbaka.
Ett mindre storstilat motiv bakom aktionen är det regerande turkiska AKP-partiets allt sämre grepp om nationalistväljarna. President Erdogan hoppas att kampanjen i Syrien ska samla opinionerna kring *ledaren*.
Hans motiv är krasst realpolitiska – han drivs inte, som många nationalistpolitiker och militärer, av hat mot kurderna. Det var tvärtom han som bröt tabut mot förhandlingar med terrorstämplade kurdiska PKK. Våren 2015 nådde han en historisk uppgörelse med PKK, men de - turkiska militärerna tvingade honom att bryta den och återuppta kriget.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Halle i chock - efter dödsskott vid synagoga

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Halle. Sorgen och chocken breder ut sig i Tyskland efter att två människor skjutits till döds i närheten av en synagoga i Halle. Dådet betecknas som en antisemitisk attack med högerextrema förtecken.

En man från regionen har gripits misstänkt för dådet.

– Har var helt lugn och rörde sig nästan mekaniskt, berättar vittnet René Friedrich för DN.

Timmarna efter dödskjutningen rådde ett slags undantagstillstånd i tyska Halle. Specialpoliser utrustade med skyddsvästar, hjälmar och maskinpistoler patrullerade de ödsliga gatorna medan helikoptrar hovrade i luften. De flesta Hallebor hade hörsammat polisens uppmaningar om att stanna inomhus och sätta sig i säkerhet.
Stämningen var spöklik.
Samtidigt pågick jakten efter misstänkta gärningsmän med full styrka. Först senare under kvällen stod det klart att den man som gripits redan under eftermiddagen tros ha agerat ensam. Mannen misstänks ha dödat två människor med ett automatgevär och skottskadat ytterligare minst en person. En kvinna dödades utanför en synagoga och en man vid en kebabkiosk, vid lunchtid på onsdagen.

Men det hade kunnat sluta mycket värre. Skyttens mål tros ha varit att ta sig in i synagogan, där ett 80-tal människor var samlade för att fira den judiska högtiden jom kippur, försoningsdagen.
– Vi har genom vår övervakningskamera kunnat se hur en kraftigt beväpnad person med stålhjälm och gevär har försökt öppna synagogans dörrar, sade ordföranden för stadens judiska församling, Max Privorotzki, till tidningen Bild.
Tack vare säkerhetsåtgärder som vidtagits kunde församlingsmedlemmarna sätta sig i säkerhet.
Brottsutredningen har tagits över av Tysklands riksåklagare som har hand om terrormål och landets inrikesminister Horst Seehofer meddelade att man utgår ifrån att det rör sig om ”en antisemitisk attack”.

”Enligt den federala åklagaren finns det tillräckligt med indikationer för ett möjligt högerextremt motiv”, skrev inrikesministern i ett uttalande.
Förbundskansler Angela Merkel uttryckte via sin talesperson solidaritet med ”alla judar” och ”sin djupa” sympati med offren.
Det kom också uppgifter om ytterligare en skottlossning i orten Landsberg utanför Halle, men sent på onsdagskvällen var det oklart om händelserna hade ett samband.
Identiteten på den man som gripits misstänkt för dådet är inte bekräftad, men enligt samstämmiga uppgifter i tyska medier rör det sig om en 27-årig man från regionen. Tidningen Der Spiegel rapporterar att en misstänkt gärningsman har filmat och strömmat dådet öppet på nätet. DN har tagit del av en 35 minuter lång film som visar en man som presenterar sig och ger uttryck för högerextrema och antisemitiska åsikter.
Filmen visar sedan bland annat hur en person skjuts och hur skytten försöker skjuta sig igenom dörren till synagogan i Halle.
Dådet inträffade i de omtyckta Paulus-kvarterten där gatorna är uppkallade efter tyska diktare och vetenskapsmän. Husen från förra sekelskiftet är utsmyckade med stuckaturer och träden står i prydliga rader. Bland boende och näringsidkare i området är chocken och sorgen stor.
René Friedrich driver ett bageri i närheten av synagogan och blev vittne till dådet. Han kom åkande i sin bil när han på några meters avstånd fick syn på skytten som bar ett större gevär över axeln.
– Han såg så märklig ut i sina mörka militärkläder och en gammeldags

stålhjälm på huvudet, säger han när vi ses vid avspärrningarna några timmar senare.
– Jag såg en kropp ligga på marken, men det var först senare som jag förstod att personen var död.
Plötsligt började skytten röra sig mot den judiska begravningsplatsen intill, och René Friedrich såg hur mannen kastade ett föremål över muren som omgärdar området.
– Det såg ut som en granat eller brandbomb. Jag hörde två smällar efter varandra, säger han.
René Friedrich memorerade registreringsnumret till bilen som mannen parkerat mitt i gatan. Medan skytten lämnade platsen ringde René Friedrich polisen.
– Han rörde sig helt lugnt, nästan mekaniskt.

Efter attacken stängdes järnvägsstationen i Halle och extra säkerhetskontroller infördes vid järnvägar, flygplatser och gränsövergångar runt om i Tyskland. De som befann sig i närheten av brottsplatsen evakuerades och boende fick vänta länge på att få återvända hem.
– Polisen har sagt att det kan finnas en sprängladdning i området, sade snickaren Niko Gallas som bor i ett av husen närmast synagogan. Från avspärrningsbanden såg han hur poliser från en av specialstyrkorna bevakar ingången till hans bostad.
– Varför, varför, varför gör någon så här?, frågade han sig.
– Jag förstår det inte!

Lina Lund
lina.lund@dn.se
Josef Svenberg
josef.svenberg@dn.se

Niklas Orrenius: Europa misslyckas med att skydda sina judar

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Dådet i tyska Halle ekar otäckt av antisemitiska attacker i Europa de senaste åren.
Även svenska judar tvingas fira sina högtider bakom stridsvagnshinder och pansarglas. Politikerna har misslyckats med en central demokratisk uppgift: att skydda utsatta minoriteter.

En gärningsman som försöker tränga sig in i en fullsatt synagoga. Vakter som hindrar. Dödande kulor på gatan utanför. Många detaljer om onsdagens dåd i tyska Halle är ännu oklara. Men förloppet påminner om dådet i Köpenhamn i februari 2015, då IS-terroristen Omar El-Hussein sköt ihjäl vakten Dan Uzan utanför Köpenhamns stora synagoga. Judiska synagogor, butiker och skolor är legitima mål för flera extremistgrupper, både i vit makt-rörelsen och bland radikala islamister. Judehat ingår i ideologin. Hatet

visar sig även i flera svenska städer. I december 2017 attackerades synagogan i Göteborg med molotovcocktails. Tre män fälldes. Syftet var att ”hota, kränka och skada den judiska folkgruppen”, konstaterade tingsrätten.
I september i år fälldes en Helsingborgsimam för hets mot folkgrupp efter att han på ett torgmöte ropat att judar är ”apornas och svinens avkommor”.
I december 2017 skrek propalestinska demonstranter på Möllevångstorget i Malmö att de skulle ”skjuta judarna”.
Angreppen mot judar kommer från olika håll. För ett år sedan gick högerextremisten och judehataren Robert Bowers in i synagogan i Pittsburgh i USA och sköt ihjäl elva personer. ”Alla judar måste dö!” skrek Bowers vid sin attack. I Sverige har vi de våldsamma Hitlerhyllarna i NMR, som öppet hetsat mot judar inför tusentals människor i Almedalen. Även den rasistiske seriemördaren Peter Mangs i Malmö var antisemit, och gjorde listor över Malmöjudars hemadresser.
Häromveckan berättade DN om Malmöläraren Monica, som hörde skrik om att döda judar i korridoren. Bland eleverna på hennes Malmöskola fanns Osama Krayem, som sedan blev IS-terrorist och nu sitter häktad i Bryssel för sin inblandning i IS stora terrordåd i Paris och Bryssel 2015 och 2016.
Terror fungerar. En stor andel av Europas judar funderar på att emigrera, visar en EU-studie bland 16 000 europeiska judar. 89 procent upplever att antisemitismen ökat de senaste fem åren.
Bland svenska judar uppger en tredjedel att de under de senaste fem åren funderat på att lämna landet. 30 procent av svenska

judar i enkäten uppger att de personligen har drabbats av antisemitiska trakasserier under senaste året (Europasnittet är 28 procent).
Att skydda minoriteter är en central uppgift för en demokrati. Statsminister Stefan Löfven (S) och andra ledare oroas över europeiska judars utsatthet. Frågan är vad de förmår göra i ett läge där judar tvingas fira sina högtider bakom skottsäkra glas och stridsvagnshinder.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se

Dessa datum måste Boris Johnson ta sig runt för att inte ryka

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Boris Johnson har lovat att ta Storbritannien ut ur EU den 31 oktober – med eller utan avtal. Tvingas han i stället avgå blir han den premiärminister genom tiderna som suttit kortast tid vid makten.

Bottenrekordet innehas i dag av George Canning som bara satt 119 dagar vid makten, innan han insjuknade i lunginflammation och avled den 8 augusti 1827.
Boris Johnson tillträdde som brittisk premiärminister den 24 juli, och kan därmed överta bottennoteringen om han tvingas bort före den 20 november i år. För att undvika det behöver han skickligt navigera förbi följande datum:
14 oktober: Emmanuel Macron och de övriga EU-ledarna vill ha ett avtalsförslag klart senast denna dag. Samtidigt håller drottning Elizabeth II ett ”Queen’s Speech” i brittiska parlamentet – i praktiken Boris Johnsons regeringsförklaring.
17-18 oktober: EU-ledarna möts för ett toppmöte i Bryssel. Ett nytt Brexitavtal kan då godkännas – men just nu står parterna långt ifrån varandra. Det ”kompromissförslag” som Boris Johnson lanserat har inte fallit i god jord.
19 oktober: Om Johnson får nej från EU – eller ett nej till ett avtal i det brittiska parlamentet – måste han senast denna dag skicka ett brev till EU som ber om ett senareläggande av Brexit. Allt enligt den nya lag (”Benn Act”) som röstades igenom i september. Boris Johnson har flera gånger antytt att han kommer att trotsa lagen. I så fall kan Högsta domstolen fälla avgörandet.
21-22 oktober: Omröstning om regeringsförklaringen (”Queen’s Speech”). Om det blir nej här kan Johnson välja att avgå. Annars väntar troligen en misstroendeomröstning, möjligen dagen efter. Faller Johnson i en sådan får parlamentet två veckor på sig att bilda ny regering. Mycket talar sedan för att det blir

nyval i slutet av november eller början av december.
31 oktober: Om britterna inte har tackat ja till ett avtal och det inte heller blir en senarelagd Brexit, kommer landet att lämna EU utan avtal klockan 23 lokal tid denna torsdag. Den stora frågan är: kan Johnson klamra sig fast vid makten hela vägen hit?

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Katrine Marçal: Nu står striden mellan den politiska och den juridiska logiken

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Det verkar svårt att få fram ett Brexitavtal mellan Storbritannien och EU.
Vad händer om förhandlingarna helt bryter samman? Ja, det beror på vem du frågar.
Det finns en politisk och en juridisk logik.
Frågan är vilken som kommer att vinna.
Storbritannien skulle ha lämnat EU den 31:a oktober i år. Men det brittiska parlamentet har fått igenom en lag som tvingar premiärministern att be EU att skjuta upp Brexit.
London.
Om Boris Johnson inte lyckas förhandla fram ett avtal.
Enligt den juridiska logiken är allt därmed klappat och klart. Storbritannien kommer inte att lämna EU om tre veckor. Utträdet kommer att skjutas upp (givet att EU går med på saken). Det kommer antagligen att hållas ett nyval i Storbritannien och detta kommer att leda till ett nytt parlament som i sin tur får bestämma hur det vill göra med Brexit.
Men lyssnar man på Boris Johnson är det som att parlamentet aldrig hade stiftat denna lag. Premiärministern fortsätter att upprepa att Storbritannien kommer att lämna EU den 31:a oktober. Varför?
Boris Johnson har i månader satsat allt politiskt kapital han har på att lova att Brexit inte ska skjutas upp. Igen. Han gör det utifrån en politisk logik som handlar om att vinna tillbaka konservativa väljare från Brexitpartiet. Dessutom bedömer han att många mittenväljare bara vill ha ett slut på eländet. ”Storbritannien kommer att lämna EU den 31:a oktober. Kosta vad det kosta vill”, säger Boris Johnson
Som vore det en trollformel.

En strid ström av ”anonyma källor” från Downing Street 10 hävdar dessutom att det finns kryphål i lagen. Att Boris Johnson har hittat ett sätt att ta sig runt kravet att skjuta upp Brexit med någon genial juridisk strategi.
De flesta juridiska experter ser dock detta som osannolikt. Det finns inga kryphål i lagen. I alla fall inga som premiärministern kan använda utan att tja, riskera fängelse. Så vad kommer då att hända?
Vinner juridiken? (Brexit skjuts upp).
Eller politiken? (Storbritannien kraschar ut ur EU om tre veckor).
Det mest sannolika är nog att den juridiska logiken vinner. Visst kan Boris Johnson ha jurister som ser kryphål som ingen annan ser. Men regeringens juridiska rådgivare kan också heta Mållgan.

Visst kan Boris Johnson följa lagen, be EU om att Brexit skjuts upp, men samtidigt försöka få ett annat EU-land att lägga in veto. Då skulle Storbritannien tvingas lämna den 31 oktober trots allt och Boris Johnson skulle få vad han vill politiskt utan att behöva bryta mot lagen.
Men det är trots allt också ganska osannolikt. För de flesta EU-länder är Brexit knappast den viktigaste frågan. När och hur Storbritannien lämnar är inte något som det är värt att ställa till storbråk om.
Men om det nu är så osannolikt att Brexit faktiskt blir av i oktober: varför fortsätter Boris Johnson då att insistera på det? Varför slutar han inte att investera politiskt kapital i den 31 oktober? Antagligen handlar det om att premiärministern vill kunna skjuta ifrån sig skulden. Han måste ge intryck av att

han blir tvingad till att skjuta upp Brexit mot sin vilja. Och i sista sekund.
Storbritannien går mot ett nyval och i den valkampanjen kan det inte på något sätt uppfattas som att det är Boris Johnsons fel att Brexit ännu inte har blivit av.
Juridiken må vara på väg att vinna denna rond i Brexitmatchen. Men Boris Johnson hoppas på att själv stå som slutlig segrare. Blir det ingen hård Brexit nu, blir det en efter valet.
Ett val som Boris Johnson tror att han kommer att vinna: triumfera som folkviljans sista försvarare mot en konspirerande juridisk och parlamentarisk elit.
Och den politiska logiken räknar han med. Den kommer att trumfa allt.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se

Parlamentet krymper med 345 ledamöter

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Rom. Det omfångsrika italienska parlamentet krymper med hela 345 platser. Samtliga partier i underhuset var vid omröstningen överens om att reducera antalet parlamentariker.

Hela 553 parlamentariker röstade ja och endast 14 röstade nej till reformen som diskuterats i åratal. Parlamentets två kamrar kommer i framtiden att omfatta 600 personer. 400 i underhuset deputeradekammaren och 200 i senaten.

Det kommer att ta tid innan reformen är helt klar. En rad parlamentariker har redan gjort framställningar att reformen måste följas av en folkomröstning. Detta trots en stor majoritet. Något som kan kopplas till Italiens nu mycket prekära ekonomi. Folkomröstningen kommer därför inte att sluta som den gjorde 2016 då förre premiärministern Matteo Renzi fick sin författningsreform underkänd av det italienska folket.
Femstjärnornas ledare Luigi di Maio som i dag är utrikesminister jublade över att parlamentet blir mindre. Det innebär en besparing på tre miljoner kronor om dagen. Reformen blir dock operativ först under slutet av 2020. Skulle det bli nyval tidigare skulle reformen kunna dröja ytterligare en mandatperiod som normalt är fem år lång.

En uträkning visar att besparingarna med denna reform uppgår till sju promille av statens utgifter. Det dyra systemet med två kamrar blir ju kvar.

Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

”USA:s Nelson Mandela” har räddat 142 från dödsstraff

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Han har kallats USA:s Nelson Mandela. I ett land där tusentals människor väntar på att avrättas och där barn döms till livstids fängelse har han räddat 142 dömda från dödsstraff. För DN berättar advokaten Bryan Stevenson om varför han tycker att svenska politiker som ropar efter högre straff har fel.

USA låser in flest personer i världen. En av tre svarta män födda under de sista tio åren riskerar att hamna i fängelse.
Redan som ung juriststuderande kämpade Bryan Stevenson för att ingen ska riskera att bli avrättad i elektriska stolen eller gasas ihjäl. Han kommer från ett land där barn döms till livstids fängelse och där privata fängelsebolag driver på för att fler saker ska kriminaliseras.
Bryan Stevenson är mycket kritisk till tal om hårdare straff.
– Rädsla och vrede kan göra människor hämndlystna och nu ökar kraven på massfängslande och extrema straff i många länder. Jag tror att vi snarare skulle behöva lite mer av barmhärtighet, förlåtelse och försoning. Men nästan alla politiker väljer en annan väg, säger Bryan Stevenson.

Som barn och ung upplevde Bryan Stevenson, i dag 63 år, hur svarta blev trakasserade, förföljda och hotade. Han utbildade sig till advokat och grundade en juristbyrå som försvarar fattiga, falskt anklagade och felaktigt dömda – bland dem barn och kvinnor.

– Det handlar om de människor som är mest i desperat behov av hjälp och juridiskt stöd. Eftersom få tar sig an deras fall blir de utlämnade till godtycke i ett rättssystem som fortfarande i hög grad präglas av ett rasistiskt tänkande, säger Bryan Stevenson under ett samtal med DN.

Hans hyllade memoarbok är nu översatt till svenska med titeln ”Riggad sanning”. Senare i höst är det premiär för långfilmen ”Just mercy”. Den handlar om hur Bryan Stevenson lyckades rentvå Walter McMillian, en oskyldig dödsdömd svart man.

Lika bra går det inte i romanen ”To kill a mockingbird” av den amerikanske författaren Harper Lee som kom ut 1960. Advokaten Atticus Finch åtar sig att försvara en svart man som anklagas för att ha mördat en vit kvinna. Trots att det mesta talar för att mannen är oskyldig döms han till döden.

– Så många amerikaner älskar boken och är uppväxta i ett samhälle som hyllar den, men de inser inte att att oskyldiga svarta fortfarande kastas i fängelse eller döms till döden. När jag arbetade för att få Walter McMillian fri upptäckte jag politiska intriger, konspirationer och en förfärande rasistisk ojämlikhet, säger Bryan Stevenson.

Sedan snart fyrtio år kämpar Bryan Stevenson mot dödsstraffet och för att

svarta ska få en rättvis behandling i domstolarna. Sedan slutet av av 1980-talet har han och hans kollegor fått domarna ändrade för 142 dödsdömda, en del har blivit frigivna efter att ha visat sig vara oskyldiga, för andra har straffen mildrats.
– I tre av tio mord och dråp i min hemstat Alabama är offren svarta. Men åtta av tio som dömts till döden för den typen av brott har fått sitt straff efter att ha begått brott mot vita. Det speglar på ett tydligt sätt att människor fortfarande straffas utifrån sin hudfärg, säger Bryan Stevenson.
Han minns hur hans mamma protesterade när han och stadens andra svarta barn skulle vaccineras mot polio och fick vänta i timmar på mottagningens baksida medan de vita barnen gick in genom huvudingången.

Bryan Stevenson växte upp i ett fattig lantlig del av den amerikanska delstaten Delaware. Första året gick han i en skola för svarta elever. Sedan blev den formellt ”desegregerad”, men de svarta barnen lekte fortfarande för sig och de vita för sig.
– Engagerade jurister förde kampen för att även svarta barn skulle kunna studera vidare. Tack vare dem kunde jag börja på college och senare studera juridik. Tidigt kände jag ett kall att som advokat försöka gå i deras fotspår och arbeta för mänskliga rättigheter.
Enligt Bryan Stevenson har USA fortfarande ett rättssystem där skyldiga rika vita behandlas bättre än oskyldiga fattiga svarta.
– Vi har en lång historia av våld för att upprätthålla det rasistiska systemet och det är därför så många svarta döms till döden eller får andra tvivelaktiga domar.

I Sverige verkar unga som växer upp i städernas förorter ha en alltmer negativ bild av poliskåren. Bryan Stevenson hade själv en liknande inställning som ung. Han säger att det var polisen som upprätthöll slaveriet genom att jaga slavar som rymt.
– I samband med lynchningar av svarta tittade de vita poliserna bort, och under 60-talets medborgarrättrörelse misshandlade poliser i uniform fredliga obeväpnade demonstranter.
– Oskyldiga svarta skjuts fortfarande till döds eller skadas av poliser Jag är så klart påverkad både av historien och av det som sker i dag. För mig är det viktigt att fortsätta arbetet mot alla former av polisvåld.
I en rad länder växer i dag kraven på hårdare straff för personer som begått brott. ”Lås in dem länge så blir det tryggare att vistas på gator och torg”, är budskapet från många politiker. Även i Sverige hörs detta allt oftare, inte minst i samband med debatten om hur den ökade gängkriminaliteten ska hanteras.
– Det är så lätt för politiker att komma med förslag som tilltalar rädda och arga människor, så mycket enklare än att tala om förståelse och försoning – och ingjuta hopp och mod, menar Bryan Stevenson.
Sverige har haft en kraftig invandring under senare år och det innebär prövningar för samhället, tänker Bryan Stevenson. Det handlar om etniska, religiösa och språkliga utmaningar, säger han.
– Men att hantera dem med åtgärder som har sin grund i rädsla och vrede är ingen framkomlig väg.
Han har flera gånger blivit hotad på grund av sitt arbete. Har han övervägt att ge upp?

– Kampen är viktigare än någonsin. Vi måste skapa mer rättvisa, inte bara i domstolarna utan i hela samhället. Det är bästa sättet att minska våldet och få ned antalet brott.
Han pekar på att USA redan provat en politik byggd på hårdare straff. I början av 1970-talet satt 300 000 amerikaner i fängelse – i dag har den siffran ökat till cirka 2,3 miljoner, det vill säga nästan åtta gånger fler.
– Att allt fler blir dömda till långa fängelsestraff får också andra konsekvenser. I USA har vi gett upp när det gäller rehabilitering, utbildning och hjälp till fängelsedömda. Jag har företrätt människor som begått fruktansvärda brott, men som kämpar för att komma tillbaka och få försoning.
När Bryan Stevenson var sexton blev hans farfar mördad i samband med ett rån. Förövarna dömdes senare till livstids fängelse. Hans farmor var i första hand inte ute efter straff, utan ville försöka förstå varför unga män dödar en 86-årig man för att stjäla hans enkla tv.
– Orsaken till att det finns så mycket dödligt våld i USA är att vi har många traumatiserade unga som växt upp under eländiga förhållanden, och att det finns alldeles för många vapen i omlopp. Det är alldeles för lätt att bli våldsam och destruktiv.
Bryan Stevenson hade kunnat bli en framgångsrik advokat som tjänat stora pengar, men han valde en annan väg.
– Jag blir ändå rikligt belönad. Att få arbeta med att företräda orättvist dömda och skydda utsatta barn är något jag värderar mer än pengar, det är min belöning.

Bryan Stevenson lever i Montgomery i Alabama, en stad som spelat en stor roll i de svartas kamp för lika rättigheter. Han bor två kvarter från den plats där Rosa Parks vägrade att flytta sig från ett säte på bussen som enbart var avsett för vita. Och ytterligare ett kvarter bort ligger den kyrka där Martin Luther King en gång predikade.

– Jag bär dem inom mig, men är lika imponerad av många andra som riskerade så mycket för att förbättra villkoren för sina medmänniskor. Deras arbete och uppoffringar inspirerar och manar till fortsättning.

– Jag har lärt mycket av de äldre, av tidigare generationer. Vi måste våga ställa oss upp när andra säger ”sitt ned”, vi måste våga tala när andra tystnar. Jag känner mig som en del i ett större sammanhang, upplever en närhet till alla som kämpade för svartas rättigheter trots förföljelse och hot.

Har du några speciella föredömen?

– Min mormor är ett. Hennes föräldrar hade varit slavar, och hon var stark och modig. Hon menade att vi inte förändrar världen genom en övertygelse i hjärnan, utan genom en övertygelse i hjärtat. Hon och alla vanliga människor som i dag står upp för sina rättigheter är mina föredömen.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Fakta. Bryan Stevenson

Ålder: 63 år.
Bor: Montgomery i den amerikanska delstaten Alabama.
Bakgrund: Uppvuxen i staden Milton i Delaware. På både mammans och pappans sida var flera förfäder slavar. Upplevde rasism och diskriminering på nära håll.

Utbildad i juridik vid Harvard.
Gör: Arbetar som människorättsadvokat. Grundare och chef för Equal justice initiative (EJI). Har åstadkommit strafflindring för många dömda fångar. Har pläderat fem gånger inför Högsta domstolen. Fick domstolen att besluta att livstidsstraff för barn under 17 år utan möjlighet till villkorlig frigivning är ett brott mot den amerikanska konstitutionen. Har fått en rad nationella och internationella utmärkelser, bland dem Olof Palme-priset (2000).
Aktuell: I Sverige med nyöversatta memoarboken ”Riggad sanning” (Libris Bokförlag) samt den amerikanska långfilmen ”Just mercy” med premiär i december i år. Michael B Jordan spelar rollen som Bryan Stevenson. Dokumentären ”True justice” finns på HBO och handlar om Stevensons arbete.

Fakta. Medborgarrättsrörelsen

Även efter att slaveriet upphört i USA hölls i decennier svarta och vita skilda åt på bussar, restauranger och biografer.
Medborgarrättsrörelsen kämpade länge för att raslagarna skulle upphöra.
Rosa Parks (1913–2005) vägrade 1955 att lämna sin sittplats i en buss till en vit man, vilket busschaufförен krävde. Lagen föreskrev att svarta skulle lämna sina platser till vita.
Händelsen utlöste ”bussbojkotten” i Montgomery. Den innebar att medborgarrättsrörelsen fick ny fart. I den kampen spelade jurister en stor roll.
År 1957 skulle nio svarta elever – senare kända som ”Little Rock nine” – få börja i en dittills vit skola i Little Rock. Delstatsguvernören skickade soldater från nationalgardet för att stoppa dem, men president Dwight D Eisenhower tvingade honom att backa. De svarta eleverna fick ledsagas av polis, och när protesterna blev våldsammare av soldater.
Det stora genombrottet för medborgarrättsrörelsen kom när Civil rights act antogs av kongressen 1964. Lagen förbjuder all form av segregering på offentliga platser och i allmänna lokaler, samt rasdiskriminering på arbetsplatser. Den förbjuder även diskriminering baserad på kön, religionstillhörighet eller födelseland.
Martin Luther King (1929-1968) var en amerikansk pastor, aktivist och framstående ledare inom medborgarrättsrörelsen. Han förespråkade fredliga

metoder och höll 1963 ett berömt tal i Washington med temat ”I have a dream”.

Wikipedia, NE och Populär Historia

Åsa Beckman: Det - nedsolkade priset för 2018 borde inte delas ut

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Så var det åter dags att dela ut Nobelpriset i litteratur. I dag kl 13.00 kliver den ständige sekreteraren Mats Malm ut i Börssalen och tillkännager vilka två författare som får det som förr ansågs vara världens mest ansedda litteraturpris.
På tidningar och i etermedia har det servila gissandet och tippandet dragit i gång som om det vore business as usual. Men ett av prisen borde aldrig delas ut.
Det har gått två år sedan Matilda Gustavsson här i Dagens Nyheter skrev artikeln där 18 kvinnor vittnade om - trakasserier och sexuella övergrepp som de utsatts för av Jean-Claude Arnault, några av dem i Svenska Akademiens lägenheter. Mannen som tog emot ekonomiska bidrag från Akademien, avslöjade Nobelpristagare, skämtsamt kallades för ”den nittonde ledamoten” och gärna hälsade gäster välkomna till institutionens tillställningar.
Ett tag såg det ut som att Akademiens oförmåga att hantera krisen omdömesgillt och professionellt hotade hela dess existens.
Mycket har hänt sedan dess. Jean-Claude Arnault avtjänar i dag ett två och ett halvårigt fängelsestraff för två våldtäkter. Böcker som ger olika perspektiv på krisåret har börjat komma ut. Bra.
Under Akademiens ödesvandring har Nobelstiftelsens vd Lars Heikensten varit exemplarisk. Alltid tydlig, klok och moraliskt skärpt. Det är ingen hemlighet att det var först efter att stiftelsen började undersöka möjligheten att överlåta uppdraget att utse litteraturpristagaren till en annan institution, som Akademien till slut gick med på att ta hjälp av externa

litteraturexperter i arbetet med Nobelpriset.
I helgen försvarade Heikensten beslutet att inte ställa in 2018 års pris, vilket de hade kunnat göra. ”Det är väl trevligt och bra att vi har kunnat fylla det hålet. Alla vet vad som hände under 2018 i alla fall”, sa han sorglöst.
Men där har Heikensten fel. Nu och några år framåt kommer människor att veta vad som hände det svarta året 2018. Men den som i framtiden studerar listan på pristagare kommer inte att veta. Det kommer att se ut som ett alldeles vanligt år.
Det som hände har snyggt trollats bort.
Så den här dagen, som jag annars brukar se som en festdag för litteraturen, uppmanar jag alla att gå tillbaka till Matilda Gustavssons artikel och läsa berättelserna igen. Om den kvinna som fick Arnaults organ nertryckt i halsen så att hon kräktes. Om hon som tvingades till sex mot sin vilja. Om hon som fick hans hand uppkörd mellan benen inför andra. Alla de som, när de till slut försökte ta sig ifrån honom, fick höra att han hade makten att förstöra deras karriärer. Alla de kvinnor som skrämts till tystnad och aldrig vågade anmäla.
Det är av respekt för dessa 18 kvinnor som 2018 års pris aldrig skulle delas ut. Det borde ha varit tomt i prislistan. Det skulle också vara en värdig ursäkt för att Akademien högdraget viftade bort anklagelserna mot Arnault redan 1996. Om de lyssnat hade år av övergrepp kunnat förhindras.
Jag ser fram emot att i dag få veta vem som blir 2019 års Nobelpristagare i litteratur. Men 2018 års nersolkade pris

borde dragits in. En vanärad utmärkelse man inte önskar någon författare.

Åsa Beckman
asa.beckman@dn.se

Så räddar vi demokratin – utan en stor tragedi

TORSDAG 10 OKTOBER 2019

Den amerikanska statsvetaren Sheri Berman visar i en ny bok att demokratin som vi känner den inte är en självklarhet. Tvärtom är det en ömtålig konstruktion som kräver ständig omvårdnad, inte genom festtal utan med en politik som verkligen kan hantera tidens utmaningar, skriver Carl Tham.

De väldiga omvälvningarna i Europa för trettio år sedan tycktes en gång för alla bana väg för demokrati i hela Europa. I Parisstadgan från 1990, som undertecknades av praktiskt taget alla europeiska länder samt Ryssland och USA förband sig länderna att ”bygga upp, befästa och stärka demokratin som det enda styrelseskicket för våra nationer”. Man slog fast att demokratins fundament utgörs av respekten för de mänskliga rättigheterna och rättsstaten. Äntligen, efter 200 års kamp hade demokratin segrat i Europa!

I dag är vi inte riktigt lika säkra på den saken. En historisk omtagning – tillbaka till 1920-talets konvulsioner och demokratins undergång? Nej, där är vi inte. Men osäkerheten om demokratins framtid tilltar i takt med högerpopulistiska eller fascistiska partiers tillväxt. Ett nytt stämningsläge: relativt kända skribenter skriver böcker där temat är att demokratin borde avvecklas eller i alla händelser begränsas och makten ges till ”experter”; tankar som var populära i kampen mot demokratin vid 1900-talets början. Det är också olycksbådande att Polen och Ungern, medlemmar i den Europeiska Unionen kraftigt försvagat de rättigheter och rättssystem som utgör demokratins fundament. Därmed är de inte längre demokratier, uppfyller inte Parisstadgan. Att EU står handfallen är onekligen fatalt.

Just nu är det viktigt att den långa kampen för demokratin återberättas och analyseras för att vi rätt ska se vad demokrati innebär och vad som krävs för dess bestånd. Det är detta kraftprov den amerikanske statsvetaren Sheri Berman tagit på sig i boken ”Democracy and dictatorship in Europe – From the ancien régime to the

present day” (Oxford University Press, 2019). Den har utsikter att bli en klassiker och borde – trots sitt ofrånkomliga omfång – läsas av alla som vill förstå demokratins utmaningar, historiskt och i dag. Sheri Bermans hemvist är Columbia University i New York och har tidigare skrivit åtskilligt om den moderna europeiska historien, om demokrati, fascism och socialdemokrati.

Den historia hon berättar om den europeiska demokratins framväxt under 200 år är historien om ett ursinnigt motstånd mot demokratins idéer och praxis inte bara från den gamla feodala samhällsordningens stöttepelare utan också från den borgerliga medelklass som gärna ville ha makt men som fruktade de egendomslösa arbetarna. Till en början gick kampen för demokrati hand i hand med nationalismen – utan självstyre, ingen demokrati – men under 1800-talet divergerade dessa båda för den moderna tiden avgörande rörelser, nationalismen till höger, demokratin till vänster. Ur detta växte nya konflikter och bakslag för demokratin.

Berman skildrar medryckande och pedagogiskt denna kamp i de europeiska länderna, en gemensam historia men med många nationella särdrag, som i sin tur ger förklaringar till 1900-talets fruktansvärda europeiska historia. Efter 1800-talets många bakslag – utom i England – tycktes demokratin 1919 stå inför sin seger, efter första världskrigets blodbad och de feodala regimernas sammanstörtande. Men förutsättningarna var nästan de sämsta tänkbara och redan på 1930-talet hade de flesta demokratier gått under och ersatts av fascistiska eller kommunistiska diktaturer. Det var först efter det andra

världskriget som den liberala demokratin kunde etableras i västra Europa, med mäktigt amerikanskt stöd. Östra Europa hamnade under den kommunistiska regimen och i södra Europa (Spanien, Portugal) överlevde de auktoritära regimerna ända till 1970-talet. Den slutliga demokrativågen kom 1989–90 med kommunismens fall.

I ett tankeväckande, diskuterande kapitel sammanfattar Berman ”Lärdomar från Europa”. En sådan är att det har tagit mycket lång tid att etablera liberala demokratier i Europa och att kampen ofta har varit extremt konfliktfylld. Den gamla ordningens strukturer och maktförhållanden var ofta så starka och sega att det krävdes mycket djupgående och våldsamma händelser för att undanröja dem.

Ett undantag är Storbritannien, där överklassen under 1800- och 1900-talen stegvis – men segt – gav upp sina positioner och politiska privilegier. Men det hade å andra sidan knappast varit möjligt, menar Berman, utan 1600-talets våldsamma uppgörelser: inbördeskrig, religiösa konflikter, kungamord, militärdiktatur – och till sist den ärorika revolutionen.

En annan läxa är att det är lättare att störta en diktatorisk regim än att skapa en ny liberal demokrati. Många regimer har fallit i Europa under alla dessa år men det är först sent och i nutid som liberala demokratier skapats. Det beror, menar Berman, på att de liberala demokratierna kräver inte bara nya institutioner utan också djupgående förändringar i samhället. Nyskapade demokratier som till exempel Tyskland 1919 hade att kämpa

med mycket starka inre antidemokratiska krafter. Det var en demokrati med för få demokrater.
Motsättningar mellan olika folkgrupper till exempel i östra Europa efter 1918 gjorde det också svårt att skapa fungerande demokratier. Tragiskt nog var det andra världskrigets tyska och sovjetiska folkmord som tillsammans med de enorma befolkningsomflyttningarna efter kriget skapade en viss nationell homogenitet som vilar på en fruktansvärd historia. ”Mångkultur” uppfattas i dessa länder som ett hot mot stabiliteten och enighet i samhället; det är en bakgrund till deras motstånd mot immigration och flyktingar, konstaterar Berman.
Men också i Sydeuropa var de etniska motsättningarna betydande och bidrog till den vacklande demokratins undergång under mellankrigstiden. Den europeiska historien visar att historiens ”ordningsföljd” har stor betydelse: utan starka stater och en viss nationell identitet är det mycket svårt att etablera fungerande liberala demokratier.
Den försvagning av demokratin som vi tycker oss iaktta i dag kan kanske bäst förstås i ljuset av vad som hände i Västeuropa efter andra världskriget. Demokratins framtid var osäker. Men de ledande politikerna i Europa och USA insåg att det nu gällde att till varje pris förhindra en upprepning av 1920- och 30-talens ekonomiska och politiska katastrofer. Starka demokratier krävde inte bara starka institutioner utan också en politisk-ekonomisk ordning som höll kapitalismen i strama tyglar, en politik för full sysselsättning, social utjämning och utbildning för alla. Västvärlden skapade under amerikansk ledning internationella

ordningar (Bretton Wood, Nato, Gatt, IMF) som gav gynnsamma förutsättningar för europeisk säkerhet, handel och tillväxt. Till detta kom det europeiska samarbetet som ledde till bildandet av EEC 1957. Den europeiska demokratin blev en framgångshistoria som svepte bort de murkna regimerna i Portugal och Spanien och till sist också blev en alltför påträngande modell för de kommunistiska makthavarna.

Med ökad välfärd, jobb, ekonomisk utjämning och socialt skydd för alla fick människorna ökad tilltro till de demokratiska systemen. Extrema rörelser till höger och till vänster pressades tillbaka och majoriteten av väljarna samlades i mitten.

Mycket av detta är i dag allvarligt försvagat och förändrat. 1980-talets omsvängning till en nyliberal politik fick fatala följder för den sociala sammanhållningen och inkomstfördelningen. Finanskrisen 2008 och dess destruktiva följder blottlade inte bara de ekonomiska systemens brister utan också de internationella institutionernas bräcklighet och framför allt det europeiska systemets inbyggda svagheter och oförmåga, både ekonomiskt och politiskt.

Det tycks, menar Berman, som om väljare och politiska eliter i västvärlden har glömt vad som krävdes för att få demokratierna att utvecklas och bli starka efter den stora förödelsen under 1900-talets första hälft. Det är, anser jag, en viktig iakttagelse eller anklagelse som kunde utvecklas. Det är delvis en generationsfråga: ingen av dagens ledande politiker har personliga erfarenheter av den nöd, oro och osäkerhet som till en början präglade efterkrigstidens Europa och de krafttag

som krävdes för att vända stämningen. Ingen eller få tycks heller vilja ta till sig den erfarenheten. Demokratin i dag verkar så fast cementerad, men den historia Berman berättar visar att det ytterst är en ömtålig konstruktion som kräver ständig omvårdnad, inte genom festtal utan med en politik som verkligen kan hantera tidens utmaningar: ojämlikheten, migrationen, miljöhoten, kapitalismens otämjda girighet – och demokratins fortbestånd.

Den europeiska centralbankens chef Mario Gradhi blev berömd för sitt uttalande att han skulle göra ”whatever it takes” för bevara och stärka euron. Då gällde det Europas ekonomi. Vilka politiker har klivit fram och gett ett sådant löfte för att bevara och stärka den europeiska demokratin?

Det är i skuggan av denna ödesdigra glömska som extrema rörelser främst till höger har fått ny näring; rörelser som ger ny kraft åt nationalism, främlingsskräck och attacker mot demokratin. Det är mycket välbekanta åsikter och de har - historiskt gång på gång ödelagt de demokratiska ansträngningarna och till sist hela samhällen och folk. I den europeiska historien har det till sist varit de ofattbara tragedierna som tvingat eliter och väljare att förstå värdet av demokratin och vad som krävs för att den skall fungera. Vi måste hoppas att just denna historieläxa inte skall behöva upprepas.

Carl Tham

Carl Tham är debattör och tidigare socialdemokratisk utbildningsminister.

Ledare: EU sitter fast i Erdogans flyktingfälla

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Turkiets krig mot kurderna i nordöstra Syrien är i full gång. Bomber och granater faller, civila flyr för sitt liv.
President Erdogans mål är att skapa en tre mil djup buffertzon mot kurderna i Syrien, som han kallar terrorister på grund av deras kopplingar till PKK-gerillan i Turkiet. Till det ”säkra området” planerar han att deportera kanske hälften av de 3,6 miljoner syriska flyktingar som finns på turkisk mark. Så ska den kurdiska befolkningen spädas ut med sunniaraber.
Donald Trump gav klartecken till Erdogans invasion, trots att kurdisk milis fungerat som USA:s bästa allierade på marken i kampen mot terrorrörelsen IS.
Nu är det tveksamt om kurderna klarar att både slåss mot Turkiet och vakta de tusentals IS-fångar de håller inlåsta i läger.
EU ber Turkiet att vara återhållsamt, men famlar efter verkliga svar. Unionen har ett svårt dilemma.
Ett ungerskt veto stoppade kritik innan den turkiska inmarschen startade. Andra medlemsländer såg till att uttalandet sedan blev urvattnat. Några repressalier är inte aktuella.
Och vad skulle EU göra? Flera riksdagspartier kräver ett svenskt vapenexportförbud, och det borde vara naturligt även på europeisk nivå om det mot

förmodan gick att skapa enighet kring det. Den svenska försäljningen är liten.
Erdogan har därtill visat att han trots det turkiska Natomedlemskapet gärna köper vapen från Ryssland i stället för från väst. Turkiets ansökan om EU-medlemskap kan rivas en gång för alla, men den är i praktiken redan död. Erdogan har länge bedrivit en häxjakt på oppositionella, strypt pressfriheten och krossat rättsstaten. Hyckleriet i frågan dröjer kvar, men ett sådant land kan aldrig bli en del av unionen.
Vänsterledaren Jonas Sjöstedt gör rätt i att vara hård mot Turkiet, men hans förslag att Sverige i FN ska driva införandet av en flygförbudszon i nordöstra Syrien är verklighetsfrämmande. Bara USA har förmågan. Och Trump har redan övergett kurderna.

Men EU:s handlingsutrymme är framför allt kringskuret av flyktingavtalet från 2016. Efter den stora strömmen anlitade unionen Erdogan som gränsvakt, och har hittills gett Turkiet 6 miljarder euro för att sörja för de syriska flyktingarna.
Erdogan har krävt mer pengar för att inte ”öppna kranen” igen. Han vill ha stöd för tvångsförflyttningen av flyktingar till nordöstra Syrien. På torsdagen varnade han EU för att beskriva den turkiska invasionen som en invasion: ”då skickar vi 3,6 miljoner migranter till er”.
Självklart kan EU inte betala för deportation av syriska flyktingar. Men rösterna för att skrota flyktingavtalet är försvinnande få.
Därmed blir också ekonomiska sanktioner mot Turkiet närmast ogörliga. Att bryta upp tullunionen är knappast ens en teoretisk möjlighet. Det går inte att

kombinera med att fortsätta skicka miljarder till flyktinglägren.
Erdogan har sedan länge slutat lyssna på EU:s maningar om demokrati, och har inga skrupler när det gäller flyktingarna.
Vita huset är inte den bundsförvant som skulle behövas för att sätta verklig press på honom.
Fast även den vars enda prioritet är att hålla flyktingar borta från Europa måste inse att tystnad har ett pris. EU kan inte gärna stå fast vid flyktingavtalet om Turkiet begår krigsförbrytelser, tillåter IS-terrorister att rymma, skapar en ny flyktingvåg i Syrien och etniskt rensar den ”säkra zonen”. Den turkifiering som skett av redan ockuperade syrienkurdiska områden längre västerut är illa nog.
Det finns en gräns för hur långt Erdogans Turkiet kan gå. Annars blir utpressningen bara värre. **DN 11/10 2019**

Inte polska regeringens drömval

FREDAG 11 OKTOBER 2019

En tidigare polsk utrikesminister och företrädare för maktpartiet Lag och rättvisa (PIS) väckte för några år sedan löje genom att anklaga politiska motståndare för att vilja skapa en värld av cyklister och vegetarianer.
Jag vet inte om Olga Tokarczuk brukar cykla, men som framgår av Michael Winiarskis stora intervju med henne i

förra helgens DN är hon definitivt vegetarian. Och också i andra avseenden är hon en inkarnation av allt en högernationalist av den rätta ullen ser som sin plikt att avsky: Hon är feminist, politiskt engagerad på den gröna sidan och lyfter fram Polens multietniska, inte minst judiska, historia.

Representanter för PIS har brännmärkt henne som ”förrädare”. Och så får hon Nobelpriset i litteratur tre dagar innan polackerna går till val. Det är ingen djärv gissning att den polska regeringen inte känner odelad glädje.

Det säger något om utvecklingen i Polen att 30 år efter kommunismens fall går Nobelpriset till en politisk dissident. Men om valet av Tokarczuk är politiskt pricksäkert så kan den andra pristagaren, österrikaren Peter Handke, beskrivas som en politisk trampmina.

Handke är den store diktaren som höll tal när den småskurne serbiske etnofascisten Slobodan Milosevic begravdes. Det är rimligt att finna det stötande att en apologet för den folkmördande serbiska nationalismen nu ska dela hedersbetygelse med Tokarzcuk.

Men sambandet mellan litterär storhet och politisk omdömesförmåga har alltid varit svagt. Och det är trots allt inte på grund av att PIS ogillar henne som Olga Tokarczuk får Nobelpriset. I den långa titeln till storverket ”Jakobsböckerna” betecknas ”fantasin” som ”naturens största gåva till människan”.

Det hon, och Handke, belönas för är förmågan att omsätta denna gåva i dikt.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

Inför valet – Orbáns parti öser gåvor över pensionärerna

FREDAG 11 OKTOBER 2019

I andra länder är valfläsk bara ett uttryck – i Ungern är det på riktigt. Inför söndagens lokalval öser premiärminister Viktor Orbáns maktparti gåvor över landets pensionärer. Kassar med korv, pasta, tepåsar och glödlampor delas ut med oblyga uppmaningar att rösta på hans parti.

Söndagen den 13 oktober är ett viktigt test för Centraleuropas två högerpopulistiska starka män, Polens Jaroslaw Kaczynski och Ungerns Viktor Orbán. Och därmed för den politiska utvecklingen i hela Europa.

I Polen går regerande Lag och rättvisa, PIS, av allt att döma mot en säker seger i parlamentsvalen och kan styra i ytterligare fyra år.

I Ungern har premiärminister Orbán ägnat de åtta senaste åren åt att ta makten över domstolar, medier och valsystem. Hans parti Fidesz har två tredjedelars majoritet i parlamentet och kan ändra konstitutionen om det vill – vilket också har skett.

Nu är det dags för val till borgmästare och regionala församlingar i hela landet. Även här dominerar Fidesz stort, med kontroll

över 20 av landets 24 största städer och alla 19 regioner.
Men Orbán vill stärka greppet. Därför behandlar han valet som om det vore ett parlamentsval. I ett brev till alla väljare häromdagen förklarar premiärministern vad som står på spel på söndagen:
”Vi bestämmer om vi vill ha ledare som är för eller emot invandring i våra län, städer och byar.”
Motstånd mot utomeuropeisk invandring har varit Orbáns huvudtema ända sedan 2015, då hundratusentals flyktingar från Syrien, Afghanistan och Irak passerade genom Ungern på sin väg till länder som Tyskland och Sverige.
Men några flyktingar finns knappt i Ungern i dag. Landet har hårdnackat motsatt sig att ta emot ett drygt tusental som EU-kommissionen ville när ett nu havererat fördelningssystem var aktuellt för några år sedan.
Och framför allt: asyl- och flyktingpolitik beslutas av regeringen. Borgmästare och regionala församlingar sysslar med sådant som sophämtning och lokaltrafik. Ingen ungersk lokalpolitiker går till val med öppna gränser på sitt program.
Att Orbán ändå tar upp detta tema igen tolkas av vissa som ett tecken på desperation, att han verkligen känner sig hotad av oppositionen.
Det är nog en långsökt analys. Fidesz väntas få majoritet i stort sett överallt på söndagen.
Ändå är detta val annorlunda än tidigare på ett viktigt sätt. För första gången har den vanligtvis splittrade oppositionen lyckats enas kring gemensamma kandidater i många viktiga städer och regioner.

Bara på så sätt kan Fidesz maktmonopol brytas på sikt, har oppositionen resonerat. Det innebär att ett brett spektrum av partier – från socialister, via gröna och liberaler, till Jobbik på högerkanten – i praktiken går till val tillsammans.
I exempelvis Budapest innebär detta att Gergely Karácsony, från Dialog, ett grönt, socialdemokratiskt parti, ensam utmanar den sittande borgmästaren István Tarlós som stöds av Fidesz. Jobbik, förr ett rent rasistiskt parti som rört sig mot mitten, kommer inte att stödja honom men har dragit tillbaka sin egen kandidat.
Huvudstaden är Ungerns mest liberala stad, och vissa opinionsundersökningar visar att Karáscony kan ha en chans att besegra Tarlós.
En sådan utgång – eller till och med en knapp förlust – skulle visa oppositionen att det inte är omöjligt att besegra Fidesz och ge blodad tand inför nästa parlamentsval 2022. Det skulle också visa att gemensamma listor och kandidater kan vara en väg till framgång.
Så möjligen gör risken för ett sådant symboliskt viktigt nederlag Orbán nervös. Han och partiet satsar hur som helst hårt på att få pensionärerna, en av Fidesz traditionella stödtrupper, att gå till valurnorna.
I Újpest, ett arbetarklassdistrikt i norra Budapest, har matkassar delats ut till alla pensionärer. Förutom korv, pasta, tepåsar och glödlampor innehåller det en oblyg uppmaning från den lokala Fideszkandidaten att rösta på honom.
På andra håll i huvudstaden har Fidesz kandidater ordnat försäljning av stora säckar potatis till ett symboliskt pris på några kronor.

Och som kronan på verket: ännu ett brev från Orbán till landets samtliga pensionärer, som sändes ut ett par veckor före valet.
”Ungerns ekonomi går mycket bra även 2019. Därför kan vi skicka ut dessa checker på 9000 forint”, skriver premiärministern och påminner om att pensionärerna kan ”räkna med” regeringen.
Checkarna, på motsvarande drygt 300 kronor, kan användas för att betala el- eller gasräkningar. Summan är inte att förakta för många som lever på kanske motsvarande ett par tusen kronor i månaden. Den genomsnittliga pensionen i Ungern ligger kring 3500 kronor.
I byn Vértesacsa en bit öster om Budapest träffar vi 70-årige László Vörös, en av alla som har fått Orbáns ”gåva”.

– Visst kommer jag att använda pengarna, men brevet har jag slängt i soporna, säger han.
– Den här sortens gåvor är bara ett sätt att förblinda folk. Men det fungerar tydligen, se hur många fattiga pensionärer som stödjer Orbán trots att skillnaden mellan pensioner och löner bara ökar.
László Vörös har arbetat som ingenjör och även varit professionell fagottspelare. Han betecknar sig själv som konservativ, och röstade länge på Fidesz. Men inte längre.
– Det har med moral att göra. Meriter betyder ingenting längre i det här landet, framgång beror bara på hur bra kontakter du har med Orbán och hans krets.
Bara några kilometer från László Vörös hus i Vértesacsa ligger byn Felcsút, känd som Viktor Orbáns födelseort. Byn, med knappt 2000 invånare, har en stor fotbollsarena med plats för 3800 åskådare

alldeles intill Orbáns eget fritidshus. Byns lag, Puskás Akadémia FC, spelar i landets högsta liga.
Här finns en i stort sett oanvänd tåglinje till en annan by som har bekostats av EU-medel, och byns tidigare borgmästare – Orbáns vän Lörinc Mészáros – har blivit en av Ungerns rikaste män.
– Jag åker förbi Felscút ett par gånger i veckan och då påminns jag om den enorma korruptionen, säger László Vörös.
Precis som många andra väljare är han trött på valrörelsen, som förutom gåvor präglas av smutskastning och snaskiga skandaler.
Det vimlar av anklagelser om sextrakasserier och läckta bandinspelningar. I en inspelning hörs Gergely Karácsony, borgmästarkandidaten i Budapest, fälla nedsättande kommentarer om sina egna allierade inom oppositionen.
Men allra mest har det blåst kring Zsolt Borkai, en före detta OS-guldmedaljör i gymnastik som är borgmästare i staden Györ i västra Ungern. Publicerade smygtagna bilder och videoklipp visar hur Borkai festar och har sex med prostituerade tillsammans med en känd advokat. Bilderna ska vara tagna ombord på en exklusiv yacht i Kroatien i maj i år.
Borkai tillhör Fidesz och skandalen blir för många ett tydligt bevis för korruptionen inom maktpartiet. Den anonyma bloggare som har publicerat bilderna hävdar att borgmästarens lyxsemester bekostas med pengar från skumma fastighetsaffärer, och hotar att publicera ytterligare material: ”Jag ska publicera ditt snortande av kokain. Jag har mer material än bara från i maj, men det känner du ju till”, skriver

bloggaren som kallar sig ”Djävulens advokat”.
I Györ, precis som i Budapest, ställer en enad opposition upp med en enda kandidat. Staden är en av landets fem största – och nu hotar sexskandalen att beröva Fidesz på ännu ett viktigt fäste.
Uppfattningen att Fideszpolitiker bara använder sin makt för egen vinning är på sikt kanske det största hotet mot partiets dominans. Men många väljare ser inte några alternativ till maktpartiet, och snasket och skandalerna får dem i stället att vända sig mot alla partier.
László Vörös tänker inte rösta i nästa parlamentsval. Inför söndagens lokalval resonerar han så här:
– Här i byn ger jag den sittande borgmästaren min röst. Han är oberoende och tillhör inte något parti. Och när det gäller länet vet jag inte. Jag ska titta på listorna och se om det finns någon jag känner. I så fall kan jag rösta. Men det blir troligen inte på någon från Fidesz.

Ingmar Nevéus

Fakta. Gemensam front ska besegra maktpartiet

Valet genomförs den 13 oktober 2019.
Ungerns vanligtvis splittrade oppositionspartier har för första gången bildat gemensam front i ett försök att bryta premiärminister Viktor Orbán och hans parti Fidesz maktmonopol.
Om oppositionen gör starka lokalval, framför allt i huvudstaden Budapest, skulle det visa att det inte alls är omöjligt att besegra Fidesz, och ge blodad tand inför parlamentsvalet 2022. Ett starkt valresultat skulle också tala för att oppositionen även i fortsättningen går till val tillsammans.

Michael Winiarski: Trumps svek visar att USA är en opålitlig bundsförvant

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Donald Trumps beslut att överge kurderna i nordöstra Syrien har chockat många, inte minst USA:s bundsförvanter. Men i själva verket är Trumps svek mot kurderna helt i linje med hans ”America first”-politik. Inget annat än egenintresset ska avgöra om USA engagerar sig i en utrikeskonflikt.

Ingen blir längre riktigt förvånad över Trumps märkliga uttalanden om världspolitiken. Men när han ger fria händer åt Erdogans turkiska arméer att förinta det kurdiska självstyret i norra Syrien med motiveringen att ”kurderna inte hjälpte oss i andra världskriget, till exempel i Normandie” är det bisarrt i överkant.

Vad han egentligen vill säga är att allting i världspolitiken handlar om handel med nyttigheter, som i en fastighetsaffär eller maffiauppgörelse. Verkliga allianser eller fasta lojaliteter, grundade på - gemensamma intressen, eller – Gud

förbjude – demokratiska värderingar, har ingen plats i Trumps värld.
Därför har USA-presidenten inga problem med att dumpa amerikanernas hittills viktigaste bundsförvant i Syrien, de kurdiska fotsoldater som offrade sig i det framgångsrika kriget mot Islamiska staten, IS.
USA:s partiella militära reträtt från den kurdiska regionen Rojava har lämnat vägen öppen för Nato-brodern Turkiet att invadera Syrien. Som många redan har påpekat har det en mängd lokala och regionala effekter.
En omedelbar följd är att den syriske diktatorn Bashar al-Assad ytterligare lyckas befästa den maktställning som Iran och Ryssland har skänkt honom. De - utträngda och slagna kurderna kommer till slut inte ha annat val än att ty sig till Ryssland och kapitulera för slaktaren i Damaskus.
En möjlig väg för en comeback för IS öppnar sig också.
När Trump tidigare drog sig ur internationella överenskommelser, och ensidigt skrotade Parisavtalet om klimatet och Iranavtalet om kärnteknologin, upprördes en hel värld. Men då handlade det främst om avtal som i teorin skulle kunna omförhandlas.
Skillnaden är att USA kastar de tidigare kurdiska vapenbröderna till vargarna.
Det är för all del inte första gången USA förråder kurderna: Efter Kuwaitkriget mot Irak 1991 manade president George WH Bush kurderna att göra uppror, men ingrep inte när de lades på slaktbänken av Saddam Hussein.
Trump motiverar sitt svek med att USA inte ska bedriva ”oändliga, löjeväckande

krig” i Mellanöstern, och att ”vi skulle aldrig ha varit där från början”. Han twittrade också: ”Att vi gav oss in i Mellanöstern är det värsta beslut som fattats i vårt lands historia!”
På den punkten har Trump varit en ovanligt konsekvent isolationist; USA ska vända sig inåt och inte satsa pengar och människoliv på andras konflikter. Men baksidan är att Mellanöstern lämnas fritt för expansiva makter som Iran, Ryssland och Turkiet att slåss om inflytande.
En allvarligare slutsats av de senaste dygnens scenförändring i Syrien är att USA ännu mer än under Trumps hittillsvarande styre framstår som ett land vars ord inte går att lita på.
Det kan få långtgående följder.
Vilket värde har de säkerhetsgarantier som USA har ställt ut?
Kan ens Natos medlemsstater, särskilt de mindre och östligaste, tro på att USA har lust att ingripa om de hotas?
För att inte tala om icke-allierade länder som Ukraina och Georgien?
Signalerna till auktoritära ledare och diktatorer i Moskva, Ankara, Teheran och Peking är tydliga: USA kommer inte längre att reagera på aggressivt beteende – med mer än en ny grynings-tweet från Vita huset.
Därmed öppnar sig en ny skön värld för stormakterna att börja slåss om inflytandet i världen. Där USA, bakom Trumps murar, inte längre blandar sig i världspolitiken.

Michael Winiarski

Skarpa reaktioner i Ryssland

FREDAG 11 OKTOBER 2019

I Ryssland reagerar man skarpt mot Turkiets invasion av norra Syrien. President Putin har än så länge hållit en försiktig ton, men den ryska eliten är upprörd.

Moskva.

”USA lovade kurderna skydd. Och övergav dem, som vanligt. Den syriska krisen har fått en ny dimension,” skriver Aleksej Pusjkov på Twitter. Han är ordförande för utrikesutskottet i ryska dumans överhus.

ANNONS:

För Ryssland betyder den turkiska invasionen av norra Syrien att man har fått ett nytt, oönskat problem på halsen. Om kurdmilisen drivs ut är fältet fritt för IS, som Moskva har gjort allt för att bekämpa sedan 2015.

Turkiets president Recep Tayyip Erdogan ringde själv Putin på onsdagen för att förklara invasionen. Enligt Kremls presstjänst uppmanade Putin Erdogan till försiktighet. ”Vladimir Putin uppmanade sin turkiska partner att väga situationen mycket noga, för att inte skada de gemensamma ansträngningarna att lösa den syriska krisen. Bägge sidorna är överens om vikten av att Syriens territoriella integritet respekteras”, skriver presstjänsten i Kreml på sin hemsida.

Putin undviker alltså än så länge att öppet konfrontera Erdogan. Ryssland och Turkiet har nyligen lappat ihop skadade relationer efter att Turkiet sköt ner ett ryskt plan i Syrien för ett drygt år sedan. Moskva reagerade med ursinne och den turkiska turismindustrin blödde svårt då

ryska turister kallades hem. Sedan dess har relationerna återupptagits, men förtroendet mellan Ankara och Moskva är minimalt. Erdogans invasion av norra Syrien gör inget för att förbättra den.

– Turkarna har inte någon avsikt att bygga en buffertzon. De vill ockupera en betydande del av norra Syrien för att oskadliggöra det kurdiska självförsvaret, säger den ryska Mellanösternexperten Semjon Bagdasarov till tidningen Vzgljad. Bagdasarov, som leder Centrum för Mellanöstern- och Centralasien i Moskva, tror att kriget går in i en ny fas.

– Turkiet har den näst största armén av alla Natoländer. Kurderna kommer förstås inte att ge sig. Det blir ett partisankrig.

Anna-Lena Laurén

Svea hovrätt tar upp rysk-ukrainsk tvist

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Svea hovrätt inledde på torsdagen förhandlingarna i en långdragen rättstvist mellan ukrainska Naftogaz och ryska Gazprom. Hovrätten ska ta ställning till om en tidigare dom av svensk skiljedomstol är giltig.

Ukrainska Naftogaz försöker driva in motsvarande 20 miljarder kronor från det ryska statliga gasbolaget Gazprom. Detta efter en dom av Stockholms handelskammares skiljedomstol i februari i fjol.

Tvisten fick sin början 2009 då Ukrainas dåvarande premiärminister Julia Tymosjenko slöt ett gasavtal med Rysslands president Vladimir Putin. Avtalet visade sig vara ofördelaktigt för Ukraina, som vägrade köpa in de volymer gas man förbundit sig till eftersom efterfrågan visade sig lägre än beräknat. Gazprom krävde att Ukraina ska betala för de volymer landet lovat köpa och tog fallet till skiljedomstolen i Stockholm. I praktiken blev domen en kompromiss, där domstolen bekräftade att Naftogaz inte hade hållit avtalet. Efter att domstolen hade räknat ut vad bägge sidor var skyldiga varandra kom man till slutsatsen att det är Gazprom som ska betala 20 miljoner till Naftogaz.
Gazprom tar nu fallet till Svea hovrätt. Skiljedomstolens dom går inte att överklaga, men Gazprom kräver att hovrätten ska ogiltigförklara domen. Enligt den statliga ryska nyhetsbyrån RIA Novosti har båda sidor sammanlagt lämnat in material på cirka 50 000 sidor. Naftogaz yrkar på att den minskade efterfrågan berodde på att Gazprom själv byggde Nordstream, som invigdes år 2011.
Anna-Lena Laurén

Svenskar föreslås ha kvar sociala förmåner efter avtalslös Brexit

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Regeringen föreslår att svenskar i Storbritannien ska få behålla rätten till svenska barn- bidrag och föräldraledighet i sex månader efter ett avtalslöst Brexit.

Men efter denna nådatid blir de hänvisade till det brittiska socialförsäkringssystemet.

Storbritanniens utträde ur EU rycker allt närmare och risken för att det sker utan ett utträdesavtal mellan EU och landet har ökat.

– Och det får rättsliga konsekvenser för britter som bor i Sverige, men också för de 100 000 svenskar som bor i Storbritannien, berättade socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi på en pressträff på torsdagen.

Så länge Storbritannien är EU-medlem kan svenskar som flyttar till landet ta med sig förmåner som garantipension, föräldraförsäkring och barnbidrag.

Detta reglerades även i det utträdesavtal som den förra premiärministern Theresa

Mays regering förhandlade fram med EU. Men det avtalet röstades ner i det brittiska parlamentet – hela tre gånger.
Och om landet lämnar EU utan ett avtal upphör i princip rätten till förmånerna över en natt.
– Utan en svensk lagstiftning har de inte rätt till dessa förmåner, sade Shekarabi.
Riksdag och regering har tidigare beslutat om en övergångsperiod där svenskarna skulle få behålla förmånerna efter ett avtalslöst Brexit. Den perioden upphör dock den 31 december i år.
– Men nu lägger vi en ny proposition där vi förlänger övergångsperioden och sätter inget slutdatum, förklarade Shekarabi.
– Övergångsperioden ska i stället gälla i sex månader efter det att Storbritannien lämnar EU, tillade han.
Shekarabi underströk att det är fråga om just en övergångsperiod för att ge svenskarna tid att anpassa sig och ansöka om de eventuella brittiska förmåner de kan ha rätt till efter att övergångsperioden har löpt ut.
Skälet till det nya förslaget är att det för närvarande är osäkert när Storbritannien lämnar EU. Den brittiske premiärministern Boris Johnson har upprepade gånger sagt att det blir den 31 oktober.
Men parlamentet har antagit en lag som kräver att Johnson ber EU om en förlängning av medlemskapet om det inte finns ett accepterat utträdesavtal senast den 19 oktober. Och för närvarande ser det inte ut som om det är möjligt.
Men även om Johnson ger efter och ber om en förlängning är det inte säkert att de 27 EU-länderna går med på det.

– Det finns ingen aptit för att fortsätta med förlängningar för dess egen skull, sade Dahlgren.
– Det ska finnas ett grundat skäl, tillade han.
Ett sådant skäl kan vara ett brittiskt nyval eller en ny folkomröstning. Eller att parterna ser att det är möjligt att nå en överenskommelse, men tiden räcker inte till för att få lagtexten på plats.
Ett avtalslöst Brexit kommer att märkas i Sverige, inte minst hos tullen. Men även resenärer till Storbritannien kommer att märka av skillnaderna.
– Sjukförsäkringskortet, till exempel, kommer inte att gälla. Så det gäller att se över reseförsäkringen, sade Dahlgren.
Regeringen beslöt också på torsdagen att ge de cirka 20 000 britter som bor i Sverige ett tillfälligt undantag från kravet på uppehålls- och arbetstillstånd vid ett avtalslöst Brexit.
Tanken är dessutom att från och med nästa år ska britter som bor i Sverige vid tidpunkten för Brexit kunna beviljas uppehållstillstånd på samma villkor som EU-medborgare.

Dan Lucas
dan.lucas@dn.se

Skatteparadi-sen allt färre på EU-lista

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Världens skatteparadis blir allt färre – åtminstone enligt EU. Ytterligare två länder försvinner nu från svarta listan, samtidigt som Schweiz ramlar ut från den grå.

Marshallöarna och Förenade Arabemiraten tillhör nu inte längre de länder som EU anser vara icke samarbetsvilliga i skattefrågor.

På EU:s svarta lista hamnar de länder och jurisdiktioner som inte uppfyller allehanda internationella krav på öppenhet, rättvis beskattning och informationsutbyte.

Listan har flitigt kritiserats för att vara för kort.

Antifattigdomsorganisation Oxfam ogillar samtidigt att Schweiz och Mauritius – tillsammans med Albanien, Costa Rica och Serbien – plockas bort från EU:s grå lista, som innehåller länder som lovat eller är på väg att uppfylla EU-kraven.

”I dag har EU rentvått två av världens mest skadliga skatteparadis. Trots reformer nyligen kommer båda länderna att fortsätta erbjuda fördelaktiga avtal till företag som vill undvika skatt”, fräser Oxfams Chiara Putaturo i ett uttalande.

EU:s finansministrar arbetar även med att enas om vilka länder som ska svartlistas för att inte göra tillräckligt mot penningtvätt. Ett förslag i våras väckte stor uppmärksamhet när EU-kommissionen bland annat föreslog att Saudiarabien

borde ingå – trots skarpa protester från de styrande i Riyadh.
Sedan dess har dock förslaget arbetats om, för att tydligare ange vad som krävs för att bli svartlistad.

TT

Fakta. EU:s svarta lista

EU:s ”svarta lista” över länder och jurisdiktioner som inte anses samarbetsvilliga i skattefrågor sattes upp i december 2017. Efter att inledningsvis ha bestått av 17 områden har listan både ökats och minskats under de regelbundna uppdateringar som görs.
Just nu finns nio områden kvar:
○ Oceanien: Amerikanska Samoa, Fiji, Samoa och Vanuatu.
○ Asien: Guam och Oman.
○ Nordamerika: Belize, Trinidad och Tobago och Amerikanska Jungfruöarna.
Därutöver finns även en grå lista för de länder och områden som håller på att genomföra utlovade förändringar vad gäller exempelvis öppenhet och informationsutbyte på skatteområdet.

EU-rapport varnar för ökat hot från Kina

FREDAG 11 OKTOBER 2019

I nästa generations mobilteknik, 5g, ökar hotet för attacker mot kommunikationssystemen, enligt en EU-rapport. Den pekar särskilt ut att aktörer som backas upp av stater, som kinesiska Huawei, har resurser att genomföra angreppen.

EU är på väg att följa USA i spåren och göra det svårare, kanske till och med omöjligt, för kinesiska företag att fortsätta vara leverantörer av 5g-utrustning i Europa.

I en färsk rapport, sammanställd av EU-kommissionen och medlemsstaterna, varnas för att risken för attacker ökar med nya tekniken. Detta bland annat för att 5g är mer mjukvarubaserat än tidigare generationer, och därmed sårbart, samt för att tekniken berör stora delar av samhället: energisektorn, hälso- och sjukvård, bankväsendet och så vidare.
– Det drar till sig uppmärksamhet från dem som vill skada oss, säger Julian King, EU-kommissionär för säkerhetsfrågor.
I EU-rapporten skrivs inte klart ut att Huawei är största hotet. Men mellan raderna är det ingen tvekan. Bland olika potentiella aktörer är ”icke-EU stater och de som backas upp av stater de mest allvarliga och de troligaste att attackera 5g-nät”, framgår av rapporten. De har både resurserna och intentionerna, heter det.

Rekommenderar EU-kommissionen att medlemsstaterna inte tillåter Huawei i 5g-näten?
– Det är inte det vi talar om. Vi identifierar riskerna och sedan får medlemsstaterna dra sina egna slutsatser, säger Julian King.
Några av riskerna som radas upp i rapporten är:
○ En stark länk mellan leverantören och staten i ett icke-EU-land.
○ Lagstiftningen i detta land, särskilt om det inte finns demokratiska institutioner, eller om det saknas överenskommelser med EU om datasäkerhet.
○ Möjligheten för landet att utöva olika slags påtryckningar, inkluderat var utrustningen tillverkas.
○ Hur ägarbilden ser ut hos leverantören.
Enda gången som Huawei nämns är när EU räknar upp vilka som är de viktigaste tillverkarna av telekomutrustning:

Huawei, Ericsson och Nokia. Övriga leverantörer är bland annat ZTE (Kina), Samsung (Sydkorea) och Cisco (USA).
Rapporten är en del av EU:s ambitioner att samordna hur medlemsstaterna ser på säkerhetsfrågor och 5g. Varje land har egen lagstiftning, men det finns också ett ramverk inom EU att förhålla sig till. Kan medlemsstaterna enas om en slags checklista att stämma av mot innan olika leverantörer släpps in är tanken att säkerheten också ökar.
I Sverige har regeringen redan föreslagit en lag om ökad säker- het i mobilnäten, som kan stoppa Huawei.
5g är på väg att rullas ut i Europa. Flera nät är redan i gång, men det dröjer till 2020 innan tekniken börjar finnas i större skala och i hela EU.
Pia Gripenberg

Torbjörn Petersson: Svartlistning stör handelssamtal mellan USA och Kina

FREDAG 11 OKTOBER 2019

USA öppnar en ny stridslinje mot Kina just när parterna ska inleda nya handelsförhandlingar på högsta nivå i Washington. Vita huset svartlistar framstående kinesiska AI-företag och inför visumbegränsningar för kinesiska politiker – som i båda fallen anklagas för att ha bidragit till gripandet av över en miljon uigurer i västra Kina.

Tidpunkten för beslutet tycks USA ha valt med omsorg för att höja insatserna inför mötet. Handelskriget mellan USA och Kina har redan pågått i långt över ett år. Att USA hänvisar till brott mot mänskliga rättigheter ses i Kina som ytterligare en provokation.

Den kinesiska delegationen på lägre nivå, som under början av veckan träffat sin amerikanska motpart i Washington för att förbereda samtalen, har enligt uppgift vägrat att diskutera nyckelfrågor.

Några framsteg har inte gjorts och den biträdande kinesiske premiärministern Liu He och hans grupp kan därför komma att lämna förhandlingarna, som inleds på torsdagen, tidigare än väntat, uppger en källa för Hongkongtidningen South China Morning Post.

Under snart två år har det styrande kinesiska Kommunistpartiet, enligt FN och internationell expertis, gripit över en miljon uigurer och invånare ur andra muslimska minoriteter i regionen Xinjiang, De har placerats i arbetsläger där de tvingats avsäga sig sin religiösa tro, studera Kommunistpartiets lära och tala endast kinesiska.

Under denna tid har västvärlden ibland fördömt handlingarna och kallat dem ett av de värsta pågående brotten mot

mänskliga rättigheter i världen, men i övrigt inte reagerat.
Kinesiska myndigheter förnekar beskrivningen och talar i stället om de gigantiska lägren som yrkesutbildningscenter för att hjälpa minoriteterna till jobb och integration i samhället.
I början av veckan svartlistade det amerikanska handelsdepartementet 28 kinesiska organisationer och företag, däribland säkerhetsmyndigheten i Xinjiang, lokala polisstationer och åtta av landets främsta företag inom artificiell intelligens. De anklagas för att på olika sätt ligga bakom förtrycket av uigurer, kazaker och andra minoriteter.
Dessa organisationer och företag förbjuds därför att köpa komponenter från amerikanska bolag utan specialtillstånd från Washington.

Av företagen som svartlistas är några stora, som Hikvision och Dahua, specialiserade på ansikts- igenkänning och redan bland Kinas klarast lysande stjärnor inom artificiell intelligens. AI är ett prioriterat område i Kina, där landet år 2025, enligt planen, ska vara världsledande.
Några av de andra bolagen är nystartade och har getts extremt goda framtidsutsikter. Komponenterna de behöver för sina produkter har de hittills ofta köpt i USA. Sannolikt har de tillräckligt i lager för att klara sig en tid, men därefter väntas svartlistningen svida. På längre sikt tvingar det Kina att utveckla sina egna komponenter.
Tidigare i år straffade USA den kinesiska teknikjätten Huawei på liknande vis genom att kräva exporttillstånd av de

företag som ville sälja mjukvara till Huawei.
Att det amerikanska handelsdepartementet för sitt beslut nu hänvisat till brott mot mänskliga rättigheter är ovanligt. President Donald Trump har heller inte utmärkt sig för att driva frågor om mänskliga rättigheter.
Mycket tyder i stället på att de amerikanska åtgärderna vidtagits för att de tidsmässigt sammanfaller med samtalen om handelskonflikten.
Trump kan ha räknat med att svartlistningen och visumbegränsningen skaffar honom extra förhandlingsutrymme – i en tid då Kina troligen helst vill dra ut på förhandlingarna så att han eventuellt hinner försvinna från Vita huset, efter nästa val.
En talesperson för Kinas utrikesdepartement sa att USA använder mänskliga rättigheter som förevändning för att straffa kinesiska företag. Han anklagade Vita huset för att lägga sig i Kinas inre angelägenheter. Och sa att ”det finns inga problem med mänskliga rättigheter i Xinjiang”.
På den sista punkten har FN och en rad internationella människorättsorganisationer en helt avvikande uppfattning: långt över en miljon invånare har mot sin vilja förts iväg till lägren.
När USA slutligen väljer att reagera med handling mot Kina hälsas det därför välkommet av regimkritiker.
För stämningen under det stundande handelsmötet innebär det sannolikt iskyla.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

”Trots våra demokratipro-blem har Polen något att säga världen”

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Den polska författaren Olga Tokarczuk tilldelas 2018 års Nobelpris i litteratur. Hon meddelar direkt att hon kommer till Sverige. ”Jag tror inte att priset kommer att göra någon skillnad, men kanske har jag bara bristande fantasi”, säger hon till DN:s utsände, Lina Lund.

Bielefeld.

Olga Tokarczuk nåddes av beskedet att hon tilldelats Nobelpriset medan hon körde på motorvägen under en resa genom Tyskland mot staden Bielefeld.

Planen var att hon skulle presentera den tyska utgåvan av sin mäktiga roman ”Jakobsböckerna”. Sent på eftermiddagen blev det i stället en spontan presskonferens på stadsbiblioteket i centrala staden.

Olga Tokarczuk bär jeans, en lång stickad kofta, har håret uppsatt i knut och bär högklackade kängor.

Hur kan priset påverka ditt liv?

– Alla har sagt att det kommer att påverka. Men jag tror inte att det blir någon skillnad, jag ska fortfarande vara här i Tyskland och göra en läsning av min bok. Kanske har jag bara bristande fantasi, säger Olga Tokarczuk och skrattar.

Det har förekommit många kontroverser kring priset på sistone. Tog du det i beaktande när du tackade ja?
– Ja, jag kände till historien om Akademien och läste väldigt nogsamt om det. Men det här är en nystart för Akademien, så jag hoppas att allt löste sig på ett moraliskt och bra sätt.
Du är en känd miljökämpe. Kommer du att ta flyget till Stockholm?
– Jag hoppas kunna ta båten från Polen, men under vintern är det farligt, så jag kommer nog ändå att ta flyget.
Olga Tokarczuk beskriver att hon blev både lycklig och överrumplad när hon fick beskedet att hon tilldelats Nobelpriset. Hur tror du att nyheten om Nobelpriset till dig tas emot i Polen?
– Vad jag har hört är de väldigt entusiastiska – och jag tror att vi behöver lite goda nyheter under den här problematiska tiden i Polen. Jag fick ett sms från en vän som var på grönsaksmarknaden, och hon sa att alla pratade om mig där, medan de sålde morötter och potatis. Å andra sidan kan människor som vår kulturminister kanske ha problem med det – vi har inte haft en så god relation på sistone.
Piotr Glinski, kulturministern, har sagt att han försökte läsa dina romaner men misslyckades. Vad tycker du om det?
– Det är förvånande att en kulturminister inte kunde ta sig igenom min text, för mina böcker är inte särskilt sofistikerade. Men å andra sidan finns det många som inte har temperamentet för att läsa böcker, han kanske är bättre på konst eller musik eller något.
Vissa tycker att 2018 års pris inte skulle ha delats ut alls. Hur känner du inför det?

– Förra året tror jag att det var ganska smärtsamt för människor att det inte delades ut något pris. Akademien är en av de få stabila institutionerna som finns kvar. Det kanske skulle vara en viktig markering att inte dela ut priset, men å andra sidan finns det så många författare och så många läsare här i världen, och energin som finns i litteraturen måste bevaras, herregud!
Varför är det viktigt med stabila institutioner?
– Eftersom allt förändras, inte bara små saker som modellen på vår Iphone, utan stora, stora idéer om demokrati, politiska system, vår attityd till naturen.
På fredag får vi veta vem som tilldelas fredspriset. Greta Thunberg är en av de förhandstippade. Vad skulle du säga om hon fick priset?
– Jag håller tummarna för henne, faktiskt. Det vore verkligen, verkligen kraftfullt, och det vore något nytt. Hon förtjänar det.
Men hon är ju bara ett barn…?
– Framtiden tillhör barnen! Ibland känner jag, som vuxen, att vi vuxna är värdelösa. Vi kanske skulle lita mer på barnen.
Svenska Akademien fick redan på torsdagen hård kritik för valet av 2019 års pristagare, Peter Handke, på grund av hans ställningstagande för Slobodan Milosevic. Olga Tokarczuk säger att hon är glad att Peter Handke fick det andra priset, och kallar honom för den ”store österrikiske författaren”.
– Det är ett pris till Centraleuropa! Vilket är ovanligt, och underbart. För mig som polack visar det att trots alla våra demokratiproblem har vi något att säga till världen. Vi har en stark litteratur, en stark

kultur, och jag är en del av den starka, starka kraften.
– Jag skulle också vilja tacka mina översättare. Det finns ingen framgång utan översättare – ibland glömmer vi bort dem, men det är de som sprider litteraturen över världen.
Hade du hoppats få priset?
– Jag visste att jag fanns med på någon sorts lista, även om jag inte vet riktigt hur det fungerar. Men jag är faktiskt ganska ung för att få Nobelpriset! Jag tror att jag är bland de yngsta som fått det, och dessutom är jag kvinna… Nej, jag hade faktiskt inte förväntat mig det.
Svenska Akademiens Anders Olsson uttalade sig vid presskonferensen i Börshuset om Olga Tokarczuks författarskap. Han beskrev då henne som en mer politiskt medveten författare än Peter Handke.
– Men även där handlar det inte så mycket om politiska ställningstaganden för oss, utan hon är en fantastisk författare i egen rätt. Hon bygger sina verk av ganska unika strukturer, hon är en arkitekt, nästan. Varje verk är unikt, och särskilt några av hennes verk har en enorm konstnärlig kraft, som ”Löparna” eller ”Jakobsböckerna”. De är enastående.
När DN:s Michael Winiarski talade med Olga Tokarczuk en halvtimme efter tillkännagivandet på torsdagen tog hon upp en annan polska som fick Nobelpriset 1996.
– Jag kommer förstås att tänka på Wislawa Szymborska som delade in livet i ett före och efter Nobel, och som tyckte att priset för henne var en sorts katastrof. Jag hoppas att den inte är det för mig, sa Olga Tokarczuk.

– Mina böcker kommer säkert att läsas mer, men jag kan ännu inte förutse vad det kommer att innebära, den här vetskapen har ännu inte riktigt nått in i mig.

Lina Lund
lina.lund@dn.se
Michael Winiarski

”Det här är ett modigt val av Svenska Akademien”

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Chaville. Peter Handke har tidigare beskrivit Nobelpriset i litteratur som ”en grotesk fars”. Det gör han inte längre.

– Jag känner en märklig känsla av frihet. Det här är ett modigt val av Svenska Akademien, säger Handke.

När DN anländer som första reporter och fotograf till Peter Handkes idylliska villa i

det lilla samhället Chaville söder om Paris är den 76-årige författaren ute på promenad.
– Han är väldigt reserverad, men jag vet att han tycker om att plocka svamp, säger en granne.
Ett par timmar senare dyker Handke upp vid grinden till sitt hus med en liten champinjon i fickan.
– Det har regnat för mycket. Om två tre dagar kommer de här att vara riktigt fina där ute i skogen, säger han och håller upp svampen.
I kavajfickan har han satt några nyplockade blommor, dagen till ära.
– Det här är ett modigt val av Svenska Akademien. När de ringde trodde jag först att det var en advokat. Men nu känner jag en märklig känsla av frihet. Som om jag vore oskyldig. Jag måste säga att jag känner mig rörd. Det är som ett universellt erkännande av vad jag skrivit och gjort genom livet, säger Handke.
”Oskyldig”– på vilket sätt?
– Som författare har jag ofta känt mig skyldig. För det jag skrivit, för att jag finns till. För att man ibland kan drabbas av vad som nästan liknar storhetsvansinne när man lyckas med något. Men i dag känner jag mig oskyldig.
Under 1990-talet och början av 2000-talet blev Peter Handke mycket kontroversiell för sina ställningstaganden om konflikterna på Balkan. Hans uttalanden tolkades av många som öppet stöd för Serbiens nationalistiska expresident Slobodan Milosevic och ett förminskande av de krigsbrott som serbiska styrkor stått för i konflikten.
Han höll ett tal i samband med Milosevics begravning 2006, vilket ledde till protester.

När han under den improviserade presskonferensen i trädgården får frågor om detta värjer han sig.
– Har ni inga andra frågor? Jag vill inte prata om det. Jag har ingen fast åsikt! Jag ändrar mig om saker varje dag.
Vad anser du om den nationalistiska våg som sköljt över Europa de senaste åren?
– Jag gör skillnad mellan nationalism och patriotism. Mitt land är fortfarande Österrike, och om någon förolämpar mitt land blir jag patriot. Men jag är antinationalist. Absolut är det så. Egentligen tycker jag inte om ordet patriotism heller, för att vara patriot är inte en ”-ism”, säger Peter Handke.
Så sent som för fem år sedan beskrev Peter Handke Nobelpriset som ”en falsk kanonisering av litteraturen” och en ”grotesk fars”. I intervjun från 2014 med en österrikisk tidning tyckte han också att priset borde läggas ner.
– Det tycker jag inte längre. I dag känner jag mig bara rörd. Men det kanske ändras om någon timme, då kanske jag blir mer kritisk, vem vet, säger Peter Handke med ett snett leende.
På den improviserade pressträffen i trädgården bekräftar han att han kommer att åka till Stockholm för att ta emot priset.
Han föddes 1942 i regionen Kärnten i Österrike och efter byskolan fick han plats på ett katolskt prästgymnasium med internat i Klagenfurt.
Debutromanen ”Die Hornissen” kom 1966. Han är även känd för böckerna ”Långsam hemkomst” och ”Berättelse om ett liv”.
Margaretha Holmqvist översatte tretton böcker av Peter Handke till svenska på 1980-talet, då han betraktades som en av de ledande författarna i Europa. I dag är

Margaretha Holmqvist 93 år gammal och lättad över att Peter Handke får Nobelpriset.
– Jag tycker att det är jätteskönt att han fick priset. Äntligen. För han är en stor stilist och jag skulle säga att han är en av de största författarna i vår tid. Han är oöverträffad, säger Margaretha Holmqvist.
Vad kännetecknar hans författarskap?
– Han gör naturen mänsklig men avförmänskligar människorna. Han har en förmåga att berätta detaljrikt och sinnrikt. Men det kan vara svårt att översätta. Ibland är det långa meningar med många semikolon, säger Margaretha Holmqvist.
Peter Handke är också en hyllad pjäsförfattare. Berit Gullberg är chef på teaterförlaget Colombine, som äger rättigheterna till Peter Handkes pjäser i Skandinavien.
– Hans pjäser är stränga, didaktiska, lite akademiska, ganska provocerande. Han skrev en pjäs som heter ”Publikförolämpning” och en som heter ”Kaspar”, som är mycket spelad. Men den som har spelats mest här i Skandinavien är ”Timmen när vi inte visste något om varandra”. Den har inga repliker och den är helt magisk, säger Berit Gullberg.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se
FREDAG 11 OKTOBER 2019

”Ett inflytelserikt författarskap som med stor språkkonst har utforskat periferin och människans konkreta erfarenhet.”

Tokarczuks pris är ett dilemma för polska högernatio-nalister

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Det var förstås stor glädje hemma i Polen över att 2018 års Nobelpris i litteratur går till Olga Tokarczuk. Men för landets styrande högernationalister innebär det ett dilemma, eftersom de tidigare har fördömt henne för att vara ”antipolsk” när hon har diskuterat mindre smickrande sidor i polsk historia.

Olga Tokarczuk tilldelas Nobelpriset i ett politiskt känsligt läge, några dygn före söndagens parlamentsval i Polen. Ska det styrande partiet Lag och rättvisa, PIS, ligga lågt med sina sedvanliga fördömanden av hennes feminism och stöd för homorättigheter?

Eller är det bättre att välkomna att hon blir den femte polska författaren som tilldelas världens mest prestigefyllda litteraturpris?

Den första officiella reaktionen på beskedet att Olga Tokarczuks pris tydde på att man väljer det senare alternativet:

– Jag gläds åt alla priser som ges till polacker, och jag blir stolt när någon gör vårt land berömt över världen. Polen har fantastiska författare och poeter, och vi kan vara lyckliga över att kunna visa hela världen hur hög nivå det är på den polska litteraturen, kommenterade den polske

premiärministern Mateusz Morawiecki nyheten tv-kanalen TVP.
För några veckor sedan var tongångarna andra, när kulturministern Piotr Glinski lät sig intervjuas i den privata tv-kanalen TVN.
– Jag har försökt läsa Olga Tokarczuks böcker, men jag läste aldrig färdigt dem.
Det är oklart huruvida han verkligen hade försökt läsa någon bok av Olga Tokarczuk eller om hans formulering var ett sätt att förminska Polens kanske främsta och mest hyllade författare.
Han kan ha varit inspirerad av någon av de ultrahögersajter, som till exempel Polityce, som hävdar att Tokarczuk vinner priser på grund av att hon är ”vänster” och har hävdat att ”polacker mördade judar”.
Möjligen ångrar Glinski det nedsättande uttalandet, sedan internet översvämmades av elaka skämt om kulturministerns oförmåga att läsa henne.
På torsdagen, efter prisbeskedet, backade han, och skrev på Twitter att ”Tokarczuks internationella framgång gläder oss mycket”.
Och en minut senare lade han till en ny, lite skämtsam, tweet: ”I samband med fru Tokarczuks pris måste jag som kulturminister ta på mig att återkomma till den oavslutade läsningen av Nobelpristagaren.”
Tidigare polska författare som fått Nobelpriset är Henryk Sienkiewicz, Władysław Reymont, Czesław Miłosz och Wisława Szymborska. Isaac Bashevis Singer, född i Polen men som skrev på jiddisch, kan också räknas till denna skara.

Michael Winiarski

Genre
(Antal)
12
Drama
34
Poesi
69
Prosa
1
Rocklyrik
Världsdel
EUROPA
83
USA
10
5
RYSSLAND
6
ASIEN
4
AFRIKA
7
SYDAMERIKA
OCH CENTRALAMERIKA
AUSTRALIEN
1
Könsfördelning
101 män
15 kvinnor

Skarp kritik mot valet av Handke

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Svenska Akademien får hård kritik både i Sverige och i omvärlden för beslutet att tilldela Peter Handke Nobelpriset i litteratur 2019. ”Det här är Sverige i dag: En försvarare av krigsbrott får ett Nobelpris”, skriver den slovenske filosofen Slavoj Zizek till DN.

Det var klockan 13.00 på torsdagen som Akademiens ständige sekreterare Mats Malm slog upp dörrarna till Börssalen och offentliggjorde Nobelpristagarna i litteratur: Olga Tokarczuk och Peter Handke.

Pristagarna hade strax dessförinnan nåtts av beskedet och tackat ja till att ta emot priset.

Nobelkommitténs ordförande Anders Olsson säger till DN att han inte tror att valet av pristagare påverkats av kristiden i Akademien.

– Hela vårt arbete med Nobelpriset har fortgått precis som tidigare, det är ganska oberört av det som hände. Vi har jobbat stenhårt hela tiden med vårt uppdrag att dela ut det här priset, säger han.

Valet av Peter Handke som pristagare möttes snabbt av kritik. Skälet är hans ställningstagande för de serbiska nationalisterna i Balkankriget och den tidigare presidenten Slobodan Milosevic.

Svenska Akademiens val av Peter Handke som Nobelpristagare leder till omfattande

internationell kritik. Den slovenske författaren Slavoj Zizek ser valet av pristagare som en skam för Sverige:
”2014 ville Handke att Nobelpriset skulle läggas ner, och sa att det var en ’falsk kanonisering’ av litteraturen. Det faktum att han nu får priset bevisar att han hade rätt”, skriver Slavoj Zizek i ett mejl till DN och fortsätter:
”Det här är Sverige i dag: en försvarare av krigsbrott får ett Nobelpris medan landet deltog fullt ut i karaktärsmordet på vår tids sanna hjälte, Julian Assange. Vår reaktion borde vara: inte Nobelpriset i litteratur till Handke utan Nobels fredspris till Assange”, skriver Slavoj Zizek (trots att Nobels fredspris delas ut i Norge).
Bland kritikerna finns också författaren Salman Rushdie, och Kosovos ambassadör i USA Vlora Citaku kallar valet “Skandalöst!” i ett inlägg på Twitter. Valet av pristagaren fördöms också av yttrandefrihetsorganisationen PEN i USA:
“Vi är mållösa över valet av en författare som har använt sin röst i offentliga för att underminera historisk sanning och för att erbjuda offentligt stöd till förövare bakom folkmord”, säger organisationens högsta ansvariga i ett uttalande.
Peter Handke har också fått kritik för att förneka massakern i Srebrenica, ett folkmord i juli 1995 då sammanlagt 8 000 bosniska muslimer dödades av bosnienserbiska styrkor.
Jasenko Selimovic, skribent och tidigare chef för Göteborgs stadsteater samt EU-parlamentariker för Liberalerna, är även han starkt kritisk till att Handke får motta Nobelpriset.
– Det är skamligt. Att ge honom Nobelpriset, det är att belöna honom för de hemskheter han stöttat. Det är en djupt

problematisk del av hans författarskap, och att Akademien inte ser att det är bisarrt, säger Jasenko Selimovic till DN.
Slobodan Milosevic var Serbiens president 1989–1997, under de år som Bosnienkriget (1992–1995) ägde rum. Han var också Jugoslaviens president medan Kosovokriget pågick (1998–1999).
År 2001 åtalades Milosevic för folkmord och brott mot mänskligheten i FN:s krigsförbrytartribunal, men han avled 2006, innan rättegången hann avslutas. Tribunalen kom dock fram till att han och flera andra serbiska ledare brutit mot FN:s folkmordskonvention eftersom man misslyckats med att stoppa folkmordet.
– Hans ställningstagande för Serbien och Milosevic är givetvis väldigt problematiskt. Handke besökte Milosevics begravning, och det är ingen kontroversiell åsikt utan en kontroversiell handling. I mina ögon borde han inte ens ha varit påtänkt för ett Nobelpris i dag, säger förläggaren Svante Weyler om valet av Handke.
Det är inte första gången Handkes stöd till Milosevic fördöms. När han 2014 tilldelades det ansedda Ibsenpriset i Oslo möttes han av burop från demonstranter som höll i plakat där det bland annat stod ”folkmordsförnekare”.
Samtidigt hyllas valet av Nobelpristagare av serbiska röster. Magasinet Srpska Times beskriver Peter Handke som ”en stor vän av Serbien och det serbiska folket”.
”Den eminenta romanförfattaren/pjäsförfattaren/essäisten hävdar att kroaterna startade kriget genom att marschera in i serbiska byar”, fortsätter magasinet.
När motiveringen för Peter Handke lästes upp i Börshuset nämndes dock inte

kontroverserna kring författaren. På DN:s fråga under presskonferensen svarade Anders Olsson:
– Det här är ett litterärt pris, det är inget politiskt pris, och det är för hans litterära förtjänster som vi har gett honom det här priset.
I en uppföljande intervju berättade Anders Olsson att man varit medveten om kontroverserna, men att de inte påverkat valet.
– Vi har naturligtvis diskuterat det kontroversiella, också i en politisk mening, hos Handke, men vi har kommit fram till att det inte kan styra vår diskussion. Det är ett sådant väldigt och stort författarskap, och vi betraktar inte Handke som någon politisk författare. Han tillhör ingen politisk falang eller något parti, det finns inga politiska alternativ i hans värld! Det rör sig om en helt annan typ av vision i hans prosa, säger Anders Olsson.
Olga Tokarczuks politiska kopplingar är dock mer tydliga, menar Olsson.
– Hon är nog en mer politiskt medveten författare än Handke. Men även där handlar det inte så mycket om politiska ställningstaganden för oss, utan hon är en fantastisk författare i egen rätt. Hon bygger sina verk av ganska unika strukturer, hon är en arkitekt, nästan. Varje verk är unikt, och särskilt några av hennes verk har en enorm konstnärlig kraft, som ”Löparna” eller ”Jakobsböckerna”. De är enastående.
Mycket kring litteraturpriset har i år varit annorlunda, både gällande processen att ta fram förslag på pristagare och vid själva tillkännagivandet. Nära 140 reportrar, fotografer och tekniker var ackrediterade

till presskonferensen, som dock var stängd för allmänheten.
En förändring jämfört med tidigare var att en öppen frågestund hölls. Tre av de externa sakkunniga i Nobelkommittén fanns på plats för att svara på frågor: Rebecka Kärde, Mikaela Blomqvist och Henrik Petersen.
De ingår i den nio personer stora kommittén som tagit fram förslagen på kandidater till Akademien, vars aktiva ledamöter fattade de slutgiltiga besluten. Enligt Akademien har man följt förslagen som kommittén överlämnat till dem.
Klockan 11.30 inleddes Akademiens sammanträde i rummet intill Börssalen. Flera av ledamöterna var inte på plats, men hade möjlighet att skicka in sina röster. Efter mötet följde de som inte deltog i presskonferensen tillkännagivandet från bakre delen av salen.
Bland dem fanns Horace Engdahl, som i mars meddelade att han skulle lämna Nobelkommittén för att inte ”äventyra litteraturprisets framtid genom att försvåra samarbetet mellan Svenska Akademien och Nobelstiftelsen”.
Horace Engdahl skriver senare i mejlkommentar till DN:
“Låt mig i all enkelhet säga, att om Akademien hade bett mig att alldeles på egen hand avgöra vilka som skulle tilldelas 2018 och 2019 års Nobelpris, så skulle jag ha gjort precis samma val som den nya Nobelkommittén.”
Att de externa sakkunniga i stället gavs en större plats vid själva tillkännagivandet har varit viktigt både för Akademien och för Nobelstiftelsen, och har beskrivits som ett steg mot ökad transparens.

Inte heller på torsdagen kom dock något svar om huruvida Akademien vill fortsätta ta hjälp av externa ledamöter efter att deras uppdragstid går ut nästa år. Nobelstiftelsens vd Lars Heikensten sa i en DN-intervju häromdagen att han vill att Akademien fortsätter ta extern hjälp.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se
Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se
Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se

Han skriver med en tydlig stämma, aldrig tvekande, ständigt överraskande

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Peter Handke skrubbar världen ren med sitt språk. Hans precist uttänkta formuleringar går till kärnan av tingen. Och han återvänder ofta till den laddade barndomens landskap och upplevelser, skriver Daniel Pedersen.

Det är nästan omöjligt att inte tänka på handen när man läser Peter Handkes verk. Visserligen använder alla författare sina

händer, men Handke skriver alla sina böcker *för* hand.
Till hans sextioårsdag utgav förlaget Suhrkamp en numrerad och signerad box med hans tre ”Försök” som behandlade jukeboxen, den lyckade dagen och trötthetен (alla tre mästerligt överförda till svenska av Margaretha Holmqvist). Boxen innehåller ett vackert faksimiltryck av originalmanuskriptet som består av tunn blyertsskrift med mycket få ändringar på lösa ark. Det avslöjar mycket om författartypen: precist uttänkta formuleringar, till kärnan av tingen, kompromisslös koncentration. Precis en sådan författare som förmår skrubba världen ren med sitt språk, göra den ny. Det är till Handke jag återvänder när jag åter vill tro på litteraturen. Låt oss först - benämna naturskildraren.

Hans enorma ”Mitt år i Ingenmansbukten” läser jag som ett närmast försokratiskt arbete placerat i vår samtid. Berättarjaget har stora likheter med författaren: han vandrar, plockar svamp och antecknar. Men hans rörelse i världen är att på nytt mäta upp den, inte ta den för given. En glänta benämns, en stig namnges, berättarnätter kommer: världen mäts ut med pennan som ingen tidigare sett den. På insidan av Malte Herwigs fina biografi över Handke, ”Meister der Dämmerung” (Skymningens mästare), finner man inte bara ett fotografi på en av Handkes anteckningsböcker med linjerna prydligt fyllda, utan också ett torkat och pressat löv. I mötet mellan det torkade lövets ådror och den grafitgrå texten finner man en sammanfattning av Handkes värld: natur och skrift i ett. Handskriften som ett motstånd mot teknologiseringen

av skrivandet och språket, lövet som den skrivandes sätt att se naturen genom sig själv, att filtrera skriften genom ett jag. Och det är ett unikt ”jag” man möter i Handkes böcker. Alltid en tydlig stämma, aldrig tvekande, ständigt överraskande.
Men, vem var denna författare och hur ska man förstå de kontroverser som föranledde de svenska förlagen att sluta ge ut honom? Kanske måste man återgå till tiden före hans födelse.
Modern, Maria Siutz, var av slovensk släkt och födde Peter som tjugotvååring den sjätte december 1942 i Klagenfurt. Österrike hade vid denna tidpunkt gått upp i Hitlers proklamerade Tredje riket. Hon hade en månad innan födseln gift sig med underofficeren Adolf Bruno Handke. Vad som dock kommer vara okänt för sonen, fram till hans artonde levnadsår, är att hans egentliga far heter Erich Schönemann, en redan gift tysk officer och tretton år äldre än modern. Handke beskriver senare att det snarast var intuition som fick honom att konfrontera sin mor angående fadern. Att han inte var släkt med den (styv)far han lärt sig att avsky fyllde honom med upprymda känslor, rentav med lycka.
Barndomen som är central i Handkes verk utspelades alltså inte bara i en historisk brytningstid, det är samtidigt en tid som på ett personligt plan bryter samman då den visar sig vara baserad på en lögn. Ofta återkommer han till barndomens landskap och upplevelser. Bredvid modern är den älskade morfadern en viktig person. Han arbetade som småbonde och skogsarbetare. Pendlingen mellan familjens slovenska ursprung, uppväxten i Österrike och några barnår i Berlin gör att Handke upplever ett allomfattande

främlingskap i världen: familjens rötter, uppväxten vid världens ände och hans annorlunda dialekt. Inte ens fäderna var beständiga. Den enda hemvisten? Språket! Handke säger: ”Genom skrivandet lyckas jag hävda att jag är den jag en gång har varit.”
Den unge författaren ger intryck av att vara en människa som bestämt sig för att framträda genom skriften, att låta det skrivna omforma världen och i vid mening underordna världen skrivandets villkor och praktik. En av de böcker som jag har läst flest gånger är ”Berättelsen om ett liv”. Den inleds med en kort notis från Kärntens folktidning som konstaterar ett en 51-årig hemmafru tagit sitt liv. Kvinnan är Handkes mor och på mindre än 100 sidor tecknar han ett kompromisslöst porträtt av henne och sin uppväxt. Knappt ett ord överflödigt. Och kanske är det via mödernet man ska närma sig det som i dag överskuggar författaren Handke, nämligen Jugoslavienkontroversen. Men det är att ge sig ut på minerad mark.
Jag tror att man kan förstå Handkes ställningstaganden utifrån den biografiska bakgrunden. I en text skriver Handke att han hört politiker beskriva Serbien som ett ”land utan själ”. Kanske var det i opposition mot detta som Handke bestämde sig för att tala vid Slobodan Milosevics begravning? Och att han i bok efter bok återvänt till Jugoslavien och stridit för Serbiens sak?
När han för några år sedan utsågs till mottagare av Ibsenpriset blev kontroversen stor. Det skymde sikten för en enormt viktig dramatiker. Man bör inte ursäkta författares politiska felsteg, men man måste samtidigt minnas att litteratur och politik inte är samma sak. Den

infekterade debatten saknade nyanser och kanske kan Nobelpriset ge möjlighet att ställa frågan vad han egentligen menade. Ingen kan väl ändå ha trott att Handke försvarade massmord eller andra folkrättsbrott? Handke har sagt att om han någonsin skulle skriva sin egen biografi skulle han benämna den ”Betrachtungen meiner Irrtümer” (Betraktelser över mina misstag).
Men, oavsett hur man vill förstå – om man inte *bara* vill fördöma – Handkes politiska ställningstaganden står det utom allt tvivel att han förtjänar årets Nobelpris. Och i någon mening behöver nog priset honom mer än tvärtom. Hade han inte fått det hade han tveklöst blivit en i raden av författare med Tolstoj, Proust, Joyce som framförs som argument för att priset ofta missar de största samtida.

Alltsedan Peter Handke 1966 fick sitt genombrott har han haft en enorm produktivitet, och dessutom av ganska varierande art. Inte bara filmmanus, exempelvis den hänförande ”Himmel över Berlin”, och dramatik, utan också små korta koncentrerade romaner som drivit prosakonsten till sin spets. Liksom episkt långa romaner.
Jag hoppas verkligen att denna rika litteraturskatt får företräde framför alla kontroverser. Och att han äntligen översätts på nytt. Jag hoppas att han firar i dag med en skogspromenad, med anteckningsboken, penna och svampkniv i ryggsäcken.

Daniel Pedersen

Peter Handke – år för år.

1942

Peter Handke föddes den 6 december 1942 i Griffen, Kärnten, delstat i dåvarande Nazityskland (nuvarande Österrike). Hans mamma Maria tillhörde den slovenska minoriteten i Österrike. Hans pappa var en tysk soldat som den blivande författaren inte träffade förrän i vuxen ålder.
1966
Efter juridikstudierna i Graz debuterade han med ”Die Hornissen”. Samma år skrev han den provokativa teaterpjäsen ”Publikförolämpning”.
1967
Gav ut kriminalromanen ”Dörrknackaren” (”Der Hausierer”) som handlar om ett hyperobservant supervittne i en mordhistoria som tycks syfta till att visa att språket är den enda verklighet som litteraturen kan spegla. Skrev även pjäsen ”Kaspar” som baseras på berättelsen om Kaspar Hauser.
1973
Peter Handke belönades med Georg Büchner-priset, som brukar räknas som Tysklands finaste - litterära utmärkelse, med pristagare som Elfriede Jelinek och Peter Weiss.
1978
Som manusförfattare och regissör tävlade Peter Handke om Guldpalmen i Cannes med ”Den vänsterhänta kvinnan”, med Edith Clever och Bruno Ganz. Han fick se sig slagen av Ermanno Olmis ”Träskoträdet”.
1987
”När barnet var barn, visste det inte att det var ett barn...” lyder den Bibelinspirerade öppningen i hyllade ”Himmel över Berlin”, som skildrar några änglar som stiger ner i den delade tyska staden. Peter Handke skrev manuset tillsammans med regissören Wim Wenders som vann Guldpalmen för bästa regi.
1996
Handke skapade debatt genom sin reseskildring som framställer Serbien som ett offer i Balkankriget. Senare visade han sitt stöd för Slobodan Milosevic – bland annat genom att underteckna ett upprop för den serbiska ex-presidenten och hålla tal på hans begravning 2006.
2014
”Ojämförligt i sin formella skönhet och briljanta reflektion”, skrev juryn bakom Ibsenpriset om Handkes teaterpjäser. Priset på 2,5 miljoner norska kronor – som instiftades av norska regeringen – räknas som teatervärldens största.

1
Eric M Runesson
2
Bo Ralph
3
Sture Allén
4
Anders Olsson
5
Göran Malmqvist
6
Tomas Riad
7
Åsa Wikforss
VAKANT
8
Jesper Svenbro
9
Ellen Mattson
VAKANT
Lotta Lotass
(Maj 2018)
Ua ständig sekreterare
Sara Danius
(Feb 2019)
Jayne Svenungsson
(Nov 2018)
Så har Akademien förändrats
Svenska Akademien skakades efter avslöjandena om kulturprofilen Jean-Claude Arnault. Sju ledamöter, varav sex kvinnor, har beviljats utträde sedan det senaste litteraturpriset delades ut för två år sedan.
Grafik: Johan Andersson Fakta: Hugo Lindkvist Foto: TT
Nio har lämnat
Permanent (Beviljades utträde)
Återvände i januari 2019
Sju har valts in
Tillträdde i december 2018
Tillträder i december 2019
10
Peter Englund
11
Ständig sekreterare
Mats Malm
12
Per Wästberg
13
Anne Swärd
VAKANT
14
Kristina Lugn
15
Jila Mossaed
16
Kjell Espmark
17
Horace Engdahl
18
Tua Forsström
VAKANT
Klas Östergren
(Maj 2018)
Sara Stridsberg
(Maj 2019)
Kerstin Ekman
(Maj 2018)
Katarina Frostenson
(Jan 2019)

Förändringen i Svenska Akademien sedan förra Nobelpriset delades ut

FREDAG 11 OKTOBER 2019

Svenska Akademien skakades i månader av interna konflikter och avhopp. Nu deltar fjorton ledamöter i de slutgiltiga besluten om Nobelprisen i litteratur för år 2018 och 2019. Så här har konstellationen förändrats sedan sist.

November 2017. Splittringen i Svenska Akademien uppstår efter DN:s granskning i november 2017 om kulturprofilen Jean-Claude Arnault, som anklagas för sexuella trakasserier och övergrepp. Han är gift med ledamoten Katarina Frostenson och har nära band till institutionen, delvis genom kulturscenen Forum.

Mars 2018. En intern advokatutredning innehåller bland annat uppgifter om jävs- och sekretessbrott och i mars 2018 hålls en omröstning om att utesluta Katarina Frostenson. Förslaget röstas ned och efter nästa möte lämnar tre ledamöter arbetet i Akademien: Klas Östergren, Kjell Espmark och Peter Englund.

April 2018. Konflikten eskalerar och i april 2018 lämnar ständiga sekreteraren Sara

Danius och Katarina Frostenson arbetet i Akademien. Stadgarna förändras senare och det blir möjligt att beviljas utträde: Sara Stridsberg, Klas Östergren, Lotta Lotass och Kerstin Ekman lämnar permanent sina stolar.
Maj 2018. Enbart tio ledamöter deltar i arbetet och Nobelpriset 2018 ställs in efter påtryckningar från Nobelstiftelsen. Akademien tar hjälp av medlare i konflikten. Avhopparna Sara Danius, Kjell Espmark och Peter Englund öppnar för att hjälpa till med ”återuppbyggnaden” om ledamoten Horace Engdahl lämnar Akademien. Han avvisar kravet.
Oktober 2018. Den decimerade Akademien saknar under flera månaders tid möjlighet att göra inval på grund av att den har för få deltagande ledamöter. I oktober 2018, dagarna efter att domen mot Jean-Claude Arnault fallit, röstas dock med hjälp av avhopparna en resolution igenom där man uppmanar Katarina Frostenson att lämna sin stol permanent. Samma kväll genomförs två inval: juristen Eric M Runesson och poeten Jila Mossaed.
Oktober 2018. Flera nya inval misslyckas först då kandidater tackar nej. Men litteraturforskaren Mats Malm tackar i oktober 2018 ja till att bli ny ledamot, innan ledamoten Jayne Svenungsson veckorna därpå lämnar institutionen. När Runesson, Mossaed och Malm tar sitt - inträde vid högtidssammankomsten i december 2018 betyder det att Akademien går från nio till tolv deltagande ledamöter.
Januari 2019. I januari 2019 återgår Kjell Espmark och Peter Englund till arbetet. De följande veckorna meddelas att både Katarina Frostenson och Sara Danius lämnar sina platser permanent efter ekonomiska uppgörelser med Akademien.

Under vårterminen röstar sällskapet in fyra nya ledamöter, som ska tillträda i december 2019: Tua Forsström, Anne Swärd, Ellen Mattson och Åsa Wikforss. Akademien blir då fulltalig.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Ledare: Den etiopiska våren förtjänar att stödjas

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Varför blev det ingen afrikansk vår? frågade sig en del bedömare efter den arabiska. Trots ett pyrande missnöje satt många av kontinentens auktoritära och korrupta regimer stadigt.
Till Etiopien har tövädret till slut i alla fall nått. Den som satte fart på det är

premiärminister Abiy Ahmed, som på fredagen utsågs till årets fredspristagare. Abiy Ahmed tillsattes som regeringschef i april 2018, efter att folkliga protester tvingat företrädaren Hailemariam Desalegn att avgå. Den regeringskoalition, bestående av fyra partier med bas i olika etniska grupper, som styrt landet med järnhand sedan 1991 gav visserligen inte upp sitt grepp om makten, men skickade fram den då 41-årige förnyaren.

Väl installerad som premiärminister satte Abiy Ahmed omedelbart i gång ett omfattande reformprogram. Högst på agendan stod ett slut på konflikten med grannlandet Eritrea, med vilket man befunnit sig i krig sedan 1993. Den nye premiärministern gav upp omstridda landområden, i enlighet med en 20 år gammal fredsplan som Etiopien tidigare inte visat sig intresserat av att följa.

Relationerna förbättrades omgående. I juli förra året skrev Abiy Ahmed och hans eritreanska motpart Isaias Afewerki på ett fredsavtal. Såväl telefon- som flyglinjer öppnades mellan de två grannländerna som levt i total isolering från varandra i decennier.

Förhoppningarna om att freden skulle leda till att Eritrea, en av världens mest slutna diktaturer, öppnas upp har hittills kommit på skam. Det gäller inte det fram till förra året nästan lika auktoritära Etiopien. Ahiy Ahmed har lyft mediecensuren, tagit bort förbudet mot demonstrationer och utlovat flerpartival till 2020.

Samtidigt har han satt i gång en ekonomisk reformprocess. Etiopiens höga tillväxtsiffror de senaste 25 åren – de har regelmässigt varit tvåsiffriga – är ett resultat av stora infrastruktursatsningar, genomförda av statliga bolag med från

utlandet lånade pengar. Bnp har mångdubblats, men skuldsättningen har stigit och det råder ett konstant underskott på de dollar som krävs för att betala räntor och amortera på lånen. Dessutom frodas korruptionen. Nu är det tänkt att utländska investeringar och privatiseringar ska stärka konkurrenskraften.

Abiy Ahmed är utan tvivel en modig man. De snabba reformerna utmanar mäktiga intressen. Han har konfronterats av medlemmar i militären, i vad som kan beskrivas som kuppförsök. I flera delar av landet har etniska och regionala konflikter blossat upp.

Modigt är också Nobelkommitténs val av pristagare. Etiopiens reformprocess är förmodligen den mest löftesrika som satts i gång någonstans i världen de senaste åren. Slutar den väl innebär det inte bara fred och frihet för landets drygt 100 miljoner invånare, utan också en stark bas för demokrati och utveckling i Östafrika. Men processen befinner sig också i sin linda. Det finns en reell risk att etniska spänningar förvandlas till väpnad konflikt. Kanske övertygar ökade oroligheter Abiy Ahmed själv, eller dem runt honom, att Etiopien kräver en fast hand.

Nobelkommittén konstaterar i sin prismotivering att belöningen visserligen kommer tidigt, men att det är nu den etiopiska reformprocessen behöver stöd och uppmuntran. Så bör också omvärlden, och i synnerhet Europa och USA, resonera. Abiy Ahmed och de demonstranter som beredde marken för honom har satt fart på en etiopisk vår. Den får inte sluta som den arabiska.

DN 12/10 2019

Polen är kluvet inför valet – välbärgade liberaler mot landsbygdens konservativa

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Radom. Få länder är så delade som Polen. En spricka skär genom landet – välbärgade liberaler mot landsbygdens starkt konservativa befolkning i öst.

Men vad är det som gör att det regerande nationalistpartiet Lag och rättvisa, PIS, blivit så otroligt framgångsrikt? DN:s Michael Winiarski besöker staden Radom inför valet i morgon, söndag.

En vanlig höstdag på en vanlig pub i Polen blir motsättningarna tydliga.

Janusz Kielczynski ställer fram en ölsejdel och en croissant på bardisken. Affärerna går ganska trögt, medger han, men det har varit värre. På 1990-talet fick han som så många andra polacker ekonomiska problem och förlorade jobbet. Det tog lång tid innan han lyckades komma på fötter igen.

Till slut kunde han bilda familj och skrapa ihop nog med pengar för att öppna en pub.

– Det går inte lysande, men hyfsat. Nu kan jag åtminstone försörja familjen, säger han.
Egentligen vill han inte uttala sig om valet, och inte heller om sina politiska sympatier eller religiösa tro, ”då skulle jag förlora kunder, till höger och vänster”.
– Det är svårt att undvika att hålla tyst. Och jag kommer att rösta, det är viktigt.
Han säger inte direkt att han kommer att välja det regerande nationalkonservativa partiet Lag och rättvisa, PIS, vars ledare Jaroslaw Kaczynski styr allting i Polen från bakgrunden.
Men under samtalets gång framkommer det var han har sitt hjärta, och det är helt klart inte hos den liberala oppositionen, som ställer upp i valet under namnet Medborgarkoalitionen, KO.
Det märks tydligt när Karolina Skowron, en tvåbarnsmor som arbetar som butiksbiträde, efter en stund kommer in i baren och säger sin mening om landets konservativa regering.
– Ja, visst har regeringen försökt muta oss med generösa socialbidrag, och ekonomin har blivit något bättre. Men det får mig inte att rösta på PIS. Under de fyra år de har regerat har de angripit alla våra demokratiska värden, och det är mycket viktigare än barnbidrag, säger hon.
De är oense om det mesta, Janusz Kielczynski och Karolina Skowron, och det utbryter en kort men intensiv valdebatt i pubens dunkla ljus. De är två invånare i Radom, en medelstor stad i centrala, södra Polen, båda med arbetarklassbakgrund. Men med helt skilda åsikter.
På orter som denna var övergången från socialistisk planekonomi till marknadsekonomi särskilt smärtsam. De stora arbetsplatserna i Radom, bland

annat en vapenfabrik, en skofabrik och en symaskinstillverkare, gick omkull på 1990-talet. Tiotusentals anställda stod plötsligt utan arbete.
Den bild av Polens utveckling som Janusz Kielczynski målar upp är ungefär densamma som PIS torgför:
Privatiseringarna infördes inte på rätt sätt. Den vanliga medborgaren skyddades inte när de stora statliga företagen från planekonomins epok kollapsade. Medan ex-kommunister såg till att korpa åt sig av de tillgångar som slumpades ut.
– Även jag förstår att de inte kunde fortsätta som förut, men de borde ha rekonstruerat dessa företag i stället för att låta dem försvinna helt. Man släppte allting för lättvindigt. Många blev fattiga. Och de begåvade och unga lämnade Polen, säger han.

Det är uppenbart att inte bara nationalistiskt sinnade polacker delar den synen. Det är en förklaring till att PIS i det senaste parlamentsvalet fick 50 procent av rösterna i Radom, långt över riksgenomsnittet, och i den omgivande regionen så mycket som 70 procent.
Janusz Kielczynski tror att det beror på att folk faktiskt har en god uppfattning om vad som hände och vad som pågår.
– Men tyvärr är landet delat i två ungefär lika hälfter, ända sedan kommunisttiden, och de båda sidorna kastar skit på varandra, vilket gör det svårt att komma ur denna låsning.
Nu utvecklas ekonomin åt rätt håll – Polen är med på topplistan över länder med hög bnp-tillväxt i Europa – och Janusz Kielczynski är övertygad om att förhoppningar om en bättre ekonomisk standard bestämmer folks röstande.

Den paroll som PIS hamrar in i valkampanjen, ”En god tid för Polen”, är alltså inte helt tagen ur luften, om man ser till den ekonomiska sidan av saken.
– Det är helt avgörande för många som har små marginaler att klara sig på.
Pensionärer tvingas arbeta för att överleva ekonomiskt. Jag är 55 år i dag och jag lär också behöva fortsätta jobba. Jag fick nyligen ett papper från pensionsmyndigheten, och det stod att jag beräknas att få en pension på 800 zloty (cirka 2 000 kronor) i månaden. Hur kan man leva på det?
För Karolina Skowron är andra saker viktigare, även om hon för egen del har haft stor nytta av ”500+”, PIS-regeringens barnbidragsreform som ger 500 zloty (cirka 1 250 kronor) per barn –från det andra barnet.

Detta fördelningspolitiska vallöfte, som också uppfylldes, anses ha haft en stor del i att PIS vann valet 2015 – tillsammans med skrämselpropagandan att deras motståndare ville öppna landet för 100 000 ”muslimska” flyktingar.
Inför årets val har regeringen utökat 500+ till att gälla även från första barnet.
De politiska motståndarna i mitten och till vänster kritiserade till en början reformen som oansvarig budgetpolitik. Men 500+ har visat sig så populärt att Medborgarkoalitionen och Vänsteralliansen har tvingats att utlova bibehållet bidrag.
– Jag måste erkänna att det är ett starkt argument för många. Utan bidraget är det svårt för en tvåbarnsfamilj att klara sig, särskilt med dagens inflation. Utan 500+ skulle fattigdomen vara mycket högre, säger Karolina Skowron.

– För mig har det betytt att jag kan köpa nya skor till sönerna, och skicka dem till simning och språklektioner.
Ett av regeringens argument var att barnbidraget skulle främja nativiteten i Polen, som hör till de lägsta i världen. Men än så länge syns inga tecken på att barnafödandet skulle ha ökat.
– Jag tycker att det skulle vara bättre att satsa pengarna på barnomsorg, så att fler kvinnor kunde arbeta. Men det ligger i linje med PIS kvinnofientliga familjepolitik och föreställningen om *”Matka Polka”* – den polska modern – att kvinnor ska vara hemma med barnen, och mannen ska arbeta utanför hemmet.
Hennes engagemang för feminismen började för tre år sedan, då den nytillträdda PIS-regeringen försökte totalförbjuda aborter, som redan tidigare var kraftigt inskränkta. Svaret från Polens kvinnor var den ”svarta protesten”, med massiva demonstrationer och strejker över hela landet. Lagförslaget drogs tillbaka.
– Jag blev enormt provocerad av detta angrepp på kvinnornas självbestämmande. Jag är oense med dem om allt. Inte bara aborterna, utan hela deras syn på kvinnors rättigheter över huvud taget, som beror på PIS nära band till katolska kyrkan. Det gör att präster som har våldtagit barn skyddas och att den regeringsstyrda tv-kanalen TVP stämplar kritik för passivitet mot övergreppen som ett angrepp på kyrkan, säger Karolina Skowron.
Här protesterar Janusz Kielczynski från sin plats bakom bardisken, och hänvisar till att han har läst att det finns flera andra yrkesgrupper som har större frekvens av pedofiler än präster.
Men han håller samtidigt med om att det är fel att pedofilpräster så sällan straffas,

utan bara flyttas omkring till andra församlingar när de har ertappats.
Janusz Kielczynski har bestämt sig för att rösta, även om han inte, som Karolina, vill avslöja på vilket parti (hon är öppen med att det är Vänstern som får hennes röst; ”det borde finnas plats för något annat än två högerpartier i parlamentet”).
– Jag vill rösta därför att valet faktiskt betyder någonting, säger han.
– I vårt land var det under socialismen som folk slutade att intressera sig för politik. Då spelade det ingen roll hur man röstade, det fanns ändå bara ett parti. Och många har kvar den känslan. Inget förändras oavsett vad man gör.
Jag söker upp en person som har koll på de underliggande stämningarna i den här polska regionen. Hon heter Maria Gagadska, sociolog vid Radoms universitet. Hon betonar ”välfärdsfaktorn” som en av de viktigaste grunderna för hur folk röstar.
Kollapsen i början av 1990-talet, efter att den socialistiska planekonomin ersattes av en mer eller mindre fri marknad, betydde inte att folk i gemen ändrade inställning till vad statsmakten ska göra.
– Många här förväntade sig, och förväntar sig fortfarande, att myndigheterna ska hjälpa dem med olika slags bidrag, säger Maria Gagadska.
Det gällde inte alla. Liksom många andra städer tappade Radom invånare. De gav sig av för att söka arbete på platser med högavlönade jobb – som huvudstaden Warszawa eller utomlands.
Ingen vet hur många det totalt rör sig om; en vanlig siffra som nämns är att 2 miljoner polacker har rest till utlandet för att jobba sedan Polen gick med i EU – och hälften till Storbritannien.

– Och det handlar inte bara om ”den polska rörmokaren”, utan ofta är det högutbildade som har gett sig av. Bland annat har vi förlorat 25 000 läkare som har emigrerat, säger Maria Gagadska.
Trots att Radom bara ligger 10 mil från Warszawa är staden djupt inbäddad i den konservativa delen av det politiskt söndrade Polen. Grovt tilllyxat går klyftan mellan ett modernt-liberalt nordväst och ett konservativt-katolskt sydöst.
– Men riktigt så enkelt är det inte. Det finns också en stark kulturell klyfta mellan välbärgade storstäder och en eftersatt landsbygd. I de områden där PIS är starkt är det låg industrialiseringsgrad, låg levnadsstandard och hög religiositet.
Hon har bland annat studerat effekterna av reformen 500+, som tveklöst gynnade PIS i valet 2015. Hon tror också att den reformen kommer att ha en avgörande betydelse denna gång.
Hennes forskning visar också att PIS har lyckats att ta befälet över ett antal förändringar i samhället under de senaste åren:
Ett tydligt ökat stöd bland polackerna, inte bara de fattigaste, för att staten ska ta ansvar för medborgarnas välfärd. Det är ett avståndstagande från den nyliberala marknadsekonomiska politiken som bedrevs av regeringarna efter kommunismens fall 1989.
Fler än tidigare anser att barn inte är en privatsak utan ett gemensamt värde för samhället. De är bekymrade för nedgången i barnafödandet och att familjer söndras. Barnen är de kommande vuxna medborgarna, och den attityden grundas i den kommunistiska tidens system för

familjestöd, som visserligen var snålt tilltaget, men ändå fanns.
De ökade klyftorna och den ekonomiska och kulturella ojämlikheten. Att vissa har berikat sig är en källa till irritation och ilska, och många frågar: Varför ska andra ha det så bra och vara rika, men inte jag?
Det är närmast unikt i Europa att ett parti har över 40 procent stöd. Maria Gagadska tror att PIS framgångar till stor del beror på att man har satsat på så kallade ekonomiska transfereringar.
– Det är framför allt i mindre och medelstora städer, som i Radom, som PIS har stort stöd. Jag är övertygad om att partiets framgångar beror på att man har övertygat folk om att PIS-regeringen har en konkret positiv inverkan på deras liv. Det var något som Medborgarplattformen (PO) – som nu ingår i Medborgarkoalitionen, KO – misslyckades med att göra. Men PIS kunde genom programmet 500+ och andra transfereringar få till förbättringar som märktes i folks plånböcker. Att de uppfyllde sitt vallöfte har befäst stödet för partiet. Många är nu beroende av 500+ för sitt uppehälle, och sämre bemedlade flerbarnsfamiljer röstar ofta på PIS.
Varför tycks så få bry sig om hoten mot demokratin?
– Därför att den genomsnittlige väljaren i en liten ort inte känner sig direkt berörd av rättssäkerhetsfrågor och liknande. När Medborgarkoalitionen kritiserar regeringen för odemokratiskt beteende har det betydelse, men när det blir val så är det främst ekonomin som avgör.
Jag söker upp fader Andrzej Tuszynski, en katolsk präst som arbetar med ungdomar i Radom i en renoverad 1800-talsbyggnad. Jag vill veta hur han ser på kritiken mot

att kyrkan blivit alltmer politiserad och förbunden med den polska högern. Det är en tendens som har förstärkts sedan PIS kom till makten för fyra år sedan.
Han visar runt i ungdomscentrumet, som tidigare inrymde ett kloster. Liksom i förbigående berättar han att nunnorna under kriget gömde judar i huset undan de tyska nazisterna.
Där petar han på en hyperkänslig nerv i den polska självbilden; var den katolska polska nationen främst ett offer för nazismens barbari, eller fanns där också de som deltog i utrotningen av landets judar?
Det är en fråga som många – på båda sidor i debatten – har tvärsäkra svar på, trots att det är ett mycket sammansatt problem. Historien bubblar ständigt i bakgrunden, och den polska kyrkan tar ofta fram exempel på de många kristna polacker som med fara för livet gömde och räddade judar under kriget.
Tillsammans med Polens historia, som PIS och kyrkan vill se belyst i patriotiskt ljus, har moralfrågor också hamnat i valkampanjens centrum. Och präster och biskopar agiterar alltmer öppet för PIS.
Men Andrzej Tuszynski tillbakavisar påståenden om att kyrkan skulle ta politisk ställning.
– Kyrkan ska inte vara för något politiskt parti, och jag känner många goda katoliker i både Medborgaralliansen och PIS. Men visst är det så att PIS står närmare kyrkans värderingar i frågor som abort och hbtq-frågan, säger han.
På min fråga om hur han ser på ett hatfyllt uttalande från Krakows ärkebiskop Marek Jedraszewski om att ”regnbågspesten” (prideflaggans färger) är lika farlig som kommunismen, säger fader

Andrzej att meningen togs ur sitt sammanhang och att biskopen inte uttalade sig om enskilda människor, utan om en ideologi.
– Fast en synd är en synd, det står tydligt i evangeliet, men det är det ingen som tar upp. Alla folk har rätt att leva som de vill, och vi polacker som vi vill.
Många har reagerat på att valkampanjen har varit hätsk och aggressiv, men det vill inte fader Andrzej hålla med om.
– Jag upplever kampanjen som lugn och kultiverad. En del säger saker som att detta är det viktigaste valet på 30 år och att det är sista chansen att stoppa diktaturen. Men rättsväsendet, som är en bastion för gamla kommunister, måste reformeras. Och vi är inte direkt Belarus. Ingen vill lämna EU. Och det är inte så svartvitt. I det senaste valet valdes faktiskt en kandidat från Medborgarplattformen till borgmästare i Radom.
Det finns de som har speciella skäl att rösta på PIS. Lukasz Zaborowski, som arbetar med regional planering i Radom, framhåller att han fortfarande inte kan smälta att hans stad efter en administrativ reform degraderades från residensstad i ett eget län till en ordinär stad.
– PIS har lovat att återupprätta Radoms status som länshuvudstad! Inget parti är särskilt bra, men av alla dåliga är PIS möjliga att rösta på. De andra partierna samarbetade med kommunisterna, gjorde inte upp med dem och lät dem behålla sitt inflytande.
Han anser att Polen som helhet har stärkts av PIS fyra år vid makten. Utrensningen i rättsväsendet är bra, därför att många av domarna är gamla kommunister, och inte kunde skipa rättvisa.

– Jag gillar inte alls vad de gör med medierna, det är ren regeringspropaganda, men det var lika illa under den förra regeringen. Eller det var egentligen ännu värre, för då hade de inte bara kontroll över statliga TVP, utan även stöd av privata kanaler som TVN.
Han beklagar att Polen är så pass delat.
– Men många gillar PIS kristna värderingar och motståndet mot multikulti. Problemet för oppositionen är att den inte står för någonting, mer än att de vill få tillbaka makten, säger Lukasz Zaborowski.
Hans mamma, Wanda Zaborowska, är pensionerad elektronikingenjör, och är betydligt mer ideologiskt fäst vid PIS. Född i början av 1950-talet, när Stalin ännu var diktator i Kreml, upplevde hon kommunismens skräckvälde. Hon går tillbaka till toppmötet mellan de allierande under andra världskriget:
– Västländerna hade förrått oss i Jalta, då Polen hamnade under Sovjets stövel, och jag hoppades alltid att det skulle komma en bättre tid, då vi var fria. Med PIS finns ett sådant hopp, säger hon.
Hon tror att stödet för Kaczynskis parti avgörs av om ekonomin går bättre och de socialpolitiska programmen som regeringen genomfört. PIS har också har ett program för att utjämna skillnaderna mellan stad och landsbygd.
– Att det finns kritik mot utvecklingen i Polen från EU-håll tror jag beror på att vi har rest oss upp, och går vår egen väg.
För henne betyder denna ”egna väg” att Polen alltid har varit ett kristet land, där folk, särskilt i mindre orter, är mer traditionella och anser att äktenskapet är mellan man och kvinna.

– Jag säger det inte för att jag skulle vara intolerant, men hbtq-personer är inte normala. Men så länge de inte tvingar på oss andra sin orientering är det i sin ordning. Vi är inga reaktionärer, vi är öppna för omvärlden.

Michael Winiarski

Fakta. Läget inför valet

I söndagens val är det fyra partier – eller valallianser – som väntas komma in i det polska parlamentet.

Lag och rättvisa (PIS), grundades 2001 av tvillingarna Jaroslaw Kaczynski, nuvarande partiledare, och Lech Kaczynski (som var president då han omkom i flygkatastrofen i Smolensk 2010). PIS, som har regerat Polen sedan 2015, är ett EU-skeptiskt kristet nationalistparti, socialkonservativt (för abortförbud, mot homoäktenskap etc), men ekonomiskt vänsterinriktat (med omfattande socialbidrag).

Medborgarkoalitionen (KO), ett EU-vänligt mitten-högerparti med nyliberal profil i ekonomiska frågor, men socialliberal i kulturfrågor (för homo-partnerskap etc). Partiet leddes tidigare av förre premiärministern Donald Tusk, de senaste årens ordförande i Europeiska rådet. De gröna ingår i KO. Premiärministerkandidat är Malgorzata Kidawa-Blonska.

Vänstern (Lewica), en koalition av postkommunistiska SLD, Wiosna (som leds av populäre Robert Biedron) och det radikala partiet Razem. I förra valet 2015 misslyckades den då splittrade vänstern att komma in i parlamentet, men har nu enat sig och har god chans till comeback.

PSL/Kukiz'15, en nybildad valkoalition mellan det landsbygdsbaserade Bondepartiet (PSL) och ett parti som leds av Pawel Kukiz, en före detta sångare och artist.

Fakta. Radom

Radom ligger omkring 100 km söder om Polens huvudstad Warszawa.

Invånarantalet är i dag omkring 200 000. Staden, som historiskt varit ett administrativt centrum, var fram till en länsreform 1998 huvudstad i vojvodskapet Radom.

Staden blev känd 1976 när arbetarna vid de stora verkstäderna revolterade mot prishöjningar. Demonstranterna satte bland annat eld på kommunistpartiets högkvarter.
De stora industrierna – bland annat en stor vapenfabrik – gick omkull efter att marknadsekonomin ersatte planekonomin på 1990-talet, och en stor de av de anställda förlorade arbetet.
Radom är ett fäste för nationalkonservativa Lag och rättvisa, PIS, som i senaste valet fick omkring 50 procent av rösterna. I det omgivande området fick PIS uppemot 70 procent av rösterna.

Vojvodskap är i östeuropeiska länder en provins som lyder under en guvernör med titeln vojvod. Ordet vojvodskap brukar ibland översättas till ”hertigdöme”.
Källa: Wikipedia

Frågetecken kring exporten av krigsmateriel till Turkiet

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Svenska ministrar upprepar att Sverige förra året inte exporterade krigsmateriel för strid till Turkiet.
Men så sent som 2017 exporterades produkter för 100000 kronor från kategorin ”krigsmateriel för strid”, krut och sprängämnen, till landet.

Svenska regeringen försöker få med sig resten av EU på ett vapenembargo mot Turkiet efter landets offensiv i norra Syrien. Ett sådant embargo skulle stoppa även den svenska krigsmaterielexporten till Turkiet som under 2018 uppgick till 300 miljoner kronor, enligt ISP, Inspektionen för strategiska produkter. Det är mer än en tredubbling från år 2017. 2018 års export till Turkiet faller under kategorin ”övrigt krigsmateriel”. För Sveriges del består det under de senaste åren av produkter av typerna elektronisk utrustning, pansar- och skyddsutrustning, maskeringsutrustning, programvara och tekniskt bistånd.

Morgan Johansson har för Svenska Dagbladet uppgett att Sverige under 2018 inte exporterat ”krigsmateriel för strid” - produkter som ofta har en förstörelsebringande verkan, till exempel vapen och ammunition. Något också utrikesminister Ann Linde var noga med att poängtera när hon träffade journalister i riksdagen på fredagsmorgonen.

Men så sent som året innan exporterade Sverige från båda kategorierna, ”övrigt krigsmateriel” för 71 miljoner och ”krigsmateriel för strid” för 100000 kronor, enligt statistik från ISP, Inspektionen för strategiska produkter – den myndighet som arbetar med kontroll och tillsyn av försvarsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

DN har begärt ut siffror från ISP från år 2014 till 2019. Mellan 2014 och 2017 har Sverige exporterat ”krigsmateriel för strid” till Turkiet för totalt cirka 7,4 miljoner kronor – det som levererats har uteslutande avsett krut och sprängämnen, enligt ISP. Exakt vilka produkter det rör

sig om vill myndigheten inte berätta men hävdar att Sverige inte har levererat några militära vapen till Turkiet i modern tid.
När DN träffade utrikesminister Ann Linde i riksdagen på fredagen sa hon att ”vi inte vet exakt” vilken typ av ”övrigt krigsmateriel” som Sverige exporterade förra året.
– ”Övrigt krigsmaterial” kan vara brandfiltar, första hjälpen-lådor eller skyddsplåtar. Exakt vad de olika affärerna innebär är inte offentligt, säger Linde.
Ett uttalande organisationen Svenska freds reagerar starkt på.
– Jag har aldrig hört talas om att brandfiltar och första hjälpen-lådor skulle vara klassat som krigsmateriel. Tittar man på listan med kategorier hittar jag inget som tyder på det, säger Linda Åkerström, ansvarig för nedrustningsfrågor vid organisationen Svenska freds.
Och enligt myndigheten ISP ingår varken brandfiltar eller första hjälpen-lådor i kategorin ”övrigt krigsmateriel”.
Svenska freds anser att det finns en risk att svenskt krigsmaterial används i den turkiska offensiven mot norra Syrien.
– Det finns alltid risker. Ska man göra en riskbedömning måste man titta på vad Sverige exporterat till Turkiet under en lång tid tillbaka eftersom krigsmateriel ofta kan användas i flera decennier, säger Linda Åkeström som anser att Sverige borde gå före EU och stoppa den svenska exporten av krigsmateriel till Turkiet.
Den höga sekretessen som omgärdar krigsmaterielexporten är ett dilemma, anser Pieter Wezeman, vapenexportexpert vid fredsforskningsinstitutet Sipri.
Dessutom skulle även produkter från kategorin ”övrigt krigsmateriel” kunna användas i strid, menar han.

– Man måste fråga sig om det är så att turkiska pansarfordon använder svensk pansarplåt som sen används i Syrien? Det kan också vara produkter som används för att hitta någon eller något, säger han.
Det som ISP beskriver som ”krut och sprängmedel” skulle lika gärna kunna handla om civila jaktvapen men det är omöjligt för svenska folket att bedöma, menar han.
– Informationen är inte tillräckligt detaljerad för att man ska kunna göra en bedömning om Sverige har levererat något som skulle kunna användas i striderna mot kurderna, säger han.
DN har sökt Ann Linde om de senaste årens krigsmaterielexport till Turkiet, hennes pressekreterare Mikael Lindström skriver i ett sms:
”Sveriges export har följt gällande regelverk. För närvarande handlägger ISP inga ärenden om utförsel av krigsmateriel till Turkiet”.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se

Fakta. Olika typer av krigsmateriel

Krigsmateriel för strid: Produkter med en förstörelsebringande verkan, inklusive sikten för sådan materiel och materiel för eldledning.
Övrig krigsmateriel: Vissa delar och komponenter till krigsmateriel för strid samt materiel som inte har direkt förstörelsebringande verkan.
Källa: Regeringen

Fakta. Svensk krigsmaterielexport till Turkiet 2014–2018

2018: 299 miljoner kronor (enbart övrig krigsmateriel)
2017: 71 miljoner (varav 100 000 kronor avsåg krigsmateriel för strid)
2016: 89 miljoner (varav 100 000 kronor avsåg krigsmateriel för strid)
2015: 35 miljoner (varav 7 miljoner kronor avsåg krigsmateriel för strid)

2014: 0,5 miljoner (varav 200 000 kronor avsåg krigsmateriel för strid).
Övrigt krigsmateriel som levererats under åren 2014-2018: Elektronisk utrustning, pansar- och skyddsutrustning”, maskeringsutrustning, ”programvara” och tekniskt bistånd.
Krigsmateriel för strid som levererats under åren 2014-2017: Krut och sprängämnen.
Siffror för tillstånd för export av krigsmateriel:
2019: Inga tillstånd har utfärdats.
2018: 2 stycken (100 000 kronor) (enbart övrig krigsmateriel).
2017: 5 stycken (58 miljoner kronor).
2016: 3 stycken (218 miljoner kronor).
2015: 5 stycken (8 miljoner kronor).
2014: 5 stycken (0,5 miljoner kronor)
Utöver de materielkategorier som nämns ovan under rubriken export har tillstånd beviljats för kategorier som innefattar målfångnings-, målangivnings-, avståndsmätnings-, övervaknings- eller målföljningssystem; detekterings-, datafusions-, igenkännings- eller identifieringsutrustning samt utrustning for sensorintegration, övningsmateriel och skyddsutrustning eller utrustning for dekontaminering, särskilt utformad eller modifierad for militär användning, komponenter och kemiska blandning.
Ingen ny exportaffär med Turkiet har godkänts sedan april 2017 och ISP handlägger heller för närvarande inte några ansökningar om utförsel av krigsmateriel till Turkiet. Exporten för 2019 offentliggörs i mars 2020 och baseras på exportörernas årliga redovisning.
Källa: ISP, Inspektionen för strategiska produkter

”Folk kommer att tycka att det är för tidigt”

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed får Nobels fredspris främst för fredsavtalet som förra året satte punkt för en 20 år lång konflikt med grannlandet Eritrea.

Priset ligger helt i linje med Alfred Nobels testamente men är inte okontroversiellt.

Nobelkommitténs ordförande Berit Reiss-Andersen föregick eventuell kritik redan när hon läste upp motiveringen i Oslo.

– Tveklöst kommer en del människor att tycka att det kommer för tidigt. Nobelkommittén anser att det är nu han behöver erkännande och uppmuntran, sade Reiss-Andersen vid presskonferensen i Oslo på fredagsförmiddagen, efter att hon inför den samlade världspressen förkunnat att Abiy Ahmed blir årets mottagare av Nobels fredspris.

Den etiopiske premiärministern har redan jämförts med Michail Gorbatjov, Sovjetunionens sista president som 1990 prisades av Nobelkommittén för sina demokratiska reformer som snart skulle leda till det egna systemets kollaps.

I likhet med Sovjetunionens kommunistparti befann sig den etiopiska regeringskoalitionen EPRDF i en djup kris som började ungefär ett kvartssekel efter maktövertagandet 1991. Protester mot en regim vars utvecklingsarbete inte lyckats

hålla jämna steg med befolkningsökningen hade besvarats med våld och förtryck. Men så i februari i fjol kastade premiärminister Hailemariam Desalegn oväntat in handduken och aviserade sin avgång i ett tal där han nämnde behovet av fred och demokrati.

Knappt två månader senare tog Abiy Ahmed, en då 41-årig doldis i partiapparaten med examen i freds- och konfliktkunskap, upp stafettpinnen och sprang raskt framåt. Hastigheten och intensiteten i reformarbetet chockade både etiopierna och omvärlden. Redan i sitt installationstal nämnde Abiy behovet av fred med Eritrea, som Etiopien legat i krig med sedan 1998, och bara ett par månader senare var DN på plats i Addis Abeba när tiotusentals människor firade det första statsbesöket av grannlandets president Isaias Afwerki på mer än två decennier.

Dagar innan hade ett fredsavtal undertecknats i Asmara och Isaias och Abiy (i båda länderna används oftast förnamnet) reste nu genom den etiopiska huvudstaden mot palatset där avtalet skulle ratificeras.

– Fred växer inte ensamt ur en parts handlingar. När premiärminister Abiy sträckte ut sin hand greppades den av president Isaias Afwerki och han hjälpte till att formalisera fredsprocessen mellan de två länderna. Den norska Nobelkommittén hoppas att fredsprocessen kommer att hjälpa till att åstadkomma positiv förändring för hela befolkningen i Etiopien och Eritrea, sade Berit Reiss-Andersen.

Något delat fredspris mellan Abiy och Isaias är inte aktuellt, för Eritrea har inte varit i närheten av samma utveckling som i Etiopien där Abiy tömt fängelserna på

politiska fångar, släppt medierna fria, bjudit in tidigare terroriststämplade oppositionsgrupper till dialog och talat om allmänna val så tidigt som nästa år.
Det talas om en etiopisk vår som spridit sig till grannländerna och Abiy har bland annat visat stort engagemang i samtalen i Sudan och även i Somalia har hans tillträde fått positiva effekter. Alfred Nobels direktiv om att priset skulle tilldelas någon som verkat för ”folkens förbrödring” och ”minskning av stående arméer” kan alltså sägas ha uppfyllts.
Dock finns uppenbara invändningar, därav Reiss-Andersens beslut att ägna en stor del av tiden åt dessa när hon motiverade valet av pristagare. Just nu skulle Abiys situation kunna liknas vid en domptör som misslyckats med att tämja lejonet och i stället hoppat upp på dess rygg. I samma stund som han kastas av är hans tid förbi.

Kaos råder i Etiopien där miljontals tvingats på flykt från etniskt relaterat våld som uppstått efter att Pandoras ask har öppnats. Etnisk-nationalistiska strömningar väcker farhågor om att Etiopien ska gå samma väg som det forna Jugoslavien med totalt sönderfall som resultat.
Själv har Abiy redan utsatts för ett mordförsök, vid ett möte i fjol där någon i publiken kastade en handgranat mot podiet på ett offentligt möte.
Elaka tungor skulle också kunna hävda att motivet bakom freden med Eritrea är ren självbevarelsedrift – genom att desarmera konflikten kan Abiy dra tillbaka trupper från gränsområdena i norr. Tigrayregionen vid gränsen är hem för generalerna i TPLF, den tidigare starkaste kraften i koalitionen och de största förlorarna på Abiys politik.

Med Nobelpriset blir han mer oantastlig och svårare att komma åt för de politiska motståndarna i hemlandet. Samtidigt växer kraven och förväntningarna på att han ska leverera synbara resultat och leva upp till en ny nivå av statsmannaskap.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Fakta. Det här är pristagaren

Namn: Abiy Ahmed Ali.
Född: 15 augusti 1976 i Beshasha, Etiopien.
Utbildning: Datoringenjör och har doktorerat i freds- och konfliktstudier.
Gör: Sedan 2018 ledare för regeringskoalitionen EPRDF och premiärminister i Etiopien.

Fakta. Fredspriset genom tiderna

Årlig internationell utmärkelse, instiftad av dynamitens uppfinnare Alfred Nobel. Delas ut av Norska Nobelkommittén sedan 1901.
Antal priser: 100
Antal pristagare: 106
Yngsta pristagare: 17 år
Äldsta pristagare: 87 år

84%

av pristagarna, 89 stycken, är män. 17 kvinnor har tilldelats priset.
Yngsta pristagaren någonsin är Malala Yousafzai som var 17 år gammal när hon fick priset 2014
Den enda pristagare som fått priset postumt är FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld.

Den positiva utvecklingen i Etiopien har ritat om kartan på Afrikas horn

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Analys

Abiy Ahmeds tillträde som premiärminister i Etiopien har inte bara inneburit en radikal omläggning av landets inrikespolitik. Hela den politiska kartan på Afrikas horn har ritats om och den demokratiska

utvecklingen kan nu ta fart i en region som präglats av låsta konflikter och politiskt förtryck.

”Medemer” är parollen som Etiopiens premiärminister Abiy Ahmed använt för att beskriva sin politik. Uttrycket betyder, fritt översatt, ”synergi” och går ut på en självklarhet – att alla har mer att vinna på samarbete. Just samarbete har varit en bristvara i politiken på Afrikas horn som mer än någon annan region i Afrika präglats av låsta konflikter och bittra motsättningar.

Ett exempel: Etiopien gick in i Somalia för att stötta Afrikanska unionens styrka Amisom som stred mot islamistmilisen al Shabaab. Eftersom al Shabaab stred mot etiopiska styrkor i Somalia gick Eritreas regering in med stöd till al Shabaab, trots att Eritreas regering inte hade några kopplingar till internationell islamistisk terrorism. Anledningen till stödet var främst att al Shabaab och Eritrea hade samma fiende – Etiopien.

Detta är bara ett av flera exempel på låsningarna på Afrikas horn där olika aktörer tvingats in i en härva av allianser som påmint om läget i Europa före första världskriget. När så en konflikt löses upp blir kedjereaktionen positiv på flera andra håll.

Nobelkommitténs ordförande Berit Reiss-Andersen poängterar att freden med Eritrea är den främsta anledningen till att Abiy Ahmed tilldelas Nobels fredspris 2019 men hon hyllar även pristagaren för hans regionala engagemang. Bortom de knutar som löses upp på naturlig väg genom freden med Eritrea har Abiy engagerat sig i samtalen mellan militärregimen i Sudan och de oppositionella krafter som krävt

demokratisering. Han har också lett samtal mellan Kenya och Somalia i en långdragen konflikt om hur gränsen mellan de två länderna ska förlängas till sjöss.
Men viktigare än några avtal och samtal är symbolvärdet som följer med demokratiseringen av Afrikas näst folkrikaste land. Etiopien har med spektakulära infrastruktursatsningar och till synes hög tillväxt lyfts fram som argument för att Afrika inte behöver någon ”västerländsk” demokrati för att åstadkomma utveckling. Men fasaden visade sprickor och på senare år blev protesterna allt fler på städernas gator. Efter att han tillträtt som premiärminister medgav Abiy att de förtryckta motståndarna hade haft rätt i sina klagomål, inte regimen och dess propagandaapparat som försökt upprätthålla en bild av framgång.
Just Östafrika har hamnat i ett bakvatten när de västra och södra delarna av kontinenten stadigt gått framåt och omfamnat demokratin som politisk modell. Färre kommer nu att lyssna på auktoritära ledare som Paul Kagame i Rwanda, där fattigdomen skenar, eller Yoweri Museveni i gatuprotesternas Uganda.
Många hoppades att våren i Etiopien skulle sprida sig till grannlandet Eritrea där Isaias Afwerki hållit ett folk i ett veritabelt järngrepp. Så har ännu inte skett. Och ännu väntar vi på större positiva effekter av fredsavtalet mellan de två länderna.
Men en så enkel sak som återupptagna telefonförbindelser kan på sikt få oanade konsekvenser. För vad pratar folk med

sina släktingar om, när de avhandlat vad de gjort sedan de förlorade kontakten för 20 år sedan? Sakernas tillstånd i sina respektive hemländer?
Den arabiska våren spred sig som ringar på vattnet från Tunisien till Egypten, Syrien, Libyen, Jemen och Bahrain.
Etiopiens liberaliseringar kommer att få konsekvenser i andra länder.
Etiopien löper fortfarande stor risk att kastas in i totalt kaos efter att Abiy lossat på regimens tumskruvar. Skulle han misslyckas är det svårt att överskåda vilka katastrofala effekter ett sönderfall kan få. Därför är det så viktigt att han lyckas med omställningen där det svåraste arbetet fortfarande återstår.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

EU tillbakavisar Erdogans hot om flyktingström

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Turkiet har trappat upp striderna i nordvästra Syrien. Om EU vidtar åtgärder mot angreppet hotar president Recep Tayyip Erdogan med att sända 3,6 miljoner flyktingar till EU.
– Vi kommer aldrig att acceptera att flyktingar används som vapen och för att utpressa oss, svarar Donald Tusk, ordförande för Europeiska rådet.

Turkiet har intensifierat sina attacker från luften och marken mot kurdiskt kontrollerade områden i Syrien. Främst mot ett mål längre österut längs med gränsen. Det är oklart hur många som har dödats.
Turkiska regeringen motiverar sin attack med att man vill skapa en säker korridor och på sikt flytta miljontals syriska flyktingar från Turkiet till området.
Krigshandlingarna har kritiserats av EU, vilket fått Recep Tayyip Erdogan att hota med att i stället öppna gränsen mot EU och skicka flyktingarna dit.
– Hallå, EU, ta er samman. Om ni försöker beskriva vår pågående operation som en invasion gör ni det lätt för oss. Då öppnar vi dörrarna och skickar 3,6 miljoner migranter till er, sade Erdogan i ett tal i Ankara.

Uttalandet möttes av skarpa reak-tioner på fredagen. Bland annat Italiens premiärminister Guiseppe Conte säger att EU inte kan acceptera en sådan utpressning.
Liknande tongångar hörs från Europeiska rådets ordförande Donald Tusk i samband med ett besök på Cypern.
– Turkiet måste förstå att vår största oro är att landets handlingar kan leda till ytterligare en humanitär katastrof, vilket inte är acceptabelt. Vi kommer aldrig att acceptera att flyktingar används som vapen och för att utpressa oss, säger Tusk.
EU-medlemmen Ungern uppmanar i stället till dialog med Turkiet just för att undvika en ny flyktingvåg. I en intervju med nyhetsbyrån Reuters kritiserar utrikesminister Peter Szijjarto vissa EU-stater för att ”tävla om vem som kan puckla på turkiska presidenten hårdast”.

På måndag ska EU:s utrikesministrar mötas i Luxemburg för att bland annat diskutera att stoppa vapenexport till Turkiet. Utrikes-minister Ann Linde har fått stöd från riksdagen att driva en sådan linje. Frankrike öppnar för eko-nomiska sanktioner mot Turkiet.
EU har just nu en komplicerad relation till Turkiet. Förutom att kritisera anfallen i Syrien pågår en konflikt utanför Cypern där Turkiet borrar efter naturgas i områden som EU och Cypern anser är inom cypriotisk maritim zon.
Men Turkiet är samtidigt en av EU:s allra viktigaste samarbetspart när det gäller flyktingfrågan. Europeiska unionen har satt av sex miljarder euro, 65 miljarder kronor med dagens valutakurs, i hjälparbetet. Nästan allt betalas ut till olika hjälporganisationer. Bara runt tio procent slussas av legala skäl via turkiska myndigheter.
Turkiets anfall i nordvästra Syrien har satt igång nya flyktingstömmar. Omkring tre miljoner människor bor i det aktuella området i nordvästra Syrien. Enligt FN:s samordningsorgan för nödhjälp (OCHA), som citerar obekräftade uppgifter, är närmare 100 000 civila på flykt undan striderna.
På fredagen stängde hjälporganisationen Läkare utan gränser det enda allmänna sjukhuset i området sedan majoriteten av de anställda flytt.
EU:s beredskap för en ny flyktingvåg är i dagsläget bättre än den var 2015. Dels finns gränsbevakningsstyrkan Frontex på plats vid EU:s yttre gränser. Cirka 1300 anställda, kontrollerar och registrerar de som kommer. Den ska byggas ut till 10 000 anställda 2024, är planen.

– Vi kan också väldigt snabbt och effektivt ge ekonomist och operativt stöd där det skulle behövas, säger Tove Ernst, EU-kommissionens talesperson i migrationsfrågor.

Pia Gripenberg

Fakta. USA börjar dra tillbaka styrkor

Den kurdiskt kontrollerade regionen Rojava i nordöstra Syrien spänner över ett cirka 50000 kvadratkilometer stort område. Kurdiska myndigheter har upprättat ett autonomt syre i regionen.
Den kurdledda milisen Syriens demokratiska styrkor (SDF), som hittills har fått uppbackning av den USA-ledda alliansen mot terrorrörelsen IS, har den militära kontrollen.
Sedan augusti har både USA och Turkiet patrullerat längs en runt 30 kilometer bred buffertzon intill den turkiska gränsen. I måndags började USA dra tillbaka sina styrkor från flera områden. TT

”Alla som kritiserar offensiven utreds för terrorbrott”

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Alla i Turkiet som kritiserar staten i samband med offensiven i Syrien ska utredas för terrorbrott.
Det deklarerar Istanbuls huvudåklagare i ett pressmeddelande från turkiska regeringen.

ANNONS:

– Beslutet definierar Turkiet som en diktatur. Sverige och EU bör se över flyktingöverenskommelsen med Turkiet, säger advokaten Evin Cetin, tidigare S-politiker.

Pressmeddelandet som gick ut från Istanbuls åklagarmyndighet, från turkiska regeringens hemsida under torsdagen är tydligt:

”I samband med den turkiska militära operationen i Syrien är alla uttalanden som har till syfte att angripa den turkiska staten, dess inhemska och sociala fred och säkerhet förbjudna. Alla nyheter, skriftliga som visuella, inklusive det som delas på sociala medier, som strider mot förbudet, kommer att resultera i att en förundersökning inleds inom ramen för terrorbekämpningslagen”

Det är undertecknat av huvudåklagaren i Istanbul.

Advokaten Evin Cetin är tidigare S-politiker och engagerad i frågan om kurders rättigheter.

– Turkiska åklagarens beslut att förbjuda, censurera och bestraffa alla åsikter mot turkiska invasionen är ett allvarligt brott mot FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, säger hon.

Med president Recep Tayyip Erdogans sätt att styra kan Turkiet nu betraktas som en diktatur, anser Cetin.

Hon uppger att alla som går emot president Erdogan riskerar att fängslas – tusentals journalister, advokater, fackligt aktiva, människorättsaktivister, domare, politiker och poliser.

– Därför är det dags för EU och Sverige att fundera kring och hitta andra lösningar på flyktingfrågan.

Människor som uttryckt sig kritiskt på Facebook och Twitter bevakas och riskerar att fängslas i Turkiet, enligt Evin Cetin.
Över 20 personer som kritiserat militäroffensiven har gripits misstänkta för ”terroristpropaganda”, enligt nyhetsbyrån AFP.
En av dem, chefen för nyhetssajten Birgun, anklagas för att ha försökt väcka ”hat och fiendskap”, då han rapporterat om att civila dödats under militäroffensiven.
Kurdiska S-föreningen i Göteborg har skickat ett brev till utrikesministern.
– Man måste helt förbjuda vapenförsäljning till Turkiet och vi förväntar oss mer av vårt parti – att regeringen ska försöka påverka även FN, säger föreningens ordförande Diako Sheikh Aghaei.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se

Iran: Oljetanker attackerad med robotar

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Ett iranskt oljefartyg som seglade utanför Saudiarabiens kust attackerades på fredagen, ”troligen av två robotar”, enligt Irans utrikesdepartement.
Oljepriset steg direkt efter beskedet.

Det ska vara på en av Irans statliga oljebolags fartyg Sabiti som en större tank har exploderat, enligt iranska nyhetsbyrån Isna.
Händelsen, omkring tio mil från den saudiska kusten, beskrivs av experter för

Isna som en terroristhandling och bolaget meddelar att den ”troligen orsakats av robotanfall”, två stycken med en halvtimmes mellanrum.
Oroligheterna i området har varit stora det senaste halvåret och spänningen mellan olika aktörer har stigit väsentligt den senaste veckan med USA:s tillbakadragande av trupper från Syrien.
Ingen person uppges ha skadats i explosionen som ska ha orsakat en oljepris- ökning med 2 procent.
– De som ligger bakom attackerna är ansvariga för konsekvenserna av denna riskfyllda händelse, inklusive de farliga miljöföroreningarna som de vållat, säger det iranska utrikesdepartementet talesperson Abbas Mousavi till den statliga televisionen.
Saudiarabien har inte kommenterat händelsen officiellt – och explosionerna hade ännu på fredagen inte bekräftats av oberoende granskare – men regionens ärkerivaler har gjort upprepade attacker mot varandras olje- industrier. För bara ett par dagar sedan anklagade USA på nytt Iran för att angripa oljefartyg i Hormuzsundet.
Den mest uppmärksammade händelsen var den 14 september då drönaranfall slog ut delar av två anläggningar i Saudiarabien och stoppade omkring 5 procent av världens totala oljeproduktion. Iran har kategoriskt förnekat att man varit inblandat i attacken.
Regionen har varit instabil i decennier, men sedan Donald Trump förra våren då meddelade att USA lämnar det komplicerat framförhandlade Iranavtalet – ersatt med kraftiga sanktioner – har situationen blivit ännu känsligare.
Attacker utan erkända avsändare, beslag

tagna fartyg och Irans nedskjutande av en amerikansk drönare hör till de mer dramatiska inslagen.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se

Hoppet tänds för Johnson efter EU:s ja till ”tunnelsamtal”

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

EU:s brexitförhandlare Michael Barnier har fått grönt ljus att inleda intensiva, så kallade ”tunnelsamtal” om Brexit, enligt The Guardian. Beskedet kan innebära nytt hopp för Boris Johnssons senaste förslag till Brextiavtal.

Storbritanniens premiärminister Boris Johnsson har trots de hittills dystra

utsikterna konsekvent insisterat att landet ska lämna EU senast den 31 oktober.
Med bara ett tjugotal dagar kvar kan nytt hopp ha tänts. Enligt källor till The Guardian har representanter från EU:s medlemsländer nu gett grönt ljus till Brexitförhandlaren Michael Barnier att ingå mer intensiva samtal med Storbritannien.
De nya så kallade ”tunnelsamtalen” innebär slutna förhandlingar där båda parter ges möjlighet till friare diskussioner. Dokument från förhandlingarna är enligt The Telegraph inte tänkta att publiceras och båda sidor ska hålla sig från läckor eller kommentarer till medier.
Förhoppningen ska vara att hamra ut någon form av överenskommelse lagom till EU-mötet nästa torsdag. Framstegen kommer enligt Europeiska rådets ordförande Donald Tusk efter ett positivt möte mellan Boris Johnsson, och Irlands regeringschef Leo Varadkar.
– Jag har fått positiva signaler från regeringschefen om att ett avtal fortfarande är möjligt, sade Donald Tusk enligt The Guardian.
Han reserverade sig samtidigt något och sade att tiden för förhandlingarna är så gott som slut och att det saknas garantier för framgång.

Josef Svenberg
josef.svenberg@dn.se

Vandrarhem-met i hjärtat av Berlin har blivit en kassako för Nordkorea

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Berlin. Betonghuset i centrala Berlin ser ut som vilket billigt vandrarhem som helst. I själva verket misstänks det utgöra en intäktskälla för den nordkoreanska diktaturen. I flera års tid har tyska myndigheter förgäves försökt sätta stopp för verksamheten.

På en bakgata ett stenkast från Berlins regeringskvarter och de moderna skyskraporna kring Potsdamer Platz reser sig ett betonghus av genomsnittligt östtyskt snitt. ”City Hostel” står det på skylten ovanför porten, som ser ut att leda in till vilket europeiskt lågprishostel som helst. Inne i entrén luktar det fränt av billigt skurmedel och lysrörslampor lyser upp de kala rummen. Skyltar informerar om att det är strängt förbjudet att fotografera eller filma i lokalerna, och det är heller inte tillåtet att spela på pianot i foajén.

Men vad som inte framgår av informationen är att tyska myndigheter misstänker att intäkterna från vandrarhemmet finansierar den nordkoreanska diktaturen och dess kärnvapenprogram.

Det borde inte vara möjligt.

Redan 2006 införde FN:s sanktioner mot Nordkorea eftersom landet, i strid med internationella överenskommelser, har utvecklat kärnvapen och genomfört kärnsprängningar. Sanktionerna har skärpts flera gånger sedan dess och enligt EU:s regler borde det inte vara möjligt för Nordkorea att bedriva affärer i en europeisk huvudstad.
Men det är precis vad som tros ske i centrala Berlin.
Huset där vandrarhemmet är inhyst tillhör Nordkoreas ambassad som varje månad inkasserar en hyra om motsvarande 400000 kronor. Det uppger tyska medier som beskriver hyresintäkterna som en ”kassako” för diktatorn Kim Jong-Un.
Sedan flera år har tyska myndigheter förgäves försökt sätta stopp för verksamheten. Man har utövat påtryckningar mot den nordkoreanska ambassaden för att få den att säga upp hyreskontraktet, det tyska tullverket har varit inkopplat och flera domstolsprocesser har inletts, vilket bland annat tidningen Süddeutsche Zeitung har rapporterat om.
Men det har visat sig vara lättare sagt än gjort att få vandrarhemmet att stänga igen. Det går fortfarande att hyra ett billigt rum: en säng i ett sexbäddsrum kostar motsvarande 210 kronor, och då ingår trådlöst nätverk, wifi, men ingen frukost.
Hur kunde det vara så?
Spåren leder tillbaka till kalla kriget. Huset som byggdes under tidigt 1970-tal var en gåva från den östtyska regimen till Nordkorea. De bägge kommunistiska länderna odlade nära relationer och Nordkorea hade ett hundratal diplomater stationerade i Östberlin. Huset användes som entrébyggnad till ambassaden, som

än i dag huserar på tomten intill, och en underjordisk tunnel förband de bägge byggnaderna med varandra.
Efter att DDR upphörde att existera reste de flesta diplomater hem och byggnaden lämnades tom. För tio år sedan öppnades ett vandrarhem och ett konferenscenter i de övergivna lokalerna, som alltså fortfarande ägs av Nordkorea. En nordkoreansk flagga vajar över byggnaden som är omgiven av höga stängsel, och på en informationstavla som vetter ut mot gatan visas porträtt av landets diktator Kim Jong-Un.
Fast inne i entrén märks inga spår av Nordkorea. Från en souvenirmonter kan man köpa miniatyrer av östtyska Trabant-bilar och på väggarna hänger klockor som visar tiden i en rad världsstäder: Berlin, New York och Moskva.
Men inte Pyongyang.

50 år med Ekonomipriset – men fortfarande bara en kvinna

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Kreativa sätt att urskilja orsak och verkan i en trasslig verklighet kan i år belönas med Ekonomipriset. Men när priset nu firar 50 är mansdominansen ett problem för priskommittén.

Lär sig barnen mer om vi har mindre skolklasser? Den frågan har lärare brottats med sedan gammaltestamentliga dagar. Svaret har inte varit givet. De enklaste analyserna på 1960-talet visade att ju mindre klass, desto sämre resultat. Men då missade man förstås att barn som undervisas i små grupper ofta har placerats där av goda skäl.

Forskarnas försökte därför ta hänsyn till alla bakgrundsfaktorer de kunde hitta. Och med den ansatsen nådde en stor studie från 1966, ledd av sociologen James Samuel Coleman, slutsatsen att ökade resurser i klassrummet inte spelar någon större roll.

Ekonomipriset, som snart firar 50, kan i år gå till forskare som har funnit nya vägar att urskilja orsak och verkan i sådana sammanhang.

Det kallas naturliga experiment. Ibland hittar man egenheter i verkligheten som, egentligen utan avsikt, skapar laboratorielika förhållanden. Lotteriet som föregick inkallelserna till Vietnamkriget var en sådan sak. Långt i efterhand har det använts för att reda ut oväntade ekonomiska orsakssamband.

MIT-forskaren Joshua Angrist är en portalfigur på fältet. I ett av hans naturliga experiment utnyttjade han en regel, Maimonides regel, om klasstorlek. I Israel har den tillämpats ungefär så att om en klass med 40 barn får ytterligare en elev delas den i två.

Klasstorleken minskar då inte för att barnens behov plötsligt blivit större utan av en godtycklig regel. Av slump, i princip, och lite som i en läkemedelsstudie. Att jämföra skolresultaten mellan klasserna säger nu mycket mer. Angrist och andra

har också bidragit med trovärdigare insikter i frågan, och kommit fram till att antalet barn kan spela roll.
Flera saker talar för att det är dags för Angrist. Att forskningen har varit till relativt konkret nytta för mänskligheten är förstås en fördel. Angrists metoder används av flera andra forskare som är värda pris – men det vore logiskt om han fick det först.
Daron Acemoglu, vars forskning handlar om utveckling och politiska institutioner, är en som står på tur. Möjligen kan de få priset ihop. Annars är David Card, med sina studier på bland annat minimilöner, ett naturligt komplement till Angrist.
Utvecklingsekonomen Esther Duflo – som också utvecklat nya empiriska metoder ihop med Marianne Bertrand, men främst med Michael Kremer – nämns ibland i spekulationerna.
Nationalekonomin är i övrigt ett gubbvälde. I USA är 85 procent av professorerna män. Andra länder är inte alls bättre. Särskilt det senaste året har misogynin blivit en brännande fråga. Ekonomernas vetenskapsakademi i USA, AEA, har vaknat och försöker vädra ut den fientliga kulturen.
Att bara en kvinna, Elinor Ostrom, fått medaljen under prisets snart 50-åriga historia är en växande belastning. Claudia Goldin, som forskat om könssegregation på arbetsmarknaden, vore en passande pristagare till jubileet.

Fakta. Ekonomipriset

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Nobels minne tillkännages klockan 11.45 på måndag.

Rebecka Kärde: Det är stökigheten som gör antiken så rolig och intressant

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Antiken var inte hög och ren – och det är det som gör den så spännande. När unga allvarliga män tycker att allt har gått utför med vår kultur sedan Euripides dog kan det vara läge att påminna om det.

Häromdagen åt jag middag med en vän som forskar i antik grekiska, och som en gång var min lärare i samma ämne. Han och hans kollegor, berättade han, har intrycket av att det skett ett ideologiskt generationsskifte vid de svenska filologiska institutionerna.

Tidigare var det lärarna som var konservativa och tyckte att den grekiska civilisationen stod för en oöverträffad kulturell förfining, medan studenterna intog en mer kanonkritisk hållning. Nu, menade min vän, är det tvärtom.

Forskarna talar gärna om hur den antika grekiska kulturen influerades av bland annat den feniciska, och om hur en friserad idealbild av den senare traderats

för att legitimera europeisk imperialism. Medan studenterna – unga, allvarliga män, i mina fantasier med monokel – tycker att litteraturen gått utför sedan Euripides dog.
Jag tänker mycket på de där grekiskastudenterna. Vad besvikna de måste bli, ju mer de lär sig om det språk och den kultur de inbillar sig utgör det godas och högas rena kärna. Den grekiska antiken låter sig bara med våld inordnas i en rasren kulturgenealogi; den är för brokig, för fragmenterad, och det inser vem som helst som studerat den bortom ett par snabba klick på Wikipedia. Som läst exempelvis Herodotos, vars entusiasm inför egyptiska och persiska sedvänjor borde få vilken ung kulturkonservativ som helst att dra öronen åt sig.
Den där stökigheten gör inte studiet av antiken mindre intressant. Tvärtom! Det jag själv fått ut allra mest av att lära mig läsa antik grekiska – något som i mitt fall, även efter flera års övning, går långsamt och kräver en hel del lexikonanvändning – är alla de bortsållade och underliga texter det ger tillgång till. Texter som är svåra att inordna i en större berättelse om någonting alls, och som kanske just därför, i kraft av sin brist på synbar funktion i det historiska narrativet, blir extra intressanta.
Exemplen är hur många som helst. Men jag tänker bland annat på Nonnos ”Dionysiaca”, ett vansinnigt långt versepos om guden Dionysos; på Aelianus samlingar av anekdoter och spännande ”fakta” om djur; på diktfragment av Erinna, Praxilla och Nossis; på vissa rader från Alexis och Menanders komedier; på Athenaios ”Deipnosofistai”, ett femtonbandsverk där en grupp kloka män

äter middag och diskuterar allt från recept till homosexualitet. Inget ont om Platon och Homeros, naturligtvis – men deras kollegor ska inte glömmas bort.
I den massiva kritik som framförts mot Skolverkets numera skrinlagda beslut att stryka antiken från högstadiets läroplan, har den där aspekten inte fått särskilt mycket plats. I stället uppfattar jag det som att man talat mer om antiken ur ett snävare, på gränsen till instrumentellt perspektiv; som nödvändig att studera för att förstå i vår kultur, i vår litteratur.
Det är förstås också sant, och säkert en ingång lika bra som någon annan. Ändå kan jag önska att det där andra också nämndes. För i lika hög grad som det finns affiniteter mellan Sofokles och Shakespeare, går en mindre uppmärksammad meridian från biblioteket i Alexandria till toalettklotter, till Flashback, till mänsklig textproduktion över huvud taget. Om fler fick möjlighet att lära sig om den saken, skulle upptagningspoolen till grundkursen i grekiska bli betydligt mer heterogen.

Rebecka Kärde

Historiskt möte med människans trösterika gengångare

LÖRDAG 12 OKTOBER 2019

Det blir inget mysigt spöktåg när Magnus Västerbro undersöker de osaliga andarnas historia i sin nya bok. Från istid till vår tid följer han själarnas betydelse.

Magnus Västerbro

”Vålnadernas historia. Spöken, skeptiker och drömmen om den odödliga själen”

Volante, 427 sidor.

Det började i liten skala i familjehuset i Hydesville, New York, en sen vårkväll 1848 när systrarna Maggie och Kate Fox, 15 respektive 11 år gamla, hörde knackningar i väggen. Rädda sprang de till föräldrarnas sovrum. Ljuden återkom, kväll efter kväll. Till slut beslöt barnen sig för att konfrontera det mystiska. De hittade på sätt att kommunicera med spöket. Två knackningar betydde ja, en nej. Bakom ljuden låg en osalig ande, menade flickorna, en man som skall ha mördats och begravts i husets källare. Ryktet om de märkliga flickorna som kunde kommunicera med avlidna spred sig som en löpeld. Det dröjde inte länge

tills de började framträda inför betalande publik och for på turné. Överallt dit de kom trädde andar fram i den dunkla salongen och förmedlade budskap till de levande.
Kate och Maggie Fox, senare också storasystern Leah, utgjorde början på en rörelse som kallas spiritismen. Det var en nyandlig rörelse som sysslade med spiritualism, det vill säga försökte få kontakt med de avlidnas andar.
Grundaren var en amerikan vid namn Andrew Jackson Davies (1826–1910) men systrarna Fox gav rörelsen en rejäl knuff framåt. Spiritismen nådde sin topp efter första världskriget med bland andra Sir Conan Doyle, Sherlock Holmes skapare, som missionerande profet.
Men hur kom det sig att tron på spöken fick ett sådant uppsving under 1800- och 1900-talen? Hade inte den materialistiska naturvetenskapens världsbild, upplysning och sekularisering gjort slut på gengångare? Författaren och vetenskapsjournalisten Magnus Västerbro ger ett långt historiskt svar på spörsmålet. Han tar läsaren på en intellektuell odyssé, från istiden fram till i dag.
Den som förväntar sig ett myspysigt spöktåg genom historien med många kusliga berättelser blir dock besviken. Magnus Västerbros bok är inte anekdotisk. Han intresserar sig för den tidlösa konflikten mellan de som tror och de som tvivlar eller är övertygade om att allt bara är påhitt, vanföreställningar och ren och skär humbug. Han är tydlig med att han inte själv tror på en odödlig själ utan är ateist.
Redan i det antika Grekland och Rom fanns det gott om tvivlare, skeptiker och rationalister som inte erkände några

övernaturliga makter eller återvändare från den andra sidan. Västerbro visar förtjänstfullt hur det fördes en intensiv debatt om gudarnas eventuella existens och därmed också – indirekt – om det fanns utrymme för en människas själ och ett liv efter detta.
Också under kristendomens stora tid i Västerlandet – medeltiden – gavs det utrymme åt både spöktro och tvivel. Under medeltiden skedde vad historikern Jean-Claude Schmitt betecknat som ”en invasion av spöken”. Många av spökhistorierna hade kyrkan och klostren som upphovsmän. Från kyrkligt och andligt (kloster-) håll användes vålnader i pedagogiskt och moraliskt uppbyggliga syften. Syndaren i dessa spökhistorier återvände nämligen som en plågad själ från skärselden och bad familjemedlemmar, släktingar eller vänner om dyra själamässor för att korta ned tiden i reningselden.
Under tidigmodern tid (1500–1800) försvann successivt spökena – de rationaliserades bort av skeptiker som Martin Luther, Thomas Hobbes, Descartes med flera tänkare och filosofer. Men så kom 1800-talet och de dödas återkomst i Västerlandet. Varför då? Jo, det var en delvis andlig motreaktion på 1700-talets upplysningstanke. Men bara delvis, för tron på spöken och gengångare hade ju varit stark förut, så där måste finnas tidlösa orsaker också.
Och häri ligger en av bokens styrkor. Att författaren faktiskt lyckas ge ett svar på den komplexa frågan om varför de döda aldrig tycks dö. Det har med drömmen om en odödlig själ att göra. Att spöktron har bestått genom historien beror på att människan funnit tröst i tanken att själen

lever vidare och att den enskilda människan har en särskild betydelse (en egen själ).
Magnus Västerbros bok är välskriven, lärd och underhållande. Den har förvisso inte samma intensitet och dramatiska nerv som hans förra bok, den prisade ”Svälten”, men ämnena skiljer sig ju åt. Det finns partier och uttalanden i boken som kan kritiseras. Jag delar till exempel inte hans antagande om att det i alla tider och i alla kulturer skulle ha funnits folk som inte trott, inte bara på spöken, utan på vare sig gudar eller demoner, magi eller spådomskonst. Jag tror att det är svårt att finna några belägg för ateister i till exempel den fornegyptiska civilisationen och det aztekiska samhället.
Och medeltiden målar han i lite väl mörka färger, som en tid av konstant och intensiv förföljelse av oliktänkande och avvikande, vilket inte stämmer överens med forskarnas syn på medeltiden som dynamisk.
Men hur gick det då för systrarna Fox? Ja, historien slutade både tragiskt och lyckligt kan man säga. Kändisskapet drog ned dem i alkoholmissbruk med växande skuldkänslor. Det blev ohållbart till slut. År 1888 bestämde sig Kate och Maggie för att berätta sanningen: spiritism var humbug. De hade övat upp en teknik att knacka och knäppa med leder i kroppen, vilket lurat folk. De var dessutom duktiga på att gissa sig fram till rätt information om besökare och frågeställare. Det fanns inga spöken.
Men ett år senare ändrade de sig. De hade blivit påverkade av illvilliga människor som ville skada spiritismen, sade de. Spöken fanns visst. Något Magnus Västerbro inte skulle hålla med om.

Magnus Västerbro är medarbetare i DN Kultur. Hans bok recenseras därför av Bo Eriksson, docent i historia och redaktör för Historisk tidskrift.
Bo Eriksson

Greta Thunberg: Valet av Trump en vändpunkt för klimatrörelsen

SÖNDAG 13 OKTOBER 2019

Hur är det att gång på gång lyfta vetenskapen i ett land där presidenten förnekar den?

DN:s *Alexandra Urisman Otto* och *Roger Turesson* har under veckan rest med klimataktivisten Greta Thunberg genom fyra av USA:s delstater.
– Jag tror att man kommer se valet av Trump som en vändpunkt för klimatrörelsen, säger hon.

är Greta Thunberg ska få sitt nya namn reser hon sig från plaststolen, ställer sig på gympagolvet. Den andlige ledaren Arvol Looking Horse står på podiet bakom henne. Uttalar hennes namn, ger musikerna ett tecken. Det blir firande med traditionell sång och trummor.

Över 500 barn har samlats på Standing Rock Community School i South Dakota för att lyssna på Greta Thunberg och hennes jämnåriga aktivistkollega Tokata Iron Eyes, i ett samtal om klimatkrisen. Här är de flesta ursprungsamerikaner – siouxer som tillhör stammarna lakota, dakota, nakota – och platsen är känd för protesterna 2016, mot den planerade oljeledningen Dakota Access Pipeline. Rädslan för ett förödande läckage engagerade tusentals människor under större delen av året. De förlorade, ledningen är byggd.

– De här platserna är på frontlinjen. Människorna är de mest utsatta men också de som leder kampen mot klimatkrisen och den ekologiska krisen. De har fortfarande kvar en koppling till naturen som många av oss andra har förlorat. De har kunskap om hur vi ska ta oss ur den här krisen, säger Greta Thunberg efter ceremonin.

– Sen var det ju olyckligt att media valde att skriva om att Kim Kardashian hyllade mig. I stället för att berätta att de här människorna lider. Men, ja. Media gör konstiga val ibland.

Det var den tidigare siouxledaren Jay Taken Alive, som spontant föreslog att Greta Thunberg skulle föräras med ett lakota-namn. ”Du väcker världen”, sa han.
Namnet:
Mahpiya Etahan hi wi.
The woman who came from the heavens.
För ett år sedan gjorde fotograf Roger Turesson och jag vår första intervju med Greta Thunberg. Vi satt på kalla, grå gatstenar på Mynttorget utanför Sveriges riksdag. Bara några veckor tidigare hade hon hållit sitt livs första tal om klimatet. Inför ett par hundra personer i Rålambshovsparken i Stockholm berättade Greta Thunberg att den skolstrejk som hon hade inlett tre veckor tidigare skulle fortsätta varje fredag till dess Sveriges klimatpolitik var i linje med Parisavtalet.
Var hon nervös?
– Situationer som andra anser stressande, tycker jag inte alls är stressande. Jag kan hålla mig lugn väldigt lätt, sa hon då.
När vi möts på prärien är det två veckor sedan hon talade inför världens ledare i FN-skrapan i New York. Nu sitter vi i den elbil som hon har fått låna av den tidigare guvernören Arnold Schwarzenegger.
Vad kände du under talet i FN?
– Jag var inte nervös innan. Det enda jag tänkte var att det var stort, att jag skulle fokusera. Men det var ingen stor grej. Sen kom jag dit och träffade några världsledare som ville ta selfies.
Vilka var det?
– Merkel, till exempel. Hon började prata lite och frågade förstås om det var okej att hon använde bilden på sociala medier.
– Och så gick jag upp på scenen, lyssnade på när de andra talade. Och sen när jag började prata blev det plötsligt väldigt

känslosamt. Det var väl då som jag förstod att det här var ett väldigt viktigt tal.
Hur förberedde du talet?
– Jag började tänka på innehållet vid midsommar ungefär. Att budskapet skulle vara *”How dare you?”*. Att skuldbelägga och skämma ut makthavarna. Sen gjorde jag som jag alltid gör, jag sköt upp det. Så det var väl några dagar innan som jag började skriva det.
Tar du hjälp för att få rätt fakta i talen?
– Ja, när talet är någorlunda klart skickar jag det till en eller flera forskare, vilka det är varierar. Det kan vara en expert inom ett visst område, till exempel. Och så inom några timmar, oftast, så har jag fått svar från dem. Som kommentarer i dokumentet, ”här borde du lägga till det här” eller så. Om det är faktafel eller saker som kan misstolkas så ändrar jag.

Hade Greta Thunberg varit artist hade man sagt att hon fick sitt definitiva internationella genombrott de där fem minuterna i den sal som till vardags inrymmer FN:s generalförsamling. Med sorgen närmast boende i orden, spände hon blicken i de ditflugna stats- och regeringscheferna i salen: *”How dare you?”*. Levererade fakta från FN:s klimatpanel IPCC: ”Den populära idén om att kapa våra utsläpp med hälften på tio år, ger oss bara en femtioprocentig chans att stanna under 1,5 grad.”
Hon fortsatte med sina faktakollade siffror, berättade för världens ledare att den femtioprocentiga chansen baserades på IPCC-rapporten – och att den exkluderar faktorer som klimaträttvisa. Och att sceniariet utgår ifrån att det finns tekniker för att fånga upp stora mängder

koldioxid ur luften, tekniker som knappt existerar i dag.
”Så, en femtioprocentig risk är helt enkelt inte acceptabel för oss, vi som måste leva med konsekvenserna”, sa hon.
Hon hyllades. Hon hånades. Och hon fick 3 miljoner nya Instagramföljare under den vecka som följde.
○ ○ ○
Det tål att påpekas att resan Greta Thunberg har gjort inte bara är den från en okänd 15-årings – till en av världens mest inflytelserika personer. När hon var 11 år drabbades hon av en svår depression. Hon pratade inte med någon alls utanför den närmaste familjen, klarade inte av att gå till skolan. Och slutade äta. Efter två månader konstaterade en läkare på barn- och ungdomspsykiatrin att Greta snart skulle behöva läggas in på sjukhus på grund av undernäring. Det blev vändpunkten, starten på hennes långa väg tillbaka.
I somras sa Greta Thunberg i en intervju till DN:
– Jag var så olycklig på något sätt. Det var ingenting som hände. Om jag hade lyckats ta mig utanför dörren och gå till mataffären var det någonting som jag skrev i dagboken och var stolt över att jag hade gjort.
Vad tänkte du när du läste den där dagboken senare?
– Jag tänkte att även om man bortser från allt det här med aktivismen och kändisskapet, så är livet som jag har nu något jag bara hade kunnat drömma om för ett eller två år sedan.
På platsen i framsätet på Arnold Schwarzeneggers elbil, ser Greta Thunberg ut att må bra. De mörka följderna av

hennes framgångar, märks framför allt hemma i Stockholm.
– Den som blir lidande är min syster. Hon är 13 år och hon blir väldigt utsatt för systematisk mobbning, hot och trakasserier.
Vilka är det som trakasserar henne?
– De som skriver hot och hat till mig gör det till hela familjen, också till henne. Skillnaden mellan mig och de som är kvar där hemma är att jag alltid är på resande fot, otillgänglig. Folk vet inte var jag bor, var jag sover på nätterna, var jag är. Jag har ingen vardag. Men för min syster därhemma, som försöker ha en vardag. Då är man mycket mer åtkomlig.
Vad gör ni när hoten kommer?
– Polisanmäler allt.
Hur påverkar det dig?
– Det är fruktansvärt. Folk undrar hur de kan hjälpa mig men de som verkligen behöver hjälp får ingen hjälp, de blir bara hånade och hatade. Det är min syster som är mest utsatt men för henne finns inget stöd alls, i stället motarbetas hon överallt.
Vilket stöd skulle behövas?
– Vänner som kommer över, frågar hur hon mår. Hör av sig. Jag får hela tiden fina erbjudanden av människor som vill hjälpa mig. Och det bästa sättet man kan hjälpa mig på just nu, det är att stötta min syster. Inte för att hon är min syster, utan för att hon är en underbar och stark person. Hon är min bästa vän.

○ ○ ○

Efter några dagar på sin Atlantsegling i somras började Greta Thunberg nynna på barnvisor som hon hade glömt bort att hon kunde.
Vi har en ask, den är minst hundra år. Den blir bara högre ju mer tiden går. Och

jag har en gunga på lägsta grenen. Där sitter jag ofta och dinglar med benen.
Majas alfabetsvisor, från A till Ö. Det första hon googlade när hon kom i land var hur visan gick på bokstaven ”U”, det var den enda hon fortfarande inte kunde komma ihåg.
På femton dagar korsade Greta Thunberg och hennes pappa Svante Thunberg Atlanten, tillsammans med två besättningsmän och en filmfotograf. Segelbåten hade solceller, vattenkraft. En motor av säkerhetsskäl men den användes aldrig. Med seglen följde ett tydligt budskap – tryckt med stora vita bokstäver: ”Unite behind the science”.
– Resan var … Det var som att leva om sitt liv igen från början. Jag började minnas alla de där sångerna och kom ihåg nya saker från när jag var liten. Det är svårt att beskriva en sådan upplevelse.
Hon sov tolv, ibland fjorton timmar varje natt på en brits. Var aldrig sjösjuk. Och satt ofta långa stunder helt tyst, blicken ut över havet.
– Jag hade planerat att skriva tal, planera vad som skulle hända när vi kom fram och så. Men det gick inte, hjärnan var helt tom. Det tog ett tag att komma i gång igen när vi var framme.
Vid ankomsten till New York möttes de fem Atlantfararna av sjutton båtar med olikfärgade segel – det var FN som hade skickat ut en välkomstkommitté. Varje båt representerade vart och ett av de globala hållbarhetsmålen.
Var det en vetenskapens mission hon hade gett sig ut på? I sådana fall till ett land med en politiskt polariserad befolkning – där tilltron till forskningen och dess resultat vacklar. Visserligen har de flesta (86 procent i en färsk enkät från Pew

Research Center) stort eller ganska stort förtroende för att forskare agerar för allmänhetens bästa. Men bara sex av tio amerikaner vill att forskare ska spela en aktiv roll i den del av samhällsdebatten som handlar om vetenskapliga frågor.
De som står längst ifrån Greta Thunbergs syn på världen är de äldre, republikanska väljarna. Många av dem tycker att politiska åtgärder på klimatområdet är meningslösa eller till och med skadliga. Bara omkring en fjärdedel av republikanerna ”tror” att jordens uppvärmning beror på mänsklig aktivitet. Samtidigt säger sig nästan 60 procent av medborgarna i USA se effekter av klimatförändringarna i sitt närområde, till exempel genom en ökning av skogsbränder, torka, översvämningar och stormar.

○ ○ ○

– Hello, how are you? I’ve seen you on the news!

Mannen med den vita cowboyhatten står precis innanför dörren till bensinmackens butik. Greta Thunberg har lämnat elbilen på laddning, han stoppar henne på väg in. Prärieståten South Dakota har inte valt en demokratisk guvernör sedan 1970-talet, grannstaten North Dakota inte sedan 1984. Sedan 1968 har båda staternas invånare röstat för republikanska presidentkandidater.

– Jag stöttar dig, säger mannen med hatten.

Greta Thunberg nickar, tackar. Ler. Den svenska 16-åringen är van. Inte bara vid att bli stoppad, ställa upp på selfies, skriva autografer. Utan vid att bli behandlad med respekt.

– Det är alltid en positiv chock på något sätt. Man blir alltid glad av det, för det

betyder att det är så folkligt. Att det har gått hem. Vart man än går, på varje laddplats är det folk som känner igen en. Många berättar att de bor på platser som är skadade och hotade. Att de ser förstörelsen i naturen och uppskattar att jag säger som det är.
Är det ingen som kommer fram och säger något negativt?
– Nej. Aldrig. Det hände några gånger under dag 1, 2 och 3 på strejken i Stockholm. Innan jag blev känd på det sättet. Då kom det fram folk och skrek att jag skulle lyssna på den ”riktiga forskningen”. Eller sa att jag borde gå i skolan. Men sen slutade det.
– Och det visar ju bara hur få de som inte tycker om det är. De sitter och gömmer sig bakom en skärm eller ett brev. De skulle aldrig komma fram och säga så för de riktar sig ju inte till mig, de skriver så för att skapa opinion. För att göra vetenskapen till en politisk fråga.
Under det år som fotograf Roger Turesson och jag har följt Greta Thunberg, har nästan allt förändrats. Hon: Från en ensam, närmast inåtvänd 15-åring utan rösträtt – till en hyllad, extremt talför ung kvinna med en maktbas som är svår att överblicka. Världen: Från ofta tysta nyhetsmedier, obefintliga debatter och parlaments- och presidentsval utan klimatfrågan närvarande. Till grönfärgade val och miljontals människor på världens gator, med en gemensam agenda.
Men en sak står orört, likadant som för ett år sedan: Det Greta Thunberg säger. Om och om igen, samma budskap. Lyssna på forskarna, lyssna på forskarna. Lyssna på forskarna!
– Antingen så lyssnar vi och står bakom forskningen eller så gör vi det inte.

Antingen står vi bakom IPCC och Parisavtalet, eller så gör vi det inte. Man kan inte stå bakom den del av forskningen man tycker är bäst. Antingen undviker vi att sätta i gång kedjereaktioner bortom mänsklig kontroll eller så gör vi det inte, säger hon när vi har satt oss i elbilen igen.
På ett sätt märks det att amerikanernas vetenskapssyn skiljer sig mycket från den i Sverige, menar Greta Thunberg. Men det är samtidigt samma fenomen här som där.
– Det är bara starkare här. Man ser det tydligare. Det är fler som säger saker som ”Jag håller inte med Greta i allt”. Håller med om vadå? De gör det till en fråga om politik men jag pratar aldrig om politik, jag säger att vi måste lyssna på forskningen. Att vi måste bry oss om framtiden.
– Jag har inte tagit politisk ställning en enda gång. Jag har aldrig ställt mig bakom ett politiskt parti eller någon politisk åsikt över huvudtaget.
Du pratade om ekonomisk tillväxt i talet i FN. Var det en åsikt?
– Folk säger hela tiden att de inte håller med mig i min syn på tillväxt. Jag har aldrig sagt att vi inte kan ha ekonomisk tillväxt. Jag kritiserade bara att makthavarna fokuserar på ekonomisk tillväxt och pengar, istället för att tala om människoliv och ekosystem.

○ ○ ○

Dagen efter USA-valet 2016 satt Greta Thunberg hemma i mjukiskläder hela dagen och tittade på nyhetssändningarna.
– Jag kommer aldrig att glömma när pappa väckte mig. Och sa: ”Det har snöat jättemycket i natt så du får vara hemma från skolan. Och Trump vann, förresten.”
Vad var din första tanke?

– Inombords kände jag, ”wow, nu har det hänt”. Men på utsidan lät jag det inte synas.
Ville du att Donald Trump skulle vinna valet?
– Jag ville att människor skulle vakna upp. Jag tänkte att om han blev vald, då måste väl ändå människor vakna upp.
Sedan Donald Trump svors in år 2017 har beslut efter beslut luckrat upp regleringen på klimatområdet. Michael Burger är chef för Sabin center vid Columbiauniversitet, som löpande kartlägger administrationens agerande.
– Jag skulle säga att det är en systematisk och omfattande ansträngning att byta kurs på alla klimatåtgärder som Obama-administrationen genomförde. Det är ett fullskaligt krig mot alla åtgärder som vidtas för att minska klimatförändringarna.
Vilken typ av regler är det som ändras?
– Allt. Från kraftverkens utsläpp, till energieffektivitet för glödlampor eller utvinning av fossila bränslen, säger Michael Burger.
Hur skulle du beskriva presidentens syn på vetenskapen bakom klimatkrisen?
– Han är en klimatförnekare. Han förnekar vetenskapen. Han säger att det är en bluff. Han tror inte på det och han tror att det han tror är viktigt.
Det är arbetsveckans sista körning i elbilen, vi är på väg till Denver och Greta Thunbergs sextionde fredagsstrejk. I den lilla staden Custer på vägen finns en laddstolpe och i den närliggande souvenirbutikens skyltfönster hänger otaliga t-tröjor med landets president. På en av dem sitter Donald Trump på en motorcykel, ackompanjerad av texten:

”Welcome to America. Speak English or get the hell out of here!”
Hur ser du på president Donald Trump i dag?
– Klimatrörelsen hade definitivt inte varit så stark som den är i dag om Hillary Clinton hade vunnit. Det är så många sociala tipping points som bidrar till ett långsamt uppvaknande. Det kan ju vara fel, men jag tror att man längre fram kommer att se valet av honom som en vändpunkt.

Alexandra Urisman Otto
alexandra.urisman@dn.se

Bakgrund. 7 miljoner följare och 5 000 demonstrationer

Sedan den första skolstrejken, ensam på Mynttorget den 20 augusti 2018, har Greta Thunberg gått från helt okänd till en av Sveriges absolut mest kända personer, med över 7 miljoner följare på Instagram.

I juni 2018 startar hon sitt Twitterkonto, som i dag följs av knappt 3 miljoner. Hennes Facebookkonto startas först i december 2018.
Greta Thunberg talar på World economic forum i Davos den 22 januari och några dagar tidigare äger den största globala klimatstrejken dittills rum. Men det är först den 15 mars som strejkerna väcker global uppmärksamhet. DN räknade då fram att skolstrejker för klimatet väntades äga rum i över 1 500 städer i över hundra länder. Det är också i mars Greta Thunberg når en miljon följare på Instagram.
Greta Thunbergs inflytande växer under sommaren, men det är när hon hon håller tal på FN-mötet den 23 september allt exploderar. Hon får nästan 1,5 miljoner nya följare på Instagram på ett dygn.
Hittills har cirka 5 500 demonstrationer i över 190 länder ägt rum.

”Offensiven har fått IS att aktivera terrorceller”

SÖNDAG 13 OKTOBER 2019

Den turkiska offensiven i norra Syrien har gjort det möjligt för IS att aktivera terrorceller. Det hävdar de kurdiskledda styrkorna SDF som nu vädjar till andra stater att stänga luftrummet för turkiska stridsflygplan.

– Det handlar inte längre om att den turkiska invasionen hotar att återuppliva IS, snarare om att den redan gjort det och aktiverat dess (terror)celler i Qamishli och Hasaka och alla andra områden, sade Redur Xelil från de kurdiskledda Syriska demokratiska styrkorna (SDF) i ett tv-sänt tal på lördagen.

– Vi samarbetar fortfarande med den internationella koalitionen för att bekämpa IS. Vi slåss nu på två fronter: en front mot den turkiska invasionen och en front mot IS, sade han.

Xelil sade också, enligt nyhetsbyrån Reuters, att de SDF-krigare som skyddat koalitionens styrkor i Syrien under fyra år nu ”görs till martyrer av turkiska stridsflygplan framför ögonen på våra allierade” som ”plötsligt och utan förvarning övergett oss”.

– Vi vill inte att de sänder trupper till fronten… allt vi vill är att de stänger luftrummet för turkiska stridsflygplan och det kan de göra utan vidare.

Mazloum Kobani Abdi, befälhavare för kurdiskledda SDF-styrkorna, kräver skydd från USA, rapporterar CNN.
– Ni har övergett oss, vi kommer att bli slaktade. Ni är inte villiga att skydda vårt folk, men ni vill inte heller att det ska komma någon annan och skydda oss. Ni har sålt ut oss, sade Mazloum Kobani Abdi, till amerikanska toppdiplomaten William Roebuck under ett möte på torsdagen.
Han kräver att USA stoppar den turkiska militäroffensiven. Annars hotar han med att SDF tar hjälp av Ryssland och Assadregimen för att få skydd, enligt myndighetshandlingar CNN tagit del av.
– Jag måste få veta om ni är kapabla att skydda mitt folk, om ni kommer att stoppa bomberna som faller över mitt folk.
SDF uppger att IS ligger bakom de bilbombsattacker som genomförts i Qamishli och Hasakaand de senaste dagarna. Turkarnas attack mot ett fängelse ska enligt SDF ha resulterat i att IS-fångar rymt.
Hårda strider rasade på lördagen vid Ras al-Ain på den turkisk-syriska gränsen. Turkiet hävdar att man intagit staden – vilket tillbakavisas av de kurdledda milisstyrkorna SDF som menar att man tvingats till en ”taktisk reträtt”.
Striderna har trappats upp sedan Turkiet inledde sin offensiv i Syrien i onsdags. På lördagsmorgonen syntes tjock rök stiga upp över staden. Bilder visar övergivna gator och syriska rebeller som trampar på kurdiska milisflaggor. Turkiet hävdar att striderna pågår i två mindre områden och att nästan alla YPG-styrkor, som ingår i SDF, har flytt söderut.
Men uppgifterna tillbakavisas av SDF, som hävdar att man gått till motangrepp. Enligt

presstalespersonen Marvan Qamishlo har de turkiska styrkorna gått in i stadens industriområde efter att milisen tvingats till taktisk reträtt.
– Nu har SDF:s attacker inletts och det är mycket hårda strider nu.
Sammandrabbningarna fortsätter i industriområdet, säger han.
Däremot var det lugnare kring offensivens andra huvudsakliga mål, staden Tal Abyad. Där hördes sporadisk skottlossning, enligt Reuters utsände.
Dödssiffran stiger. Över 100 soldater har dödats sedan anfallet inleddes i onsdags, enligt oppositionella Syriska människorättsobservatoriet (SOHR), över 70 från de kurdiska styrkorna och nästan 50 som strider på Turkiets sida, skriver TT. 30 civila har omkommit i striderna, enligt SOHR. De flesta av offren kommer från området kring orten Tal Abyad. Enligt SOHR har Turkietstödda rebeller avrättat nio civila i Syrien.
Uppemot 200000 har flytt sina hem, enligt syrisk-kurdiska företrädare. FN:s samordningsorgan för nödhjälp (OCHA) uppgav under fredagen att närmare 100000 civila flytt.
Staden Tal Abyads enda allmänna sjukhus har tvingats stänga på grund av striderna.
På fredagen uppmanade USA Turkiet att avbryta offensiven och Donald Trump gav statsapparaten mandat att belägga den turkiska regeringen med sanktioner.
– Vi kan sänka Turkiets ekonomi om det krävs, sade finansminister Steven Mnuchin enligt CNBC.
Men president Erdogan avfärdar kritiken och sade samma dag att Turkiet ”inte kommer att sluta vad än någon säger”.
Samtidigt har tonen mellan USA och Turkiet hårdnat sedan artillerield, avfyrad

från turkiska ställningar, slog ned nära amerikanska soldater i närheten av den syriska gränsstaden Kobane, enligt USA:s försvarshögkvarter Pentagon. Ingen amerikansk soldat kom till skada.

Marit Sundberg
marit.sundberg@dn.se
Isabelle Nordström
isabelle.nordstrom@dn.se

Bakgrund.

I söndags meddelade Vita huset att USA-styrkor ”inte längre kommer att befinna sig i närområdet” i kurdkontrollerade delar av norra i Syrien, i stället ska Turkiet flytta trupper längre in i landet.
Strax därefter drog USA tillbaka soldater från den turkiska gränsen i norra Syrien, som tidigare fungerat som en buffert mellan turkiska styrkor och den kurdiskledda SDF-milisen.
President Trump har hotat att förstöra Turkiets ekonomi om landet gör övertramp i norra Syrien.

Oväntat jämn valspurt skapar stor oro hos regerings-partiet

SÖNDAG 13 OKTOBER 2019

Analys

Länge föreföll utgången i söndagens parlamentsval i Polen given. Den enda frågan var hur stor segermarginalen skulle bli för nationalistpartiet Lag och rättvisa, PIS. Men i valspurten har opinionssiffrorna jämnats ut, och små

förändringar i röstandet kan avgöra om PIS får fortsätta att regera.
Warszawa.
Stor nervositet, för att inte tala om desperation, rapporteras från PIS valhögkvarter och hos partiordföranden Jaroslaw Kaczynskis kansli på Nowogrodska-gatan.

Om inte annat märks det till vilket raseri som public servicekanalen TVP, som är helt i händerna på partiets agitatorer, de senaste dagarna har vridit upp propagandan mot oppositionen.
I allra sista stund innan den påbjudna ”valtystnaden” inträdde natten till lördagen sände TVP två märkliga program. Det ena var en ”dokumentär” som sägs visa hur de som demonstrerade mot regeringens brott mot författningen och inskränkningar i demokratin egentligen styrdes av en icke namngiven främmande makt. Allt i syfte att dränka Polen med muslimska immigranter.
Det andra programmet kallade demonstranterna, särskilt de som protesterar mot diskriminering mot hbtq-personer, för ”försvarare av pedofiler”.
Oppositionens varnar för att Polens framtid som en demokratisk rättsstat ligger i vågskålen under söndagens val.
Författaren Olga Tokarczuk, som i veckan tilldelades Nobelpriset i litteratur och som är ett hatobjekt för landets högernationalister, manade på fredagen polackerna att rösta i valet:
– Det val vi gör på söndag kommer troligen att vara absolut... vi kommer att besluta huruvida Polen ska stanna i den västerländska civilisationens krets, eller om vi ska skilja ut oss och ta den krokiga

vägen mot ett auktoritärt land, och måhända våldsmakt.
Inte bara Polens utan också Jaroslaw Kaczynskis personliga öde avgörs av de polska väljarna. För landets starke man, som utan att själv ingå i regeringen i praktiken styr den polska staten, är valutgången av existentiell betydelse.
– Kaczynski och hans parti får bara inte förlora makten, för då kommer det att bli uppgörelser och rättegångar mot de som har varit hans handgångna män. Många i hans team kan komma att åtalas för olagligheter och för att de i flera fall har brutit mot Polens författning, säger Roman Imielski, inrikespolitisk redaktör på tidningen Gazeta Wyborcza.
– Själv är Kaczynski smart nog att ha sett till att hans underskrift inte finns på något olagligt beslut, det är hans marionetter som får ta hela ansvaret.

Roman Imielski pekar på att president Andrzej Duda oavsett valresultatet fortfarande är Polens president, åtminstone fram till valet i april 2020, och därmed kan lägga sitt veto mot vad en ny majoritet i sejmen – parlamentets underhus – beslutar.
Politiska prognosmakare räknar med att PIS kommer att vinna med ganska klara siffror, och därmed får fortsätta att regera. Men inget är helt säkert. Landet är skarpt delat, så mycket beror hur partierna lyckas mobilisera sina kärntrupper.
Valspurten ser ut att bli betydligt jämnare än vad många trodde. I de sista två mätningar som publicerades innan kampanjen avslutades, hade PIS tappat några procentenheter och ser ut att hamna på mellan 40 och knappt 42 procent. Två andra mätningar visar dock på fortsatt

starkt stöd för PIS, som där hamnar på 45–46 procent.
Om de lägre siffrorna visar sig stämma med valutgången, betyder det att PIS inte kan vara helt säkert på att få en egen majoritet i parlamentet.
Oppositionen ligger sammantaget på ungefär samma nivå. Det näst största partiet, liberala Medborgarkoalitionen, KO, hamnar på 22–28 procent, Vänstern får 12–14 procent och koalitionen mellan bondepartiet PSL och Kukiz'15 får 6 procent.
Det finns ett antal osäkerhetsfaktorer. En är att det gällande systemet för mandatfördelning kraftigt gynnar det största partiet. Även om oppositionen sammanlagt får fler röster kan PIS vinna över hälften av sejmens 460 platser, och därmed fortsätta regera.

En annan viktigt reservation är att polska opinionsmätningar – detsamma gäller för övrigt vallokalsundersökningar – är otillförlitliga.
Därtill kommer att valet i dag, söndag, också gäller senaten, parlamentets överhus. Denna kammare har hittills kontrollerats av regeringspartiet. Om oppositionen tar över majoriteten kommer det inte bli lika enkelt för PIS att snabbt driva Polen vidare i den riktning som Kaczynski ser som idealet: Ungern. Alltså ett auktoritärt land, med enpartistyre, total kontroll över domstolarna och utan fria medier som kan granska makten.
Michael Winiarski

Magnifik biografi om universalsnillet Linné

SÖNDAG 13 OKTOBER 2019

Idéhistorikern Gunnar Brobergs bok om Carl von Linné är rena bragden. Vilket rikt, lärt och underhållande porträtt. Maria Schottenius läser en ny biografi om en spränglärd och oförglömlig vetenskapsman.

Gunnar Broberg
”Mannen som ordnade naturen. En biografi över Carl von Linné”

Natur & Kultur, 517 sidor.
Jag har haft en starkt upplivande vecka i sällskap med idéhistorikern Gunnar Brobergs magnifika biografi över universalsnillet Carl von Linné, ”Mannen som ordnade naturen”. Titeln är tagen efter den gamla devisen från 1700-talet: ”Gud skapade, Linné ordnade”.
Broberg, som är en av världens ledande Linnéforskare, disponerar sina 500 sidor med lätt buren lärdom, humor och berättarglädje. Han går kronologiskt tillväga, ofta blir det minst krångligt så, och har valt att dela in texten i korta kapitel som gör att man studsar fram genom boken.
Eftersom Gunnar Broberg, nu 77 år och professor emeritus, har ägnat så stor del av sitt liv åt Linné och rör sig obehindrat i materialet, borde det ha varit knepigt med avgränsningar. Men det känner man inte som läsare. Märkvärdigt nog är inte boken tyngd av brev och citat, utan livas tvärtom upp av detta, eftersom författaren är så suverän på att hantera och presentera sina källor. Jag har både läst och skrattat högt många gånger.
Den här boken bör vara en guldgruva för fackfolk, men känns tillgänglig även för oss icke botaniker. Den är trots allt skriven av en idéhistoriker, och det är en helhetsbild av personen Carl von Linné som ges.
Det finns ett antal Linnébiografier, och Broberg nämner ett tiotal, men det är framför allt i Thore M Fries tjocka två-bandsbiografi från 1903 som alla – även Brobergs – linneanska biografier har sin grund.
Författaren börjar med att låta Linné presentera sig själv:

”Linneæus war intet stor, intet liten, mager, brunögd. Lätt, hastig, gick fort, giorde all ting promt. Tolte ej sent folk; wart hastig rörd, sensibel, arbetade continuerligt; kunne ej spara sig.”
Dessutom berättar han att åt och drack gott men med måtta, aldrig ”där uti yppig” och brydde sig inte så mycket om sin klädsel ”exterieuren”, han tyckte att ”karlen borde pryda kläderna ej vice versa”.
Gunnar Broberg spekulerar om eventuella diagnoser Linné kunde tänkas ha, släpper det, men jämför honom lite med ett par andra smålänningar, Astrid Lindgrens Emil eller Karlsson på taket ”som ständigt vill berätta hur bra han är”. Linnés kapacitet var hur som helst extraordinär. Han skrev under sitt liv ett sjuttiotal böcker av olika längd och omfattning, ”Systema naturae” (där 13:e upplagan var 3 000 sidor lång) och närmare 200 akademiska arbeten. Han sov sommartid mellan 22 och 03, enligt sin självbiografi, och vintertid dubbelt så mycket mellan 21 och 07, men så snart han fick en idé ville han skriva ner den och lät sig inte störas av stojande barn, eller gäster, vad som nu fanns omkring honom. Schemat är fullt. ”Jag föreläser 5 timmar dagligen, kl 8 med danskar, kl 10 publice, kl 11 och 12 med ryssar, kl 12 privatim med svenskar”.
Det blir ibland för mycket, alla drar i honom och någon gång gnäller han till en vän i ett brev: ”Medan mina kolleger dagligen kan njuta av tillvaron, tillbringar jag dag och natt med utforskandet av ett forskningsfält så vitt att tusentals timmar inte förmår föra arbetet till slut, för att inte nämna det faktum att jag varje dag måste ägna tid åt korrespondens med andra lärde – det hela får mig att åldras i förtid.”

I ett annat brev skriver han: ”Hädanefter ska jag sova till klockan åtta”, vilket i det här sammanhanget låter som ett hot mot vetenskapen.
I hemmet i Stenbrohult hade hans far Nils Ingemarsson, som ett par år efter sonen Carls födelse blev kyrkoherde (Karl Xll undertecknade fullmakten), anlagt en trädgård. Den var faderns stora nöje ”däruti stod hans hela ro”. Och det var detta trädgårdsintresse som lockade in Linné på hans bana och ”när gossen var olåtlig och på intet annat sätt blidkas kunde tröstnade han straxt, så snart man gav honom en blomma i handen”.
Gunnar Broberg skriver att ”Linné talade och skrev småländska. Smålandismerna slinker in.” Annars ansåg Linné att latinet skulle vara det vetenskapliga språket. Man kunde inte ”erkänna någon för solid vetenskapsman som inte kan läsa och förstå latin”, och alla disputationer borde genomföras på latin så inga ”kvacksalvare” kunde tränga sig fram till dessa upphöja akademiska positioner.
Broberg låter oss följa Linnés karriär, läroåren, utlandsresorna och resorna i Sverige, kampen innan han fick sin första professur och den plats i Uppsalas och Sveriges akademiska liv varifrån han grundande sin världsberömmelse. Han var glad och kvick och ovanligt populär som föreläsare. Linné hade sättet med sig, till skillnad från några av de surmagade kombattanter han i början tvingades strida med.
1700-talets mest kända svenskar i världen var Carl von Linné och Emanuel Swedenborg, de var dessutom släkt, hade vetenskapliga rötter i mineralogin och hade båda, enligt Broberg, ”totala anspråk”. Den ene, Linné, höll till på

jorden, medan Swedenborg i varje fall på sina senare år rörde sig i de himmelska sfärerna.
Carl von Linné gifte sig 1739 med Sara Elisabeth Moraea från Dalarna och i januari 1741 föddes deras första barn, sonen Carl i Falun. Det har i dagarna kommit en roman om honom, skriven av Carl-Magnus Stolt, ”En odåga i sammet. En roman om Carl von Linné den yngre.” Den bygger bland annat på dokumentärt material som Stolt tagit del av på Linnean society i London.
Det var nog inte lätt för lille Carl, sonen. Han skrivs in vid universitetet vid nio års ålder, och vid femton var det dags för disputation. Men han lär inte ha varit något vidare på latin eller andra språk. ”I barnaskaran dominerade döttrarna”, skriver Broberg och i kapitlet ”Familjeliv: Scener ut ett äktenskap” berättas om de fyra döttrar som föddes – en av dem dog det första året –och de två sönerna, där Johannes bara fick leva tre år. Familjen bodde i det hus som nu är Linnémuseet i Uppsala.
Linné hade synpunkter på det mesta, ofta detaljerat. Vad man ska äta och dricka till exempel. Kokt eller rått. Varmt eller kallt. Det bästa för hälsan och botemedel mot bland annat gikt, var smultron.
Han hade i unga år också en del affärsidéer. Pärlodling i Fyrisån var en. Han borrade helt enkelt hål i skalet och förde in kalkfragment så att en pärla skulle kunna bildas. Det gick bra. Linné sålde patentet under stort hemlighetsmakeri till Kommerskollegium och kunde på så sätt betala lån för att köpa gården Hammarby utanför Uppsala. Han trodde man skulle kunna dra in pengar till Sverige genom pärlframställning.

Linné var med och startade Vetenskapsakademien och även om han var god vän med de allra flesta blev det en brytning med storsamlaren Jonas Bergius, som handlade om ett utlåtande om sojabönan. Till Linnés stora förtret lyckades dessutom bröderna Bergius med en sak som Linne inte klarat; att odla självaste linnean i Botaniska trädgården i Uppsala.
Det var emellertid Linné som fick uppdraget att se över de kungliga samlingarna. Fredrik den stores naturvetenskapligt bevandrade syster Lovisa Ulrika var gift med kung Adolf Fredrik och hade intresserat sig för den adlade och världsberömde botanikern. ”Han är mycket underhållande och han har mycket snille, men man får ha överseende med hans sätt, som är lite bondaktigt.” Drottningen ville ha honom boende på Drottningholm, men det avskydde han. Det var dålig luft och han fick tandvärk: ”Jag rys så ofta Drottningholm nämndes…”.
Efter Carl von Linnés död sålde familjen samlingen till James Edward Smith i London, där förutom herbariet med cirka 14 000 växter, hans korrespondens finns prydligt katalogiserad och ordnad i ljust bruna pappersfoldrar, bundna av band knutna med rosett. Det var skamset för Sverige att samlingarna inte kunde hållas kvar i landet, men de är väl omhändertagna av Linnean Society i London, där de finns förvarade i skyddande valv i källarplanet.
En högtidlig stund i mitt liv var när en person med vita bomullsvantar knöt upp foldern i herbariet och Carl von Linnés egen bleka, pressade linnea låg framför mina ögon.

Gunnar Broberg vandrar tätt inpå Linné hela hans livsväg och det är en bragd att ha skapat detta rika porträtt, en bok så kunskapsfylld och på alla sätt underhållande. Och där man får utveckla bekantskapen med den osannolikt kreative Carl von Linné, en lustig, spränglärd och oförglömlig man.

Maria Schottenius
maria.schottenius@dn.se

”Turkiet vill rensa hela syriska Kurdistan från kurder”

SÖNDAG 13 OKTOBER 2019

Turkiets president utnyttjar hatet mot kurderna för att befästa sin makt. Han har länge hotat med att invadera syriska Kurdistan. Ingen kan säga att vi inte visste. Världen sviker kurderna igen, skriver Esref Okumus.

Åt helvete med president Donald Trump, Nato, EU och hela det internationella samfundet.
Det är vad jag känner när jag ser turkiska stridsvagnar rulla förbi jublande folkmassor på väg mot syriska Kurdistan och stridsplanen vräka ner sina första bomber mot kurdiska fästen runt städerna Grespi och Serekani på syrisk mark.
Det var just genom gränsövergångarna i dessa två städer som merparten av utländska IS-krigare tog sig in till sitt kalifat i Syrien. Och ut ur Syrien när de utförde sina attentat, bland annat i Paris och Bryssel. När USA inte kunde förmå Turkiet att stänga gränsövergångarna tog kurderna på sig uppdraget att köra ut IS-styrkorna från området. Först då byggde Turkiet en mur längs med gränsen. ”Inte mot IS, utan mot kurderna”, skriver Brett Mcgruk, USA:s tidigare sändebud i kriget mot IS. Han skriver också att IS inte lyckades utföra nya attentat i europeiska huvudstäder sedan kurderna tagit kontrollen över de två gränsövergångarna.
Jag är inte förvånad att president Recep Tayyip Erdogan till sist gör exakt det han hotat med i över ett år – att rensa hela syriska Kurdistan från kurder och ersätta dem med sunniaraber, ”områdets rättmätiga urbefolkning”, enligt honom.
Jag är inte heller förvånad över att det inte längre finns en enda turkisk tidning eller nyhetskanal som kan ge en saklig bild av vad som pågår på båda sidor av frontlinjerna i det nya kriget.
Mina forna landsmän i Turkiet har tvingats vänja sig vid en vardag utan fria medier. Jag minns hur det började, för cirka sju år sedan, när den ena självständiga journalisten efter den andra började försvinna från spalterna och

rutorna. Till fängelset, till exilen i utlandet eller till arbetslösheten i bästa fall. Vi kunde alltid läsa en annan reporter, tänkte vi. Sedan försvann hela redaktioner, genom förbud och statlig konfiskering. Vi vande oss vid det också, det fanns alltid en annan tidning att läsa. Trodde vi.

Nu är det krig och vi är fullkomligt utlämnade till utländska medier. Men ingen tycks förvånas. Att förlora förmågan att låta sig förvånas måste vara bland det värsta som kan hända ett samhälle.

I veckan lyckades Erdogan driva igenom en lag i parlamentet som ger honom fria händer att sätta in trupper i både syriska och irakiska Kurdistan. Samtliga partier, däribland det största oppositionspartiet, socialdemokratiska CHP, röstade för. Bara kurdiska HDP opponerade sig, och nu ska partiledningen ställas inför rätta för det. Båda tidigare partiledarna, ett tiotal parlamentsledamöter, ett 50-tal borgmästare och över 10 000 partimedlemmar sitter redan i fängelse. Det är ett politiskt mirakel att HDP trots detta lyckats ta sig till parlamentet som landets tredje största parti.

Hela oppositionen och nästan samtliga medier ställer sig nu i led i det nationalislamistiska korståget mot syriska Kurdistan. Erdogan utnyttjar hatet mot kurderna, det enda som binder samman alla politiska krafter i landet från extremhögern till extremvänstern. Det är hans säkraste kort för att befästa sin makt, som numera är hotad av en usel ekonomi och splittring i det egna partiet. Ett par opinionsundersökningar visar att hans regeringsparti, AKP, inte längre är störst. Något som aldrig inträffat under partiets snart två decennier långa regeringsmakt.

Ironiskt nog avslöjades Erdogans planer i Syrien av president Donald Trump under en presskonferens på senaste G20-mötet i Japan i juni. Trump skröt då med att Erdogan hade varit på väg att utrota kurderna (”wipe out kurds”) i Syrien men att han hade lyckats hindra honom. Vad Trump inte berättade är att detta var ett direkt resultat av hans ökända tweet i december förra året, där han skrev till Erdogan: ”jag drar hem, Syrien är ditt”. Det väckte starka protester i hans eget parti och ledde till att hans försvarsminister avgick i protest. Beslutet att dra sig ur Syrien är alltså inget nytt. Men vad som har sagts om Erdogans utrotningsplaner i samtalet mellan de två presidenterna den här gången framgår inte. Det är inte heller klart hur djupt den turkiska ockupationsarmén får tränga in i landet och hur länge den får stanna. Allt vi får veta är att Erdogan inte ska överskrida de gränser som Trump dragit för honom i ljuset av sin ”stora och oöverträffade visdom”.

Erdogan å sin sida hotar återigen med att släppa ut de uppemot fyra miljoner syriska flyktingarna i Turkiet om inte västvärlden bidrar till eller åtminstone tiger still om hans pågående folkmordsprojekt i syriska Kurdistan.

Med hjälp av detaljerade kartor berättade han i FN:s generalförsamling 24 september om sina planer på att upprätta en så kallad säker zon i syriska Kurdistan för att bygga upp moderna flyktingstäder där, för åtminstone två miljoner sunniarabiska syrier som fått skydd i Turkiet under det åtta år långa kriget. Han krävde också att FN, inte minst dess rika medlemsstater i Europa, ska vara med och bekosta byggandet av de nya

flyktingstäderna, när han rensat området från kurderna. Med andra ord kan ingen hävda att man inget visste.
Kurderna kommer dock aldrig att sluta förvånas över hur den turkiska staten år efter år kan behålla sin status som medlemskandidat i EU och som en fullvärdig medlem i en lång rad internationella organisationer, däribland Europarådet och Nato, trots att landet dagligen och systematiskt bryter mot deras mest grundläggande principer om demokrati och mänskliga rättigheter.
Esref Okumus är journalist och har länge bevakat turkisk politik.
Esref Okumus

4
7
3
1
5
8
14
2
15
6
10
GRAN CANARIA
13
12
9
11
5 km

Gran Canaria

15 guldkorn på Gran Canaria

SÖNDAG 13 OKTOBER 2019

Vandring med storslagna vyer, lunchställen med ypperlig mat och - sagolik utsikt, golf i toppklass och snygga cocktails på eleganta - takterrasser. Gran Canaria har så mycket mer att erbjuda utöver sol och strand.

1. Ät lunch med vidunderlig havsutsikt.

Luncha på Locanda El Roque, Moya

Vid El Roque dånar vågorna in mot Gran Canarias nordkust. På en klippa som sträcker sig ut i havet klamrar sig en färgglad liten by fast och allra längst ut på spetsen ligger restaurangen Locanda El Roque. En del av upplevelsen är att passera byns trånga saltstänkta gränder och smala passager fram till den smått magiska uteserveringen. Här sitter du med fantastisk utsikt tillsammans med eleganta lokala långlunchare. Uteterrassen är att föredra dagtid för den sagolika utsikten över kusten, de vågade surfarna en bit ut och så klart för det mäktiga ljudet av havet. Men det finns också ett par bord inomhus. Maten då? Italiensk pasta av bästa klass, färsk fisk direkt från grillen och fräscha grönsaker. Sist men inte minst fick vi vårt livs bästa Cuba Libre här, så lämna bilen hemma och ta en av de många bussarna som går längs nordkusten mellan Las Palmas och Agaete.

Adress: *Calle el Roque 58, Moya*

2. Snygga cocktails på elegant takterrass.

Ta en drink på La Azotea de Benito, Las Palmas
Bästa stället för en tjusig cocktailbar är en takterrass. Vackert placerad mellan några av de pampigaste byggnaderna i Las Palmas hittar vi läckra La Azotea de Benito vilket betyder ”Benitos tak”. Namnet kommer från den i Spanien kände författaren Benito Pérez Galdós och den ståtliga teatern som ligger ett stenkast därifrån och som också bär hans namn. Högklackade och glittrande flockas stadens vackra här vid midnatt för cocktails serverade av trimmade servitörer i småprickiga skjortor, hängslen och fluga. Det skakas, eldas, droppas och vispas som sig bör när det gäller drycker i den högre skolan. Resultatet är också både gott och snyggt. Man anordnar även provningar för den seriöst spritintresserade av framför allt rom och gin. För att komma upp till takbaren går du in i det mindre fashionabla biograf- och butikskomplexet Monopol och tar hissen allra högst upp. Kom tidigt om du vill ha ett bra bord och klä gärna upp dig lite extra.
Adress: *La Azotea de Benito, Centro Comercial Monopol, 2:a våningen*
Adress: *Plaza Hurtado de Mendoza 1, Las Palmas*
Läs mer: *facebook.com/LazoteadeBenito*

3. Härlig kanarisk ost och saftig kaktus.
Gå på marknad, Guía
Pyttelilla staden Guía är ett av ställena där det görs kanarisk ost. Just här är det den unika queso de flor där man använder ett växtämne i stället för den vanliga löpen från kalvmage. Osten smakar friskt, annorlunda och nästan blommigt i smaken. På torget framför kyrkan slår man upp marknadsstånd varje söndag mellan

klockan 7 och 14 med ekologiska grönsaker och frukter, bröd, kakor och så klart osten. Se till att provsmaka, det går bra för det mesta. Vi beblandar oss med söndagsfina Guía-bor som har pressvecken på rätt ställe, skvallrandes om veckans händelser. Vi provar även pressad djupröd kaktusfruktjuice, det smakar lite som svartvinbär fast syrligare. Om du som vi undrat hur kaktusfrukten smakar efter ett oändligt antal visningar av Baloo och Mowgli på julafton så går det även att köpa frukten färsk. Efter marknadsbesöket tar vi en kaffe med mandelkaka på kaféet La Tacita runt hörnan från marknaden.
Adress: *Plaza Grande, Guía*

4. Upptäck marinlivet vid charmig by.
Simma intill hajar, Sardina del Norte
Längst uppe i nordväst ligger den sömniga byn Sardina del Norte. Förutom den fina stranden är det här en plats dit dykare från hela ön vallfärdar. Man dyker direkt från land från en av flera pirar. Och pirarna är också en del av attraktionen, en av dem är gjord av enorma stenblock. Klippbottnen och stenblocken blir tillsammans en oemotståndlig miljö för undervattenslivet. Här skimrar stora stim av sardiner såväl som större fiskar, bevakade av cirklande barracudor. I prången mellan stenblocken står stora havsabborrar på lur och längre in i dunklet trivs de rödglänsande fiskar som på engelska kallas big eye. Både vanlig bläckfisk och de mer kompakta sepiorna möter vi också, precis som de lustiga kornettfiskarna. Har du tur stöter du på ängel-hajen, en platt rockliknande fisk som gräver ner sig i sanden så att bara ögonen och ibland en vag kontur av kroppen syns. Vi får se både en som ligger gömd och en som kommer simmandes

längs bottnen. Vackert! Och just det – en liten sjöhäst mötte vi också!
Adress: *Buceo Norte – Avenida Alcalde Antonio Rosas 46, Playa Sardina del Norte*
Läs mer: *buceonorte.com*

5. Sov i en anrik hacienda på landet.
Bo på bananplantage, Arucas
Den gamla haciendan ligger mitt i bananplantaget och bara några meter in känns det som att vi är på landet. Här bor du lugnt och stilla men framför allt riktigt vackert.
I rummen är stenväggarna rena och ovanför himmelssängen fäster flera kristallkronor i mörka träbjälkar. Att det porlar från en stenfontän utanför fönstret är inte heller till någon nackdel. Det finns gott om avkopplande loungeområden att slappa i om du inte väljer att hänga vid den snygga och palmbladsskuggade poolen.
Ett fantastiskt och historiskt boende med unik atmosfär som vi verkligen gillar och som får oss att varva ner. Restaurangen fungerar bra för frukost, men resten av målen äter du bättre inne i fina lilla staden Arucas i närheten.
I Arucas produceras för övrigt också den lokala romen Arehucas, väl värd att prova i en rom och cola.
Adress: *Hotel Rural Hacienda del Buen Suceso Carretera de Arucas a Banaderos, Arucas*
Läs mer: *haciendabuensuceso.com*

6. Njut av vandring högt upp i bergen.
Ta en guidad tur i bergen, Cruz de Tejeda till Artenara
Det kanske finaste sättet att njuta av landskapets storslagenhet är att snöra på

sig vandringsskorna och ge sig ut på någon av de många lederna. Inlandet är genomkorsat av vandringsleder men tyvärr är en del dåligt skyltade och det finns inte heller bra kartor. Därför kan vandring med guide ibland vara ett alternativ, något som kostar 25-60 euro per person beroende på upplägg och hur många man är. Vi provar en tur från Cruz de Tejeda till Artenara. På vägen går vi längs kanten på vad som troligen är en enorm vulkankrater med vassa spetsar på andra sidan den runda dalen och Teides mäktiga bergstopp långt borta vid horisonten (Teide ligger på Teneriffa men syns tydligt klara dagar). Vackert som en saga och storslaget som en äventyrsfilm. Totalt vandrar vi drygt sju kilometer vilket ofta tar tre timmar i den här terrängen. På vägen ser vi rovfåglar segla både under och över oss, hälsar på åsnor, hundar och halvvilda hästar och kikar in i grottor där ursprungsbefolkningen en gång i tiden bott. Vi blir omcyklade av ett par mountainbikes och mötta av svettigt springande orienterare som deltar i en tävling. Framme i Artenara har väl aldrig en kall öl smakat så gott! Det finns flera arrangörer av guidade vandringar, Rocky Adventures har svensk personal.
Läs mer: *rockyadventure.com*

7. Naturliga klipp-pooler.

Bada i naturpool, El Agujero
Att njuta av ett bad i Atlanten går så klart att göra från en av de många sandiga stränderna. Vill du ha lite mer äventyrskänsla på badet och komma bort från sololjestekandet rekommenderar vi någon av klipp-poolerna. Salt och klart vatten översvämmar de svarta lavastenspoolerna vid högvatten och ger

kontinuerligt färskt vattenutbyte. Här simmar man i lugnt vatten med vågorna dånande utanför. Det ideala stället både för att simma längder utan klor och för en annorlunda och frisk badupplevelse. Allt är i grunden naturligt skapat, men för att underlätta har man byggt trappsteg och räcken för att ta sig i och ur och ibland en barriär som håller kvar vattnet vid lågvatten. En favorit är poolerna i El Agujero på nordkusten, bara en halvtimmes bilfärd från Las Palmas. Innan du reser, undersök först tiderna för högvatten och lågvatten. Är det högvatten tränger sig havet på och badet kan bli väl utmanande, om man inte är ute efter en hardcore bubbelpool med lavastenspeeling. Glöm inte simglasögon eller cyklop, sist vi simmade här räknade vi till minst åtta fiskarter!

Adress: *Piscinas Naturales Del Agujero, El Agujero*

8. Bo som en prinsessa.

Bo på Casa Montesdeoca, Las Palmas

Som tagen ur sagornas värld är den vackra innergården på Casa Montesdeoca. Dessutom lite hemligt placerad i en smal gränd bortom bargatornas stim i Las Palmas gamla stadsdel Vegueta. Det gamla 1500-talshusets mörka träbalkonger inramar innergården tillsammans med lätt prasslande palmer. I lägenheterna (det finns två att hyra) är det lika stämningsfullt. Omsorgsfullt inrett med gamla möbler och med väl utvald konst på väggarna får vi en känsla av att tiden har stannat, eller i alla fall går lite långsammare här. Luften får cirkulera fritt mellan de öppna träluckorna som finns i varje fönster och det svalkar skönt efter en

varm dag på stranden. Med ett välutrustat modernt kök och badrum är det inget som saknas när det gäller bekvämlighet. Ett utmärkt ställe att både fria och fira lite extra på. Eller att njuta av känslan av att hänga på vad som skulle kunna vara tv-serien ”Game of Thrones” favoritetablissemang.
Adress: *Casa Montesdeoca, Calle Montesdeoca 10, Las Palmas*
Läs mer: *theboutiquerooms.com*

9. Golfa i toppklass i dramatiskt landskap.

Golfa i Maspalomas, Mogán, Meloneras - eller Santa Brígida
För den som vill ut och svinga är detta rena himmelriket. Det finns åtta banor som är välskötta och med varierande grad av utmaning från medelsvår till svår. Det vackra vulkaniska landskapet kommer väl till sin rätt på Anfi Tauro Golf med fairways som är kurviga åt alla tänkbara håll.
Lopesan Meloneras Golf har den pampigaste utsikten med 9 av sina 18 hål längs en klippig kust. Ett riktigt blåshål men i övrigt brett och betydligt mer lättspelat än Anfi-banan.
Mest populärt är Maspalomas Golf som ligger i anslutning till dynerna och var en av de första banorna på sydkusten. Här spelar många skandinaver eftersom det är enda banan där man kan ta sig runt utan golfbil. Vill du spela riktigt klassiskt på en av Spaniens äldsta golfbanor skall du ge bege dig till Bandama och Real Club de Golf de Las Palmas. Greenfeen för en enstaka runda ligger från drygt 100 euro och uppåt men det finns en rad fördelaktiga paket att köpa.

Maspalomas Golf
Adress: *Av. Touroperador Neckermann, Maspalomas*
Läs mer: *maspalomasgolf.net*
Anfi Tauro Golf
Adress: *Valle de Tauro Barranco del Lechugal, Mogán*
Läs mer: *anfi.com/es/anfi-resorts-golf/golf/*
Salobre Golf
Adress: *Urbanización Salobre Golf Calle Swing, Maspalomas*
Läs mer: *salobregolfresort.com*
Lopesan Meloneras Golf
Adress: *GC-500, Meloneras*
Real Club de Golf de Las Palmas
Adress: *Ctra. Bandama, Sta Brígida*

10. Andas frisk luft i bergen.

Ta in vyn från klipptornet Roque Nublo, Ayacata

Ett av de vackraste landmärkena i inlandet är Roque Nublo, ett 80 meter högt klipptorn som når 1 813 meter över havet (näst högsta punkten på ön). Hit kan man vandra eller så stannar man bara på en av många utsiktspunkter och njuter av vyn – eftersom klippan är så hög syns den vida omkring, till exempel från byn Artenara. Det går att vandra eller cykla hela vägen upp, men enklast är att ta bilen rakt norrut från Arguineguín. När vägen klättrar uppåt blir luften friskare och grönskan rikare, samtidigt som vi passerar kaktusbeströdda raviner och vajande höga palmer. Alla vegetationstyper finns samlade här och det är lugnt, tyst och avkopplande. Nedanför Roque Nublo där två vägar möts ligger Bar Casa Melo alldeles förträffligt fint beläget. Här kan man stanna för en kopp kaffe, en bit jamon och lite ost eller för att sova över.

Uteserveringen har vyer som är svåra att slå, när vi kom förbi en decemberdag stod dalen i blom som vore det körsbärsdalen i Nangijala. Börja resan vid Arguineguín på väg GC-505 som sedan övergår i GC-605 och sista biten G-600. Vid Roque Nublo finns också vandringsleder, så ett alternativ är att ta bilen upp och vandra här.
Adress: *Bar Casa Melo, Lugar Ayacata, 34, Ayacata*

11. Ät middag i en hemlig tropisk takträdgård.

Boka bord på Samsara, Maspalomas
En smal trappa leder upp till takterrassen ovanpå en ganska ful minigalleria och det finns inget där nere som röjer allt det vackra som finns ovanpå. Väl uppe börjar det med en bastant indisk snidad trädörr och ett steg vidare är vi plötsligt statister i en Bond-rulle med österländskt tema. Den svartklädde servitören med långt pärlhalsband hälsar välkommen med dämpad röst. Vi leds vidare in i en tropisk trädgård där höga bananplantor samsas med porlande fontäner, indiska träfigurer, kristallkronor, tända ljuslyktor, himmelssängar och vackra textilier. Varje bord är som en egen berså inbäddad i den rika växtligheten. Över det hela tronar en enorm gyllene Buddha vilket är både överraskande och fridfullt. Samsara drivs sedan 2007 av inte mindre än två stycken Juan Hernandez, varav den ene är ansvarig för köket. Menyn är internationell med viss övervikt åt det asiatiska hållet. Maten är verkligen riktigt bra - krispig anka med perfekt sötstark mangochutney avlöser honungs- och mandeltoppad ljum getost. Här är det fullbokat en vecka i förväg, ring innan för att säkert få bord.

Adress: *Samsara - Centro Comercial La Charca Calle Oceanía s/n, Maspalomas*
Läs mer: *samsara-gc.com*

12. Häng med lokala i anrik pärla till bar. Beställ tapas på Bar Careta, Arguineguín

De trånga hamnkvarteren ovanför södra änden av stranden i Arguineguín är tillsammans med den aktiva fiskehamnen och den fina stranden det som gör staden till en favorit på sydkusten. Här finns en skärva kvar av det riktiga Kanarieöarna, innan massturismen tog över helt. Bar Careta är ett fantastiskt exempel, en enkel bar där Manolo stått bakom disken i 28 år (och hans far Careta före det) medan frun lagar till fina tapas. I taket hänger en skaldjurstina och på väggarna bilder på fiskare. Det är enkelt, bullrigt, lokalt och hjärtligt och en riktig pärla, något som är sällsynt längs den hårt exploaterade sydkusten.
Adress: *Bar Careta - Hörnet Calle Manuel Pérez La Barera/Calle Fernando Arencibia, Arguineguín*

13. Mys på italienska i vindlande gränd. Ät italienskt på La Cucina, Puerto de Mogán

En smal gränd vindlar sig uppför backen mot de äldsta husen i Mogán och bort från turistströmmarna. Plötsligt stöter vi på några gatubord i en liten klunga, placerade mitt i en backe. Skön italiensk smörsång ljuder inifrån köket ackompanjerat av både kockens sköna stämma och dofter som får det att vattnas i munnen. La Cucina drivs av italienarna Antonio och Sofia och vid bordet serverar Francesco perfekt pasta som bjuder smaklökarna på riktig fest. Pizzorna håller samma höga

klass och vi blir än en gång påminda om varför det italienska köket är ett av världens mest älskade när en sammetslen tiramisù rundar av måltiden. De lokala passerar förbi uppför den smala gränden på sin väg hem och vi får känslan av varmvänlig kvarterskrog även om de flesta gästerna bara bor i kvarteret under sin semestervecka. Får du inte nog av Italien efter detta, ta en promenad ner mot hamnen till Bacio Pastifrulligelleria och ta en utmärkt italiensk glass som andra dessert.
Adress: *La Cucina, Calle Corriente 8, Bacio Pastifrulligelleria, Urb. Puerto Mogán*

14. Njut av tapas och viner i toppklass.
Ät och drick gott på Tasca 7 Viejas, Las Palmas

Detta är tapasbaren vi önskar fanns hemma i våra egna kvarter. Ett brett vinsortiment, vänligt och trevligt bemötande och fantastiska smaker från hela spanska köket. Den medelålders tjusiga ägarinnan tar plats bakom baren i stilsäkert svart, ett vågat guldsmycke och med en fläkt av Buenos Aires. När det närmar sig öppningsdags styr välklädda lokala damer på halsbrytande höga klackar stegen mot Tasca 7 Viejas, tillsammans med vältrimmade skäggiga män. Trots detta blir det aldrig stelt eller stramt, publiken är blandad med många studenter från det närliggande universitetet. Här lyckas man skapa den ideala stämningen av elegant avslappnat och få är turisterna i shorts och ryggsäck. Ett perfekt ställe att ta ett glas och en bit både före och efter föreställningen på Teatro Guiniguada som ligger uppför gatan.

Adress: *Tasca 7 Viejas, Calle La Pelota 6, Las Palmas*

15. Smaka på det spanska köket.

Häng på krogen Allende Triana, Las Palmas

På Allende får kockarna verkligen briljera. Med grund i det spanska moderna köket och med hjälp av pinfärska råvaror är Allende en favorit vi ständigt återvänder till. Här finns det perfekta upplägget för helkväll eller lång söndagslunch där rätterna avlöser varandra och alla i sällskapet smakar och delar på läckerheterna. Vi tilltalas också av den vänliga och engagerade serveringen som tar hand om både par och familjer med små barn. Det är många som vill äta här så boka gärna bord i förväg om du vill vara säker på att få plats.

Allende har tre krogar i Las Palmas, den mest besökta är Allende Triana medan vår lite lugnare favorit är Allende Puerto. Vill du spana in marinan hittar du den tredje krogen i marinan (Muelle). Se till att prova deras magiskt goda Salmorejo de Cordoba – sammetslen, kall och krämig tomatsoppa. Och just det, prisvärt är det också!

Allende Triana

Adress: *Calle Domingo J Navarro 16, Las Palmas*

Läs mer: *allenderestauracion.com/locales/allende-triana*

Allende Muelle

Adress: *CC Sotavento Avenida Maritíma 2, Las Palmas*

Läs mer: *allenderestauracion.com/locales/allende-muelle*

Allende Puerto

Adress: *Hörnet Calle Joaquín Costa/Calle Isla De Cuba, Las Palmas*
Läs mer: *allenderestauracion.com/locales/allende-puerto*

Anna W Thorbjörnsson
Marko T Wramén

Resa hit med tåg: Tåg Stockholm-Cadiz, cirka fem byten. Färja från Cadiz till Gran Canaria cirka 40 timmar.
Resa hit med flyg: Det finns mängder med charter från Stockholm. Restid från Stockholm cirka sex - timmar.
Bästa tiden: Fungerar fint året om. Lite större risk för moln och regn november-februari.
Tidsskillnad: -1 timme.
Språk: Spanska. Engelska fungerar på relativt många ställen.
Valuta: Euro.
Prisnivå: Billigare än Sverige, både mat och inte minst dryck.
Ta dig runt: Det går lokalbuss till en hel del platser, annars hyrbil. Här finns bussinfo: www.guaguas.com och www.guaguasglobal.com
Bra att veta: Det bor cirka 380 000 personer i Las Palmas.
Läs mer: www.grancanaria.com samt guideboken ”Mitt Gran Canaria” skriven av artikelförfattarna.
Böcker: Mari Jungstedts kriminalserie Gran Canaria.

Kurderna hotar med ett skräckscenario

MÅNDAG 14 OKTOBER 2019

Kommentar

Den kurdiskledda SDF-milisen varnar på nytt för en massflykt från IS-fängelser i nordöstra Syrien om den turkiska offensiven fortsätter. Att kurderna hotar med ett skräckscenario är begripligt, men det ska mycket till för att hoten förverkligas.

Istanbul.

Talespersoner från den kurdiskledda SDF-milisen upprepade på söndagen sina varningar om massflykt från IS-fängelserna i nordöstra Syrien om den turkiska offensiven fortsätter.

– Vi kämpar för våra hem och för våra liv. Det är givet att vi då kommer att ha mindre personal för att bevaka fånglägren, sade en talesperson för det kurdiska partiet PYD till libanesiska radio Mayadin.

Efter sitt USA-stödda krig mot IS-terroristerna, som slutade med seger i fjol, fick PYD och dess väpnade styrkor ett långt större territorium att bevaka. Det ursprungliga ”Rojava”, den kurdiskdominerade enklaven i norra Syrien, sträckte sig inte mer än några mil söder om den turkiska gränsen. Men i och med att man tog över de områden IS kontrollerat tvingades SDF-milisen hålla en långt större yta, som också omfattar vidsträckta ökenområden utmed gränsen till Irak.

Det är där SDF, med ekonomiskt stöd från omvärlden, härbärgerar dels krigsfångar från IS, dels deras anhöriga. Redan innan Turkiet-sponsrade styrkor i onsdags trängde in på kurdiskt område hade talespersoner från PYD och SDF gjort klart för allmänheten i väst vad som står på spel. Samtidigt som Turkiets president Recep Tayyip Erdogan hotar släppa syriska flyktingar in i Europa – så hotar kurderna väst med att släppa lösa IS-fångarna, som kostade miljarder och fyra års strider att få bukt med.

Att kurderna viftar med detta skräckscenario är förståeligt. De står utan allierade och utan den sorts beväpning som skulle kunna hjälpa dem att hålla stånd mot den turkiska invasionen. Redan nu förekommer rapporter om att farliga IS-figurer är på flykt och att vissa läger beskjutits. Men det skall mycket till för att kurderna skall göra verklighet av sitt hot. Tiotusen av dem offrade livet mot IS, och de längtar inte efter att återse de blodtörstiga hämnarna. Kurderna är också rädda om sin goodwill i väst. Om de verkligen skulle låta IS-fångar komma undan, så får det inte se ut som om de släppts av kurderna, utan som om en olycklig bieffekt av krigets kaos.

De turkiskt-ledda styrkorna rör sig långsamt in i Syrien, dels för att inte äventyra turkiska soldaters liv i onödan, dels för att inte spela kurderna i händerna med rubriker om massakrer på civila. Europas regeringar, bestörta över Erdogans hot om flyktinginvasion, är inte på humör att pressa Turkiet diplomatiskt. Men turkiska blodbad på civila – kurder, assyrier och araber – skulle komplicera balansnumret.

Minst lika aktiv som på slagfältet är den turkiska regimen i sin uppgörelse med egna opinionen. Sedan i onsdags har polisutredningar öppnats mot ett hundratal personer som spritt ”terrorpropaganda” mot operation ”Fredens källa”. Flera journalister har gripits, bland annat Hakan Demir, redaktör på vänstertidningen Birgün, och Gökhan Diler, som leder nättidningen Diken. Inte ett ord av tvekan eller allsidig analys förekommer i officiella medier. Inte heller dryftas de många riskerna med operationen – som ambitionen att förflytta de sunnimuslimska syriska flyktingarna i Turkiet till de invaderade kurdiska områdena. Genèvekonventionen innehåller inte termen ”etnisk rensning”, men den tillåter inte sådana folkförflyttningar på erövrade områden.

Det är inte helt klart hur den syriska regimen ser på den saken. President Bashar Assad vill inte att de sunnimuslimska undersåtar som skingrats över regionen skall flytta hem igen. I vissa områden har han tillåtit inflyttning av shiamuslimer från Irak och Afghanistan. Klanen Assad har periodvis tillåtit turk-kurdiska PKK att operera från Syrien, men aldrig tolererat något kurdiskt självstyre av den typ som tagit form de senaste åren. Assad, trots pliktskyldiga protester, har säkert inget emot att de väpnade kurderna nu sätts på plats av Turkiet. Han hoppas sedan att hans ryska beskyddare skall se till att turkarna inte dröjer sig kvar i området.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Lag och rättvisa ser ut att få styra Polen i fyra år till

MÅNDAG 14 OKTOBER 2019

Det högernationalistiska partiet Lag och rättvisa, PIS, behåller regeringsmakten, enligt vallokalsundersökningar som publicerades när vallokalerna stängde kl 21 på söndagen. Det betyder att Polen i fyra år till leds av Jaroslaw Kaczynski, som har utsatts för hård kritik för att driva landet i odemokratisk riktning.

Warszawa.

Det faktiska valresultatet dröjer tills rösträkningen är färdig någon gång under måndagen. Men enligt en vallokalsundersökning blir PIS största parti i det polska parlamentet, med 43,6 procent av rösterna. Kaczynski har utropat sig till segrare.

Det är en klar seger, men inte den jordskredsseger som PIS-ledaren Kaczynski hade räknat med. Nu får PIS till sin besvikelse inte den kvalificerade majoritet som man hoppats på, som skulle göra det lättare att ändra Polens författning. Hittills har PIS ändrat en rad lagar och regler för bland annat domstolsväsendet, som enligt oppositionen bryter mot författningen.

En tillräcklig stor del av den djupt splittrade väljakåren ansåg uppenbarligen att en förbättrad ekonomi är viktigare än att Polen förblir en rättsstat, och gav PIS stöd för fortsatt regeringsinnehav.
Oppositionen förefaller ändå ha gjort ett något bättre val än vad många förutspådde: liberala Medborgarkoalitionen, KO, får 27,4 procent.
Den förenade Vänstern återkommer övertygande efter fyra år utan representation, med 12 procent.
Bondepartiet PSL får 9,6 procent.
Den stora överraskningen är att Konfederationen, ett högerinriktat proryskt och libertarianskt parti, kommer in med 6,4 procent.
Om detta också är röstningsresultatet betyder det att PIS får mer än hälften av platserna, 239 av de 460 mandaten, i Sejmen, underhuset.
Övertaget för det regerande partiet över oppositionen är inte så stor som mandaten utvisar. Det är snarast tvärtom: Tillsammans får KO, Vänstern och PSL nästan 50 procent mot drygt 43 för PIS. Ändå får PIS egen majoritet i Sejmen. Det beror på att systemet för mandatfördelning kraftigt gynnar det största partiet.
Vallokalsundersökningar i Polen är inte tillförlitliga. När rösterna har räknats kan oppositionen mycket väl öka sin röstandel.
Michael Winiarski

Ännu ovisst om Brexit när drottningen håller sitt tal

MÅNDAG 14 OKTOBER 2019

Blir det ett Brexit-avtal eller ej? Frågan är fortfarande obesvarad när drottning Elizabeth II på måndagen läser upp premiärminister Boris Johnsons regeringsförklaring i det brittiska parlamentet.

Drottningens tal, ”Queen’s Speech”, är skrivet av premiärministern och drar upp regeringens planer för det kommande året. Efter ceremonin återupptar parlamentet arbetet, och högst på agendan står, så klart, Brexit.

Tidningen Sunday Times skriver att Johnson tänker ringa till Tysklands förbundskansler Angela Merkel, Frankrikes president Emmanuel Macron och EU-kommissionens ordförande Jean-Claude Juncker för att försöka pressa fram ett avtal. Eller åtminstone få klartecken för ”en vänlig” avtalslös Brexit den 31 oktober – trots den brittiska oppositionens idoga försök att stoppa just detta.

Ännu sent på söndagskvällen pågick intensiva förhandlingar mellan Storbritannien och EU, och en del signaler tydde på att något faktiskt kunde vara på gång. Irlands premiärminister Leo Varadkar och Boris Johnson har uttryckt sig i positiva ordalag, vilket är centralt

eftersom gränsen på Irland är den stora knäckfrågan.
Anonyma källor som citeras av brittisk press uppger också att båda sidor gjort eftergifter.
Men tiden är knapp. Det EU-toppmöte som inleds i Bryssel på torsdag kan vara sista chansen för britterna att få ett klartecken.
Om Boris Johnson lyckas få ett ja från EU där, måste han sedan lotsa avtalet genom det egna parlamentet – något som är lättare sagt än gjort.
Visar det sig att han släppt kravet på att Nordirland ska lämna EU:s tullunion tillsammans med övriga landet, kan han få allvarliga problem med regeringens nordirländska stödparti DUP.
– Nordirland måste förbli en fullvärdig medlem i Storbritanniens tullunion. Det vet Boris Johnson mycket väl, sa DUP:s vice partiledare Nigel Dodds i en intervju på söndagen.
En varning som många lyssnar till i Westminster.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

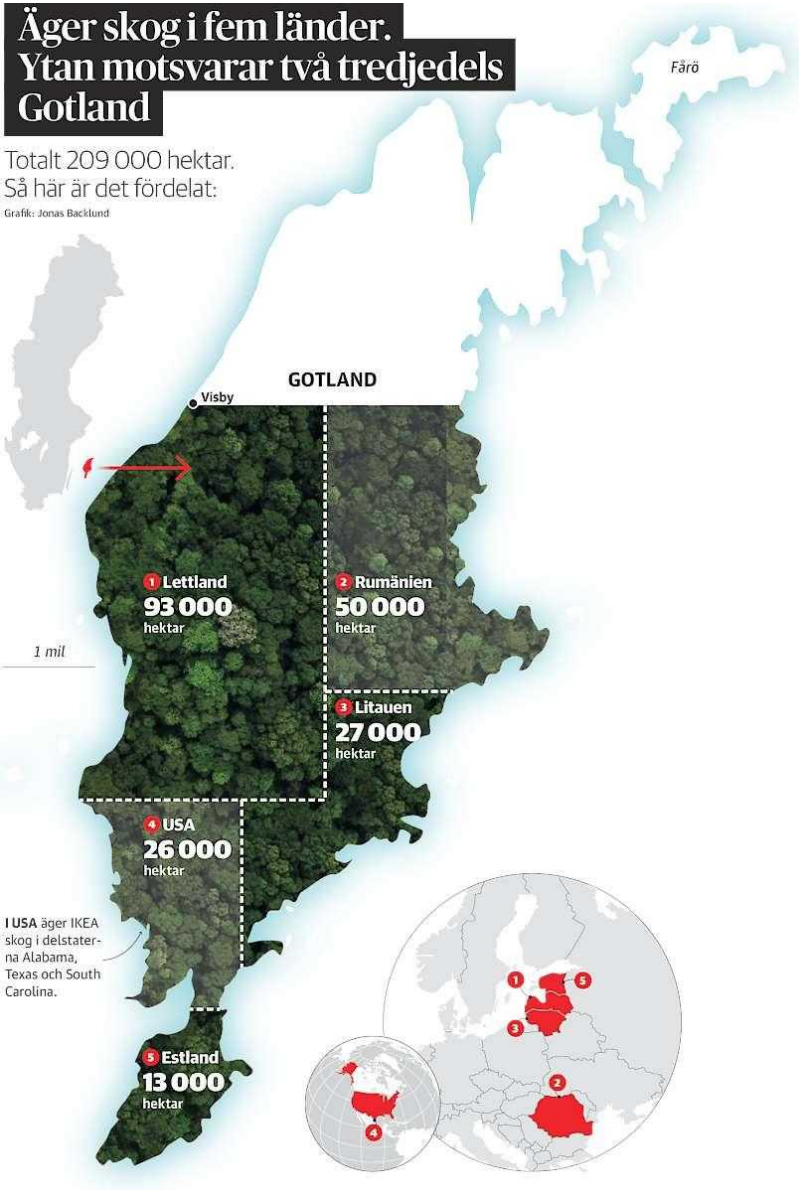

Ikea-företag inför rätta för köp av skog i Rumänien

MÅNDAG 14 OKTOBER 2019

Ikea-företaget Ingka Investments köper skog för att trygga tillgången på virke och energi. Man är redan en stor ägare i Baltikum, men har drabbats av ett bakslag i Rumänien. Möbeljätten har dragits inför domstol i två fall anklagade för att en del av deras skog egentligen tillhör någon annan.

Ikea-företaget Ingka Investments fortsätter att köpa skog för att trygga tillgången på virke och energi. Man är redan en stor ägare i Baltikum, men har drabbats av ett bakslag i Rumänien. Möbeljätten har dragits till domstol i två fall anklagade för att en del av deras skog egentligen tillhör någon annan.

Ingka Investments, en del av Ikea-sfären *(se grafik)* köpte 33 000 hektar skog, en tiondels Gotland, i olika delar av Rumänien år 2015. Företaget blev därmed landets största privata skogsägare.

Köpet var en del av en pågående strategi att satsa på hållbart skogsbruk – som en lönsam investering och en garanti för långsiktig tillgång på råvara.

Man anade inte att man med köpet skulle hamna i utkanten av en historia av falska ägarbevis, korruption och pengatvätt.

Ingka Forest Assets, en del av Ingka Group, är för närvarande indraget i två domstolsprocesser i Rumänien. Det ena ärendet gäller bara 5 hektar, den andra 1 215 hektar. I båda fallen utmanas Ikea-företagets rättmätiga ägande.

– Vi har yttrat oss inför domstolen i båda fallen. Vi kommer att följa de utslag som kommer, och under tiden så brukar vi inte de arealer som är ifrågasatta, säger Andriy Hrytsyuk, chef för skogsinvesteringar på Ingka Investments.

Han betonar att företaget gjorde en ordentlig granskning av att allt var i sin ordning före köpet.
– Vi gjorde mer än som är vanligt och gick fem år bakåt i tiden, vi granskade ägarhistorien och skickade brev till de berörda kommunerna. Allt verkade positivt och inget av innehaven var föremål för rättstvist, de uppkom efter vårt köp.
När kommer fallen att avgöras?
– Det vet jag inte, bara att det kommer att ta tid. Jag vet fall som påbörjades 2012 och ännu pågår.
Den tidigare rumänska kommunistregimen förstatligade stora markområden som ibland varit i privat ägo i decennier. Efter president Nicolae Ceausescus fall 1989 blev det möjligt för familjer att kräva tillbaka sin jord och skog – men det har öppnat för nya brott.

Det ansedda centret för undersökande journalistik, OCCRP, har visat hur affärsmän och politiker genom förfalskade ägardokument tillskansat sig skog som de sedan sålt vidare till bland annat utländska intressenter. Det är en komplicerad process att upphäva och överföra en falsk lagfart, och det sker i redan överlastade domstolar.
År 2016 visade OCCRP i en granskning att fiffel med skogsegendomar solkade det ansedda universitetet Harvards rykte. Dess affärsbolag hade köpt skog i Rumänien, men använt en man som kom att dömas för korruption och penningtvätt. Bara kort efter att mannen 2014 gripits meddelade Harvard att man sålt den rumänska skogen till ett annat företag, som via en komplicerad konstruktion visade sig kontrolleras av – Harvard. Ett år senare, 2015, såldes skogen till det som i

dag heter Ingka Investments.
Köpesumman var enligt det rumänska bolagsregistret minst 525 miljoner kronor med dåvarande valutakurs, en siffra som företaget inte kommenterar.
Nu, fyra år senare, har Ingka Investments vuxit till en betydligt större skogsägare i flera delar av världen. Innehavet är i dag 210 000 hektar, och ska fortsätta att växa.
– Vi söker nya projekt – dels där vi redan är, men också i nya länder. Skogen kan vara ett känsligt ämne, så vi försöker vara försiktiga och inte göra misstag.
Ingka Investments har sett till att skötseln av alla deras inköpta skogsinnehav blivit FSC-certifierade för så kallat ansvarsfullt skogsbruk (FSC; Forest Stewardship Council). Ikeas mål är att nästa år bara använda återvunnet eller FSC-certifierat virke till sina möbler.
När köper ni skog i Sverige?
– Vi letar ständigt efter nya möjligheter, men den svenska marknaden är konsoliderad, med stora ägare, vi får ha tålamod.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Fakta. Ingka och Ikea

Ikea-sfären har en något komplicerad struktur, det enkla är att kontrollen finns hos stiftelser som etablerats av grundaren Ingvar Kamprad.
Här finns två parallella företagskonstruktioner: Inter Ikea, som äger varumärket Ikea, som lånas ut till franchisetagare mot en årlig avgift på 3 procent av varuhusens omsättning.
Möbelutvecklingen sker i dotterbolaget Ikea Sverige, med bas i Älmhult. Inter Ikea kontrolleras av stiftelsen Interogo i Liechtenstein.
Ingka Group ägs av Ingka Holding, som kontrolleras av stiftelsen Stichting Ingka Foundation i Nederländerna. Inkga group äger 376 av 434 varuhus och står för 90 procent av försäljningen. Här ingår också Ingka Investments, som bland annat investerar i skogsmark.

Ingmar Nevéus. Riskabelt att göra affärer i ett korrumperat land

MÅNDAG 14 OKTOBER 2019

Ikeabolagets rumänska skogsäventyr visar hur riskabelt det kan vara att göra affärer i vissa av Europas postkommunistiska länder. Rumänien är en djungel av korruption där domstolar och myndigheter inte alltid går att lita på.

Bilderna på det avrättade diktatorsparet Nicolae och Elena Ceausescu blev kanske den mest dramatiska symbolen för kommunistblockets sammanbrott när de spreds över världen på juldagen 1989. Många rumäner såg det som början på en resa mot frihet, demokrati och välstånd. Och visst har utvecklingen på många sätt varit positiv under de 30 år som har gått. Rumänerna har fått välja mellan flera partier i fria val. Efter 90-talets stagnation har bnp skjutit i höjden och landet räknas i dag som ”övre medelinkomstland”.

Landet blev medlem i Nato 2004 och i EU tre år senare.
Samtidigt hade Rumänien, som många före detta östländer, svårt att hantera övergången från statsstyrd socialism till kapitalism och marknadsekonomi.
När statsägda tillgångar såldes ut blev resultatet ofta ren plundring, där insiders och tidigare pampar från Ceausescu-eran köpte fabriker, mark och fastigheter till underpriser och blev stormrika på kuppen.
Lägg till det den svårlösta problematiken kring tillgångar som krävdes tillbaka av ägare från tiden före kriget.
Övergången i sig blev grogrund för en enorm korruption och ändlösa rättstvister.
För att lösa sådana problem krävs – som ett absolut minimum – en professionell och oberoende rättsapparat och andra institutioner. Men det är just det Rumänien inte har.

Detta var just anledningen till att landet, tillsammans med Bulgarien, fick vänta tre år efter att en rad andra före detta östblocksländer fått gå med i EU 2004.
Och när de båda länderna blev EU-medlemmar var det på villkor att det skulle ta itu med just de problem som har med korruption och brister i rättsväsendet att göra. Än i dag skickar EU-kommissionen delegationer till Bukarest varje år för att se om det görs några framsteg.
Men det går dåligt. I den senaste rapporten från den så kallade ”mekanismen för samarbete och kontroll”, från november i fjol, får landet skarp kritik och EU-byråkraterna konstaterar att landet backar snarare än att röra sig framåt.
Det handlar bland annat om att Rumänien har ett regeringsparti, PSD, som under

flera år försökt driva igenom en sorts amnesti för korrumperade politiker – särskilt dess egna pampar. EU säger också i princip att åklagare och domare inte är oberoende i Rumänien.
Med andra ord: inte ett bra land för den som har hamnat i svårlösta rättstvister, som Ikeaföretaget har gjort.
För hur ska man kunna lita på att de domstolar som hanterar tvisterna inte låter sig mutas, att de inte är tillsatta på grund av politiska kontakter snarare än kompetens?
Skogen i Rumänien är kanske ett bra köp på pappret, men den som vill bli rättvist behandlad kanske borde leta efter andra marknader.
Ingmar Nevéus

Akademien om kritiken mot Handke: ”Det finns olika bilder av honom”

MÅNDAG 14 OKTOBER 2019

Svenska Akademien kommenterar nu kritiken mot valet av Peter Handke som Nobelpristagare.

Gränsen för Akademien kunde ha varit ”krigshets” eller ”hets mot folkgrupp”. Det säger ständige sekreteraren Mats Malm och ledamoten Eric M Runesson i en intervju med DN.

– Många av reaktionerna stämmer inte överens med den bild vi har av situationen, säger Mats Malm.

Det är sen fredagseftermiddag när vi kopplar upp ett trepartssamtal på telefon. Ständige sekreteraren Mats Malm är med från Göteborg, juristen och ledamoten Eric M Runesson från Stockholm.

Dryga dygnet har gått sedan Svenska Akademien tillkännagav två Nobelpristagare. Av många sågs det som en möjlighet att ta ett steg framåt efter fjolårets djupa kris.

I stället har det ena pristagarvalet, österrikaren Peter Handke, väckt starka reaktioner världen över. Valet kallas ”skamligt”, ”bisarrt” och ”förbluffande”. Yttrandefrihetsorganisationen Internationella Pen skriver till DN att Akademien gjort ett ”mycket beklagligt” val.

Srebrenicas mödrar, som samlar anhöriga till offren för folkmordet i Srebrenica, har krävt att priset ska tas tillbaka.

I en ledare skriver brittiska tidningen The Times att Akademien aldrig någonsin gjort ett lika ”perverst val” och menar att det ”för alltid bör förfölja Nobelstiftelsen”.

Mats Malm upprepar under intervjun att han är överraskad över reaktionerna.

– Utgångspunkten i Akademiens prisarbete är att det inte är meningen att litteraturen ska vara ett redskap för att angripa det civiliserade samhället. Vi är därför lite överraskade över de reaktioner som har varit, säger Mats Malm.

– Allt utgår från principen om människors lika värde. Vi har också frågan om yttrandefrihet. Det finns gränser för yttrandefriheten. Men ingenting här bryter mot svensk lag eller internationell rätt.
Att hård kritik riktas mot Peter Handke är inget nytt. Sedan 1990-talet har han blivit kraftigt ifrågasatt för sina ord kopplade till det blodiga kriget på Balkan.
Peter Handke har anklagats för att ha tagit ställning för nationalistiska serberna och ledaren Slobodan Milosevic, som åtalades för krigsförbrytelser. Inte minst eftersom han höll tal på dennes begravning 2006.
Därutöver pekar flera kritiker på hans motsägelsefulla formuleringar i essäerna i ”Eine winterliche Reise zu den Flüssen Donau, Save, Morawa und Drina oder Gerechtigkeit für Serbien” (1996) och senare i en artikel i franska Liberation (2006).

Vid tillkännagivandet var Svenska Akademien motvillig till att prata om Peter Handkes politiska kontroverser.
– Det här är ett litterärt pris, det är inget politiskt pris, sa Nobelkommitténs ordförande Anders Olsson från podiet i Börshuset.
– Akademien har inte mandat att ställa litterär kvalitet mot politiska hänsyn, sa Mats Malm i SVT:s Aktuellt senare på kvällen.
I samtalet med DN utvecklar dock ledamöterna hur de ser på kritiken.
– Jag har begripit, och det har väl fler än jag gjort, att om vi väljer Peter Handke så skulle valet kunna uppfattas som kontroversiellt, säger Eric M Runesson, som tydliggör att han talar om sin egen syn på saken, och inte för hela Akademien.

Juristen går igenom den analys han gjort. Den grundas framför allt i en bok skriven av Kurt Gritsch vid universitetet i Innsbruck, och en av artikel av Karoline von Oppen, verksam vid universitetet i Bath.
Enligt Eric M Runesson ger deras studier om Peter Handke en mer nyanserad bild av vad författaren menat.
– Kurt Gritsch kommer som jag ser det fram till att kritiken inte är helt saklig. Den kanske till och med bygger på missförstånd om vad Peter Handke ville säga, säger Eric M Runesson.
– Karoline von Oppen är inne på samma linje. Att kritiken som riktats mot Peter Handkes uttalanden inte är helt korrekt. Den kan nog delvis tänkas bygga på missförstånd.

Har ni alla i Akademien läst de här verken, eller är det bara du?

– Jag utgår ifrån att alla har tagit ställning och gjort sina egna efterforskningar om vad som kan ligga i den här kritiken, säger Eric M Runesson.
Diskussionen om Peter Handke handlar inte sällan om hur han ska tolkas eller om vad han egentligen har sagt.
Mats Malm nämner exempelvis att Handke i Süddeutsche Zeitung (1/6 2006) talar om massakern i Srebrenica som ”en evig skam”.
I samma artikel ifrågasätter dock Handke, som SvD rapporterat, om det som hände i Srebrenica verkligen kan kallas för ”brott mot mänskligheten” och för ett ”folkmord”.
Under en spontan presskonferens efter tillkännagivandet hemma i Chaville värjde sig författaren från de kritiska frågorna. Han tillade sedan:

– Jag gör skillnad mellan nationalism och patriotism. Mitt land är fortfarande Österrike, och om någon förolämpar mitt land blir jag patriot. Men jag är antinationalist. Absolut är det så. Egentligen tycker jag inte om ordet patriotism heller, för att vara patriot är inte en ”-ism”, sa Peter Handke till DN:s korrespondent Erik de la Reguera.
Trots det fortsätter fördömandena mot honom och Akademien att komma. Jennifer Clement, generalsekreterare i yttrandefrihetsorganisationen Internationella PEN, säger i ett skriftligt uttalande till DN:
– Akademiens val att uppmärksamma en författare som vid upprepade tillfällen ifrågasatt legitimiteten i väldokumenterade krigsbrott är mycket beklagligt, framför allt eftersom det utan tvekan kommer att vara smärtsamt för de många offren, säger Jennifer Clement.
Bosnisk Hercegovinska Riksförbundet i Sverige skriver i ett uttalande: ”Att prisa och belöna Peter Handke, en eftertänksam folkmordsförnekare är som att gnugga salt på Bosniernas alla öppna sår.”
Jag frågar Eric M Runesson och Mats Malm om de kan ha förståelse för reaktionerna.
– Vi vet att han är kontroversiell. Men många av reaktionerna stämmer inte överens med den bild vi har av situationen när vi följt forskningen och senare texter, säger Mats Malm.
Eric M Runesson tar vid:
– Jag skulle gärna ta en diskussion med våra kritiker i något format. Men då med utgångspunkt från den diskussion som bland andra Kurt Gritsch och Karoline von

Oppen fört, säger Eric M Runesson och fortsätter:
– Linjen i forskningen förefaller vara att fler och fler över tid har börjat komma till en slutsats att det nog har varit en orättvis kritik mot Peter Handke. Att den bygger på missförstånd. Men med andra utgångspunkter är det klart att man kan förstå att folk blir upprörda.

I talet vid Slobodan Milosevic begravning ska Peter Handke bland annat ha sagt: ”Jag vet inte sanningen, men jag ser, jag lyssnar, jag känner, jag minns. Det är därför att jag är här i dag, nära Jugoslavien, nära Serbien, nära Slobodan Milosevic.” Hur tolkar ni det?

– Jag tror att detta ligger i linje med Handkes syn på uttrycket ”gerechtigkeit” (”rättvisa”). Någonstans i det här verket (essäsamlingen från 1996, reds. anm.) säger Handke om jag minns rätt att det inte handlar om att försvara någon av parterna i sökandet efter rättvisan. Utan rättvisan, den uppkommer först om man tillåter ett fritt sökande, säger Eric M Runesson, säger Eric M Runesson.
– Med eller utan rätt betraktade han den journalistiska bevakningen av Serbienkriget som ensidig. Han förutsatte, som han säger själv någonstans, att rättvisan kräver att man får tänka det icke tänkta och att man måste försöka få se det icke sedda. Det är först då som rättvisan kan garanteras.
– Jag tycker att det ligger någonting väldigt riktigt det. För att få en rättvis prövning så måste man få vända och vrida på alla hypoteser, säger Runesson.

Var går Akademiens politiska gräns? I SVT:s Aktuellt fick du Mats en fråga kring det här och sa att Akademien inte

har ”mandat att ställa litterär kvalitet mot politiska hänsyn”. Vad menar du med det?

– Det handlar återigen om yttrandefrihet egentligen. Frågan om vad man har rätt att säga. All litteratur rör sig i en ideologisk omgivning men vi har inte möjlighet att säga att det här är sämre litteratur därför att det finns en politisk sida av den, säger Mats Malm.

Eric M Runesson menar att ett politiskt problem uppstår för honom om en författare skulle använda litteraturen för att attackera det han beskriver som fundamenten för vårt statsskick. Människors lika värde och lika rättigheter.

– Det har vi, enligt mig, möjlighet i Akademien att beakta. Hela det civila och demokratiska samhället bygger på det här. Så länge man respekterar det, och det tycker jag att Peter Handke gör, då är det för mig inte ett problem.

Har ni då olika syn? Du Eric menar att det går att beakta den politiska sidan, och du Mats menar att ni inte har något mandat att göra det?

– Det beror på om man går över gränsen till krigshets till exempel. Och det är det som överraskar oss. En del som reagerat anser att Handke är krigshetsare mer eller mindre. Det har inte vi funnit några belägg för, säger Mats Malm.

Men om ni hade funnit belägg för det, då hade ni kunnat säga att han inte skulle få priset?

– Ja, säger Mats Malm.

– Och om han bedrivit hets mot folkgrupp till exempel. Då hade det säkert varit flera som skulle ha funderat, säger Eric M Runesson.

Peter Handke fick Ibsenpriset 2014 och då uppstod starka protester mot valet. Var ni medvetna om det när ni beslutade att han skulle få priset?
– Vi kände till det, säger Mats Malm.
Är ni förberedda på att det kan bli protester här i Sverige, till exempel i samband med prisutdelningen?
Eric M Runesson svarar:
– För min del hoppas jag ändå på förnuft. Att man ska kunna ta en diskussion med utgångspunkt från mer sansade tolkningar om vad Peter Handke egentligen menar. Men det är kanske att hoppas på för mycket. Jag tror på förnuftet. Jag tror på att det ska vinna någonstans.
Mats Malm avslutar strax därpå trepartssamtalet: ”Det var det egentligen”, säger han.
En stund senare mejlar Eric M Runesson över uppgifter om forskningen han undersökt. Han uppmanar mig att läsa dem.
Runesson tillägger sedan i ett nytt mejl ytterligare en aspekt som han vägt in i sin argumentation för Peter Handke:
”För mig har det viss betydelse (som du förstår) att Peter Handke vann en förtalsdom i Frankrike mot Le Nouvel Observateur (nyhetstidning, reds. anm.) på grund av liknande anklagelser som nu förs fram”, innan han avslutar:
”Jag hoppas att slippa se en liknande utveckling här i Sverige.”
Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

" Livet bättre efter murens fall – men alla är inte nöjda

DN ONSDAG 16 OKTOBER 2019

Bryssel. Nästan 30 år efter murens fall är det få européer i det forna östblocket som beklagar utvecklingen. Men de är inte alltid nöjda med dagens politiska och ekonomiska situation.

I november 1989 föll Berlinmuren och därefter hela östblocket samman. Sedan dess har Polen, Tjeckien, Litauen, Slovakien, Bulgarien med flera anslutit sig till EU och Nato. Länderna har gått från planekonomi till marknadsekonomi. Även för dem som inte är EU-medlemmar, som Ryssland och Ukraina, har omvälvningarna varit enorma.

En stor studie av amerikanska Pew Research, en oberoende och icke-vinstdrivande tankesmedja, visar att invånarna i dessa länder i stort applåderar utvecklingen.

Men det är långt ifrån alla. Till exempel anser 85 procent av de tillfrågade polackerna att skiftet mot demokrati liksom kapitalism har varit bra. Bulgarer och ukrainare är inte lika positiva, över en tredjedel av de tillfrågade uppskattar inte den utvecklingen. I Ryssland är andelen ungefär hälften.

Bulgarien, Ukraina och Ryssland är också de tre länder där över 50 procent av invånarna säger att de ekonomiska förhållandena är sämre nu än under kommunisttiden, enligt Pew Research.

Däremot är optimismen större i öst än i väst för hur nästa generation ska få det. På frågan om barnen kommer att få det bättre ställt ekonomiskt än föräldrarna svarar över hälften av alla polacker, litauer, tjecker och ukrainare ja. I Frankrike, Italien, Spanien och Storbritannien är det under 30 procent som tror det.

När det gäller demokratifrågor skriver Pew Research att en stor majoritet av de tillfrågade anser att ett rättvist rättssystem och jämställdhet är väldigt viktigt, medan invånarna inte är lika entusiastiska över religionsfrihet.

Västeuropéer rankar generellt dessa institutioner och rättigheter som mycket viktigare än central- och östeuropéer. Ryssar visar allra minst uppskattning.

I rapporten konstateras att betydande delar av befolkningen i många länder är öppna även för odemokratiskt styre.

Pew har frågat de nästan 19 000 invånarna om de är nöjda med hur demokratin fungerar i sitt eget hemland. Mest nöjda med det demokratiska tillståndet är svenskar, nederländare och polacker. Mest missnöjda är greker, bulgarer och britter.

Pia Gripenberg "

"Så ser den nya populismens maktutövning ut i praktiken

DN TISDAG 15 OKTOBER 2019

Helgens val i Ungern och Polen är ett exempel på hur nationalism och högerpopulism ritar om den politiska kartan i många länder. Erik Åsard ser en ny auktoritär maktutövning ta form.

Vad utmärker den nationalistiska populism som Viktor Orbán står för? Och vad för slags samhälle har Ungern utvecklats till under hans styre? Det senare finns det skilda meningar om, men låt oss börja med de bärande elementen i Orbáns ideologi. De framkommer tydligast i det tal han höll i juli 2014 under det årliga mötet med ungrare bosatta i Rumänien. Talet har en stark antivästlig och antiliberal vridning och är en plädering för införandet av vad han kallar en ”illiberal demokrati”. Efter sin andra valseger i rad tog Orbán av sig masken och framträdde som den autokrat han i dag är.

Utgångspunkten i talet är iakttagelsen att det skedde ett avgörande maktskifte i världspolitiken efter finanskraschen 2008, då västmakterna och USA försvagades i fråga om ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft. Det rör sig om en ”djupgående” förändring som gör att vi nu lever i ”en annorlunda värld”, heter det. Men när han ska utveckla tesen sägs det inget om giriga affärsspekulanter eller bristande reglering av finansmarknaderna, faktorer som starkt bidrog till finanskrisen. Upplägget röjer att Orbán inte har något seriöst intresse av att belysa krisens bakgrund och orsaker. I stället utnyttjar han den för att bekräfta att Fidesz samtidsanalys har varit korrekt och att idé- och samhällsutvecklingen går partiets väg. Även USA:s ”mjuka makt” sägs vara på nedgång, vilket beror på att ”liberala värden i dag inbegriper korruption, sex och våld”.

Ljuset kommer i stället från andra håll, nämligen från ”system som inte är västliga, inte liberala, kanske inte ens demokratiska”, men som ändå gör vissa nationer framgångsrika. Här avses Singapore, Kina, Indien, Turkiet och Ryssland, vilka utnämns till ”stjärnorna” i samtidens internationella politik. Nu söker vi finna ”vägar för att ta avsked från västeuropeiska dogmer och göra oss oberoende av dem”, säger han vidare. Notera ordvalet – det är oönskade ”dogmer” som Orbán vill komma bort från, men han säger inget om beroendet av de frikostiga EU-bidragen som gör Ungern till EU:s största bidragstagare per capita. Det är en ofrihet som landet tydligen gärna fortsätter att lida under.

Orbán ser alltså länder som Kina, Ryssland och Turkiet som förebilder. Den som erinrar sig hur en ung Orbán hyllade demokratin vid Hjältarnas torg i Budapest 1989 kan möjligen bli förvånad över detta, men inte den som följt hans upprepade sympatiyttringar för en rad av nutidens mest auktoritära ledare. Särskilt nära relationer har han med Vladimir Putin, Tayyip Recep Erdogan och Ilham Alijev, Azerbajdzjans diktator. Orbán är Putins kanske främste supporter bland EU-ledarna och har flera gånger offentligt kritiserat de ekonomiska sanktioner som EU införde mot Ryssland efter annekteringen av Krim och den militära aggressionen mot Ukraina. Det är betecknande att Orbán var den ende av EU-ledarna som närvarade vid den brasilianske högerpopulisten Jair Bolsonaros presidentinstallation i januari 2019.

Orbáns beskrivning av den ”illiberala demokratins” fördelar är vag men talande. Den traditionella liberala demokratin döms ut efter noter

– den är inte längre i stånd att konkurrera ekonomiskt med uppstickarländerna, skyddar inte de ”nationella intressena” och förmår inte ha kontroll över den allmänna egendomen eller statsskulden. Därför behövs en ny statsbildning som är ”illiberal”, en variant som inte har de gängse liberala friheterna som grundbult utan i stället bygger på nationell gemenskap och arbete. I denna idévärld är det kollektiven – nationen, familjen, arbetsgemenskapen – som står i centrum, inte de enskilda individerna. Språkbruket ligger nära den treenighet som vägledde den nazivänliga franska Vichyregimen under andra världskriget: arbetet, familjen, nationen.

Den som först gjorde uttrycket ”illiberal demokrati” känt var journalisten Fareed Zakaria. I en artikel publicerad 1997 drev han tesen att det i en rad länder hade införts icke-liberala reformer som var minst sagt problematiska ur demokratisk synpunkt. Zakaria skilde mellan demokrati och liberalism, där det förra begreppet syftar på fria val och folkligt deltagande och det senare på medborgerliga fri- och rättigheter. Å ena sidan en rättvis och transparent valprocess, å andra sidan ett skydd för minoriteter mot otyglat majoritetsstyre. Bådadera måste föreligga för att man ska kunna tala om en fullgod demokrati.

Enligt Zakaria var det stora bekymret att de två företeelserna allt mer hade avskilts från varandra i allt fler länder. Demokratiska val i någon form hölls fortfarande på många håll, men när auktoritära ledare och partier gripit makten ledde det ofta till en urholkning av individuella rättigheter, korruption, konflikter och till och med krig.

Orbán har gjort Zakarias begrepp till sitt. Man kan förstå frestelsen att klä styret i en passande akademisk språkdräkt, men ingen bör låta sig luras av knepet. Orbán utnyttjar den positiva klangen i ordet ”demokrati” för att framställa sin regim i en så fördelaktig dager som möjligt. ”Illiberal demokrati” är en förrädisk konstruktion eftersom den låter påskina att länder som dagens Ungern i grunden är demokratier, fast av en lite annan sort. Men ”annan sort” betyder här en tydlig utveckling i auktoritär riktning, inte en förbättrad eller fördjupad demokrati. Därför bör Orbáns ordval utmönstras till förmån för en rak beskrivning av vad som faktiskt har hänt i Ungern sedan maktövertagandet 2010: ändrade grund- och vallagar som gynnar det största partiet, avskaffad maktdelning som väsentligt har stärkt exekutiven, kardinallagar som är mycket svåra att ändra, politiserade domstolar och myndigheter, urgröpt pressfrihet, utrensning av offentliganställda, växande nepotism och korruption med mera.

Så ser hans maktutövning ut i praktiken. Bland ungerska intellektuella råder det delade meningar om det samhällsbygge som tagit form under det senaste decenniet. Vissa akademiker vidhåller att någon form av demokrati fortfarande existerar eftersom det åtminstone i teorin är möjligt att rösta bort regeringen. Andra argumenterar emot och betonar raden av frihetsinskränkande lagar, några talar till och med om en regim med fascistoida drag.

Den förra amerikanske utrikesministern Madeleine Albright vill dock inte sätta fasciststämpel på Orbáns Ungern utan föredrar benämningen ”inskränkt demokrati”, en variant med samma brister som Zakarias. I sin bok ”Fascism” beskriver hon Orbán som ”en tunnhudad opportunist”, samtidigt som hon lustigt nog liknar honom vid den italienske fascistledaren Benito Mussolini, en annan ”ideologisk kameleont”. Historikern Timothy Garton Ash instämmer i att fascism ännu inte är någon fullgod beteckning på dagens ungerska samhälle.

Men Orbáns språkbruk, när han beskriver finansmannen George Soros som ett rovdjur och reducerar människor till ”myror”, är enligt Ash fascistiskt.

En annan känd kritiker är den nyligen avlidna filosofen Ágnes Heller, som menar att termen ”bonapartism” väl beskriver landets auktoritära styre. Hon menar att besvikna människor har en tendens att söka efter en stark ledare och fortsätter:

”I länder som historiskt präglats av bonapartism har en stark ledare sett till att skapa ett ramverk för att säkerställa lång politisk dominans utan riktig debatt. Ofta görs stora ingrepp i konstitutionen för att gynna det egna partiet, den centrala beslutsprocessen läggs i händerna på ledaren. Bonapartismen är inte totalitär, men den är heller inte demokratisk.

Den är oftast en fiende till liberalerna och vänstern och har en stark dragning åt nationalismen. Bonapartistiska regimer är starkt nationalistiska. Deras makthunger brukar i regel eskalera.”

Oavsett hur man ställer sig till beteckningen ”bonapartism” är det lätt att instämma i Hellers karaktäristik. Ännu syns det ingen ände på Orbáns makthunger. Han vet hur man neutraliserar fiender, och ordet ”kompromiss” ingår inte i hans vokabulär. Kanske är det Michael Ignatieff som har gett den mest osminkade beskrivningen av dagens Ungern. Ignatieff är tidigare partiledare för Kanadas liberala parti och rektor för det i dag utlokaliserade Central European University.

Apropå EU:s svårigheter att komma till rätta med den ungerska regeringens demokratiska överträdelser fastslog han: ”EU härbärgerar inte en illiberal demokrati utan en halvautokratisk kleptokrati, där lojalitet erbjuder den snabbaste vägen till rikedom.”

Bland experter på Ungern finns det en diskussion om huruvida Orbán verkligen tror på det han predikar, eller om han lika gärna skulle kunna företräda andra och kanske rakt motsatta åsikter om det hade gagnat hans maktsträvanden. Det är omöjligt att veta, och dessutom tämligen ointressant. Det avgörande är om det finns en överensstämmelse hos honom mellan ord och handling, och det gör det i hög grad. Man kan tryggt utgå från att Orbán menar vad han säger och säger vad han menar.

Därtill är han slug nog att se till att alla yttre tecken på ett auktoritärt styre döljs. Det finns ingen synlig personkult kring ledaren, vilket annars är vanligt i auktoritärt styrda länder. Demonstranter bemöts av kravallpolis och ibland av tårgas, men mer sällan av öppet våld.

Säkerhetstjänsten stormar inte in i oppositionella medborgares bostäder och arresterar dem, som skedde under kommunisteran. Ett visst (begränsat) mått av yttrandefrihet finns, och internet är inte stympat som i Kina. För Fidesz räcker det gott med att nio av tio ungrare nås av regeringens ensidiga medieropaganda. De maktmedel som partiet har förvärvat på laglig väg är tillräckliga för att tills vidare säkra dess maktställning.

Erik Åsard

Erik Åsard är professor i Nordamerikastudier. Texten är ett utdrag ur den nya boken ”Hotet mot demokratin. Högerpopulismens återkomst i Europa och USA”, som han skrivit tillsammans med DN:s korrespondent i New York Martin Gelin."

" Ledare: Trumps walkover gör USA:s fiender till segrare

DN ONSDAG 16 OKTOBER 2019

Den turkiske försvarsministern lär inte ligga vaken om nätterna på grund av de sanktioner Donald Trump har infört mot honom. President Recep Tayyip Erdogan, som ändå är allsmäktig i Turkiet, kommer hur som helst inte att avbryta invasionen i nordöstra Syrien.

Och trots allt var det Trump själv som drog tillbaka de amerikanska soldaterna och gav Erdogan grönt ljus för det militära anfallet mot syrienkurderna. När USA i efterhand utfärdar lite slumpmässig bestraffning ser supermakten förvirrad och närmast hjälplös ut.

Jag går på instinkt, skryter Trump. Men sällan eller aldrig har ett vårdslöst beslut fått så snabba och allvarliga följder. Att presidenten själv har solkat ned parollen ”Amerika först” är ingen tröst för de stora förlorarna: kurderna. De räknar sina döda, drömmen om det självstyrande Rojava är tillintetgjord, en kvarts miljon civila är på flykt, sveket efter fem års allians med USA mot terrorrörelsen IS går inte att glömma.

Vinnare kan samtidigt gratuleras. Erdogan, förstås, som får krossa kurderna och tänker göra sig av med två miljoner syriska flyktingar genom att deportera dem till den ”säkra zonen”. Diktatorn al-Assad, huvudansvarig för hundratusentals döda i det syriska inbördeskriget, gläds åt att kurderna tvingas in i en allians med Damaskus för att försvara sig mot Turkiet. Eden om att ta tillbaka varje kvadratcentimeter av Syrien närmar sig infriande.

Rysslands Vladimir Putin, som räddade al-Assad med urskillningslösa flygbombningar, ler åt den nya rollen som regionens viktigaste maktspelare. Iran, som stått för marktrupperna, utvidgar sitt inflytande trots Trumps svada om att tvinga ayatollorna till underkastelse.

IS har för sin del fått chansen till återuppståndelse. Kaoset som Trump släppt lös är terroristernas bästa grogrund.

Auktoritära och blodtörstiga krafter har stärkts. Under tiden – vid pass en vecka – har USA frånsagt sig möjligheten att påverka Syriens framtid och därmed urholkat sin position i hela Mellanöstern.

Visst låter Trump nöjd med att slippa de ”ändlösa krigen” långt där borta. Han är ingalunda först. Barack Obama vann valet 2008 till stor del på löften om att dra sig ur Irak och Afghanistan. Amerikanerna har inte blivit mindre trötta på militära interventioner.

Under 1900-talet satte isolationister ofta kursen. Först efter Japans anfall mot Pearl Harbor 1941 gick USA in i andra världskriget. Kalla krigets slut gav nya impulser att dra sig hemåt.

Men Irak är ett varnande exempel av flera skäl. Invasionen 2003 var ett illa genomtänkt företag utan plan för vad som komma skulle. Fast när Obama tog hem de sista amerikanska soldaterna 2011 ökade terroristernas handlingsutrymme. IS frodades i tomrummet. Snart var USA piskat att återvända till Irak, och fortsätta striden inne i Syrien med kurdernas hjälp.

Amerikanska presidenter brukar med rätta klaga över att USA:s allierade i Europa inte tar tillräckligt ansvar för sin egen säkerhet. Inte heller är de rustade för att bistå i konflikter i till exempel Mellanöstern.

Önskan att slippa vakta hela världen är inte unik för Trump. Om en demokratisk utmanare besegrar honom i valet 2020 kommer trenden till reträtt med all sannolikhet att bestå, även om en klok strategi ersätter hans påfund på måfå.

Gemensamma ansträngningar är en god metod i en oordnad värld. Återtåg har fungerat dåligt för USA. Att överge sina vänner, om de nu är syrienkurder eller Nato, är ännu sämre.

DN 16/10 2019 "

" Trump lämnar nu över Mellanöstern i Putins händer

DN ONSDAG 16 OKTOBER 2019

Analys
USA drar sig inte bara tillbaka från Syrien, utan är på god väg att backa ut från Mellanöstern i stort. Ryssland kliver in. Sanktionerna mot Turkiet snabbar på den processen. Den är inte bara en dödsstöt mot kurderna, utan alarmerar också USA:s närmaste allierade i regionen, Saudiarabien och Israel.

Det är ett något märkligt sanktionsbeslut som Donald Trump nu har annonserat: Det som USA:s president kräver av sin turkiske kollega Recep Tayyip Erdogan – att han omedelbart stoppar den militära offensiven i Syrien – är ju något som han själv har förorsakat.

Vore det inte för Trumps eget beslut att ge Turkiet grönt ljus att invadera norra Syrien skulle inget av detta ha behövt inträffa. Därför är det lätt absurt att USA straffar Turkiet för det som Trump lät ske, eller nyss till och med applåderade.

Å andra sidan är förväntningarna extremt låga på att Trumps administration ska stå för en sammanhängande linje. Självförvållade kriser är numera Vita husets signum.

Sanktionerna mot Turkiet är unikt hårda för att vidtas av en medlemsstat i Nato mot ett annat land i samma västliga försvarsallians. Åtgärderna består av höjda tullar på stålimport och personliga sanktioner mot Turkiets försvars- och inrikesministrar.

I vilken mån de får Erdogan på andra tankar är högst oklart. Den turkiske ledaren har andra att vända sig till. Till exempel Ryssland, som han nu kan fortsätta att stärka sin relation till. Vladimir Putin har varit påtagligt tyst i samband med Turkiets anfall. Det beror på att Kreml delar Turkiets intresse i ett viktigt avseende: Ingen av dem vill låta en USA-stödd kurdisk statsbildning utvecklas i Syrien.

Allt det försvagar ett redan söndrat Nato. Men till stor del är sanktionerna ett sidospår och ett spel för galleriet. Det var Trump som gav Erdogan klartecken att invadera Syrien. Alla inser också att det är de skarpa reaktionerna på hemmaplan mot reträtten från Syrien – konservativa Wall Street Journal kallar politiken för ett fiasko – som har tvingat honom att visa sig tuff mot Erdogan.

I hela den tilltrasslade konflikten i Syrien finns det en tendens som nu framträder med full klarhet. Oavsett vad Trump tar sig för – en ny militär reträtt eller ekonomiska sanktioner – är det ett led i samma utveckling: USA drar sig ur Mellanöstern, och den stormakt som allt mer tar över är Ryssland. Med Iran som en regional tillsynsman över lydfursten i Damaskus.

Detta fick en påtaglig illustration på tisdagen, då Moskva meddelade att ryska armésoldater nu patrullerar ”kontaktlinjen” mellan de invaderande turkiska och nyanlända syriska styrkorna utanför Manbij i norra Syrien.

Det dröjde alltså bara något dygn efter att Syrien börjat återockupera det kurdiska självstyret Rojava innan Ryssland gick in för att fylla det vakuum som USA:s specialtrupper lämnat efter sig.

Kurderna får nu nya herrar: Efter att de sedan 2012 har levt ett relativt fredligt liv i sin autonoma region tar den blodbesudlade Bashar al-Assad-regimens soldater över kontrollen från den kurdiska milisen. Och nu är dessutom ryska soldater på plats.

Regimen i Damaskus återtar Rojava enligt ett avtal som slutits med rysk medling. Kurderna hade beväpnats av USA och spelade en avgörande roll när terrorsekten IS besegrades, men ansåg sig inte ha annat val än att kompromissa.

Alternativet var att bli massakrerade av de islamistiska miliser och arabiska legosoldater som Turkiet släppt lös i norra Syrien.

De kurdiska soldaterna befinner sig i full flykt mot gränsen till Irak. Drömmen om en kurdisk autonomi i norra Syrien, för att inte tala om ett fritt Kurdistan, är begravd för lång tid framåt.

Den snabba utvecklingen följs uppmärksamt av regimerna i - Saudiarabien, Irak, Iran och övriga Persiska viken, men även i Israel. Alla kan i realtid betrakta hur USA abdikerar som regional maktfaktor. Historien är långt ifrån slut. Under en annan republikansk president invaderade USA Irak, i det påstådda syftet att skapa ett demokratiskt och blomstrande Mellanöstern. Resultatet blev katastrof.

Men drygt 16 år senare är det slutligen dags för ett geopolitiskt skifte. Trump lämnar över Mellanöstern i sin gode vän Putins händer. Att den ryske presidenten i dagarna kommer på statsbesök till Saudiarabien och Förenade Arabemiraten kan vara ett sammanträffande, men är inte desto mindre djupt symboliskt.

Kurderna är nämligen inte de enda, eller första, som USA har övergett.

I slutet av september lämnades också Saudiarabien åt sitt öde av sin stora bundsförvant, då landets oljeanläggningar anfölls med missiler och drönare, med största sannolikt avsända från Iran.

USA avstod från att ingripa för att försvara den saudiska monarkin. Det är logiskt att kung Salman och kronprins Mohammed nu söker andra allierade, och till och med gör avspänningstrevare mot sin shiamuslimska ärkefiende på andra sidan Persiska viken.

Även för Israel måste denna utveckling, där USA lämnar fältet fritt för Iran att stärka sin ställning i grannlandet Syrien, framstå som mardrömslik.

Om samtliga USA-trupper lämnar Syrien kommer det att öppna en landkorridor som förenar Iran över Irak med Syrien och Libanon. I det läget kommer Israel att ligga öppet för Irans och Hizbollahs avancerade missiler och drönare från norr och öster.

Michael Winiarski "

" Striderna i nordöst på väg att skapa en humanitär katastrof

DN ONSDAG 16 OKTOBER 2019

Ryska marktrupper patrullerade på tisdagen ett område mellan de turkiska trupperna i norra Syrien och al-Assads styrkor. Syriska trupper hade då intagit staden Manbij sedan den amerikanska militären lämnat staden.

Samtidigt som de amerikanska trupperna har lämnat den strategiskt viktiga staden Manbij i norra Syrien har syriska och ryska trupper gått in den. Enligt ryska Interfax, som citerar det ryska försvarsdepartementet, ska syriska trupper nu ha tagit kontrollen över ett omkring 1 000 kvadratkilometer stort område nordost om Manbij.

Kurdiska och syriska sajter beskriver strider mot de turkiska trupperna och hur man intagit flera städer där trupperna mötts av firande människor. Turkiska nyhetssajter skriver hur ”terrororganisationen PKK/YPG dödat civila genom att beskjuta byar med värmesökande missiler och artilleri”.

Striderna i nordöstra Syrien håller nu på att skapa en humanitär katastrof och på tisdagen meddelade organisationen Läkare utan gränser, MSF, att man evakuerar sin personal från området. ”Beslutet att upphöra med majoriteten av MSF:s aktiviteter tas samtidigt som den humanitära situationen är på väg bortom all kontroll och sannolikt kommer att förvärras”, skriver MSF i ett uttalande.

Enligt den kurdiskledda SDF-milisen har 75 civila hittills mist livet och 450 skadats och den kurdiska administrationen uppger att omkring 275 000 personer har tvingats fly sina hem sedan den turkiska offensiven inleddes den 9 oktober. FN-organet Ocha uppger minst 160 000. Redan i dag är 3,65 miljoner syrier i flyktingläger i Turkiet.

Enligt Turkiets president Recep Tayyip Erdogan kommer en miljon av dessa att återföras till norra Syrien i en första omgång och sedan ytterligare två miljoner när den turkiska operationen är över.

– Första målet är att fullständigt avlägsna terrorhotet från PKK/YPG i norra Syrien. Andra målet är att ge de 3,65 miljoner syrier som Turkiet har tagit hand om under åtta år möjlighet att återvända till sitt hemland med fred i sina sinnen, sa Erdogan på tisdagen.

Senare på kvällen sa president Erdogan att han gjort klart för USA:s president Donald Trump att Turkiet inte kommer att följa uppmaningen om ett eldupphör och att han ”aldrig kommer att förhandla med terrorister”.

På tisdagen skickade USA stridsflygplan och attackhelikoptrar mot turkiskstödda trupper i norra Syrien. Detta sedan trupperna kommit för nära amerikanska soldater.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se "

" Vem slåss mot vem i kriget i Syrien?

DN ONSDAG 16 OKTOBER 2019

Inbördeskriget i Syrien har sedan det inleddes 2011 varit ett lapptäcke av allianser och motallianser. Det turkiska anfallet, och USA:s tillbakadragande, ritar om kartan ännu en gång. Vem kämpar egentligen mot vem?

Kurderna. Tvingas ge upp drömmen om en egen stat efter USA:s reträtt
När terrorsekten IS ”kalifat” krossades var det huvudsakligen de syriska kurderna som tog striden på marken genom den så kallade SDF-milisen som domineras av kurdpartiet PYD. När SDF i samarbete med USA lyckades driva bort IS fick kurderna också kontroll över ett stort område kallat Rojava – embryot till en kurdisk stat i nordöstra Syrien.
I och med USA:s reträtt och Turkiets anfall ser sig kurderna nu tvungna att vända sig till Syriens president Bashar al-Assad för stöd, i förlängningen kanske också till Ryssland. De ger alltså i praktiken upp Rojava.

Turkiet. Syftet är att slå in en kil i det kurdiska området runt syriska gränsen
Redan när det syriska inbördeskriget inleddes 2011 ställde sig Turkiet på upprorets sida. Landet allierade sig med FSA, ofta kallade ”moderata rebeller” som var al-Assadregimens huvudmotståndare i början av kriget.
Det är resterna av dessa styrkor, med inslag av radikala islamister, som nu går i första ledet när Turkiet invaderar norra Syrien. Det uttalade målet för Turkiet är att upprätta en ”säkerhetszon” längs med gränsen, dit sunniarabiska flyktingar sedan kan flyttas. Men i själva verket

handlar det om att en gång för alla krossa kurdernas dröm om ett sammanhängande kurdiskt område tvärs över gränsen.

Terrorsekten IS. När IS-fångar flyr eller släpps ökar risken för nya terrordåd

När Islamiska statens ”kalifat” var som störst omfattade det nästan halva Syrien (förutom ett stort område i Irak), med Raqqa som sin huvudstad. Efter att terrorsekten besegrats av kurder med stöd främst av USA har den i huvudsak betraktats som utslagen.

När Turkiet inledde sin operation mot det kurdiska området i Syrien fanns fler än 10 000 IS-fångar i Rojava. Rapporter kommer nu om att dessa fångar flyr eller släpps, och många befarar en comeback för IS. Ett par självmordsattacker häromdagen i städerna Qamishli och Hasakah – i det område kurderna har haft kontroll över – ses som ett förebud om vad som väntar, samtidigt som övervintrade IS-celler rapporteras ha återupptagit insamling av pengar. I förlängningen finns risken för nya terrordåd även i Europa.

USA. Målet var att bekämpa IS – nu tas soldaterna hem från norra Syrien

I flera år bestod USA:s inblandning i kriget främst av stöd till de ”moderata rebellerna” FSA och kurdledda SDF i norr. Bara vid några få tillfällen har USA attackerat Syrien direkt, som respons på kemvapenattacker från regimens sida.

Från 2014 fokuserade USA på att bekämpa IS, både i Irak och i Syrien. Operationen, kallad ”Inherent resolve” innebar tiotusentals amerikanska flygräder mot IS-fästen. Kriget på marken sköttes till övervägande del av kurdledda styrkan SDF, som i oktober 2017 kunde inta IS ”huvudstad” Raqqa.

USA har som mest haft cirka 2 500 soldater på marken i Syrien. Redan i december 2018 sa Donald Trump att de skulle lämna landet, men sedan fördröjdes tillbakadragandet. Den här gången gäller det de cirka 1 000 soldaterna i det kurdiska området, och nu ser tillbakadragandet ut att verkställas.

al-Assads regim. Presidentens brutala regim har åter kontroll över nästan hela landet

Bashar al-Assad ärvde presidentposten i Syrien av sin far Hafez al-Assad och brukar vinna val med 97 procent av rösterna. Hans regim är en av världens mest brutala och mördar, fängslar och torterar sina motståndare systematiskt.

I spåren av den arabiska våren hölls demonstrationer mot al-Assads styre i början av 2011. Regimen svarade med våld, och protesterna utvecklades till ett blodigt inbördeskrig. Efter motgångar i början av kriget fick regimen ett övertag tack vare Rysslands och Irans inblandning. I dag har al-Assads styrkor kontroll över nästan hela Syrien, förutom några motståndsfickor i nordväst. Regeringsarmén rör sig nu in i det kurddominerade området i nordöst.

Iran. Stöttar den syriska regimen med pengar och tusentals soldater

Iran är den syriska regimens främsta allierade, och har stött al-Assad med pengar, materiel och tusentals soldater under konflikten. Iran är huvudsponsor för den libanesiska Hizbollahmilisen som också den deltar i konflikten på regimens sida.

Ryssland. Putin hjälper al-Assad med stridsflyg och specialstyrkor

Efter att ha stött regeringssidan i Syrien med vapen i flera år gick Ryssland in i kriget i september 2015 med flygbombningar mot rebellerna.

Den ryska insatsen har varit avgörande i kriget. Tack vare den har regimen kunnat återta landets största stad Aleppo och fyrdubblat det område den behärskar. Förutom stridsflyg bidrar ryssarna bland annat med specialstyrkor och militärpolis.

Ingmar Nevéus "

" Erdogans ekonomi hotas efter Trumps kovändning

DN ONSDAG 16 OKTOBER 2019

Donald Trump svek kurderna när han öppnade för den turkiska militärens offensiv i norra Syrien. Hundra tusen civila befinner sig på flykt, kurdiska fångar avrättas och IS-fångar rymmer. I ett slag har kartan ritats om i Syrien i ett pågående storpolitiskt spel. När Trump nu bytt fot hotas också Turkiets ekonomi.

Den amerikanske presidenten kräver ett omedelbart eldupphör av Turkiet. Annars hotar han med att förstöra landets ekonomi.

Beslutet har Trump redan fattat: samtalen ska avbrytas med Turkiet gällande ett handelsavtal värt 1 000 miljarder kronor.

USA dubblerar även ståltullarna till 50 procent och under tiden faller den turkiska valutan i värde.

Den turkiska liran har ett stormigt 2018 bakom sig.

När Donald Trump den senaste tiden dundrat på Twitter från Vita huset och hotat med sanktioner mot Turkiet har han kunnat se hur hans ord försvagat den turkiska liran och därmed drivit Turkiet en bit närmare en ny valutakris.

USA befinner sig definitivt i en position som gör det möjligt att kraftigt skada den turkiska ekonomin. Men mest beror det på att den turkiska ekonomin försatt sig i den situationen av egen kraft.

Privata företag i Turkiet hade i april skulder på motsvarande 206 miljarder dollar, enligt landets centralbank, varav drygt 60 procent i dollar. Före årsskiftet förfaller turkiska lån värda 17 miljarder dollar. I takt med att den turkiska liran tappar i värde – under oktober månad med 5 procent – blir de utländska lånen dyrare.

Hög inflation, minskad konsumtion och ett klimat som skrämmer investerare är andra faktorer som skapar grogrund för en ekonomisk kris, som kan utlösas av amerikanska sanktioner.

Vita huset och den amerikanska kongressen tycks helt inriktade på att straffa Nato-allierade Turkiet med ”sanktioner från helvetet”, som den republikanske senatorn Lindsey Graham formulerat hotet.

Det svänger snabbt. Så sent som den 8 oktober gav Donald Trump Turkiet en komplimang för att vara en ”stor handelspartner” i samband med att Vita huset meddelade att den turkiske presidenten Recep Tayyip Erdogan planerar att besöka Washington den 13 november. Hur det går med det besöket efter de senaste dagarnas kovändning är ännu oklart.

Bara det verbala hotet om sanktioner från USA har varit tillräckligt för att sänka den turkiska valutan, då oro väckts till liv om en upprepning av vad som hände sommaren 2018 när liran sjönk som en sten till 6:95 mot en dollar. Dit är det fortfarande långt kvar, och det allmänna ekonomiska läget har förbättrats sedan dess. Ändå är den turkiska ekonomin skör och när president Erdogan, som har för vana att lägga sig i penningpolitiken, tidigare i år avskedade centralbankschefen sjönk valutan, innan den åter repade sig.

Amerikanska sanktioner skulle kunna bli en ny chock som urholkar värdet på liran och sänder Turkiet in i en valutakris, lyder oron som kommit till ytan den senaste tiden.

Även EU har reagerat på Turkiets militära offensiv och beslöt i måndags att begränsa vapenexporten till Turkiet, även om länderna inte kunde enas om ett formellt embargo. Det är samma Turkiet som EU betalat för att hejda flyktingströmmen från Syrien och andra länder.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se "

"Jubel i Moskva över Rysslands stärkta position i världspolitiken

DN TORSDAG 17 OKTOBER 2019

Analys
USA:s tillbakadragande från Syrien är ”en oväntad lotterivinst” för Vladimir Putin som stärker Rysslands position som spelare i världspolitiken. Ryska kommentatorer jublar över den nya geopolitiska spelplanen efter Trumps svek mot sina kurdiska allierade.

När Bashar al-Assads armé tågar in i städer som tidigare behärskades av kurder under USA:s beskydd rapporteras det i ryska medier självklart som en stor framgång för president Vladimir Putin. Särskilt som rysk militär tågar tillsammans med syrierna.

Många fokuserar på det symboliskt viktiga i att ryssar tar sig in i samma stridszon som amerikanerna lämnar med svansen mellan benen.

I en video publicerad på Youtube visar Oleg Blochin, en rysk privatkontrakterad soldat, ett militärläger utanför staden Manbij som nyss övergetts av USA-militär. Han låter sin mobilkamera panorera över tomma tält bakom ett kamouflageklätt stängsel.

– I går var de här. I dag är det vi, säger ryssen med illa dold skadeglädje.

I Moskvapressen fokuserar kommentatorerna på den senaste utvecklingen som en framgång för Kremls strategi i Syrienkriget. Många konstaterar att Trumps beslut att lämna kurderna i sticket gynnar Ryssland.

”Låt oss inte skämmas och förneka det. Ja, detta är fördelaktigt för Ryssland. Varför? Jo, för att i Syrien har Moskva sedan första början, från 2011–12, fört en konsekvent och tydlig linje, om än inte alltid särskilt populär. Och den har burit frukt”, skriver utrikeskommentatorn Fjodor Lukjanov i regeringsorganet Rossijskaja Gazeta.

Michail Rostovskij i Moskovskij Komsomolets menar att de som har sett Trump som onödig för Ryssland nu måste tänka om, eftersom USA-presidenten just ”kraftigt har förstärkt” Moskvas position i Mellanöstern.

”Nu spelar Ryssland i praktiken rollen som universell medlare i Mellanöstern, som den politiska fixare ingen av regionens konkurrerande aktörer kan gå förbi, varken Saudiarabien, Iran, Israel eller Turkiet. Och det stärker automatiskt Rysslands inflytande i världen.”

Den ryska positionen har verkligen stärkts på flera sätt. För det första har Moskvas allierade al-Assad kunnat utöka det område han behärskar rejält. För det andra uppstår en allvarlig spricka inom Nato – Moskvas huvudmotståndare – när USA inför sanktioner mot Turkiet. Och för det tredje hotas EU nu av ännu en uppslitande flyktingkris, något cyniska bedömare i Moskva anser gynnar Ryssland.

Att så splittring i motståndarlägret har länge varit ett mål för Putins Ryssland – och nu ser det ut att lyckas som en följd av Trumps oförutsägbara agerande.

Men framför allt handlar det om att Ryssland nu plötsligt är den dominerande främmande makten i Syrien, kanske i hela regionen. Putin avslutade nyss ett vänskapligt statsbesök i Saudiarabien och Förenade arabemiraten, och Turkiets president Recep Tayyip Erdogan har tackat ja till ett ”arbetsbesök” i Moskva.

Fjodor Lukjanov menar att framgången bland annat beror på att militära insatser fortfarande är ett huvudinstrument i rysk utrikespolitik. När Ryssland på allvar blandade sig i konflikten i september 2015 var det ju genom omfattande flygbombningar mot al-Assads motståndare.

”Utplaceringen av militära resurser, och beredskapen att använda dem (vilket är ännu viktigare) visade sig mycket mer effektivt än ”mer moderna” metoder som ”mjuka”, ”medborgerliga” eller ekonomiska insatser. Och kombinationen av militär styrka och innovativ diplomati visade sig ha en effekt som få kunde förutse.”

Det handlar också, menar Lukjanov, om att inte överge sina allierade, ”oavsett vilket rykte de må ha”. Man måste alltså visa att lojalitet går före allt annat. Moskva har ju sedan konfliktens början stått bakom al-Assad.

”I detta befinner sig Moskva i en mer fördelaktig position än exempelvis USA, som vänt sina partner ryggen, som i fallet med den arabiska våren och nu med kurderna.”

Ingmar Nevéus

" Trump: Offensiven är inte vårt problem

DN TORSDAG 17 OKTOBER 2019

Samtidigt som turkiska styrkor anfaller kurdiska städer i norra Syrien slår USA:s president Donald Trump fast att den turkiska offensiven inte rör USA: – Att Turkiet går in i Syrien är inte vårt problem.

I dag, torsdag, möts Turkiets president Recep Tayyip Erdogan och en grupp från den amerikanska administrationen ledd av vicepresident Mike Pence i Ankara. Målet är att få till stånd en vapenvila i norra Syrien.

Samtidigt förminskade president Trump USA:s roll när det gäller striderna i nordöstra på onsdagen:

– Att Turkiet går in i Syrien är inte vårt problem. Att två länder slåss om land är inte vår sak. Vi är inte en polis, det är dags att ge oss av hem, sa Donald Trump i ett försvar för sitt beslut att ta hem de amerikanska trupperna.

På onsdagskvällen svensk tid röstade det amerikanska representanthuset igenom en resolution som kritiserar president Donald Trumps beslut att inte försvara de kurdiska trupperna mot den turkiska armén.

Resolutionen fick en bred uppslutning från såväl demokrater som republikaner och röstades igenom med siffrorna 354 mot 60.

Donald Trump själv konstaterade att kurderna i norra Syrien, trots att de är satta under anfall, inte har något att oroa sig för:

– Kurderna är mycket säkrare nu. De är inga änglar men de slogs för oss och vi betalade dem bra för det. Nu försvarar Syrien kurderna, det är bra, sa Trump vid en presskonferens i Vita huset.

Donald Trump sa också att gränsen mellan Turkiet och Syrien inte ”är vår gräns”.

– Förhoppningsvis löser Turkiet och Syrien detta själva.

På onsdagen möttes USA:s nationella säkerhetsrådgivare Robert O’Brien och Turkiets utrikesminister Mevlüt Cavusoglu i Ankara. Detta för att bereda vägen för mötet mellan USA:s vicepresident Mike Pence och utrikesminister Mike Pompeo och Turkiets president Recep Tayyip Erdogan under torsdagen.

Målet är att förhandla fram en vapenvila i nordöstra Syrien. Något som president Erdogan hittills i mycket tydliga ordalag har avvisat.

Inte heller USA:s beslut att införa hårda sanktioner mot Turkiet i ett försök att tvinga fram ett eldupphör har fått Ankara att vekna.
– Alla sanktioner eller hot, oavsett var dessa kommer ifrån, är oacceptabla och påverkar inte vår beslutsamhet, sa Cavusoglu i ett tal i parlamentet på onsdagen.

Enligt utrikesministern kommer Turkiet också att svara på USA:s sanktioner med egna mot USA.
På onsdagskvällen rapporterade nyhetsbyrån AFP att de kurdiska YPG-styrkorna i nordöstra Syrien inte längre kommer att bekämpa terrorgruppen IS i området.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se "

"Uppgifter: Vapenvilan i Syrien bruten

DN LÖRDAG 19 OKTOBER 2019

Redan timmar efter överenskommelsen av den fem dagar långa vapenvilan i nordöstra Syrien kom rapporter om skottlossning i Ras al-Ain, uppger nyhetsbyrån Reuters. Flera människor ska ha dödats i striderna.

– Fem civila dödades i ett turkiskt luftanfall mot byn Bab al-Kheir, öster om Ras al-Ain, säger Rami Abdel Rahman, chef vid oppositionella Syriska människorättsobservatoriet (SOHR), enligt nyhetsbyrån AFP.

USA och Turkiet kom i torsdags överens om ett eldupphör i det som av parterna beskrivs som en ”säkerhetszon” söder om gränsen mot Turkiet. Under den fem dagar långa tidsfristen ska de kurdiska YPG-trupperna lämna det cirka 30 kilometer stora området.

De kurdiska styrkorna har accepterat vapenvilan, dock med brasklappen att andra områden utanför städerna Ras al-Ain ochTal Abyad inte hade diskuterats.

Men på fredagsmorgonen, bara timmar efter överenskommelsen, rapporterade såväl SOHR som Reuters reporter, som befinner sig i den turkiska staden Ceylanpinar tvärs över gränsen från Ras al-Ain, om att eldgivning hördes i den syriska staden.

Enligt SOHR deltog både turkisk militär och deras allierade syriska milis i striderna mot kurdledda SDF-alliansen.

Turkiets president Tayyip Erdogan tillbakavisade uppgifterna och sade på fredagen att det inte pågick några strider i nordöstra Syrien.

Samtidigt varnad han för nya och än mer kraftiga attacker om eldupphöret inte respekterades. Vapenvilan ses av Turkiet som en tidsfrist för kurderna att dra sig tillbaka från området.

Erdogan sade också att han i ett telefonsamtal hade informerat USA:s president Trump om invasionen den 6 oktober, tre dagar innan den inleddes, skriver Reuters.

Samtidigt har Syriens ledare Bashar al-Assad meddelat att man kommer att försvara sig mot Turkiets angrepp ”med alla lagliga medel”.

President Trump har hyllat eldupphöret, men fått stark kritik för beslutet att dra tillbaka stödet från området.

Under ett kampanjtal i Texas försvarade han sitt agerande genom att likna striden mellan kurderna och Turkiet som ett bråk mellan barn.
– Vad jag gjorde var okonventionellt. Jag sade att de behöver slåss ett litet tag. Precis som två barn, så behöver du låta dem slåss och sedan skiljer du dem åt, sade Trump.

På fredagen gick Amnesty International ut och anklagade Turkiet och turkiskstödda syriska rebellgrupper för övergrepp under offensiven i nordöstra Syrien. Enligt människorättsorganisationen ska det gälla summariska avrättningar och olagliga attacker mot civila, flera av dem barn.

Katarina Lagerwall katarina.lagerwall@dn.se "

”Trumps säkerhetspolitik är ett hot mot världsordningen”

DN SÖNDAG 20 OKTOBER 2019

"Västerås. USA:s president Donald Trumps sätt att hantera säkerhetspolitiken är ett hot mot världsordningen, enligt förre statsministern Fredrik Reinfeldt. Han menar att presidentvalet nästa år är avgörande för om USA ska fortsätta vara världsledande. – Det är det viktigaste valet i vår tid, säger Reinfeldt.

Den förre statsministern och Moderatledaren Fredrik Reinfeldt gjorde ett framträdande under den pågående M-stämman i Västerås.

Reinfeldt, som sedan sin avgång för fem år sedan valt att inte kommentera inrikespolitik, var under sitt anförande mycket kritisk till hur USA:s president Donald Trump hanterar sin position och vad det betyder för säkerhetsläget i världen. Det är vår frihet som är det viktigaste värdet, sade han och angrep den enögda nationalismen och Donald Trump.

Efteråt svarade han på DN:s frågor:

– Donald Trump har med ”America first” som utgångspunkt utmanat den världsordning som amerikanerna själva etablerade efter andra världskriget. Det är en ordning som har tjänat världen väldigt väl, och som inte minst Moderaterna som parti stått upp för och försvarat idén om att en nation visst kan ta på sig att garantera öppenhet och frihet i vår tid.

– Nu har vi en amerikansk president som drar sig tillbaka från det och lämnar planen öppen för andra auktoritära ledare att få mer inflytande. Vi ser nu Vladimir Putins ökande betydelse i Mellanöstern efter att Trump beslutat att dra sig ur Syrien, säger Fredrik Reinfeldt.

Han ser nästa års presidentval som ”det viktigaste valet i vår tid” och varnar för att en ny period för Trump skulle kunna få svåra konsekvenser.

– Eftersom Trump så kategoriskt är emot frihandel och för protektionism och är lynnig i utrikespolitiken, så tror jag att det här kommer att få ännu större skadeverkningar. Men frågan är: vad är alternativet? Vem står emot? Det vet vi inte i dag.

– Det blir intressant att se om vi får en demokratisk toppkandidat som tror på multilateralism, men framför allt vilken syn en toppkandidat kommer att ha på frihandel. Det är inte alls lika givet. Frågan är om de återigen kommer att ta på sig att tänka på globalt säkerhetsansvar. Om de inte gör det så kommer andra att ta på sig att fylla

säkerhetsluckorna. Då får vi en mer multipolär och osäker värld som är mycket mer oförutsägbar.

Hur bedömer du Trumps chanser att bli omvald?

– Det finns en del som talar för att Trump blir omvald. Samtidigt tycker vi oss se att stödet för Trump vittrar lite. Tilltron till honom som person och att det långt in i hans egna led finns ganska mycket invändningar mot hur han beter sig. I grunden finns det ett bredare ifrågasättande av konstitution, regelverk och vad en amerikansk president har rätt att göra än vad vi någonsin har upplevt. Det väcker

enormt stora frågor för världen, men också för amerikanska medborgare, om vad vi menar att en president ska vara och vad den ska ha för roll.

Nu när du är här på stämman, längtar du tillbaka till partiet?

– Jag tror inte att man ska gå tillbaka i någonting. Man ska röra sig framåt och göra nya saker. Det var fem år sedan jag lämnade och jag har varit mån om att lära mig nya saker, att ta på mig nya uppdrag, starta eget företag, föreläsa om världen och ta på mig rådgivarroller. Jag har skrivit två böcker och ska nu skriva en tredje. Det är en förmån att vara tillräckligt arbetsduglig för att känna att jag vill göra nya saker.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se "

" Kinas tillväxt sjunker till den lägsta på 30 år

DN SÖNDAG 20 OKTOBER 2019

Peking. Handelskriget med USA och lägre inhemsk efterfrågan börjar nu synas i Kinas orderböcker. Den ekonomiska tillväxten det tredje kvartalet i år var den lägsta på nära 30 år.

Tecknen på att Kinas ekonomi saktar av på takten har funnits ett tag och på fredagen kom officiell statistik som bekräftar bilden.

Enligt den nationella statistikbyrån ökade bnp med 6 procent jämfört med förra året. Det är den lägsta tillväxten sedan 1992 och når med knapp marginal regeringens mål om en årlig tillväxt på 6–6,5 procent. Just siffran 6 procent ska också ses på med viss försiktighet, många ekonomer tror att tillväxten är lägre än så.

Kinas ekonomi pressas både utifrån och på hemmaplan. Handelskriget med USA har nu pågått i 15 månader och nu börjar Trumps höjda tullar på kinesiska varor synas i exportbolagens och tillverkningsindustrins räkenskaper.

Kina plågas dessutom av ett utbrott av svinfeber. Stora kullar grisar har avlivats för att hejda smittspridningen. Följden är kraftigt höjda priser på fläsk, kinesernas favoritkött. Jämfört med förra året har fläskpriset stigit med 70 procent. Det svider i konsumenternas plånböcker.

Att ekonomin oroar var tydligt tidigare i veckan när Kinas premiärminister Li Kequiang i ett ovanligt drag uppmanade ledare ute i provinserna att göra allt de kan för att hålla liv i den ekonomiska tillväxten.

För Kinas kommunistiska ledning är det avgörande att bibehålla en stark ekonomisk utveckling och att levnadsstandarden fortsätter att öka. Dess legitimitet vilar i mångt och mycket på de ekonomiska framgångar som Kina har haft de senaste 40 åren. Skulle ekonomin hacka och arbetslösheten stiga är oron från partiet att man inte längre sitter lika säkert vid rodret.

Redan i början av året genomförde Peking skattesänkningar och ökade utgifterna för att ge fart åt ekonomin. Ytterligare försök till stimulans kom i veckan när centralbanken meddelade att man pumpar ut 200 miljarder yuan för att öka likviditeten i ekonomin.

Marianne Björklund "

" Erdogan och Putin delar bytet

DN ONSDAG 23 OKTOBER 2019

Timmarna innan den skrangliga vapenvilan skulle löpa ut i nordöstra Syrien tog Rysslands president Vladimir Putin emot sin turkiska kollega Recep Tayyip Erdogan i Sotji. De två är de givna huvudaktörerna i regionen efter att Donald Trump låtit supermakten USA desertera.

Det ligger en ödets ironi i att Natolandet Turkiet har mer att tala om med Ryssland än USA. Putin och Erdogan har visserligen inte identiska intressen men väl så mycket gemensamt.

Trump gav Erdogan fria händer att invadera Syrien för att krossa kurderna, USA:s forna allierade mot terrorrörelsen IS, och skapa en zon dit syriska flyktingar kan deporteras. Ryssland och dess vän, diktatorn Bashar al-Assad, vill slippa inkräktare i Syrien och har lovat att i någon mån skydda kurderna mot turkarna.

Ett åtminstone temporärt jämkande av synpunkter stod självklart på dagordningen i Sotji. Sedan tidigare pågår visst militärt samarbete i den fortfarande rebellkontrollerade provinsen Idlib i nordväst.

Putin har räddat al-Assad, försäkrat sig om en maktposition i Mellanöstern och öppnat fungerande förbindelser med regionens alla spelare. Trump försöker låtsas som om stället inte existerar.

Ankara har för övrigt inhandlat ett avancerat luftförsvarssystem från Moskva, i öppet trots mot Pentagon och Nato. Mindre omtalat är att Ryssland också bygger kärnkraftsreaktorer i Turkiet. Hur använt bränsle ska hanteras är oklart. Men Erdogan har upprepade gånger förklarat att han inte vill frånsvära sig möjligheten att bygga bomber.

Turkiska kärnvapen är säkert inget som Putin skulle uppskatta. Att locka Turkiet ut ur Natofållan vore däremot ett pris som heter duga.

På torsdag träffas Natos försvarsministrar i Bryssel. Vad alliansen borde göra är att fastslå att ett medlemsland inte kan bete sig hur som helst.

Gunnar Jonsson
gunnar.jonsson@dn.se "

" Anna-Lena Laurén: Putin är en mästare på att utnyttja andras misstag

DN TORSDAG 24 OKTOBER 2019

Moskva. Ryssland är nu definitivt landet som håller i taktpinnen i Syrien. Hur gick det till? Det var inte för att Ryssland tog initiativet från början. Putins taktik har från första början gått ut på att avvakta. Han agerar bara när han vet att riskerna är maximalt små.

Du ska spela kallblodigt och aggressivt!”
Den uppmaningen hör man ofta när min dotters schacklärare i Moskva undervisar henne. Han lär henne att slå in kilar, att taktiskt utnyttja motståndarens misstag.

Putins agerande i Mellanöstern följer samma regel.
När Ryssland intervenerade i Syrien 2015 hade kriget redan pågått i fyra år. Putin gick in militärt först när han visste att USA inte skulle göra det.

”Kosacken tar allt som sitter löst.” Så lyder ett gammalt ryskt ordspråk. Under de senaste tio åren är det mycket som amerikanerna har låtit sitta löst.

Putin har aldrig lett händelseutvecklingen i Syrien. Inte heller gjorde han det i Ukraina. Alla de ryska militära operationerna har inletts i en situation när Kreml har varit säkra på att de inte kommer att möta en jämnstark armé öga mot öga.

Att bli kritiserade av väst och kanske isolerade politiskt är ett pris som Kreml är beredda att betala. Däremot vill man inte kriga mot en starkare motståndare.

Den taktiken har fungerat utmärkt i Syrien. Det beror på att USA inte har kunnat bestämma sig för vad man vill. Obama utlyste röda linjer som al-Assad ändå tilläts passera, Trump meddelade utan förvarning att man drar sig ur. Det sistnämnda beslutet var en gåva till Kreml som Putin – föga överraskande – utnyttjade blixtsnabbt.

– Rysslands agerande i Syrien är inte ett resultat av långsiktig planering. I dag tror man inte på långsiktiga strategier i Kreml, de fungerar de inte särskilt bra i en period av ständiga globala förändringar. Det är mycket viktigare att kunna reagera blixtsnabbt och se när möjligheter öppnar sig, skriver den ryska analytikern Fjodor Lukjanov i den regeringstrogna tidningen Rossijskaja Gazeta.

Det centrala, konstaterar Lukjanov, är att lära sig se och utnyttja motståndarens misstag.

– På många håll uppfattas det här som att man jobbar med sluga hybridmetoder. Men när det kommer till kritan handlar det bara om att känna igen nya möjligheter när man ser dem.

Ryska beslutsfattare höjer väntat nog Putin till skyarna för avtalet han slöt med Erdogan i Sotji. Konstantin Kosatjev, som leder - i dumans överhus, kallar avtalet ”en triumf för diplomatin”.

– Avtalet är en triumf för diplomatin och ett nederlag för hot och sanktioner. Ryssland har inte bara bevisat sin förmåga att agera både militärt och diplomatiskt, utan också visat att det inte finns några alternativ till den här vägen, skriver Kosatjev på sin Facebooksida.

I likhet med många andra ryska kommentatorer är Kosatjev noga med att ständigt understryka vikten av ”diplomati” och att alla sidor ska få sina intressen tillgodosedda. Han bortser då ifrån att när de stora länderna får sina intressen tillgodosedda är det oftast på bekostnad av någon svagare part, i det här fallet kurderna.

Mycket i tiopunktsavtalet mellan Putin och Turkiets president Recep Tayyip Erdogan är högst oklart. Ingenting sägs om de två miljoner flyktingar som Erdogan har lovat sända tillbaka till Syrien, och som i praktiken kommer att göra kurderna till en minoritet på sitt eget område. Den kurdiska autonomin nämns över huvud taget inte.

När de syriska trupperna nu vänder sig mot den sista provinsen al-Assad ännu inte kontrollerar – Idlib – finns det en uppenbar risk för nya fnurror på tråden mellan Ankara och Moskva. Turkiet har stöttat islamisterna i Idlib och kräver fortfarande att al-Assad ska avgå, något som Ryssland kategoriskt motsätter sig.

Men huvudsaken för Ryssland är att man nu befinner sig uttryckligen i den situation man allra helst vill ha: Stormakterna, där Ryssland ingår, kommer överens och alla andra får finna sig i resultatet.

Anna-Lena Laurén "

"Fakta. Sotji-avtalet mellan Putin och Erdogan
De turkiska trupperna behåller på obestämd framtid kontrollen över alla områden de hann invadera före vapenvilan.

Resten av gränsen bevakas av syriska gränsmyndigheter och rysk militärpolis. Turkiet har rätt att tillsammans med rysk militärpolis patrullera området 10 kilometer in i landet.

Kurdiska militära grupperingar måste lämna området och dra sig tillbaka minst 32 kilometer in i landet inom knappt en vecka.

Både Turkiet och Ryssland förbinder sig att bekämpa terrorism ”i alla dess former”. Turkiet betraktar även de beväpnade kurdiska - som terrorister, vilket Ryssland inte gör. Samtidigt har Turkiet i praktiken stöttat islamistiska terrorister i Syrien.

DN "

Att offra Carrie Lam stoppar inte protesterna

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

Peking. Hongkongs impopulära ledare Carrie Lam kan komma att offras av regimen i Peking. Enligt uppgifter till Financial Times har centralregeringen en plan som innebär att hon tvingas avgå i förtid.

Carrie Lam är något av ett hatobjekt i protestleden i Hongkong.

Överallt syns plakat som hånar henne och när hon skulle hålla tal till nationen i parlamentet förra veckan fick hon förödmjukad lämna byggnaden, så högljutt utbuad av oppositionspolitiker att han inte kunde göra sin röst hörd. Hon anklagas för att inte lyssna på folket och för att ha helt saknat fingertoppskänsla när hon lade fram den kritiserade lagen om att tillåta utlämning av misstänkta brottslingar till Fastlandskina. Den lagen blev tändvätskan till de protester som har pågått i över fyra månader.

Nu kan Carrie Lam vara på väg bort. Enligt uppgifter till Financial Times har centralregeringen i Peking planer på att ersätta henne innan hennes mandat går ut 2022. Tanken är att ledarskiftet ska ske i mars när Kinas folkkongress håller sitt årliga möte. Peking hoppas då att de protesterna ska ha lugnat ner sig, rädd för att verka svag och vika sig för deras allt våldsammare metoder.

Men det är svårt att tro att något allmänt jubel skulle bryta ut i proteströrelsen om Carrie Lam byts ut. Ett av dess fem krav är ju att få välja sina ledare själv, i demokratiska val, utan inblandning från Peking. En ny ledare skulle också behöva godkännas från centralregeringen och lär, precis som Carrie Lam, ha begränsat handlingsutrymme.

Kinas utrikesministerium förnekar uppgifterna i Financial Times som illasinnade rykten. Regimen står enligt Hua Chunying, talesperson för utrikesdepartementet, fortsatt bakom Carrie Lam och hennes arbete för att stoppa våldet.

Samtidigt släpptes på onsdagen den man som Carrie Lam förde fram som anledning till att hon ville få igenom lagen om

utlämningsavtal med Fastlandskina, Macao och Taiwan. Mannen misstänkts ha mördat sin gravida flickvän under en semester i Taiwan och kan inte åtalas för det i Hongkong eftersom ett avtal om utlämning saknas.
På onsdagen drogs också den kritiserade lagen formellt tillbaka. Men inte heller det lär lugna demonstranterna.
Marianne Björklund

Makten har blivit blind för hur befolkningen lever

TORSDAG 24 OKTOBER 2019
Analys
Rio de Janeiro. Land efter land i Sydamerika översköljs av en våldsvåg. Vågen liknas redan vid den arabiska våren, men vad är det egentligen som händer? Skilda incidenter eller finns det en gemensam nämnare?

Det började för några veckor sedan i Ecuador. Den tidigare vänsterpresidenten Lenin Moreno gjorde helt om, införde Världsbankens sparkrav och slopade den statliga bensinsubventionen. Det startade de största kravaller landet sett på decennier. Presidenten flydde från presidentpalatset i Anderna till kusten där han tillsatte något som påminde om ett krigskabinett. Några dagar senare gav han upp och lovade att inte införa Världsbankens krav.
Sedan kom Chile, kontinentens rikaste land, som fullständigt exploderade när en höjning av tunnelbanetaxan blev gnistan som tände årtionden av missnöje. Tiotusentals demonstranter satte eld på 41 av tunnelbanesystemets 136 stationer i Santiago och tvingade landets konservative president Sebastián Piñera att införa nattligt utegångsförbud i flera städer.
Nu senast är det Bolivia, kontinentens fattigaste land, där befolkningen begett sig ut på gatorna för att förhindra att landets president Evo Morales får sitta i fem år till på grund av att rösträkningen manipulerats.
Incidenterna är skilda från varandra och har ingen gemensam politisk färg. Det som förenar är i stället maktens blindhet inför hur merparten av befolkningen lever.
Ingen annan kontinent har en mer orättvis inkomstfördelning än Sydamerika. Trots nästan två decennier av progressiva rörelser vid makten är gapet mellan rika och fattiga fortfarande världens största.
I Chile, som på många sätt är kontinentens föredöme, koncentreras 33 procent av landets förmögenhet hos 1 procent av de rikaste. Avståndet mellan den rika klicken

och den fattiga majoriteten är så omfattande att de rika inte längre ser hur merparten av befolkningen lever. De har tappat kontakten.
I Chile personifieras avståndet av presidentens fru Cecilia Morel.
Under kravallerna spelade hon in ett ljudmeddelande till sin väninna där hon berättade att det kändes ”som om Chile hade invaderats av en främmande makt”. Hon förstod inte vad som hände. Först i slutet av meddelandet erkände hon att ”vi måste ge upp en del privilegier och dela med oss mer”. Hennes läckta ljudmeddelande har gjort att hon nu kallas för ”Chiles Marie Antoinette”.
Presidentfrun lever så långt från verkligheten att hon inte förstår varför folket protesterar.

Våldsvågen har även skrämt upp politikerna i Brasilien som fasar för att nästa stora våldsutbrott ska ske här. Brasilien har minst lika höga levnadskostnader som Chile. Ändå är minimilönen i Chile betydligt högre än den i Brasilien. I Chile ligger den på 4 300 kronor i månaden. I Brasilien är den bara 2 500 kronor i månaden. Den allmänna sjukvården i Chile är också betydligt bättre än den brasilianska. Rädslan för att upploppen ska nå hit fick senaten i går natt att i all hast banka genom en kontroversiell pensionsreform.
Det paradoxala är att den pensionsreform som nu godkänts i Brasilien påminner mycket om den som kritiseras i Chile. Bolsonaros finansminister vill skapa liknande privata pensionsfonder som Chile och förstår inte att det kan bli som att armera en social bomb. När väl

konsekvenserna av pensionsreformen sipprar ned i samhället kan den sätta eld på hela Brasilien.
Vad som ytterligare förstärker missnöjet i Sydamerika är det övervåld som säkerhetsstyrkorna använder för att slå ned upproren. I Chile har polisens säkerhetsstyrkor gått så hårt åt demonstranterna att det kommer att bli väldigt svårt för befolkningen att förlåta dem. Minst 18 personer har hittills fått sätta livet till, varav åtminstone en del har dödats av polis eller säkerhetsstyrkor.
I sociala medier cirkulerar filmer om hur polisen kör över demonstranter med bepansrade jeepar, misshandlar och godtyckligt avrättar människor. Det skapar bränsle till att våren på södra halvklotet kan bli en sydamerikansk motsvarighet till hur den arabiska våren slutade.

Henrik Brandão Jönsson

Fakta.

Ecuador styrs av Lenín Moreno som var vicepresident under vänsterpopulisten Rafael Correas styre mellan 2007 och 2013. Han tillhör den socialdemokratiska rörelsen Alianza País.
Chile styrs av Sebastián Piñera som var landets president mellan 2010 och 2014. Inför presidentvalet 2018 ställde han upp som oberoende kandidat till mittenhögerkoalitionen Vamos Chile.
Bolivia styrs sedan 2006 av ursprungsbefolkningens ledare Evo Morales som tillhör socialistpartiet MAS. Morales har täta band till Venezuelas diktator Nicolás Maduro.
Rösträkningen i helgens omdiskuterade val fick ett abrupt avbrott i söndags, när varken Evo Morales eller utmanaren Carlos Mesa såg ut att få tillräckligt många röster för att vinna i den första omgången. När räkningen återupptogs hade Morales dragit ifrån och såg plötsligt ut att vinna med tillräckligt stor marginal. Carlos Mesa uppmanar sina anhängare att stanna på gatorna till dess att det blir en andra valomgång, vilket har fått Evo Morales att varna för en högerkupp.

Justin Trudeau fortsätter med egen regering

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

Kanada. Kanadas premiärminister Justin Trudeau tänker inte bilda en koalitionsregering, trots att hans Liberala partiet tappat majoriteten i parlamentet.

I stället planerar han att höra sig för med de andra partierna vad de prioriterar och på vilka områden de kan komma överens. Det gäller alla de andra stora partierna: Konservativa partiet, Québec-blocket, socialdemokratiska NDP och Gröna partiet.

– Det kommer att vara varierande samtal, men jag kan säga er att det inte finns i våra planer att bilda någon sorts formell eller informell koalition, säger Trudeau, vars nya regering ska sväras in den 20 november.

Trudeau säger att han helst pratar om klimatåtgärder, skattesänkningar för medelklassen och ”ett bättre partnerskap med ursprungsbefolkningen”.

Liberala partiet fick 157 av 338 mandat i valet – att jämföra med 184 i valet 2015.

TT-AFP

Trump slopar sanktioner mot Turkiet

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

Turkiet. USA:s president Donald Trump säger att de sanktioner som infördes mot Turkiet den 14 oktober kommer att tas bort, rapporterar Reuters. Han konstaterar också att ”ett mindre antal” IS-fångar har rymt i samband med den turkiska offensiven i Syrien, men flertalet har enligt honom fångats in igen. Trump säger även att ett litet antal USA-soldater kommer att finnas kvar i Syrien.

TT

Nordkoreansk boom för bensinstationer

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

Vad är det som är 112 till antalet i Nordkorea, som syns på satellitbilder och som tyder på en förändring? Före år 2004 fanns det bara elva stycken i hela den isolerade nationen, men sedan sju år råder byggboom på området.

Rätt svar: bensinstationer.

Förr om åren förlitade sig nordkoreaner på tåg, buss, cykel och transport på ett eller

annat lastbilsflak. I huvudstaden Pyongyang dessutom på tunnelbana och spårvagnar.
De fordon som fanns tillhörde fabriker, statliga jordbruk eller enheter inom nomenklaturan. De underhölls och fylldes med bränsle på platsen där de förvarades. Bensinstationer som ser ut som i stora delar av resten av världen var ovanliga. Men sedan Kim Jong-Un, den tredje generationen i familjedynastin, kom till makten för snart åtta år sedan har något hänt med trafiken. En mindre grupp företagare lever ett bekvämt medelklassliv och åker i alla fall i Pyongyang oftare än förr bil. Där rullar en och annan importerad lyxbil, men de flesta fordonen är numera tillverkade i landet.
På väg ut mot flygplatsen syns skyltar med reklam för den senaste modellen av det nordkoreanska märket Pyonghwa, som betyder fred.
Privatägda bilar är fortfarande ovanliga i Nordkorea, men fullt synliga på gatorna i Pyongyang är ändå ett växande antal personbilar, taxibilar och motorcyklar. Mindre köer uppstår vid trafikljus. Och någonstans ska bilarna tankas.
Sedan 2012 har 73 nya bensinstationer byggts och i dag uppgår de till sammanlagt 112 stycken, enligt en analys av satellitbilder som gjorts av nyhetssajten NK News, en portal i Sydkorea specialiserad på nyheter om Nordkorea. De flesta bensinmackarna har byggts i Pyongyang, i näst största staden Hamhung, i Sinuiji på gränsen till Kina och längs med de största vägarna i den västra delen av landet. En stor del av bensinstationerna har bara två eller tre pumpar, men är också utrustade med

byggnader för bilreparationer, enligt NK News.
Däremot ger satellitbilderna ingen möjlighet att avgöra hur många av bensinmackarna som verkligen är i bruk, fastslår nyhetsportalen.
Och osäkerheten är stor när det gäller bedömningar av hur stora mängder råolja och raffinerade produkter som konsumeras i landet.
Enligt FN:s sanktioner får Nordkorea importera maximalt fyra miljoner fat råolja och en halv miljon fat raffinerade oljeprodukter om året. Brott mot sanktionerna misstänks, men hur mycket olja som förs in illegalt i landet är okänt.
Vad byggboomen eventuellt visar är att landet tror sig ha tillräckligt med bensin för att ha nytta av ett ökande antal tankställen för en växande fordonsflotta.
Uppgiften om 112 bensinstationer i det fattiga landet med 25 miljoner invånare kan jämföras med Sveriges 2 790 bensinstationer på drygt tio miljoner invånare. Men hur förhållandet ser ut per fordon är svårt att reda ut.

Torbjörn Petersson
torbjorn.petersson@dn.se

Protestaktion mot Svenska Akademien vid torsdagens möte

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

På torsdagen, när Svenska Akademien sammanträder, äger en protest i solidaritet med organisationen Srebrenicas mödrar rum utanför Börshuset.

Initiativtagarna kallar det en ”performanceaktion”. Deltagarna ska högläsa en bearbetad version av författaren Johannes Anyurus text i Göteborgs-Posten om beslutet att ge Peter Handke Nobelpriset i litteratur.

Aktionen börjar klockan 17.00, samtidigt som Akademien sammanträder. Syftet är enligt initiativtagarna att visa solidaritet med organisationen Srebrenicas mödrar, som i ett brev till Akademien krävt att Nobelpriset som tilldelades Peter Handke ska tas tillbaka.

– Det är en protest mot Svenska Akademien, samtidigt som vi visar att vi har lyssnat på brevet från Srebrenicas mödrar, säger initiativtagaren och dramatikern America Vera-Zavala till DN, sedan hon på tisdagen berättat om aktionen i en opinionstext i GP.

Bland deltagarna i aktionen finns också tonsättaren Dror Feiler, Rashid Musa, tidigare ordförande i Sveriges unga

muslimer, scenografen Ulla Kassius och Enna Gerin, utredare på tankesmedjan Katalys. Enligt Vera-Zavala räknar man med att bli omkring femton personer som deltar.

– Vi som gör det här har alla tagit ställning i debatten som pågår, och anser att det är fel att ge Peter Handke priset. I det här specifika fallet ska man inte skilja mellan verk och person. Samtidigt tycker jag att Johannes Anyurus text var otroligt vacker. För mig var den texten som fångade den känsla jag har, säger America Vera-Zavala.

Hugo Lindkvist
hugo.lindkvist@dn.se

Hur kommer Tulsa att rösta efter Trumps uttalande?

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

Det inträffade nästan samtidigt i veckan. USA:s president Donald Trump likställde senatens utredning om riksrätt med en ”lynchning”. Och HBO:s nya tv-serie ”Watchmen” hade premiär. Serien inleds med fruktansvärda scener – ett återskapande av massakern i den mellanamerikanska staden Tulsa 1921, då

en vit lynchmobb attackerade den svarta stadsdelen Greenwood. Antalet döda har uppskattats i efterhand till mellan 100 och 300. Uppåt tusen skadades och byggnader brändes. Även nationalgardet hjälpte till. Därefter tystades saken i allt väsentligt ner och har inte skrivits in i historieböckerna förrän långt senare. I tv-serien är händelserna grafiskt skildrade och står som en mycket svart ingress till resten av serien, som utspelar sig i vår tids Tulsa. President Trumps uttalande har mottagits med avsky av ättlingar till faktiska lynchningar medan hans anhängare desperat har försökt förklara bort saken. Man frågar sig hur Tulsa kommer att rösta i valet 2020.

Jonas Thente
jonas.thente@dn.se

Det kan klimatrörelsen lära sig av kampen mot slaveriet

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

På kort tid gick slaveriet från att vara en icke-fråga till att avskaffas i hela det brittiska imperiet. Exemplet visar hur en stor samhällstransformation kan fungera – och att det till synes omöjliga trots allt kan lyckas, skriver professor Björn-Ola Linnér.

När FN:s generalsekreterare António Guterres kallade världsledarna till höstens extrainsatta klimattoppmöte i New York bad han dem inte bara komma med konkreta, realistiska planer för att nå nettonollutsläpp till 2050. För att vara effektiva och trovärdigt bidra till de globala målen för hållbar utveckling måste bidragen visa vägen mot en ”fullständig ekonomisk transformation”.
Generalförsamlingens beslut om 2030-agendan och FN:s klimatpanels rapport om hur vi ska kunna begränsa uppvärmningen till 1,5 grader från förindustriella nivåer efterlyste på liknande sätt samhällsgenomgripande, civilisationsvida, transformationer.
För att understryka att långsam, stegvis och begränsad förändring inte förslår för att möta klimatförändringarna, särskilt inte i ljuset av de globala målen, så används transformation för att lyfta fram behovet av icke-linjära systemförändringar av hur samhället är organiserat och hur vi lever våra liv.
Men är det möjligt att styra en sådan radikal samhällsförändring och i så fall hur? Ett sätt på vilket många analytiker och beslutsfattare försöker begripliggöra en sådan samhällstransformation är att använda historiska analogier. För att visa på magnituden i omställningen jämförs klimattransformationen med den neolitiska eller den industriella revolutionen. En tredje är hästskitsliknelsen, det vill säga när storstäderna runt sekelskiftet omvandlades för att bli av med den enorma sanitära utmaningen av ofantliga mängder hästspillning och kadaver från alla hästtransporter. En transformation som ofta felaktigt ensidigt tillskrivs

automobilens intåg, men som snarare löstes av elektrifierad kollektivtransport och sanitetsingenjörer.

En fjärde analogi är slaveriets avskaffande i det brittiska imperiet. Samtidigt som industrialiseringen fick fart under det sena 1700-talet stod den slavbedrivna plantageekonomin på topp i effektivitet, produktivitet och lönsamhet samt gjorde livet bekvämare för de som hade råd med de nya varorna från kolonierna. Slaveri var normaliserat. Även få upplysningstänkare, som krävde frihet, jämlikhet och broderskap, opponerade sig mot slaveriet. Den brittiska kommittén för slaveriets avskaffande bildades i maj 1787 av tolv personer som av många betraktades som hopplöst idealistiska och naiva, i bästa fall. Efter tjugo års kamp avskaffades slavhandeln 1807. 31 år senare, 1838, fick 800 000 män, kvinnor och barn till slut sin frihet. På fem decennier gick slavhandel och slavägande från att vara en icke-fråga i samhällsdebatten till att avskaffas i hela det brittiska imperiet, åtminstone på papperet.

Även om det inte råder konsensus bland historiker om de primära drivkrafterna bakom slavhandelns och slaveriets avskaffande i det brittiska imperiet, så förklarar ekonomiska faktorer inte enskilt hur en sådan etablerad och ekonomiskt lukrativ imperialistisk praktik kunde fasas ut under loppet av ett halvt sekel. Flera faktorer har föreslagits för att förklara varför abolitionismen, rörelsen för att avskaffa slavhandel och slaveri, lyckades i Storbritannien flera årtionden före andra stora slavhållande länder, såsom moraliskt drivna förkämpar, folkliga kampanjer, värderingsförändringar, industriella

innovationer och ekonomiska skiften, geopolitiska förlopp, parlamentarisk reform samt kompensation till förövarna. Ingen faktor tycks ensamt kunna förklara framgången.

Historikern Adam Hochschild kallar februari 1788, för ”brytpunktsmånaden”. Protester spred sig som en löpeld. Debatter, demonstrationer och upprop mobiliserade engagemang i en aldrig tidigare skådad omfattning. I dag ser många den senaste tidens historiskt unika mobilisering av miljontals människor för demonstrationer och skolstrejker för klimatet som en liknande brytpunkt. Abolitionismen utvecklades till en massrörelse som mobiliserade hundratusentals människor över hela Storbritannien. Världen såg sin första stora konsumentbojkott driven framför allt av kvinnor. Minst 300 000 britter slutade köpa slavproducerat socker till sitt te.

Kampanjerna för att avskaffa slaveriet speglar en revolution i värderingar om jämlikhet, rättvisa och vad det innebär att vara människa. I början av 1800-talet hade kraven på frihet för förslavade människor utvecklats till en nästan universell rörelse. Religiösa aktivister, i huvudsak kväkare och anglikaner, var tongivande utifrån insikten om det omoraliska att förslava andra Guds barn. Men med tiden kom rörelsen att omfatta en mångfasetterad allians av kristna grupperingar, hängivna patrioter, tidigare slavar, rebeller i kolonierna, engagerade affärsmän och arbetarklassens agitatorer. Om värderingar, såsom rasstereotyper, underbyggde slaveriet så kunde också förändrade värderingar bidra till att undergräva dess legitimitet. I dag handlar

liknande perspektivförändringar inte bara om människors lika värde, utan även naturens och kommande generationers rättigheter.
Kampen för att avskaffa slaveriet mötte starka motkrafter och kantades av motgångar genom åren. Flera gånger stöp förslagen i parlamentet och krigen mot Napoleons Frankrike kom emellan. Engagerade företrädare och folkligt engagemang var avgörande för att upprätthålla arbetet under år av motgångar. De drevs av starka övertygelser om att det var ett moraliskt imperativ att eliminera slaveriet och den handel som upprätthöll det.
Även om det fortfarande fanns mycket pengar i den slavbaserade plantageekonomin för plantageägare, rederier och investerare i London, blev den relativt mindre viktig för den brittiska ekonomin med den framväxande industriella revolutionen. En ny klass av industrialister och affärsidkare blev allt viktigare för ekonomin och möjliggjorde nya områden för investeringar, nya sätt att förmera kapital.
Ett argument mot att Storbritanniens skulle avskaffa slavhandeln var att Frankrike skulle fylla tomrummet, dominera världens sockermarknad och därmed öka sin relativa konkurrensfördel över Storbritannien. Rädslan för att förlora ekonomiskt relativt andra länder är ett välkänt argument mot att visa internationellt ledarskap för förändring av ohållbara eller omoraliska praktiker. Förkämparna framhöll i stället att avskaffa slaveriet skulle visa att britterna var mer moraliskt framstående än sin stormaktskonkurrent på andra sidan Engelska kanalen. En ny form av

patriotism tog sig uttryck präglad av stolthet över att tillhöra ett mer vidsynt och civiliserat samhälle. I den efterföljande brittiska historieskrivningen lyser också ofta stoltheten att vara internationella föregångare i avskaffandet av slaveriet.
I slutändan var en politisk reform avgörande för de politiska besluten att avskaffa slaveriet. Men även här var förändrade värderingar, ekonomiska skiften och aktivistisk inspiration väsentliga. Oro för att revolutionens spöke skulle sprida sig från Frankrike, en allt mer inflytelserik klass av affärsmän och industriidkare, samt en politisk kampanj som inspirerades av organisationen och drivkraften i abolitionismens reformrörelse mynnade ut i en omfattande reformering av valsystemet 1832. Väljarkåren nästan fördubblades. Antalet parlamentariker med starka ekonomiska band till socker- och slavhandeln nära på halverades som en direkt följd.
När slaveriet till slut avskaffades var en viktig del i uppgörelsen kompensationen till slavägare med 20 miljoner pund i statsobligationer, cirka 40 procent av den nationella budgeten vid den tiden. Detta tillfredsställde plantageägarna, deras borgenärer, liksom andra investerare i London, men upprörde många, som förfärades att ersättning gjordes till slavägarna men inte till slavarna.
Argument som går igen i dagens spänning mellan krav på kompensation till fossilintressen, rättvis omställning och klimaträttvisa.
Slaveriet avskaffande hotade möjligen livsstilen för plantageägare, slavfartygsägare, investerare och vissa affärsmän, men hade liten effekt på

vardagen för de flesta britter. Det kan givetvis ha bidragit till stödet för abolitionismen. Men andra europeiska länder, som inte heller hade inhemskt slaveri tog längre tid att avskaffa både slavhandeln och slaveriet i sina kolonier. Och under de följande femtio åren avskaffades slaveriet i länder där det var mer utbrett, ibland våldsamt, som i USA och andra gånger mer fredligt, som i Jamaica. Storbritanniens exempel förblev en viktig inspirationskälla för många reformister i dessa länder. Historiska analogier är meningsskapande resurser för att reflektera över vår egen samtid och framtid. Men historien upprepar sig inte, även om den ofta rimmar, efter vad Mark Twain lär ha sagt. Vårt fossilenergi- och resursberoende utgör en helt annan utmaning. Men slaveriexemplet påminner både om hur en rad faktorer kan samverka i en samhällstransformation och om hur det till synes omöjliga efter en kort period trots allt kan lyckas.

Efter 1838 förblev förhållandena svåra för de forna slavarna i de brittiska kolonierna, till besvikelse för såväl de befriade slavarna som reformrörelsen. Rasifierade sociala strukturer bestod och många av de tidigare slavarna hamnade i ett slags kontrakterad livegenskap.

I såväl öppen som förtäckt form har slaveriet förblivit i världen. De globala målen från 2015 har som mål att avskaffa dagens former av slaveri. Det påminner om att våra försök att styra en transformation mot hållbar utveckling kräver inte bara ödmjukhet och anpassningsförmåga utan också en insikt om att även om en transformation genomförs, så är strävan för

medmänsklighet och civilisationer i harmoni med naturen oavlåtlig.

Björn-Ola Linnér

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

Björn-Ola Linnér är professor vid Linköpings universitet. Tillsammans med Victoria Wibeck har han skrivit boken ”Sustainability transformations: Agents and drivers across societies”.

Livet i Norden skildras i ny bok

TORSDAG 24 OKTOBER 2019

27 miljoner människor. Fem tidszoner. Från Grönland i väster till Karelen i öster. Nu skildras den nordiska vardagen i bildboken ”Livet i Norden”.

Med hjälp av närmare tusen fotografer från hela Norden har förläggaren och fotografen Jeppe Wikström – tillsammans med Lars Dareberg, tidigare bildchef på Sydsvenska Dagbladet – porträtterat människors liv, både i stort och smått. Under en vecka i maj togs tiotusentals bilder av den nordiska vardagen. En

internationell jury har kokat ned materialet till 220 bilder tagna av 120 olika fotografer. Tre av dessa är DN:s fotografer Paul Hansen, Jonas Lindkvist och Lars Lindqvist. Bilderna presenteras nu i boken ”Livet i Norden”.

– Min känsla är att det är fler svenskar som har varit i Thailand än i Norge. Vi har ett väldigt fokus på länder långt bort, men det är spännande att också kunna upptäcka våra grannländer, säger Jeppe Wikström.

Jeppe Wikström menar att projektet är en motvikt mot massmediernas fokus där hårda nyheter, katastrofer, brott och kändisar dominerar.

– Det här är en annan typ av berättelse som både visar människors vardagsslit och vardagslycka. Det är viktigt att lyfta fram dokumentärfotografi som inte bara handlar om nöje, sport och ond bråd död.

– Jag tror det är fascinerande att se sig själv genom andra. Boken är generationsöverskridande. Min 19-årige son blev helt uppslukad av bilderna, och jag vet andra betydligt äldre som tycker det är precis lika intressant.

Jeppe Wikström hoppas att boken kan bli en tidskapsel som visar hur det är att leva i Norden.

– Det här är ett meddelande till samtiden och till framtiden. Det finns ingen objektiv skildring, men är det så många fotografer som deltagit så bildas en bättre helhetsbild än om det bara är en fotograf.

Vad är speciellt med Norden?

– Vår närhet till naturen. De allra flesta i Norden bor i en stad, men det finns alltid en relation till just naturen. Vi söker oss ofta dit för att hämta kraft. Boken handlar om människor, men landskapen är alltid närvarande.

Den 24 oktober öppnar också en utställning på Fotografiska i Stockholm där ett femtiotal av bilderna visas upp.
Nichlas Alsing Pettersson

Ledare: Trumps anfall är sämsta möjliga försvar

FREDAG 25 OKTOBER 2019

Vittnesförhöret i kongressens säkerhetssal skulle just börja när två dussin republikanska ledamöter stormade lokalen. Först efter flera timmars tumult kunde ordningen återställas. Orosstiftarna protesterade mot representanthusets ”hemliga” utredning inför en eventuell riksrätt mot Donald

Trump. Särskilt hemligt är det förstås inte eftersom mängder av republikaner sitter i de utskott som sköter saken. Korrupt, som presidenten hävdar, är förfarandet inte heller utan vad författning och praxis föreskriver.

Däremot är det hårda dagar för Trumpfansen i partiet, och kalabaliken i säkerhetssalen kan härledas till deras frustration. Dels beror det på de graverande fakta som strömmar fram, dels på presidentens hysteriska reaktioner.

I tisdags utfrågades William Taylor, USA:s toppdiplomat i Ukraina, i Capitolium. Han levererade mängder av detaljer från möten, telefonsamtal och sms om hur Trump ställt direkta villkor för det amerikanska militära bistånd som kongressen beslutat om.

Utred Joe Biden och hans familj för korruption – annars blir det inga pengar.

Biden är händelsevis en ledande demokratisk utmanare i valet 2020.

Trump krävde dessutom undersökning av en omhuldad konspirationsteori om att det var ukrainare och inte ryssar som lade sig i 2016 års USA-val.

Andra vittnen har gett fler pusselbitar, men Taylors var en vattendelare. Vita huset har försökt stoppa alla inom administrationen från att samarbeta med riksrättsutredningen.

Taylor insåg sedermera att presidenten i månader drivit en parallell Ukrainapolitik genom sin privata advokat Rudy Giuliani. Den officiella linjen var att bistå landet i det pågående kriget mot Ryssland som krävt över 13 000 liv. Syftet med den dolda var att sätta dit Trumps politiska motståndare i USA.

I grunden är det samma uppgifter som kom från en visselblåsare för en månad

sedan. Oturligt nog för presidenten råkade hans egen tillförordnade stabschef Mick Mulvaney bekräfta dem på en presskonferens. Hans senare försök att påstå att han inte alls sagt vad han faktiskt sagt var stor tragikomik.
Trumplägrets försvar har varierat. Det var ingen bytesaffär, fast om det var det gör alla länder sådant. Maktmissbruk är inget brott, säger hans förre justitieminister. Trump själv tycker att presidenter, åtminstone han själv, får göra som de vill. Utbrotten blir alltmer rasande, han formligen sprutar ur sig vildsinta tweetar om folkfiender, statskupp och lynchning. Vita huset brännmärkte Taylor, med 50 år som officer och diplomat bakom sig, som del av en smutskastningskampanj från yttervänstern och ”radikala icke-valda byråkrater”.

Från alla håll har Trump fördömts för sin reträtt från Syrien och sveket mot USA:s kurdiska allierade. Ryssland, Iran, diktatorn al-Assad och terrorrörelsen IS är vinnarna. Ett allvarligt misstag, anser exempelvis senatens republikanske majoritetsledare Mitch McConnell.
Men Mellanöstern handlar om in-kompetens. Ukrainaskandalen är något annat. Vid det här laget är det löjligt att förneka att Trump använt sitt ämbete för att utpressa främmande makt, i akt och mening att tillskansa sig själv inrikespolitiska fördelar.
Det går fortfarande att ifrågasätta om riksrätt är den klokaste strategin mot Trump och om en tillräcklig majoritet kan nås i senaten för att avsätta honom. Processen är politisk snarare än juridisk. Att den är legitim kan dock inte längre betvivlas. Stormningen av kongressen var

ett genomskinligt försök att dölja denna obehagliga sanning.
DN 25/10 2019

Argentinas presidentval på söndag kan bli dramatiskt – också för Sverige

FREDAG 25 OKTOBER 2019

Vinner peronistpartiet makten faller kanske frihandelsavtalet mellan Mercosur och EU. Det skulle skada både Argentina och Europa.

I dessa de dåliga nyheternas höst finns några ljusglimtar. En av dem är handelsavtalet mellan EU och dess sydamerikanska motsvarighet Mercosur, som nyss förhandlades färdigt efter decennier av avbrott. De 32 berörda regeringarna måste nu ratificera det, ingen enkel sak. Lyckas de så upprättas den största gemensamma marknaden någonsin, med nära 800 miljoner människor. Med tanke på att Donald Trump dragit USA ur Stillahavsländernas handelsunion och nedgraderat Nafta, så skulle ett latino-europeiskt ramverk få desto högre specifik vikt och potential. Sverige och dess exportindustrier skulle sannolikt bli en av de stora vinnarna, liksom Europas matkonsumenter. Om avtalet träder i kraft kan europeiska företag lägga bud i offentliga upphandlingar i Brasilien, Argentina, Uruguay och Paraguay, länder med gapande och växande behov av ny och upprustad infrastruktur. Avtalet är inte ett komplett frihandelsavtal – Irlands och Frankrikes bönder och många andra parter i målet har satt gränser för utopin – utan en radikal men gradvis sänkning av tullarna.

Två hot har seglat upp mot denna förnuftiga vision, det ena i Buenos Aires, det andra i Paris. Argentinas protektionistiska peronistparti har goda utsikter att återta makten på söndag. Partiet har lovat sina väljare att inte aktivera avtalet med EU, men landets behov av utländska pengar är desperat och det kan inte räkna med mer om det slår igen dörren till EU. Valets favorit, Alberto Fernández, inser att Argentina måste exportera sig ur krisen, men han går till val i förbund med peronistpartiets

handelsfientliga falang, ledd av förra presidenten Cristina Fernández de Kirchner.
Samtidigt hotar Frankrikes president Emmanuel Macron att skjuta avtalet i sank om Brasiliens president Jair Bolsonaro drar sig ur 2015 års Parisavtal. Det är opsykologiskt gjort, eftersom Bolsonaro helst gör sådant man varnat honom för att göra. Lula da Silva, arbetarledaren vars parti PT styrde Brasilien 2002–2016, delade inte peronisternas handelsfientlighet. Men han skyggade ändå för att binda sig till Europa i en regelrätt handelsunion. Alla Brasiliens ledare, höger som vänster, betraktar landets väldiga industrisektor med patriotisk vördnad.
Men när Lulas efterträdare och partikamrat Dilma Rousseff avsattes av kongressen 2016 ersattes hon av den frihandelsvänlige Michel Temer, som gav grönt ljus för att förhandla vidare. Detta var strax efter att Mauricio Macris liberaler hade kommit till makten i Argentina, och efter tre års intensiva förhandlingar ligger avtalet nu färdigt.
Det är sant att Bolsonaro skadat sitt lands miljömyndigheter. Hans miljöminister är en oduglig narr. Men han har flera rimliga och verklighetssinnade politiker i sin regering, och de arbetar frenetiskt för att reparera skadorna. Macron, som urskilt Amazonas öde som en potent ungdomsfråga bland franska väljare, har i sin iver överdrivit Bolsonaros skuld. Det var inte han som satte i gång accelerationen av skogsbränderna, utan socialisterna 2011 då de lättade på reglementet. De största bränderna rasade 2014 – utan internationella protester och bojkotthot.

Avtalet kan klara sig utan Argentina, men inte utan Brasilien. Problemet är att Argentina är Brasiliens största marknad. Det är inte säkert att Brasilien, i valet mellan EU och Argentina, väljer EU.
Varför är peronister så rädda för frihandel? Dels därför att de vill ha så stor politisk kontroll över ekonomin som möjligt – så att företagare är beroende av tullskydd och därmed av politikerna. Dels därför att peronismen bygger på subvention av konsumtionen – energi, transport, mat. För att betala kalaset måste peronisterna beskatta exporten – vilket de inte kan göra om tullarna styrs av internationella avtal.
Brasilien har valt en helt annan modell för fattigdomsbekämpning, med extra bidrag till familjer som vaccinerar sina barn och sätter dem i skola i stället för att tigga.
Därför skrämmer världshandel inte Brasiliens socialister som den skrämmer Argentinas peronister. För att uttrycka det med läroboken: Peronister tror fortfarande på den så kallade ”beroendeteorin”, den som slog fast att rika industriländer har ett inbyggt övertag i handeln med fattiga råvaruexportörer.
Teorin, som skapades av en argentinsk högerman på 1930-talet, blev så småningom en grundbult i 1968-vänsterns tredjevärldsanalys – ibland reducerad till slagord om ”utsugning”. Beroendeteorins enorma makt över tanke och världsbild hos latinamerikanska intellektuella och politiker är svår att levandegöra för européer. Att handel var en ond kraft var länge ett utbrett axiom. Chilenska viner smugglades i hemlighet med mulåsnor över Anderna till Bolivia in på 1990-talet.
Flera Nobelpristagare, Bertil Ohlin, Paul Krugman och framför allt den geniale

William Arthur Lewis, har visat att öppen handel i längden gynnar alla – tyvärr ibland bara efter plågsamma reformer.
Brasilien är kardinalexemplet på att råvaruexport ofta är en klok väg mot industrialisering och oberoende.
Avtalet med EU är ett historiskt tillfälle för Mercosurs övriga stater att gå samma väg och förverkliga sin outnyttjade potential, gradvis och utan konvulsioner.
Nathan Shachar är DN:s korrespondent i Jerusalem, författare och fristående kolumnist på ledarsidan.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

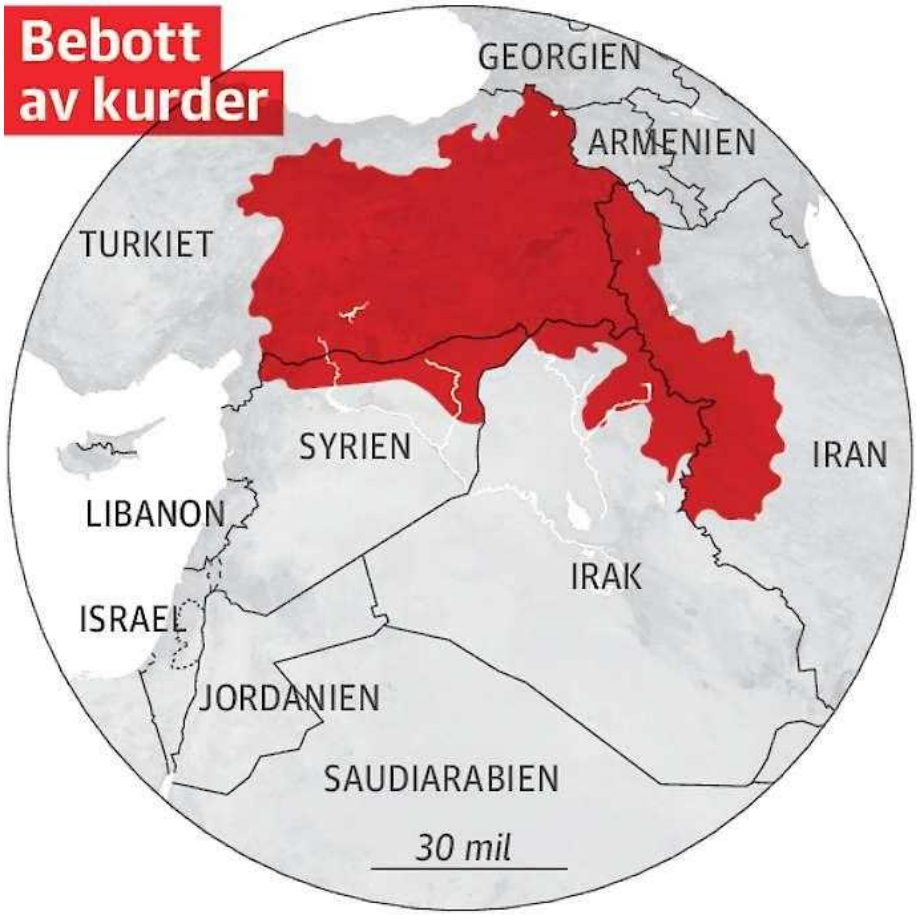

Kurdernas öde en lång rad av katastrofer och svek

FREDAG 25 OKTOBER 2019

Kurdernas historia under de senaste hundra åren är en lång katalog av katastrofer och övergrepp. De står oftast ensamma i en värld där alla deras plågoandar samarbetar emot dem, också när dessa inbördes strider om allt annat.

DN:s Nathan Shachar skildrar kurdernas öde, där det senaste kapitlet handlar om att en gång för alla torpedera deras dröm om ett sammanhängande kurdiskt landområde.

Det märkligaste med kurderna är inte de, utan vi. Vi erkänner nästan alla folks rätt till självbestämmande. Men inte deras. De är ett sensationellt undantag. Skälet till särbehandlingen av kurderna är självklart men inte särskilt hedersamt: Vi vill inte och kan inte utmana de fyra stater som skulle krympa om kurderna blev fria: Turkiet, Irak, Syrien och Iran.

Ofta har allt tal om kurdisk separation eller självstyre varit livsfarligt i dessa länder. I Syrien har många av dem nekats medborgarskap och i Turkiet var deras språk, liksom blotta ordet ”kurd”, länge förbjudet.

Kurdernas öde de senaste hundra åren är en lång katalog av katastrofer och

övergrepp, med kulmen under den irakiske diktatorn Saddam Husseins giftgasattacker och massfördrivningar på 1970- och 1980-talen. Oftast, när kurder blir nyheter, så är det svek, blod och vårt dåliga samvete som skapat rubrikerna. Men de senaste åren har de spelat en annan roll i vår nyhetsförmedling. I stället för deras nödrop till oss var det de som kom till vår undsättning. Mellanöstern och västvärlden ställdes inför en stor och akut huvudvärk när terrorsekten IS bredde ut sitt skräckvälde över allt större ytor i Syrien och Irak.

Att flytta på IS-jihadister som hellre dör än kapitulerar kräver en hel del personal – och personal med jämförbar offervilja. Tio tusen kurder, kanske fler, föll under befrielsekriget mot IS.

Utan dem hade det inte gått. Under den bittra striden våren 2015 om staden Kobane, som intogs hus för hus, spelade kurderna en tv-bevakad hjälteroll. Att många av soldaterna som stupade var kvinnor minskade förstås inte västvärldens förtjusning.

Kurderna, och andra med dem, fick intrycket att här hade ingåtts ett förbund, till nytta och trygghet för bägge parter. USA tränade kurderna i YPG-milisen och höll sin hand över dem. President Barack Obama, som avstått från att reagera efter den syriska regimens nervgasattacker i Damaskus 2013, snyggade därmed upp sitt facit en smula.

Kurderna stred för sina hem och för att hämnas IS illdåd mot sina anhöriga. Folk slåss alltid bäst på de villkoren. Men de slogs för något mer: för att lösgöra sig från den tyranniska syriska centralstaten, nu på knä efter flera år av inbördeskrig. De områden de syriska kurderna tog över från

IS återgick inte till klanen al-Assads regim, utan blev till en kurdisk de facto-stat, Rojava. Därmed fanns det två sådana kurdiska nästan-stater; en i Syrien och en i norra Irak.
När turkiska försvarsplanerare och höger-nationalister började begripa vad som höll på att ske i nordöstra Syrien greps de av ångest, för också på deras sida av gränsen rörde sig saker och ting mot kurdiskt självstyre. Sedan flera år förhandlade Turkiets starke man, dåvarande premiärministern Recep Tayyip Erdogan, med den terrorstämplade kurdiska kommunistgerillan PKK, och med dess ledare, Abdullah Öcalan, sedan 1999 i turkisk fångenskap på ön Imrali i Marmarasjön.
I april 2013 gjorde Öcalan ett dramatiskt utspel: inom några dagar skulle alla PKK:s väpnade styrkor lämna Turkiet.

Hur tordes Erdogan bryta mot den turkiska republikens första bud: ”Du skall aldrig erkänna några etniska minoriteter!” Svaret är: Någon eller Några, långt inne i det som turkarna kallar ”den djupa staten”, hade givit honom klartecken till att förhandla med PKK.
Men andra, lika mäktiga krafter, var bestörta över detta, i synnerhet Erdogans allierade i Gülen-sekten, som behärskade stora delar av statsapparaten. Redan 2012 började gülenisterna agera allt djärvare för att sabotera fredsprocessen.
Den första mars 2015 vaknade turkar och kurder upp till en nyhet som fick dem att nypa sig i armen: Efter decennier av terror, förtryck, hat och etnisk rensning hade staten och PKK enats om riktlinjer för fred och för självstyre i provinser med kurdisk majoritet.

Men mycket snart efter detta historiska genombrott hände något: Erdogan tog avstånd från sin egen bedrift. Någon hade låtit honom förstå att hans eftergifter till PKK inte skulle tolereras.
Motståndet mot fredsprocessen var dels det gamla och ingrodda mot alla eftergifter till kurderna. Men det som nu fick Erdogans beskyddare i säkerhetsetablissemanget att backa var den hastigt framväxande kurdiska ”staten” i Rojava.
Att ge de turkiska kurderna autonomi med klanen al-Assad i full kontroll på andra sidan gränsen var en sak. Att göra det med en kurdisk de facto-stat inpå knutarna var en annan. Den syrisk-kurdiska ledningen i Rojava står mycket nära PKK. Flera av stammarna i norra Syrien kom dit på 1920- och 30-talen på flykt undan turkiska styrkor.
Kurdiskt självstyre på bägge sidor om gränsen var första steget mot den turkiska nationalismens skräckscenario: Ett stor-Kurdistan tvärs över alla nationsgränser.
I juni 2015, några veckor efter att Erdogan tvingats överge sitt fredsprojekt, miste han sin parlamentsmajoritet och tvingades alliera sig med högernationalistiska MHP, ett parti med reflexbetonade och maniska åsikter om kurder. En månad senare öppnade Turkiet omfattande polisoperationer i kurdiska områden. PKK bröt vapenvilan och ett regelrätt krig bröt ut – ett krig som skulle lägga många kurdiska samhällen utmed gränsen i ruiner.
Det som händer nu i nordöstra Syrien är en fortsättning på samma krig. Kurderna på den syriska sidan har inte angripit Turkiet, de har haft utmärkta skäl att låta bli. Talet från Ankara om invasionen som

självförsvar mot terrorister saknar grund. Syftet är ett annat: att staka ut terrängen kring gränsen så att fantasierna om en sammanhängande kurdisk enhet torpederas en gång för alla.

Frågorna om vilka kurderna är, var de kommer från och hur de hamnade i rollen som Mellanösterns kroniska offer är krångliga och svårlösta. Att deras viktigaste språk, kurmanji, sorani och zaza, är släkt med persiskan är ett faktum (de kurdiska judarnas modersmål är arameiska).

Många vill i kurderna se forntidens meder, det med Persien allierade folk som figurerar i flera av Bibelns spådomar. Judarna i den babyloniska fångenskapen drömmer om att ”meder och perser” skall störta det mäktiga Babylon – vilket också skedde år 539 före Kristus.

De som räknar sig till kurderna är en brokig skara, religiöst och etniskt. De flesta kurder är sunnimuslimer, fast med en annan shariatradition än turkiska sunniter. Många kurder, som den turkiske oppositionsledaren Kemal Kilicdaroglu, är aleviter (en riktning som utvecklats ur shia-islam); ett fåtal är shiiter, kristna, judar och zoroastrier (den urtida persiska tron). Yazidierna, vars lidandehistoria överträffar kurdernas, talar kurdiska och är enligt många en spillra av urkurderna som de var innan de antog främmande religioner.

Ironiskt nog är arabernas störste hjälte, den egyptiske härföraren Salah al-Din al-Ayubi – ”Saladdin” i europeiska källor – kurd. (Detta var litet besvärande för Saddam Hussein, som dels mördade fler kurder än någon annan, dels ville jämföra

sig med Saladdin. De bägge föddes i samma stad, Tikrit.)
På en sluttande äng några kilometer väster om den israeliska staden Tiberias skrev Saladdin världshistoria en het sommardag 1187. Han besegrade korsfararna och satte punkt för deras korta välde över Palestina. Han var redan då en historisk figur av stora mått – sexton år tidigare hade han satt punkt för shiaislams långa välde över Egypten och gjort Kairo till sunniislams centrum.
För en vecka sedan, då de syriska kurderna vädjade till Ryssland att gå emellan och skydda dem mot turkarna, så var det inte första gången. Under Rysslands expansion in i islams länder under 1700- och 1800-talen kom ryska lärde i kontakt med kurderna, som ofta användes av osmanerna som ”markgrevar”, alltså för att patrullera och hålla gränser.
Under de många rysk-turkiska krigen flydde tiotusentals kurder till ryska områden, där de lever än i dag. Förhören med kurdiska fångar blev fröet till ett mer professionellt studium, och från slutet av 1800-talet och för lång tid framåt var S:t Petersburg erkänt som världscentrum för kurdiska studier.
Under den stora geopolitiska huggsexa som följde på det osmanska väldets upplösning efter första världskriget fanns kurderna med vid bordet. När segermakterna styckade upp det osmanska väldet i Sèvres 1920 dekreterades en autonom kurdisk region öster om floden Eufrat (just i de trakter där turkiska styrkor nu avancerar).
Osmanerna godtog detta och kurderna anmodades återkomma om ett halvår med bevis för att de flesta kurder verkligen ville styra sig själva. Det hela drog ut på tiden,

stormakterna mönstrade av sina soldater och kunde inte längre diktera villkor för Turkiets nye ledare Mustafa Kemal (Atatürk), som chockat Paris och London med sina förkrossande segrar över grekerna.

Lausanne-fördraget 1923 sopade undan avtalen från Sèvres och kurderna hamnade för gott under främmande styren, alla mer eller mindre våldsamma och intoleranta.

Den kurdiska historien har många sympatiska ljuspunkter, men som de flesta av regionens grupper har de sina skelett i garderoben. Under massmorden och fördrivningarna av armenier 1915–17 spelade kurdiska styrkor och grupper en viktig roll. Eftersom kurder och armenier befolkade samma områden kunde fördrivningens planerare fresta kurder med armeniska ägor och tillgångar som skulle bli lediga. På senare år har kurdiska politiker börjat tala öppet om detta. Den förre borgmästaren i Diyarbakir, Abdullah Demirbas, numera fängslad, sade nyligen:

– Många kurder skäms över detta. Jag skäms. Jag reser mycket och varje gång jag träffar armenier berättar jag hur ledsen jag är över detta. Det stämmer att kurderna utnyttjades av staten, men de skulle ha vägrat att låta sig utnyttjas.

Kurderna har blivit, med det bibliska uttrycket, ”ett folk som vandrar allena” – i en värld där deras plågoandar alltid samarbetar, också när de inbördes strider om allt annat. Ett typiskt exempel på det var när dödsfienderna Saddam Hussein och shahen av Persien slöt fred 1975 för att kunna gå lös var och en på ”sina” kurder.

Men kurderna är för många för att bortse från, det fick vi ett dramatiskt exempel på tidigare i år, när deras väljare i Istanbul – världens största kurdiska stad – satte

punkt för den turkiska regimens långa maktmonopol där. Det som hände i Istanbul kan hända i nästa presidentval, om kurderna avstår från att utse en egen kandidat – en mardröm för turkiska extremnationalister.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Fakta. Kurdiska partier och militära grupper

PKK. ”Det kurdiska arbetarpartiet”, grundades 1978 som ett kommunistiskt parti av Abdullah Öcalan. Organisationen är turkisk-kurdisk men verkade länge från Syrien. 1984 inledde PKK sin väpnade kamp mot Turkiet, som ledde till ett långt krig och hundratusentals kurdiska flyktingar kring västra Turkiets storstäder. 1999 fängslades Öcalan. 2009–2015 förhandlade han om fred med president Tayyip Erdogan. PKK är terrorstämplat av bland annat Turkiet, USA och EU.
PYD. ”Det demokratiska unionspartiet” är en syrisk rörelse med nära ideologiska band till PKK. På senare år har PYD styrt ”Rojava”, den kurddominerade de facto-staten i norra Syrien. PYD:s program förkastar all nationalism, inklusive kurdisk.
YPG. ”Folkets skyddsenheter” är PYD:s militära gren, under flera år USA:s allierade under kampen mot IS. I styrkorna finns kurder, araber och assyrier.
Peshmerga – ett samlingsnamn för väpnade kurdiska styrkor i Irak.

Fakta. 28 miljoner kurder lever i Mellanöstern

Uppskattningarna av antalet kurder är ett infekterat ämne, där kurdernas egna siffror genomgående är högre än regeringarnas i de länder där de bor.
USA:s underrättelsetjänst CIA beräknar i sin senaste årsrapport det sammanlagda antalet kurder i deras ursprungsregioner till ungefär 28 miljoner, fördelade på följande vis:
Turkiet: drygt 12 miljoner
Iran: 6 miljoner
Irak: knappt 6 miljoner
Syrien: knappt 2 miljoner.

Libanon, Ryssland, Azerbajdzjan och Armenien har sedan länge kurdiska befolkningar på tiotusentals personer. Hundrafemtio tusen kurdiska judar utvandrade till Palestina och Israel mellan 1920 och 1950.
Uppgifter om antalet till Europa invandrade kurder är ungefärliga och omtvistade. Kring en miljon kurder anses leva i Tyskland, knappt etthundrafemtio tusen i Frankrike och knappt hundra tusen i Sverige.

Turkiets offensiv mot kurderna i Syrien

7 oktober
USA meddelar att landet kommer att flytta amerikanska soldater från gränsområdet mot Turkiet i nordöstra Syrien.
9 oktober
Turkiet inleder en offensiv i nordöstra Syrien.
10 oktober
President Erdogan hotar att släppa lös en flyktingström om EU kritiserar Turkiet för offensiven i Syrien.
11 oktober
FN rapporterar att runt 100 000 människor flytt undan den turkiska militäroffensiven i nordöstra Syrien.
13 oktober
Omkring 750 personer som misstänks ha kopplingar till terrorsekten IS flyr ur SDF-kontrollerade fånglägер.
14 oktober
USA inför ekonomiska sanktioner mot Turkiet.
16 oktober
Demokrater och republikaner i USA:s kongress går samman i ett fördömande av president Donald Trumps beslut om att dra tillbaka amerikansk militär från Syrien.
17 oktober
USA:s vicepresident Mike Pence meddelar efter ett möte med Erdogan att Turkiet gått med på ett fem dagar långt eldupphör. Oppositionella Syriska människorättsobservatoriet (SOHR) uppger att över 300 000 personer har flytt från området sedan Turkiet inledde sin offensiv.
22 oktober
Ryssland och Turkiet kommer överens om att syriska och ryska styrkor ska bevaka de gränsområden som den turkiska militären inte redan kontrollerar. De ska också se till så att den

kurdiska YPG-milisen drar sig undan från den buffertzon som Turkiet vill upprätta utmed gränsen.
23 oktober
USA drar tillbaka sina sanktioner mot Turkiet

Kaczynski tappade maktmonopo-let – nu vill han ompröva valresultatet

FREDAG 25 OKTOBER 2019

Analys

Polens regerande parti Lag och rättvisa, PIS, gick framåt i parlamentsvalet och behöll majoriteten

i underhuset. Men i senaten förlorade PIS sitt maktmonopol. Partiet har nu begärt att rösterna räknas om i sex valkretsar där resultatet var mycket jämnt.

Warszawa.

För snart två veckor sedan kunde Jaroslaw Kaczynski fira att hans högerpopulistiska parti hade ökat sin andel i väljarkåren från 37,5 procent till 43,5 procent. Den egna majoriteten i sejmen, parlamentets underhus, var säkrad i fyra år till.

Men Kaczynski hade flera skäl till att ändå inte vara nöjd. Interna opinionsmätningar hade pekat på en seger på över 50 procent. Det skulle kunna ha gett PIS en så kallad ”konstitutionell majoritet” (två tredjedelar av mandaten), som är tillräckligt för en författningsändring. Men allvarligast var att PIS tappade majoriteten i senaten. PIS fick 48 av 100 mandat, medan - oppositionen - Medborgarkoalitionen (KO), Vänstern och bondepartiet PSL – med hjälp av tre oberoende senatorer har en knapp majoritet på 51 mandat.

Omedelbart efter valdagen försökte PIS värva några av de oppositionella senatorerna till sin sida. En av dem, Tomasz Grodzki, lockade man med en ministerpost, men han tackade nej.

Det är därför regeringspartiet nu ifrågasätter resultatet i sex valkretsar. Även oppositionen har anmält val; KO i tre valkretsar, PSL, i en. Lagen ger rätt att begära en omräkning hos Högsta domstolen, men det krävs att den klagande anger något skäl till det. Det har PIS inte gjort, utan hänvisar till den jämna valutgången i dessa distrikt.

PIS har alltså inte pekat på några fel i sina anmälningar, utan anger som motiv att

segermarginalen i de aktuella valkretsarna var mindre än antalet ogiltiga röster. Oppositionen har däremot motiverat sin klagan med konkreta brott mot vallagen. Den avgörande skillnaden mellan regeringspartiets och oppositionens överklaganden är att ett ändrat resultat i minst två valkretsar ger PIS kontroll över senaten, medan utslag till oppositionens fördel inte ändrar majoriteten.
Oppositionen litar inte på att en sådan process kommer att blir rättvis. En eventuell omräkning ska övervakas av Högsta kontrollkammaren, ett nytt organ vid Högsta domstolen som PIS har inrättat och bemannat med politiskt lojala ledamöter. Ordförande är Joanna Lemańska, en nära vän till president Andrzej Duda.

Medborgaralliansens ledare Grzegorz Schetyna kallar PIS agerande för en skandal:
– Detta visar att PIS inte accepterar väljarnas dom och hur det kommer att bli framöver när PIS inte vinner ett val. Det är tydligt att demokratin är hotad.
Robert Biedron, en av vänsterledarna, twittrade: ”Nu kan vi se om det var därför PIS drev igenom förändringarna av Högsta domstolen.”

Michael Winiarski

Franco får ny viloplats

FREDAG 25 OKTOBER 2019

En gravöppning, en helikopterfärd och en ny jordfästning. Francisco Francos kvarlevor vilar inte längre i det mausoleum han lät uppföra till sin egen regims ära.

Dörrarna till De stupades dal var stängda när graven öppnades. Därefter bar åtta släktingar till Francisco Franco ut hans kista från mausoleet där diktatorns kvarlevor vilat i över fyra decennier för vidare transport till en mer anonym gravplats utanför Madrid.

Dagen representerar en seger för det socialdemokratiska regeringspartiet PSOE som vill göra om mausoleet, dit fascister och falangister årligen vallfärdar på Francos dödsdag, till ett informationscentrum om landets blodiga inbördeskrig. Vice premiärministern Carmen Calvo menar att flytten ska ge diktaturens offer ro och talar om ett viktigt symbolvärde.

Francos anhöriga och anhängare har i stället försökt, men misslyckats, att stoppa omlokaliseringen.

TT Reuters

Alla 39 som dog i lastbilen var kinesiska medborgare

FREDAG 25 OKTOBER 2019

Samtliga 39 människor som hittades döda i en lastbil i England var kinesiska medborgare. De hade sannolikt frusit ihjäl i den kylcontainer de färdades i. Flera länder är inblandade i den omfattande utredningen.

Den mordutredning som dragits i gång sedan 39 migranter hittats döda i en lastbilscontainer i östra England är den största i landet sedan bombdåden i London den 7 juli 2005.

De 31 männen och åtta kvinnorna frös av allt att döma ihjäl, visar utredningen. Containern var avsedd för frysvaror. I sådana utrymmen kan temperaturen vara så låg som 25 minusgrader.

Lastbilen har flyttats till en avspärrad plats en bit från själva fyndplatsen.

– Så att offrens värdighet kan bevaras under hanteringen av kropparna, säger Essexpolisens talesperson Pippa Mills.

Samtliga döda var kinesiska medborgare, uppgav polisen på torsdagen. Enligt statliga kinesiska medier arbetar Peking med att bekräfta uppgiften. Kinas ambassad i London står i nära kontakt med brittisk polis, heter det i ett uttalande. Identifieringen kommer sannolikt att ta lång tid.

En liknande tragedi inträffade för 19 år sedan, då 58 kinesiska migranter hittades döda i en lastbil i Dover.
De första bitarna i det komplicerade pussel som polisen nu lägger har fallit på plats. Man vet att själva dragbilen till långtradaren kördes från Nordirland via irländska Dublin och en bilfärja till Holyhead i Wales, dit den anlände i lördags.
Den 25-årige förare som gripits misstänkt för mord är nordirländare. Fram till för ett år sedan arbetade han för ett internationellt speditionsföretag men har det senaste året varit sin egen.
Nordirländsk polis gjorde på torsdagsmorgonen razzior på tre adresser i Armagh som har koppling till föraren.
Från Holyhead körde 25-åringen fordonet till Purfleet vid Themsen ett par mil öster om London, där containern hämtades upp klockan 01.05 natten till onsdagen.
Klockan 01.40 hittades de 39 kropparna av räddningspersonal. Containern stod då i ett industriområde i Grays inte långt från Purfleets färjeterminal. Det är inte känt vem som larmade polisen till platsen.
Containern hade anlänt till hamnen i Zeebrugge i Belgien klockan 14.30 i tisdags, skeppats i väg därifrån två timmar senare och anlänt till Purfleet klockan 00.30 natten till onsdagen.
Var den kom ifrån dessförinnan och huruvida migranterna befann sig i den innan den kom till Zeebrugge är okänt. Den belgiska riksåklagaren har inlett en undersökning.
Lastbilen registrerades i Varna i Bulgarien för två år sedan av ett företag som ägs av en irländsk medborgare. Sedan dess ska den inte ha varit i landet, enligt den

bulgariska premiärministern Bojko Borissov.
Enligt brittiska National Crime Agency, som arbetar mot organiserad och ekonomisk brottslighet, har antalet människor som smugglas till landet i containrar och lastbilar ökat under det senaste året. Myndigheten har varnat för en ”ökad användning av högriskmetoder vid hemliga inresor”.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se
Anders Bolling
anders.bolling@dn.se

Kända svenskar mitt i striden om stranden

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Ett svenskt byggprojekt i Brasilien – finansierat av bland andra Tomas Ledin och Björn Ulvaeus – har råkat i blåsväder. Lokalbefolkningen anklagar de svenska investerarna för att ha tagit över turistortens mest älskade strand. Itacaré.

Mitt på söndagsförmiddagen vibrerar ett protesttåg genom den stenlagda gågatan i den brasilianska surfarstaden Itacaré. Någon bankar på sambatrummor, andra skakar takten med maracas. På en balkong har en familj hängt ut ett plakat där det står ”Itacaré åt folket”. Protesttåget – med ett hundratal personer – sköljer ned mot stranden Praia do Resende där kokospalmerna böjer sig för vinden.

Demonstranterna klistrar upp sina plakat på ett byggplank som det svenska bolaget Svea placerat på stranden för att dölja sin senaste investering – en strandrestaurang mitt på gräsmattan där lokalbefolkningen brukar hålla picknick, spela fotboll och slappa efter badet. På plakaten står ”Ingen mer kolonialism”, ”Stoppa bygget” och ”Rädda Resende”.

Fler badgäster ansluter till protesten och vrålar:

– Ut med Svea! Ut med Svea! Ut med Svea!

För att hindra att byggarbetsplatsen invaderas av arga badgäster beordras en polisstyrka till platsen.
– När vi behöver polisen är de aldrig tillgängliga. Men nu helt plötsligt – på en söndag – är polisen här. Men det är ju klart. De skyddar utlänningarnas intressen, säger geografiläraren Léo Janisek.
Han skakar på huvudet.
– Alla andra som ska bygga något i den här staden måste ha tillstånd från miljöbyggnadsförvaltningen, men i detta fall säger borgmästaren att det inte behövs. Varför?
I delstaten Bahia finns de vita stränderna och de gröna palmerna. Det doftar kokos från fiskgrytorna och ingen annanstans är det afrikanska arvet i Brasilien tydligare. Nästan 80 procent av befolkningen är svart. Från Bahia kommer också stora delar av landets musikskatt och många av Brasiliens främsta romaner.
En av Bahias bäst bevarade kuststräckor är Costa do Cacau, kakaokusten, som sträcker sig från Canavieiras i söder till Itacaré i norr. En sträcka på tjugo mil. Under 1800-talet försedde kusten Europa med choklad, vilket skapade en enorm förmögenhet i ett fåtal fickor i Bahia.
I samband med att plantagerna lades ned upptäckte ett gäng surfare vågorna kring Itacaré. Ryktet löpte genom Brasilien och surfare reste till den lilla staden med endast 5 000 invånare och fyra tv-apparater. En av dem som kom hit i början av 1990-talet var Ana Paranhos från Rio de Janeiro.
– Jag var 19 år och älskade den orörda naturen här, säger Ana Paranhos.
Hon förälskade sig i en kille och året efter köpte paret en tomt vid en av stränderna

för att bygga Itacarés första hotell – Pousada Piratas. Några år senare kom markspekulationerna i gång och stadens största markägare sålde strandtomterna vid byns vackraste strand – Praia do Resende. Det fick byn att revoltera. Det enda som fanns på området var ett gammalt, övergivit hus. Resten av gräsplanen fungerade som en stadspark där befolkningen antingen solade, spelade fotboll eller grillade. Invånarna ville inte förlora den stranden. 1996 bildade de organisationen Boto Negro som fick stopp på planerna att bygga tio villor på stranden. Ana Paranhos var organisationens ordförande.
– Det var en oerhört viktig seger. Kommunen ändrade stadsplanen och skapade ett permanent skydd för Praia do Resende. Aldrig mer skulle någon kunna bygga något här.

Ana Paranhos kliar sig i bakhuvudet.
– Ändå hände det.
Efter att it-bubblan sprack i slutet av 1990-talet stack Patrik Axelsson, medgrundare till internetportalen Spray, till Brasilien för att surfa. När han hörde att Itacarés bästa läge – en regnskogsbeklädd kulle vid havet – var till salu tog han kontakt med tidigare Abba-medlemmen Björn Ulvaeus och hotell- och restaurangkoncernen Nobis ägare Sandro Catenacci. Axelsson ville köpa kullen och bygga tolv lyxvillor som skulle ägas av investerarna och hyras ut när de själva inte var på plats. Tanken var att även bygga ett lyxhotell på toppen. ”Hotellet ska ta ut alla de svängar man inte kan i Sverige. Vi ska bli världsunika på välmående, service och paradis”, sa Catenacci till Svenska Dagbladet 2005.

Investerarna hörde även av sig till artisten Tomas Ledin som två veckor senare satte sig på ett plan till Brasilien.
Tillsammans med några andra rika svenskar köpte de kullen – och marken runt om stranden Resende – för 30 miljoner kronor. Svenskarna bad Brasiliens främsta arkitekt Isay Weinfeld att rita lyxvillorna och Itacarés största turistsatsning rullade i gång.
För att lokalbefolkningen inte skulle vända sig mot de utländska köparna valde svenskarna att ge något igen. I Itacarés fattigaste stadsdel – där ättlingar till före detta förslavade afrikaner lever – byggde Svea ett modernt kulturcentrum som invigdes den 5 december 2008.
Svea var tydligt med sitt sociala ansvar och producerade en video på 23 minuter där Patrik Axelsson, Björn Ulvaeus, Sandro Catenacci och Tomas Ledin försäkrade att ”hållbar turism inte bara skulle vara ett vackert ord på pappret utan även existera i praktiken”. I videon lovade Svea att respektera skyddet för Resende-stranden och inte bygga något där. Svenskarna lovade också att inte stänga av kullens populära stig som ringlade längs kustlinjen och användes flitigt av lokalbefolkningen.
Sedan stötte investerarna på den brasilianska byråkratin. Hur gruppen än gjorde fick de inget bygglov. Det hade inte enbart att göra med landets miljöbyggnadslagar utan även att tjänstemännen som bestämde ska ha velat ha pengar under bordet för att ge sitt godkännande. Svenskarna vägrade muta och bygglovet dröjde. Efter att ha väntat i nästan tio år hoppade initiativtagaren Patrik Axelsson av. Efter honom följde Björn Ulvaeus.

I stället bjöd gruppen in Tomas Ledins vän, freestyleskidåkaren Roger Hållander, som deltog i vinter-OS i Nagano 1998. Hållander var delägare och vd för hotell Granen i Åre. Utan att kunna ett ord portugisiska blev han Sveas nye projektledare. Till sin hjälp fick han den lokala chefen, brasilianskan Juliana Ghiotto, och hennes man.
Trojkan fann varandra direkt, letade upp en ny arkitekt och sökte nya bygglov. För att de andra i gruppen inte skulle hoppa av i väntan på bygglovet byggde trojkan Vila Barracuda – ett boutiquehotel med nio rum på strandpromenaden i Itacaré.
– Hade vi inte byggt detta hade Tomas och de andra hoppat av. Barracuda gav oss ny energi att fortsätta, menar Juliana Ghiotto.
Det är kväll och hon testar grillat kött från olika leverantörer framför poolen på Vila Barracuda.
– Prova. Detta är väldigt bra, säger hon och sträcker fram en tallrik, skivad och blodig picanha.
Efter nästan femton års kamp har hon nu fixat bygglovet till de tolv lyxvillorna och hotellet på kullen.
Hotellprojektet på kullen ändrades och tog sitt namn från boutiquehotellet på strandpromenaden. Det döptes om till Barracuda Hotel & Villas.
– Namnet var min mans idé. Barracuda är en fisk med attityd, säger Juliana Ghiotto.
Dagen efter kör hon och hennes man mig till toppen av kullen. 260 byggnadsarbetare jobbar för fullt med att få hotellet klart till invigningen vid nyår. Många träd har fällts på den tidigare regnskogsbeklädda kullen för att ge plats åt lyxvillorna – som vardera har fyra separata byggnader för sovrummen. Svea har också avverkat skog för att skapa

gatorna till hotellanläggningen och dess helikopterplatta.
En investering – som närmar sig 200 miljoner kronor – går mot sitt slut.
– Jag är så tacksam för svenskarnas tålamod, säger Juliana Ghiotto och visar en avlång stenvägg vid hotellreceptionen där ett vattenfall ska rinna.
På ovanvåningen ligger rummen med väl tilltagna balkonger som vetter mot den knallblå Atlanten. En natt här kommer att kosta upp till 10 000 kronor.
Enda problemet med Barracuda Hotel & Villas är att anläggningen saknar strand. Nedanför kullen breder vassa klippor ut sig med höga surfarvågor. Här går det inte att bada. Närmsta badstrand är Praia do Resende som omfattas av det permanenta skyddet. Trots att Svea tidigare lovat att inte röra gräsmattan framför stranden, som ingick i de 26 hektar som svenskarna köpt, bygger bolaget nu en strandrestaurang där. Det har startat den största revolten Itacaré sett sedan 1996.
– De anklagar oss för att ha köpt borgmästaren. I själva verket är de avundsjuka. Många som klagar driver egna hotell, säger hon.
Juliana tycker att de som protesterar överdriver.
– Det finns redan sex träskjul på stranden som säljer kokosnötter. Ingen av dem har bygglov. Jag förstår inte varför det bara är vi som kritiseras.
I Brasilien går det mesta att köpa för pengar. Det finns egentligen bara ett undantag – det är förbjudet att köpa stränder.
En remsa på 33 meter längs den brasilianska kusten – räknat från tidvattnets högsta läge på året – är fridlyst och administreras av den brasilianska

marinen. I delstaten Bahia är den fridlysta remsan nästan dubbelt så bred – 60 meter. För att kringgå förbudet brukar rika människor köpa upp marken runt om stranden och på så sätt privatisera den, men även det är förbjudet. Markägaren får inte stänga av allmänhetens tillgång till stranden.
Svenskarnas strandrestaurang i Itacaré följer lagen och byggs 60 meter från havet. Vad som i stället retar lokalbefolkningen är att svenskarna inte respekterar skyddet som skapats för området kring stranden i Resende. Enligt stadsplanen får det inte byggas något här. Enda undantaget är för att snickra en strandkiosk. Det är det undantaget som Svea använder för att bygga en strandrestaurang på 100 kvadratmeter.
– En kiosk är en kiosk. En restaurang är en restaurang. Konstigt att de inte ser skillnaden, säger den lokala guiden Erasmo Carlos som ingår i protestgruppen ”Rädda Resende” och vill att bygget genast upphör.
Han sitter vid ett av de sex träskjulen som säljer kokosnötter på stranden. Skjulen har inga sittplatser, ingen belysning och är byggda av träplankor.
– Visst, skjulen är fula, men folkliga. De drivs av lokalbefolkningen och är deras levebröd. Svenskarnas restaurang är något helt annat. Den kommer att ha belysning, mat, musik och gapande gäster.
Erasmo Carlos fruktar att restaurangen kommer att störa havssköldpaddornas fortplantning.
– Varje år väljer sköldpaddorna att lägga sina ägg på stranden i Resende. När ungarna kläcks ur sina ägg söker de automatiskt efter månens sken i havet. Men om vi har en restaurang som lyser på

andra sidan kommer de att söka sig dit i stället. Sköldpaddsungarna kommer gå vilse och dö på gräsmattan.
Runt kullen, därsvenskarnas tolv lyxvillor ligger, löper en över två kilometer lång stig som lokalbefolkningen använt i årtionden för att motionera eller fiska från klipporna. På sina håll går kuststigen genom regnskogen. Hit brukar Erasmo Carlos ta turisterna för att visa den fascinerande naturen med alltifrån papegojor och fjärilar till apor och ormar. Det kan han inte längre. Förra året stängde Svea av stigen. Bakom ett taggtrådsstängsel sitter nu en man i en vaktkur och kollar så att ingen går in på stigen.
– Det har blivit så fel. Svenskarna utgår från att folket är tjuvar som ska göra inbrott i deras villor. Vi skiter i deras villor. Vi vill ha tillgång till vår natur, säger Erasmo Carlos.

Från början var det tänkt att svenskarnas hotellprojekt skulle skilja sig från mängden genom att ta ett socialt ansvar och utbilda befolkningen. I dag har hotellbygget blivit som alla andra och kommer endast anställa städpersonal, diskare och vaktmästare lokalt. Den utbildade personalen kommer att hämtas från São Paulo.
– Jag frågar mig: vad tjänar vi på att ha hotellet här? Vart tog den hållbara turismen vägen, undrar Erasmo Carlos.
Borgmästaren hyr ett hus i centrala Itacaré. Det har hägnats in av ett stålgaller som är låst med hänglås. Det finns ingen ringklocka. För att bli insläppt måste man slå hänglåset mot gallret så att det klingar. Borgmästarens fru öppnar.
– Välkomna!
I hallen sitter sex tv-skärmar på väggen som visar allt som övervakningskamerorna

registrerar utanför huset. Om en mobb skulle samlas på gatan kan borgmästaren, med familj, fly genom trädgården till grannen och sedan ut på bakgatan bakom huset.
Borgmästaren dyker upp i nystruken skjorta som spänner över magen. Antonio de Anizio skiljer sig inte från majoriteten av Brasiliens 5 570 borgmästare. Han har inte någon politisk övertygelse utan ställer upp för de partier han tror ger honom störst chans att vinna. Första gången Antonio de Anizio var borgmästare i Itacaré, 2008, representerade han högerpartiet PSDB och anklagades för att ha stulit pengar från elevernas skolbespisning.
Nästa gång han ställde upp, 2016, representerade han arbetarpartiet PT som grundades av Brasiliens före detta president Lula da Silva. Det är som att ena valet ställa upp för Moderaterna och andra valet för Socialdemokraterna.
– Min första mandatperiod var en katastrof. Det erkänner jag. Jag anlitade fel folk och visste inte hur man styrde. Nu har jag mer koll, säger borgmästaren.
Han nekar till korruptionsanklagelserna och menar att det enda han bett Svea om är arbetstillfällen.
– Vår stad växer mycket. Vi har en favela (kåkstad, reds. anmärkning) med 7 000 invånare. För att den sociala situationen inte ska explodera där behöver befolkningen jobb.
Borgmästaren menar att bråket om den svenska strandrestaurangen beror på en klick personer som alla är inflyttade.
– Många driver hotell och butiker. Bråket har en kommersiell botten. Det är inte miljön som oroar, menar han.

När jag berättar att jag intervjuat ett trettiotal personer – som varken är hotell- eller butiksägare – som vill att restaurangen ska rivas lutar borgmästaren sig fram och sätter armbågarna i bordet.
– Okej, det kanske inte ser så bra ut nu. Gräset är upprivet och ett stort byggplank omger bygget. Men när väl gräset vuxit upp igen kommer det bli bra. Tro mig.
Jag undrar hur kommunen kunnat ge bygglov till svenskarnas restaurang när stadsplanen endast tillåter en kiosk på platsen. Borgmästaren blir osäker och lämnar över ordet till arkitekten Ademar Sá, kommunens byggchef.
– Stadsplanen är vag. Den säger kiosk. Men kan en kiosk innehålla ett kylskåp, ett kök och en bar? Klart den kan. Det är inte så stor skillnad mellan en kiosk och en restaurang. Jag ser inget lagligt fel i vårt beslut att ge bygglov.
Stadsplanen säger också att det krävs en särskild miljölicens för att bygga inom det skyddade området.
– Lagen är tvetydig där också. Ibland krävs det miljölicens. Ibland inte. Det beror på hur man ser på det.
Rädda Resende-rörelsen har nu lämnat in en anmälan till åklagarmyndigheten som håller på att utreda bygglovet.
– Vi har gett bygglov mot bakgrund av lagen. Om folk inte är nöjda med det får de protestera och se till att lagen ändras, säger kommunens byggchef.
Han menar att anledningen till att det blivit så många protester mot bygget är att stranden i Resende blivit en symbol för miljövänner.
– De lyckades stoppa strandvillorna 1996. Nu vill de stoppa en restaurang där.
Om kvällen fylls gågatan i stadsdelen Pituba av tusentals turister i alla färger.

Restauranger och souvenirbutiker trängs på rad. Inte en kvadratmeter som inte utnyttjas kommersiellt. Den surfarhåla som Patrik Axelsson förälskade sig i 2001 är ett minne blott. Nu har Itacaré nästan 35 000 invånare. Om helgerna fylls staden av brasiliansk medelklass som vill bada, dricka öl och ha kul med familjen. Det är på vardagar, eller under lågsäsong, som Itacaré fortfarande är en av Bahias pärlor.
– Resende är enda stranden där det ännu inte har byggts något. Det är därför den är så populär. Här träffas man och slappar efter badet. Att där nu ska ligga en elitistisk strandbar för europeiska champagneturister känns fel. Baren kommer att ta död på stämningen, säger 46-åriga Ana Paranhos som äger Pousada Piratas.
Vad Rädda Resende-rörelsen retar sig på är att Svea inte bara brutit sitt löfte om att inte bygga något på stranden utan också struntat i att föra en dialog med samhället. Sveas projektledare Roger Hållander svarar i telefon från ett grått Åre.
– Min tanke med denna restaurang var att: ”Va fan, finns det ingen restaurang vid denna fina strand!? Klart det måste finnas!”, och så började vi bygga. Tanken är att man ska sitta där, ta en ceviche och en drink.
Han kunde inte föreställa sig att det skulle bli bråk, trots att Svea bröt sitt löfte till Itacarés befolkning.
– Det löftet gavs under Patrik Axelssons tid. Det var ett annat projekt. Det vi gör nu är något helt annat, säger han.
Att ägarstrukturen ändrats är inte något som befolkningen känner till. Bolaget bakom strandrestaurangen är fortfarande Svea.

– Jag vet inte hur den förändringen kommunicerats, men vad jag vet är att myndigheterna står bakom oss till hundra procent. Det har Juliana berättat för mig. Även Sandro Catenacci, som varit med sedan starten, har fullt förtroende för Juliana.
– Vi har gjort allt ”by the book”. Det är orättvist att vi anklagas. Vad jag vet kommer vi inte att stänga av stranden, trots att vi äger all mark runt omkring den, säger han.
Tomas Ledin är av samma åsikt.
– Jag kan förstå att förändring skapar viss oro, men vår ambition är att göra ett så litet fotavtryck som möjligt. Serveringen vi bygger ligger på en gammal grund till ett hus som revs för flera år sedan, säger han.
Tomas Ledin menar att ursprungstanken med det sociala ansvarstagandet i projektet är intakt.
– Vi vill stödja utbildning som resulterar i jobbmöjligheter hos oss eller på andra hotell.
Förra året hoppade Björn Ulvaeus av projektet och sålde sin villa till Catenaccis bolag men är kvar i Svea som investerare.
– Jag och min fru Lena insåg att vi ändå aldrig kommer att ha tid att vara där. Vi har åtta barnbarn och fullt upp hemma, säger han.
För några veckor sedan fick han ett ilsket mejl från en av kvinnorna i Rädda Resende-rörelsen.
– Hon anklagade mig för att privatisera deras strand. Jag tänkte att hon måste vara helt ute och resa. Men vad jag hör nu så låter det ju förfärligt. När jag var involverad var hela idén att smälta in och lyfta den charmiga staden Itacaré. Inte ett träd skulle fällas.

Björn Ulvaeus lovar att prata med Sandro Catenacci och Tomas Ledin för att hitta en lösning.
– Vi skulle ju kunna ge denna strandbar till befolkningen, föreslår han.
När vi hörs efter helgen har Björn Ulvaeus svängt:
– Vi talar om en bar som inte kommer att vara mycket större än ett Attefallshus. Och de äger marken. Jag ser inget fel i detta.
Rädda Resende-rörelsen ställer nu sitt hopp till åklagarmyndigheten som redan börjat utreda kommunens bygglov. Men den ansvariga åklagaren är tjänstledig och kommer tillbaka först i slutet av november. Det gör att stora delar av strandrestaurangen lär stå klar när hon väl hinner fatta sitt beslut.
– Jag oroar mig inte för det. Om bygglovet är felaktigt kommer jag beordra att strandrestaurangen rivs. Det är inget mer med det, säger åklagaren Aline Salvador på telefon.
Jag undrar hur hon ser på det faktum att stadsplanen ger tillåtelse till en kiosk, men att markägarna bygger en restaurang.
– Det är just sådana aspekter jag kommer att väga in när jag tar mitt beslut, säger hon.
På kvällen går jag på restaurang i Itacaré och beställer en moqueca – bahiansk fiskgryta med kokos. Servitrisen undrar var jag kommer från.
– Sverige, säger jag glatt.
Hon ryggar tillbaka.
– Jaså, du är en av dem som förstör vår strand.
Det som började som en unik, svensk investering i Brasilien har förändrats till något annat. Att vara svensk i Bahia är inte längre till en fördel.
Henrik Brandão Jönsson

Björn af Kleen: Trump krishanterar genom att säga upp tidningarna

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Vita huset avslutar tidningsprenumerationer, men att slippa se förödande rubriker är en

kortsiktig tröst för president Donald Trump. Beslutet känns som ett desperat försök att bringa ordning i regeringsapparaten, skriver Björn af Kleen.

Washington.

I veckan meddelade Vita huset att man säger upp sina prenumerationer på New York Times och Washington Post. Man uppmanar även samtliga regeringsmyndigheter att göra samma sak.

Beskedet säger något om den tilltagande desperationen i Vita huset. Det är uppenbart att presidenten och hans medarbetare har tappat kontrollen över representanthusets rikrättsutredning, som sannolikt kommer resultera i ett riksrättsåtal någon gång under vintern.

Trots att Vita huset beordrat byråkrater att inte samarbeta med utredarna, och skickar hotfulla brev till vittnenas advokater, ställer tjänstemännen upp och samtalar i timmar med utskotten som driver utredningen.

I veckan levererade William Taylor, USA:s tidigare ambassadör och nuvarande chargé d'affaires i Kiev, ett flera timmar långt vittnesmål som beskrivs som förödande för Trump.

Taylor bekräftade att Trump ska ha dröjt med utbetalningen av 391 miljoner dollar i militärt stöd för att sätta press på Ukraina att utreda sin inrikespolitiska rival Joe Biden. Taylor kallade strategin, som står i centrum för riksrättsutredningen för, ”crazy”.

Det är ett sensationellt språkbruk från en diplomat och militär som tjänat den amerikanska staten under ett halvt sekel. Och Taylors bittra ton är inget undantag. Utrikesdepartementet har behandlats

styvmoderligt av Trump sedan han tillträdde, med drakoniska budgetnedskärningar och ständiga provokationer. De uppriktiga vittnesmålen från tjänstemännen kan tolkas som ett svar på arrogansen från Vita huset.
Att säga upp tidningsprenumerationer kan verka futtigt i sammanhanget. Men detta slags kortsiktighet är rätt typisk för Trump. Bilden är det viktiga. Att centrala delar av statsapparaten verkar vara beredda att vända presidenten ryggen är ett större problem. Men Trump krishanterar genom att göra sig av med rubrikerna som landar på hallmattan i gryningen.
Och medarbetarna apar efter chefen. I torsdags eftermiddag lade tidningen Washington Examiner ut en ljudinspelning där presidentrådgivaren Kellyanne Conway ringer upp och hotar en enskild nyhetsreporter på tidningen, som skrivit en artikel där hon nämnt Conways make George, som avskyr Trump och ofta twittrar om saken.
Många som arbetar på tidningsredaktioner har fått sådana samtal: där en omskriven person ringer upp i vredesmod och inte kan sluta skälla. Det obehagliga är att Conway hotar skribenten med hela Vita huset i ryggen. Hon säger till reportern att Vita huset ska granska henne.
Reportern försöker avsluta samtalet och hänvisar Conway till någon av sina redaktörer. Men Conway vill inte lägga på. Hon vill skrämma slag på personen. Att en av presidentens närmaste rådgivare har så mycket tid över säger något om bristen på riktning i Vita huset. Hela presidentskapet är hotat – rådgivaren ägnar sig åt att ringa och gorma på en lokaltidnings webbreporter.

Lika kortsiktigt agerade den grupp av republikanska kongressledamöter som häromdagen stormade lokalerna där riksrättsutredningens vittnesmål äger rum. Det var genuint oroande att se tv-bilderna av den kostymklädda mobben, deras adrenalinstinna blickar, deras hånfulla sätt att vifta med sina mobiltelefoner i ett rum där sådan teknik inte är tillåten av säkerhetsskäl. Aktionen gladde säkert Trump, och fördröjde ett vittnesmål några timmar, men sedan fortsatte arbetet som vanligt.

Under fredagen cirkulerade information om att John Bolton, den tidigare säkerhetsrådgivaren, kan komma att vittna i utredningen. Det blir svårt för Vita huset att avfärda Bolton, hökarnas hök, som någon förbittrad vänsteraktivist.

Om Bolton sällar sig till de besvikna vittnena har Trump större problem än några rubriker i New York Times och Washington Posts pappersupplagor.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Balkanländer-na vänder sig mot Ryssland när EU stänger dörren

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

EU:s beslut att stänga dörren för Nordmakedonien och Albanien får länderna på Balkan att vända sig inåt – och österut. Serbien sluter nu ett avtal med Eurasiatiska unionen, Vladimir Putins postsovjetiska projekt, samtidigt som en rad Balkanländer skapar ett eget ”mini-EU”.

Det hängde på en person, Frankrikes president Emmanuel Macron. Men han sa ”non”.

Det franska vetot mot att släppa in Nordmakedonien och Albanien i förhandlingar om EU-medlemskap för en vecka sedan har fått hård kritik i hela Europa.

När EU håller upp medlemskapet som en morot får unionen inte plötsligt rycka undan den, resonerar många. Och de två Balkanländerna hade verkligen ansträngt sig för att göra EU till lags.

Nordmakedonien hade till och med gått med på att byta namn, från det tidigare Makedonien. När detta skedde i fjol avslutades ett 28-årigt gräl med Grekland, som lovade stödja grannlandets EU-inträde.

Det krävdes mod från båda sidor att genomföra namnbytet. För att vinna över skeptiska landsmän lockade premiärministern Zoran Zaev förstås med EU-medlemskapet som en belöning.

Men nu blev det ändå nej. Macron anser att EU har för mycket problem för att kunna baxa in två fattiga Balkanländer just nu.
I Nordmakedonien såg sig Zaev omedelbart tvungen att utlysa nyval, och nu menar vissa att namnbytet – som hyllats av hela EU, inte minst Frankrike – är hotat. Den nationalistiska oppositionen hotar att riva upp det om den vinner.
Många av Macrons kritiker har också varnat för att länderna på Balkan kommer att söka andra beskyddare när Europa vänder dem ryggen. Att halvön blir scen för en huggsexa mellan stormakter som Turkiet, Ryssland och Kina.
Och kanske är det detta som sker just nu. I dagarna skriver Serbien, regionens största land, ett frihandelsavtal med Eurasiatiska unionen, ett Moskvacentrerat projekt som binder samman fem före detta sovjetrepubliker. Den serbiske presidenten Aleksandar Vucic kopplar ihop avtalet med EU:s nej till de två mindre Balkanländerna.
– Vi måste sköta oss själva. Det är det enda sättet. Allt annat vore oansvarigt, säger han till Financial Times.
Serbien, liksom även Montenegro, förhandlar sedan flera år om EU-inträde, men Vucic är mycket kritisk till att inte fler grannländer släpps in. Han menar att det nu står klart att medlemskapet inte har att göra med vilka reformer länderna genomför.
I ett parallellt spår skrev Serbien nyligen på ett avtal med just Nordmakedonien och Albanien, som skapar en sorts ”mini-EU”, med fri rörlighet för medborgare, varor och kapital mellan länderna. Även andra postjugoslaviska stater bjuds in till samarbetet.

Att spela ut stormakterna mot varandra har länge varit Vucics favoritgren. Han förhandlar om EU-inträde samtidigt som han odlar vänskapen med Putins Ryssland. Den senaste veckans händelser är en bra illustration av det dubbelspelet.
I måndags gav sig Serbien in i tävlingen om att locka till sig en stor Volkswagenfabrik som tidigare var tänkt att byggas i Turkiet. Bulgarien och Rumänien är också med i matchen, men Vucic är på offensiven:
– Vad de andra än erbjuder så erbjuder vi mer, sa han på en presskonferens.
På fredagen kom frihandels-avtalet med Eurasiatiska unionen. Ungefär samtidigt meddelade försvarsministeriet i Moskva att det skickar det avancerade luftvärnssystemet S-400 till Belgrad för gemensamma övningar.
Ingmar Nevéus

Oppositions-ledaren avgår efter intern hatkampanj

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Han var den första svarta partiledaren i det största oppositionspartiet i Sydafrika. Men nu har Mmusi Maimane tvingats lämna sin post i förödmjukelse. För Democratic Alliance kommer det nu att dröja många år innan det kan tvätta bort stämpeln som ett parti bara för vita.
Johannesburg.

Mmusi Maimane stod med glansiga ögon och böjt huvud och förklarade att han lämnar sin post i förtid.
– Under flera månader har det förekommit ett konsekvent och koordinerat försök att underminera mitt ledarskap, sade Maimane i talet i onsdags kväll, som blev hans sista på partiledarposten.
Democratic Alliance, DA, har sina rötter i oppositionen till apartheidregimen. Men efter demokratiseringen för 25 år sedan strömmade vita väljare, som tidigare röstat konservativt, över till DA som nu blev ett mer liberalkonservativt parti.
Som svar på ANC:s omfördelningspolitik försvarade DA intressena för rikare invånare – som råkade vara vita. Partiets vita profil förstärktes av att partiledarna Tony Leon, och senare Helen Zille, båda var vita politiker som kammade hem sina största framgångar i rika och vita Kapstaden.
– Det är ingen hemlighet att DA under decennier sågs som ett parti bara för minoriteter. Den svarta majoriteten kunde inte relatera till och i förlängningen lita på DA, sade Maimane i sitt avskedstal.
Under åren efter 1994 växte sedan en svart medelklass fram som inte längre kände sig hemma i ANC, och som vände sig mot den tilltagande korruptionen i partiet. Men att rösta på en vit partiledare var ett för stort kliv att ta.
I stället dök uppstickarpartier upp till höger om mitten men de lyckades inte överleva långsiktigt.
Men så kom Jacob Zuma, som drev större väljarskaror bort från ANC genom sitt korruptionsbestänkta styre.
När Helen Zille 2015 meddelade sin avgång som partiledare tog DA steget och

valde Mmusi Maimane, en frikyrkopastor från Soweto, till hennes efterträdare. Med Maimane vid rodret blev det acceptabelt att som svart rösta på DA.
– Vi började kampanja i svarta områden och jag ledde personligen denna framryckning. Vi riktade in partiet på gräsrotsaktivism och startade kontor i en ny terräng, sade Maimane.
Men partiets vita kärnväljare kände inte igen sig. Om ANC slitits i två riktningar – vänsterpopulism mot socialdemokrati – så drogs DA plötsligt åt tre olika håll.
– Partiet har bestått av liberala vita, som vill ha ett litet parti som står för liberala värderingar i allmänhet, samt vita afrikaanstalande som förväntat sig att partiet ska försvara deras minoritetsintressen. Och på senare år har de svarta velat bygga upp mer av en massrörelse, ett stort parti som alternativ till ANC. Det går inte att hålla samman dessa tre grupper, förklarar statsvetaren William Gumede.
Huset höll ändå ihop – när alla kunde enas i föraktet för Jacob Zuma. Men när han efterträddes av Cyril Ramaphosa blev det en ny situation.
– Det var lätt att kämpa mot seriefiguren Zuma, på områden som korruption. Men Mmusi var oförmögen att gå från detta till att hantera Ramaphosa som inte är lätt att attackera, säger Gumede.
I årets val backade DA flera procentenheter till drygt 20 procent. Svarta väljare hade bestämt sig för att ge Cyril Ramaphosa och ANC en sista chans, medan högerorienterade vita gick till öppet rasistiska småpartiet VF++ som gjorde sitt starkaste val på många år.
Ramaphosa bjöd in den försmådda DA-politikern De Lille att bli minister i sin nya

regering, som en signal till svarta DA-väljare om att de är välkomna ”hem” till ANC.
Kvar satt Mmusi Maimane och fick skulden för nederlaget.
– Det finns en grupp i partiet som inte delat min syn och detta förlängdes till en smutskastningskampanj på förstasidan i en afrikaanstalande tidning som försökte sänka mitt namn och min integritet, sade Maimane.
I helgen gjorde Zille comeback som ordförande för partiets federala råd. På måndagen lämnade Johannesburgs svarta DA-borgmästare Herman Mashaba sin post i protest mot utnämningen och på onsdagen kastade Maimane in handduken. Partiordföranden Athol Trollip gjorde honom sällskap i protest mot hur Maimane behandlats av partiet som nu står utan ledning.

Det kommer nu att dröja lång tid innan DA tvättar bort stämpeln som ett parti för vita.

Erik Esbjörnsson
erikesbjornsson@gmail.com

Fakta. ANC har dominerat politiken sedan 1994

Sydafrika styrdes under andra halvan av 1900-talet av National Party, NP, som byggde upp det hatade apartheidsystemet som skiljde människor åt efter hudfärg och nekade svarta och färgade (av blandad härkomst) rösträtt.
Efter demokratiseringen 1994 har den tidigare frihetsrörelsen ANC dominerat politiken. ANC har utmanats högerifrån av DA och på senare år av radikala EFF på vänsterkanten. DN

Rapport: Inte bara tekniskt fel bakom krasch

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Det var delvis problemen med Boeings teknik som orsakade den svåra flygkraschen i Indonesien förra hösten, men mänskliga fel och brister i underhållet låg också bakom. Det framkommer av den indonesiska slutrapporten om olyckan.

För nästan precis ett år sedan, den 29 oktober 2018, kraschade Lion Airs flight 610, en Boeing modell 737 Max, strax efter start från Jakarta. Alla 189 ombord omkom.

Fyra och en halv månad senare störtade ett plan av samma modell i Etiopien, med 157 dödsoffer som följd, vilket fick flygsäkerhetsorgan att stoppa alla flygningar med flygplanstypen.

En stödfond för de anhöriga instiftades i juli och Boeing har lovat att betala ut 1,4 miljoner kronor per familj.

Nyhetsbyrån Reuters har läst slutrapporten från de indonesiska myndigheterna.

Det är känt att en grundorsak till krascherna var fel i ett automatiskt styrsystem, MCAS.

Även de indonesiska utredarna kritiserar antistegringssystemet MCAS, som tvingade ner planets nos. Piloterna fick kämpa för att ta över kontrollen.

”MCAS konstruktion förutsåg inte på ett adekvat sätt sannolikheten för förlust av kontrollen över flygplanet”, står det i rapporten.

Men besättningen var också dålig på att kommunicera och var illa förberedd, enligt de indonesiska slutsatserna. När problemen uppstod lyckades inte flygstyrmannen snabbt hitta en checklista, och han kunde inte utföra moment som han borde ha memorerat.
Kaptenen instruerade för sin del inte styrmannen tillräckligt väl när han lämnade över spakarna strax innan planet gjorde en ödesdiger dykning.
Enligt ljudupptagningar klagade styrmannen över att han tilldelats flygningen alldeles för sent, och kaptenen sade att han hade influensa.
I rapporten sägs också att Lion Air brustit i underhållet av planet. Det borde ha tagits ur trafik eftersom det uppdagats tekniska problem redan under tidigare flighter.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se

Skejtparken som slår hål på tusenåriga tabun

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Skejtparken i Asira al-Shamaliya på Västbanken är inte bara byns nya samlingsplats. Den har blivit en enande kraft för barn som vuxna, för kvinnor som män. Och den har slagit hål på tusenåriga tabun – utan uppslitande fejder.

Asira al-Shamaliya

När hon gjort läxorna och hjälpt sin mor i köket skyndar sig sextonåriga Ahed Hamadne i väg, nedför bygatan och uppför stora landsvägen mot Jenin. Efter en kvart är hon framme. Där, på en kulle, ligger skejtparken, den nya samlingsplatsen för byns barn och ungdomar – och i allt högre grad för dess vuxna.

Betonggropen märks på lång väg, långt innan den syns. Mitt i det bibliska landskapet, mellan olivlundar med betande får, surrar det som i en bikupa av smällande och skrapande ljud, av utrop och ivriga samtal.

En av instruktörerna, 20-åriga Milly Toomey från London, öppnar förrådet och låter Ahed välja en bräda. Den trådsmala flickan tar några svängar för att värma upp. Sedan skjuter hon ifrån med ena benet och sätter fart upp mot krönet ovanför den brantaste gropen. Hon tar ett djupt andetag och beger sig utför. Väl uppe på skålens motsatta sida ställer hon brädan på kant, byter fot och vänder, felfritt. Bravorop hörs från instruktörer och kamrater och Ahed kämpar för att hålla tillbaka ett leende.

– Jag älskar farten, fast jag vet att det är farligt. Jag vet att jag måste vara försiktig. Om jag gör illa mig kommer mina föräldrar inte att låta mig gå hit och träna ensam.

I början var det tänkt att unga och äldre, flickor och pojkar, skulle ha skejtparken för sig själva under segregerade pass. Men det stränga reglementet har för länge sedan övergivits. Rutinerade gymnasister rundar svajiga treåringar. Få i det brokiga vimlet har hjälmar. Det ser litet farligt ut, och jämmer och gråt är ett permanent inslag i det muntra bruset.

Men skadorna är lindriga och snabbt läkta, berättar James McGarragle, 28, från Skottland, en av de projektansvariga, som har en förstaförbandslåda i ständig beredskap.
Skejtparken är den största på Västbanken, och den enda som inte ligger i en stad. För fyra år sedan, när den kom till, väckte den oro och misstro bland föräldrar och myndighetsfolk. Invändningarna hopade sig. Var inte skejtandet en asocial amerikansk upprorskultur? Ungarna skulle bryta armar och ben av sig! Och hur skulle fattiga människor få råd med den dyra utrustningen?
Tänk om barnen skulle lockas från studierna, och tänk om de, utom synhåll, skulle glömma de oskrivna lagar som alla lever under, unga som gamla, män som kvinnor!

Men Skatepal, den brittisk-palestinska organisationen som kläckt idén, gav inte upp. Kommunen övertalades att avstå marken. Grävande och snickrande hantverkare bidrog med dagsverken och insamlingar på nätet drog in medel till alla de oförutsedda utgifterna. När de utländska volontärerna anlände för att lägga banan och lära barnen den nya idrotten fick de frikostigt logi i hemmen. Numera finns här alltid tre, fyra unga frivilliga från olika länder. De har ansvar för utrustningen, träningen och skötseln av anläggningen. De skriver på ett kontrakt för några månader och är inhysta hos familjer i byn. För byborna, som sällan reser utomlands, är främlingarna en inspirerande fläkt av stora världen.
Och samvaron är matnyttig på mer konkreta vis: ortsborna rycker upp sin skolengelska och entusiaster får lära sig

hur man plockar isär och reparerar brädorna, med deras komplicerade upphängning, inkapslade kullager och andra finesser.
De som anade att bygget var ett varsel om stora förändringar har fått rätt. Men motståndarna har för länge sedan kapitulerat. Deras barn är också här, och de med. Inga moraliska missöden har noterats. Skejtparken har blivit en enande, inte en upplösande, faktor.
I fikonträdens skugga gör kaffe- och glassförsäljare goda affärer från mopeders flak, och vänner som inte setts på länge klappar om varandra. I början kom föräldrarna hit för att hämta sina barn och vara till hands om de skulle slå sig.
Men efterhand har den blåsiga kullen blivit en mötesplats av en typ byn aldrig haft förut, trots sina moskéer och marknader; en avspänd träffpunkt utan krav eller syfte. Särskilt kvinnorna tycker det är skönt att kunna träffa folk när lusten faller på, utan ansträngande kok- och bakförberedelser.
Besökaren, som följt med i byns förvandlingar under fyra decennier, måste gnugga sig i ögonen inför synen: tonåringar av bägge könen i otvungen samvaro och gemensamma kroppsövningar. Asiras anor går långt tillbaka, längre än Bibeln. Men något jämförbart har knappast ägt rum här sedan mänskligheten gryning.
Det som verkar så självklart och vardagligt för främlingen är sensationellt. Att en ung flicka skulle gå ensam till fots utanför byn för att sporta med jämnåriga pojkar, utan en vuxen familjemedlem som förkläde, skulle ha låtit som ett dåligt skämt bara för några år sedan. Det skulle genast ha påverkat hennes möjligheter till ett gott

äktenskap och dragit ned familjens anseende flera pinnhål. Men nu sker det, och himlen har inte störtat ned. Hur det nu har gått till så har den enkla cementkonstruktionen slagit hål på tusenåriga tabun – utan uppslitande fejder.

Vid sidan av skejtparken, iklädd huvudsjal och traditionell kappa på gifta kvinnors vis, står Nasrin och försöker trösta en parvel som stått på näsan. Hon har kommit från Amman i Jordanien med sina tre barn för att hälsa på sina släktingar i hembyn, och de har genast tagit med henne till den nya sevärdheten:

– De har berättat så mycket om den här platsen och allt gott den fört med sig, det är klart att jag måste se den. Vad nyttigt för barnen att röra på sig i stället för att glo in i sina telefoner – och vad skojigt att träffa så många gamla bekanta!

I själva verket har många föräldrar fått bättre uppsikt över sina barn sedan de blev skejtare. Hellre att de får skrubbsår här än att de hänger i gathörnen, kastar sten på israeliska patruller och drar olycka över familjen.

– Nu vet jag alltid var han är, säger en familjefader om sin 16-åring.

En som stödde projektet från första början är Kanaan Jamal, 54, from muslim och social aktivist som länge propagerat för jämställdhet mellan könen. Hans fyraåriga dotter är en av de minsta åkarna. Han säger att de största förändringarna med skejtparken är svåra att upptäcka med blotta ögat, för de har ägt rum i människornas sinnen:

– När jag var ung fanns det en enda möjlighet att försöka göra intryck på en flicka, och det var att dansa debka (de levantinska ländernas akrobatiska

folkdans). Vi dansade i bröllopsprocessionerna och flickorna hade lov att titta på, från fönstren ovanför. Vi kunde växla några blickar, knappt det. På några sekunder var det över.
– Nu kan de unga lära känna varandra på ett normalt vis. Det är ett helt annat liv, plötsligt. När de säger att ”inget har hänt” på skejtparken så menar de att inget skandalöst har hänt. Men det som har hänt är oerhört.
Tränaren James McGarragle lärde sig skejta på gatorna i Glasgow. Han berättar att han kom hit som frivillig mest av nyfikenhet:
– Jag kom för att lära dem åka bräda, men jag förstod rätt snart att jag blivit en del av ett socialt experiment. Hos oss är skejtboard intimt kopplat till punkrock, alkohol och ett speciellt klädmode. Här är det en fråga om helt andra saker: om kampen för ett normalt liv trots allt, om att övervinna svårigheter som vi slipper i Europa. För dem är det här ett fönster mot yttervärlden, dels genom kontakten med oss, dels därför att de vet att om de blir verkligt skickliga så kan de komma ut i världen och tävla.
Taysir Hamadne, ansvarig för kommunens idrottssektor, för bok över allt som sker på skejtparken, över antalet åkare vid olika tider på dagen, över antalet – alltfler – barn från andra byar och över könsfördelningen (60 procent pojkar och 40 procent flickor).
– Vi har fyra unga här som hoppas ta sig till olympiska spelen i Tokyo 2020 (då skejtboard blir olympisk gren för första gången).
Ett av dessa löften är den 25-årige muraren Muhammad Abu Ali, som

tränade rullbräda i byns backar långt innan skejtparken kom till.
– För sex år sen körde jag omkull och bröt benen på två ställen. Jag låg en vecka på sjukhus. Men jag tänkte inte ett ögonblick på att lägga av. Min dröm är att representera Palestina i Tokyo.
När skymningen faller börjar en folkvandring tillbaka mot byn. Skejtparken har ingen belysning och det blir strax för kyligt och blåsigt, också sommartid, på den höga höjden.
Skejtparken i Asira är en succé, och den är samtidigt något tämligen ovanligt i våra dagars Mellanöstern: ett västerländskt påfund som bringat glädje och förbättring till ett traditionsbundet muslimskt samhälle.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Fakta. Här finns några av världens äldsta olivträd

Asira al-Shamaliya har tolvtusen invånare och är ett annorlunda palestinskt samhälle på flera vis. Byn har några av världens äldsta olivträd, jämnåriga med Jesus, och olivoljan från träden på en av byns kullar anses som den förnämligaste i landet.
En ännu viktigare resurs är frånvaron av israeliska bosättningar i byns närhet. De senaste decennierna har närheten till storstaden Nablus förvandlat stadens traditionella jordbruksekonomi. Förmögna personer från Nablus har börjat flytta till Asira för dess naturskönhet och lugn.

Framträdande metoo-aktivist frihetsberövad

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Den framträdande kinesiska metoo-aktivisten Sophia Huang Xueqin har frihetsberövats efter att nyligen ha publicerat inlägg om proteströrelsen i Hongkong i sociala medier.

Peking.

Sophia Huang Xueqin greps i Guangzhou, södra Kina, anklagad för att ”söka upp gräl och provocera fram bråk”, enligt flera medier. Det är en brottsrubricering som ofta används när aktivister i sociala frågor frihetsberövas.

Exakt vilken händelse som framkallat gripandet är oklart. Men hon har tidigare i en intervju med Wall Street Journal berättat om att polisen bevakat henne efter att hon deltagit i en protest i Hongkong i juni och skrivit om det i sociala medier. Inlägget drabbades snabbt av den kinesiska censuren, vilket fick Sophia Huang Xuequin att kritisera myndigheterna för begränsningar i yttrandefriheten.

Efter händelsen besöktes hon av polisen, hennes pass beslagtogs och hon hindrades därmed att inleda planerade studier i juridik vid universitetet i Hongkong.

Sophia Huang Xuqin är en av de mest kända jämställdhetsaktivisterna i Kina och spelade en framträdande roll i att metoo-rörelsen nådde vissa framgångar i landet. Efter att hon, som tidigare arbetat som journalist i statliga medier, berättat om sexuella trakasserier på sin arbetsplats gav hon mod åt andra att träda fram och berätta om sina erfarenheter med följden att vissa anställda vid bland annat universitet avskedades.

Hon är en av flera kineser som har frihetsberövats eller tagits in för förhör efter att ha delat slogans från proteströrelsen i Hongkong i sociala medier.
Demonstrationerna i Hongkong, som tillhör Kina, är en känslig fråga för den kommunistiska ledningen och en av de största utmaningar som ledaren Xi Jinping ställts inför sedan han kom till makten 2012. I kinesiska medier framställs demonstranterna som upprorsmakare uppbackade av utländska krafter.
Nyligen sade Xi Jinping att alla försök att splittra Kina kommer att leda till ”krossade kroppar och ben malda till pulver”. Utan att nämna Hongkong specifikt talar mycket för att det var dit budskapet var riktat.
Marianne Björklund

Erik de la Reguera: Det finns ett system bakom dödsfallen

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Ibland finns en tendens att reflexmässigt skylla tragedier som den i Essex i England på människosmugglare.
Men att människor korsar gränser gömda i lastbilar beror också på något annat: en alltmer sammanbunden värld

och ett pass- och visumsystem som går i otakt.

De 39 personer som hittats döda i en lastbil på en parkeringsplats strax öster om London tros enligt brittisk polis ha varit kinesiska medborgare, men arbetet med identifieringen av offren fortgår. 31 var män och 8 kvinnor. Containern uppges ha varit avsedd för frysvaror, och offren tros ha frusit till döds. I sådana utrymmen kan temperaturen vara så låg som 25 minusgrader.

Exakt vad som ligger bakom detta vet vi inte än. Men tragedin påminner om en händelse år 2000, då 58 personer hittades döda inuti en lastbil i Dover. Den gången rörde det sig om kinesiska migranter som hade smugglats i flera etapper från Peking.

Föraren, en holländsk man, dömdes senare till 14 års fängelse för dråp, eftersom han av misstag ska ha stängt av ventilationen.

Att lastbilar och containrar används av smugglare för att transportera migranter över Engelska kanalen är med andra ord inget nytt. Lika lite som gummibåtar är det på Medelhavet.

I franska Calais och Dunkerque försöker papperslösa migranter dagligen ta sig in i lastbilar, för att smita förbi gränsvakterna. På senare år har fransk polis slagit ned hårt på migrantlägren, och smugglingsverksamheten har delvis flyttat norrut till Belgien, enligt brittisk polis. Det var också den belgiska hamnen Zeebrugge som containern lämnade i tisdags.

Den 25-årige man från Nordirland som hämtade upp containern med sin lastbil har gripits. Han förhörs just nu av brittisk polis. På fredagen greps ytterligare tre personer, en 38-årig man och en 38-årig

kvinna i Warrington i norra England, samt en 48-årig man från Nordirland som greps på flygplatsen Stansted. De är misstänkta för människosmuggling och dråp.
Lastbilen är registrerad i den bulgariska hamnstaden Varna vid Svarta havets kust. Visar det sig att föraren eller någon i hans närhet faktiskt var medveten om vad som fanns i lasten är detta intressant.
Nordirländska republikanska grupper med nära band till den organiserade brottsligheten har tidigare använt sig av den rutten för att frakta smuggelcigaretter till västra Europa.
Om någon av dessa grupper är inblandad, vore det inte första gången som en organisation som ägnar sig åt annan kriminell verksamhet – som smuggling av cigaretter, alkohol, vapen eller tunga illegala droger – ger sig in i smuggling av människor.

Dels för att de redan har upparbetade rutter och vet var det finns kryphål i Europeiska unionens yttre mur. Dels för att människosmuggling är lönsamt.
En irreguljär resa från Kina kan kosta flera hundra tusen kronor.
Inte sällan tvingas resenärerna skuldsätta sig hos smugglarna för att ha råd med resan. Det kan leda till ”trafficking”: påtvingad prostitution eller uselt betalt arbete i illegala kläd- och skofabriker eller som städare.
Omkring 13 000 människor i Storbritannien tros ha fastnat i denna typ av modern slavhandel, enligt den brittiska regeringen. Några exakta uppgifter om hur många av dem som är kineser finns inte.
Samtidigt är det viktigt att understryka att många som anlitar människosmugglare främst ser dem som ett slags illegala rese-

arrangörer, som man betalar en gång och sen aldrig mer hör av.
Det gäller inte minst flyktingar som reser från Mellanöstern, Centralasien, Afrika och Latinamerika. Om man inte har ”rätt” pass och visum – och kan köpa en biljett och kliva ombord på ett plan – är ofta enda alternativet att anlita en sådan smugglare.
I snart ett århundrade har vi nu haft ett pass- och visumsystem som gör att de som har störst behov av att resa har minst möjlighet att göra det. De som flyr krig och politiska förföljelser, eller som bara försöker undkomma fattigdom, stoppas innan de ens hunnit ombord på planet, eller båten, eller tåget.
Det är den skillnaden i rörelsefrihet som skapar efterfrågan på människosmugglares tjänster.

Det är också det som gör att så många riskerar att fastna i modern slavhandel – trafficking.
De hänsynslösa brottslingar som driver illegala bordeller och ”sweatshops” i länder som Italien, Storbritannien eller Sverige kan hålla kvar sina offer i slavarbete i åratal med hjälp av hotet att de annars överlämnar dem till polisen – och en säker utvisning.
Bara några månader till – sedan är skulden betald, lovar de. År efter år.
Polisen gör razzior och kan stoppa en del av verksamheten. Men de kan inte stoppa fenomenet i sig.
De legala gästarbetarprogram som fanns på 1950- och 60-talen, och genom vilka hundratusentals migranter var med och byggde upp Europa efter andra världskriget, är sedan länge slopade.
Men globaliseringen tar inte paus.

Många av de varor som vi konsumerar i väst är tillverkade av arbetare som inte kan resa fritt. Arbetare som betalas låga löner och som hindras organisera sig i oberoende fackföreningar, som i Kina. Arbetare som förföljs och riskerar fängelse, om de så bara dristar sig att uttrycka en kritisk åsikt.
Samtidigt använder de sociala nätverk och förstår att det finns en annan verklighet bortom det egna landets gräns.
Det skapar spänningar.
Och det utnyttjar smugglarna.
Det är fullt möjligt att successivt sänka visumkraven i världen, på ett sätt som liknar det med vilket man monterat ned tullar och handelshinder inom ramen för världshandelsorganisationen WTO. Det skulle kunna minska riskerna för de individer som vill resa utanför det egna landet, men inte kan göra det legalt.
Det skulle också kunna minska maffians makt och intäkter.
Men för det krävs politisk vilja.
Och den viljan finns inte på regeringsnivå i Europa och USA i dag.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Fakta. Flera liknande fall

I juni 2000 hittades 58 kinesiska migranter avlidna i ett fordons lastutrymme i hamnen i Dover i Storbritannien.
I augusti 2015 kvävdes 71 migranter till döds i en kyltransport. Fordonet hittades övergivet längs med en motorväg i Österrike och fem människosmugglare – en afghan och fyra bulgarer – åtalades och fängslades.
I april i år hittades 21 migranter från Iran och Irak gömda i en kyltransport i östra Frankrike. De tio männen, sex kvinnorna och fem barnen i lastbilen fördes till sjukhus.

Svårt tycka illa om den sovjetiska ”brödlimpan”

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Sovjetunionens upplösning skedde i slutet av 1991, men fortfarande finns spår kvar från den tiden – djupa hjulspår.

Att UAZ envisas med att tillverka minibussen Bukhanka är historieskrivning i nutid, som slår ett slag för att allt verkligen var bättre förr.

Om du har sett tv-dramat ”Chernobyl” så har du omvärldsbilden klar för dig. Det är grått, oroligt och världsåskådningen filtreras genom centralkommitténs partitoppar.

Framför mina ögon i skånska Hörby står en rund farkost, frontgrillens tandlösa gap verkar outtröttligt sukta efter fler kvalster att sluka genom sitt dammsugartryne.

Ryssen heter UAZ 452, just denna har tilltalsbeteckningen ”220695” vilket innebär persontransport. Men mest känd är bilen under sitt smeknamn Bukhanka, ”brödlimpan”, som anspelar på karossens jästa former.

Att tycka illa om Bukhanka är svårt. Glöm kommunistsnacket, skyhöga koldioxidutsläpp eller ålderdomlig konstruktion – den är en tidsmaskin här och nu.

Jag stegar fram och chansar på att Limpan inte stått felparkerad sedan den där ödesdigra dagen 26 april 1986. Men den är faktiskt nytillverkad av Ulyanovsky Avtomobilny Zavod i staden Uljanovsk cirka 70 mil öster om Moskva.
Jag svingar upp det lätta dörrbladet och greppar tag i ratten. Dörren blåser igen av sig själv, känslan av att sitta instängd i en konservburk har aldrig varit lika påtaglig. En nätt plåtnyckel stoppas in i startlåset på vänster sida om ratten.
Mellan förarstolen och passagerarsitsen fram finns en filtklädd kulle, under den en i sammanhanget modern fyrcylindrig bensinmotor från koreanska Ssang Yong. Bukhanka rullar på stela hjulaxlar, allt för bästa slitstyrka och terrängegenskaper. Den kommer med bak- eller fyrhjulsdrift, det senare även med lågväxel. Det är trångt nere vid pedalstället. Sittställningen liknar kyrkoorganistens med pinnrak rygg och sansat fotspel. Instrumentbrädan klaras av i en halv mening. Blinkerspak, tryckknappar och hastighetsmätare. Det var allt.
En vägg mot bagageutrymmet gör att man kan lasta saker nog för en jordenruntresa. Att allt ryms inom totallängden 438 centimeter borde ha gett Nobelpris i fysik redan på 1960-talet. Bukhanka har tillverkats sedan 1965 men konstruktionen är från tidigt 1950-tal.
Vi saxar oss fram genom den snåriga skånska skogen, kommer ut på asfalten och föser upp Bukhanka i landsvägstempo. Här blir det bullrigt som i ett gammalt bombplan och bensinförbrukningen skjuter i höjden. Dubbla tankar kan fyllas på från både vänster och höger sida. Lugnt körd suger Limpan i sig under litern, och bäst rullar den i 80 kilometer i timmen.

Som klättrande bergsget är det mest förarens mod som sätter gränserna. I princip halva Sverige görs till en lekstuga även om terrängkörningslagen sätter käppar i hjulen för sådana övningar. Men Rysslimpan är nästan lika skoj på asfalt, grusväg och vinterväglag.

Det bruksiga tilltalet charmar mest hela tiden – om du har rätt läggning. Ogillas gammelbilar i nyproduktion har du helt enkelt läst för långt i denna text.

En av få svenska importörer av UAZ är Severin Autogroup i Hörby. Bilarna är EU-homologerade, alltså godkända att säljas i EU, och finns med såväl etanol- som biogaskonvertering av miljö- och skatteskäl. Att skatten är 19 565 kronor per år kan härledas till att bilen är nästan lika dålig för miljön som Tjernobylolyckan. Bland svenska kunder finns kraftföretag och övriga med högsta krav på framkomlighet. Ett exempel är ett företag i Dalarna som riktar in sig på älgsafari och äventyrsupplevelser. Där passar charm-trollet från öst in som handen i handsken. Då är det också snubblande lätt att ta även Fulufjället för ändlös sibirisk taiga.

Hans Hedberg

Fakta. UAZ 452 Bukhanka

Miljö
Koldioxidutsläpp: 285 gram/km.
Bensinförbrukning: Blandad körning 1,23 l/mil.
Miljöförmåner: Nej.
Ekonomi
Pris: 189 000 kronor.
Årlig fordonsskatt: 19 565 kronor per år de tre första åren, därefter 4 188 kr/år.
Garantier: Nybil 2 år.
Teknik
Motor: Bensin. 4-cylindrig. 112 hk, 198 Nm.
Drivning: Fyrhjulsdrift.
Växellåda: 5 växlar.
Prestanda
Acceleration 0–100 km/tim: Uppgift saknas.

Toppfart: 127 km/tim.
Mått/vikt
Längd/bredd/höjd: 438/199/213 centimeter.
Bagagevolym: Uppgift saknas.
Tjänstevikt: 1 945 kg.
Maximal dragvikt: 2 500 kg.
Betyg del för del:
Köregenskaper 2
Säkerhet 1
Miljö 1
Komfort 2
Ekonomi 3
Totalbetyg = 9 av 25
Plus
Framkomlighet.
Känsla.
Robusthet.
Minus
Säkerhet.
Utsläpp.
Fordonsskatt.

Om Zlatan ska spela i Napoli får han nöja sig med ”arbetarlön”

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

INBLICK FOTBOLL

Zlatan har kanske gjort sin sista match i karriären i och med att hans LA Galaxy åkte ur MLS-slutspelet. Men i Italien blev svallvågorna stora efter en intervju där han sade att han

fortfarande skulle kunna göra 20 mål i Serie A.

Kommer Zlatan tillbaka till stövellandet en gång till?

När Napolis sportchef Cristiano Giuntoli fick en fråga om Zlatan Ibrahimovic i italiensk tv inför lagets match mot Salzburg i Champions League i onsdags, verkade han måttligt road. Visst är det smickrande att uppvaktas av en så stor spelare, men nu måste vi tänka på matchen, menade han.

– Att prata om Ibrahimovic just nu tycker jag inte är snyggt mot våra spelare, sade Giuntoli.

Napoli nu för tiden styrs inte på samma sätt som när Diego Maradona var där på 80-talet, den gränslösa era som beskrivs i Asif Kapadias aktuella dokumentärfilm, som Zlatan Ibrahimovic tycks ha tagit intryck av.

När Gazzetta dello Sport förra veckan frågade Zlatan om det finns en klubb i Italien som attraherar honom, så nämnde han direkt filmen. När han ser kärleken från Napolifansen så får han ”nästan” lust att spela för Napoli, sade han.

– Det skulle vara fantastiskt att göra samma sak som Diego.

Så, vill Zlatan spela vidare, vill han till Europa, vill han till Italien, vill han till Napoli, och vill Napoli i så fall värva honom?

Om det är någonting som är uppenbart i Asif Kapadias film så är det dels att ingen annan spelare någonsin kan bli vad Maradona är för napolitanarna, dels att historien innehåller en stor del av tragik och utnyttjande av den omhuldade stjärnan, tätt sammanflätat med populariteten.

Maradonas arv i Napoli är att han blev Neapels symbol och förkämpe i det förtryckta Syditalien, Zlatan har redan beskrivit sin egen larger-than-life-berättelse många gånger, om hur han förändrat Sverige, och banat väg för de som är annorlunda. Rosengård är redan hans Neapel.
Att komma till Napoli skulle innebära att prestera på kalla februariplaner i Genua och Lecce för en 38-årig kropp, träningspass med den gamle bekantingen Carlo Ancelotti ute i Castelvolturno, stora förväntningar att leva upp till i ett lag som siktar på Champions League-framgångar och en topp-placering i ligan. Det är säkert precis så Zlatan vill ha det, han uttrycker till exempel tveksamhet inför att spela i den mindre klubben Bologna dit kompisen Siniša Mihajlović som tränar laget har försökt locka honom.

Men vill han det så mycket att det blir värt insatsen? När han lämnade Manchester United för USA, var det inte för att han insåg att tiden då han kunde prestera i en europeisk toppklubb på den nivå som han förväntar sig av sig själv var över?
Det skulle säkerligen också bli alldeles underbart, med en hemmapublik av ett slag som han inte haft förut. Napoli har lockat honom i flera år. Kanske funderar Zlatan verkligen på en sista föreställning som betyder någonting mer, som syns mer, än en slutspelsmatch i Los Angeles.
Att Napolis president Aurelio De Laurentiis är intresserad av idén att leverera ”Ibra” till fansen har han själv gjort tydligt. Minst tre gånger har han kommenterat möjligheten att värva svensken i januari.
Det är inte samma sak som att det verkligen blir av. De Laurentiis har gjort

sig känd som en president som inte vill riskera ekonomin för att köpa in en stjärna à la Maradona, och om Zlatan skulle komma skulle han få nöja sig med en ”arbetarlön”, som Gazzetta dello Sport beskriver det.
Under tiden skrivs ny historia i Neapel. I veckan gick belgaren Dries Mertens med sitt 116:e mål i den blå tröjan om Diego Maradona – som Napolis näst bäste målgörare genom tiderna.

Malena Johansson
malena.johansson@dn.se

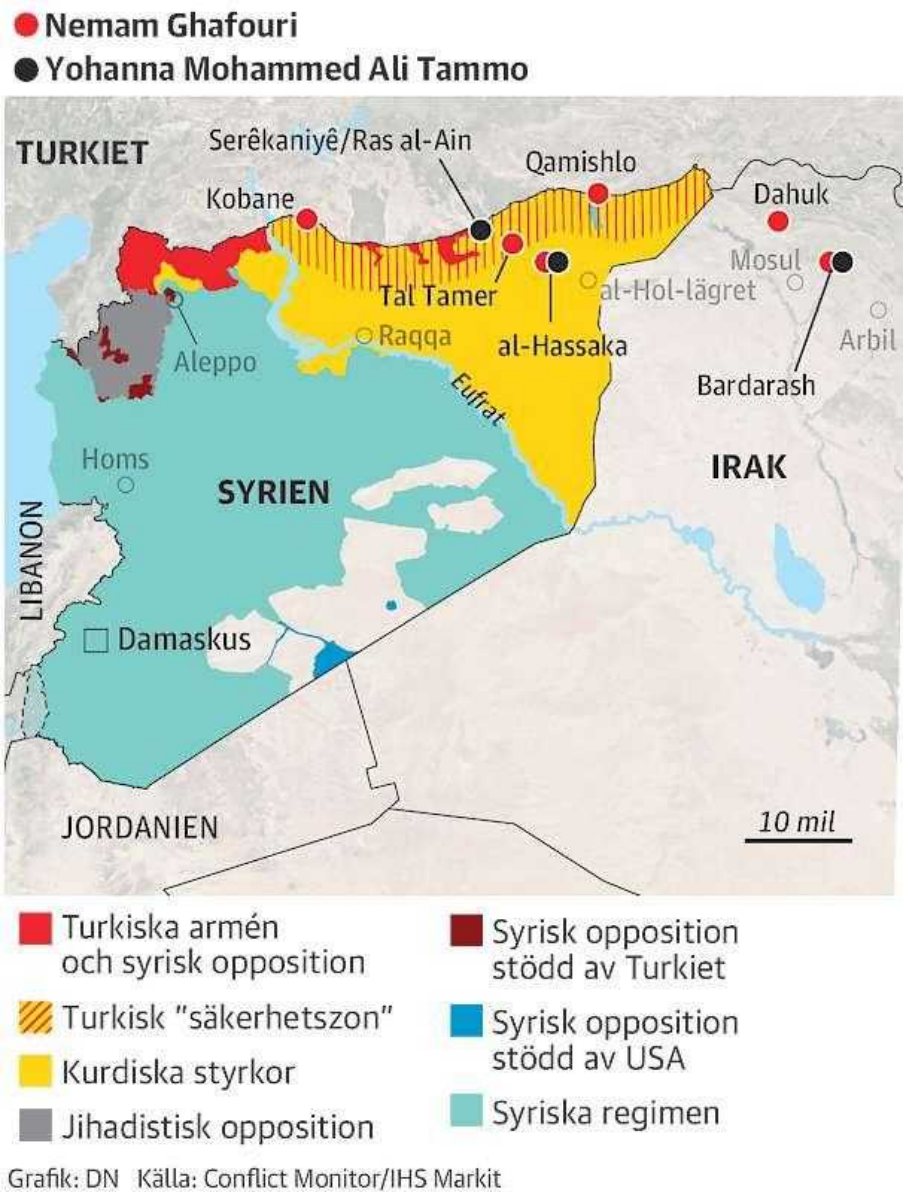

Presidenterna twittrar. Och i Syrien drivs kurdiska familjer på flykt.

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

När USA:s president håller tal om att kurderna ”inte är några änglar” är den kurdiska fyraåringen Aileens hus redan

sönderbombat och hennes familj på flykt från norra Syrien.
Samtidigt åker den svenska läkaren Nemam Ghafouri i motsatt riktning, för att undsätta traumatiserade och föräldralösa barn.
Vad hände egentligen i gränstrakterna mellan Irak och Syrien medan president Donald Trump och president Recep Tayyip Erdogan twittrade?

19 oktober. Framme i flyktinglägret

Det är mörkt när de 23 vita bussarna anländer till flyktinglägret Bardarash. Lägret ligger i irakiska Kurdistan, ett par timmars resa från gränsen till Syrien. Det har stått oanvänt i flera år, men fylls nu av tusentals syriska kurder.

Två män kommer springande och känner igen ett litet ansikte som sticker ut genom ett fönster på den första bussen i karavanen. Det är en pojke, kanske åtta år gammal, och han ler glädjestrålande mot männen.

– Vi är med allihop! Hela familjen är med, ropar han medan männen letar i fönstren efter alla sina familjemedlemmar.

Fyraåriga Aileen håller hårt i sin mamma Yohanna Mohammed Ali Tammos ben. De står i kö till registreringen, de ska lämna sina namn och personuppgifter för att få ett mål varm mat och ett tält. Det är svårt för Yohanna Mohammed Ali Tammo att röra sig när Aileen krampaktigt klamrar sig fast. Hon säger först åt flickan irriterat, men verkar ångra sig direkt. Klappar dottern på huvudet och låter henne hållas.

7 oktober. Beskedet kurderna fruktat

Efter ett telefonsamtal mellan USA:s president Donald Trump och Turkiets president Recep Tayyip Erdogan meddelar USA att landet kommer att flytta

amerikanska soldater från gränsområdet mot Turkiet i nordöstra Syrien. Det är ett oväntat, och av kurder fruktat, besked.
USA har varit deras allierade i kriget mot terrorsekten IS och deras garant för att Turkiet inte ska anfalla.
”Turkiet kommer inom kort att genomföra sin sedan länge planerade manöver i norra Syrien. USA:s väpnade styrkor kommer inte att stödja eller vara inblandade i manövern”, skriver Vita huset.
”Som jag har slagit fast tidigare: om Turkiet gör något som jag, i min stora och oöverträffade visdom, anser vara över gränsen, så kommer jag fullkomligt förstöra och utplåna Turkiets ekonomi (jag har gjort det förr!)”, twittrar USA:s president Donald Trump.
Staden Serêkaniyê, på arabiska Ras al-Ayn, ligger precis på gränsen till Turkiet.
Yohanna Mohammed Ali Tammo har bott här i hela sitt liv. Här träffade hon sin make, Dris Tammo. Här fick de dottern Aileen.
Ett par år in i det syriska inbördeskriget, som bröt ut 2011, erövrades staden av de kurdledda YPG-styrkorna. De körde först ut IS och sedan den syriska regimen, därefter har det varit lugnt i staden. Yohanna och Dris har känt sig precis trygga nog för att våga bygga ett efterlängtat nytt hus.

9 oktober. Yohannas familj ger sig av
Turkiet går in i Syrien.
”Du vill inte vara ansvarig för slakten av tusentals människor. Var inte en tuffing. Var inte en idiot”, skriver USA:s president Donald Trump i ett brev till Recep Tayyip Erdogan.
Erdogan meddelar senare att han slängde brevet direkt i papperskorgen.

Han beordrar i stället turkiska militärstyrkor att tillsammans med den syriska nationella armén starta operation "Fredens källa". Den riktar sig mot PKK, en militant grupp som är terrorstämplad av bland annat EU, och mot IS, men också mot kurdledda YPG, allierade med USA.
”Vårt mål är att utplåna den terrorkorridor som försöker etablera sig på vår södra gräns, och att skapa fred i regionen”, twittrar Turkiets president Recep Erdogan den 9 oktober.
”De idiotiska, ändlösa krigen är, för vår del, SLUT”, twittrar USA:s president Donald Trump samma dag.
Yohanna Mohammed Ali Tammo ser de turkiska trupperna rulla in, hon hör flygangrepp. Hon ser att grannarna flyr och förstår att även hennes familj måste ge sig av från Serêkaniyê. Familjen sätter sig i bilen och beger sig till staden al-Hassaka, där de får bo i en väns hus.
Al-Hassaka ligger någon timmes resa inåt landet. Här är läget bättre när familjen kommer fram.
Men det är ett lugn som inte ska bestå.

14 oktober. Svenskan till stridszonen

”Vem som än vill assistera Syrien i att försvara kurderna går bra för min del, oavsett om det är Ryssland, Kina eller Napoleon Bonaparte. Jag hoppas att det går bra för dem allihop, vi är 7 000 mil bort!”, twittrar USA:s president Donald Trump den 14 oktober.
Hundratusentals människor är på flykt. Samtidigt förbereder den svenska läkaren Nemam Ghafouri sin resa i motsatt riktning, från irakiska Kurdistan till norra Syrien. Tidigt på morgonen den 15 oktober

åker hon mot strömmen, över gränsen, in i stridszonen.
Hon har packat bilen full med två ton mediciner, bandage, blöjor och mjölkersättning. Dessutom har hon med sig nybakt bröd till soldaterna i alla vägspärrar hon måste ta sig igenom. Den röda sjalen sitter som en stadig färgklick över hennes hår.
Andra hjälporganisationer är på plats och har placerat ut flyktingar i 40 olika skolor. Nemam Ghafouri åker i stället till husruiner där hon får höra att det bor familjer. Hon delar ut ett litet ekonomiskt bidrag och en förpackning med nödhjälp.
– En del har inte ens madrasser. Nästan alla barn är helt traumatiserade, säger hon.
I ett bombat hus ligger en liten flicka i röda kläder och stirrar in i väggen utan att verka se något. Hennes släktingar försöker prata med henne, Nemam Ghafouri försöker få kontakt, men flickan bara stirrar tomt. Hon vill bara prata med sin pappa. Och hennes pappa står ingenstans att finna.
Sjukhusen i städerna Qamishli, al-Hassaka och Tal Tamer får också besök av Nemam Ghafouri. Hon filmar brännskadade soldater i den sistnämnda staden. En ung mans hy är bränd hela vägen från fötterna och upp till halva ansiktet. Hans rygg har en vit beläggning.
– Kurderna säger att Turkiet har använt vit fosfor. Jag kan förstås inte veta om detta är vit fosfor, det behöver analyseras, men det ser ut så här, säger Nemam Ghafouri.
Ett skriande behov på sjukhusen är underkläder, sådana som är nylonfria och mjuka för de skadade patienterna. Nemam

Ghafouri lyckas köpa 120 par på plats i Syrien. Hon lovar att återkomma med fler.
– Jag vet inte hur jag ska göra än, om jag ska beställa utomlands eller köpa här. Vi får se, men det blir inte turkiska. Aldrig turkiska varor. Jag har inte köpt något från Turkiet på 20 år.
Hittills har bara runt 8 000 personer av de hundratusentals som flytt sina hem tagit sig över gränsen till irakiska Kurdistan. En orsak till det är att det krävs pengar till människosmugglare, eftersom den kurdledda YPG-milisen håller koll på vägen mot gränsen och enligt uppgift inte vill att alltför många ska lämna landet. En annan är att många fortfarande har hopp.
– Det är så tragiskt, samtidigt som man blir stolt. Fortfarande har de inte vaknat från den här mardrömmen. De hoppas att något under händer, något mirakel, så de kan återvända. ”Kanske kommer de att stoppa kriget i morgon.” Det kändes när vi gick runt och gav ekonomiskt stöd till familjer och frågade om deras hälsa, det enda som de frågade var ”får jag åka hem i morgon?” säger Nemam Ghafouri.
En stor andel av flyktingarna som tagit sig till Bardarash i irakiska Kurdistan är små barn. Det finns inga officiella siffror än så länge, men hjälporganisationer bedömer att det handlar om cirka en fjärdedel av de 8 000 personer som befinner sig i lägret.
– Det första de tänker på är att evakuera föräldralösa barn. IS riktar in sig på barn och nu ökar risken att IS växer sig starka igen, säger Nemam Ghafouri.

17 oktober. Trump: Underbart för alla
Turkiet och USA når en överenskommelse, efter en fyra timmar lång överläggning i Ankara mellan president Erdogan och USA:s vicepresident Mike Pence.

Enligt USA innebär överenskommelsen ett eldupphör – Turkiet ser det snarare som en ”paus”. Avtalet medför att de kurdledda styrkorna har fem dagar på sig att evakuera det 32 kilometer breda område söder om turkiska gränsen som Turkiet vill använda som en ”säkerhetszon”, samt flytta syriska flyktingar till.
”Den här överenskommelsen skulle ALDRIG ha kunnat slutas för tre dagar sedan. Det behövdes lite ”tough love” för att lyckas med den. Underbart för alla. Stolt över alla!”, twittrar Donald Trump.
”Herr President, många fler liv kommer att räddas när vi besegrar terrorismen, vilken är mänsklighetens ärkefiende. Jag är säker på att den här gemensamma insatsen kommer att bringa fred och stabilitet till vår region”, twittrar Recep Tayyip Erdogan å sin sida till Donald Trump.

I ett tal i Texas samma kväll talar Donald Trump om den enligt honom storartade överenskommelsen.
– Det var okonventionellt, det jag gjorde. Jag sa ”de kommer att behöva bråka en stund”. Ibland måste man låta dem bråka ett litet tag. Sedan märker folk hur jobbigt det är att strida. Ibland måste man låta dem slåss. Det är som två små barn, man måste låta dem bråka och sedan drar man isär dem, säger Donald Trump.
– Kurderna är mycket tryggare nu. Kurderna vet hur man slåss och som jag har sagt tidigare – de är inga änglar själva.
Ungefär vid samma tidpunkt i norra Syrien sitter fyraåriga Aileen i bilen igen. Hennes familj har fått lämna även al-Hassaka, stridigheterna blev för svåra där också. Fyra dagar efter att de lämnade sitt nybyggda hem fick de veta att det hade bombats. Ingen kom till skada – familjen

var ju redan på flykt – men det enda som återstår är rasmassor.
– Inshallah så blir det bra, på något vis, säger Yohanna Mohammed Ali Tammo.
Bilen kör i riktning mot irakiska Kurdistan. Det är en ganska kort resa, avståndsmässigt. I praktiken är den dock kantad av oroligheter och vägspärrar och tar därför flera dagar att genomföra. Bilen måste överges innan de är framme. Sista biten går familjen till fots.

18 oktober. Varför bombar de oss?

Vapenvilan är bräcklig. Beskjutningen längs den syriska gränsen till Turkiet fortsätter. Oppositionella Syriska människorättsobservatoriet uppger att turkiska luftangrepp och granateld från turkiskstödda miliser under fredagen dödade 14 civila i och kring Serêkaniyê. Turkiet anklagar samtidigt kurdiska ”terrorister” för att ha genomfört ett flertal attacker från staden.
Den svenska läkaren Nemam Ghafouri är rasande när vi ses två dagar senare. Rasande och utmattad, efter fem dagars oavbrutet arbete med att hjälpa nödställda i norra Syrien.
– Vet du vad jag tänkte när jag var på sjukhuset och såg alla barn, vuxna, äldre, som hade förlorat en arm eller ett ben? Jag tänkte att snart har vi en hel befolkning där alla saknar en kroppsdel, säger Nemam Ghafouri.
Vi är på hennes klinik som ligger i flyktinglägret Bajed Kandala utanför staden Dahuk. Det inrättades 2014 och härbärgerar runt 11 500 yazidiska flyktingar från Sinjar.
En flicka i fyraårsåldern kommer till kliniken med sin mormor och bryter ihop när hon får syn på DN:s reporter. Hon

gömmer sig bakom mormors ben, gråter skräckslaget.
– Hon tror att du är amerikan, säger mormodern.
Nemam Ghafouri trollar fram två leksaker. Flickan lugnar sig, men fortsätter titta på främlingen med vaksam blick.
– Hennes familj sitter hela dagarna i tältet och har på tv:n med nyheter om kriget dygnet runt och alla pratar om amerikaner som mördare. Det är inte så konstigt att hon blir rädd, men det är tragiskt, förklarar Nemam Ghafouri.
Hon visar bilder från sina dagar i Syrien. Filmklipp efter filmklipp på rädda barn, barn med glasartade blickar som bara ligger orörliga, barn som försöker gå i skolan utomhus eftersom skollokalerna är fyllda av nyanlända flyktingar. Nemam Ghafouri är den trygga punkten för hundratals barn. Hon berättar om några hon träffade som hade tvingats fly från Kobane, den stad där den kurdiskledda koalitionen år 2015 visade att IS kan besegras.
– De har, som många barn, varit flyktingar i Turkiet och sedan återvänt till Kobane. De sa ”doktorn, vi trodde att vi var hemma. De ville inte att vi skulle vara på andra sidan, så varför bombar de oss när vi har flyttat till den sidan som de ville?”
Turkiets offensiv kommer att kunna få konsekvenser för Nemam Ghafouris arbete med barn på båda sidor om gränsen. Hon är ansvarig för en stor grupp föräldralösa yazidiska barn som befinner sig på ett barnhem i norra Syrien, dit det blir allt svårare att ta sig om Turkiet tar fullständig kontroll över området.
Senaste gången Nemam Ghafouri tvingades passera en turkisk gränskontroll var förra året. Då klädde hon ut sig,

dreglade, skelade och låtsades att hon hade förlorat förståndet för att kunna passera.
– Redan nu när vi skulle till Kobane och ta medicin dit, var det nästan omöjligt. Nu måste man gå runt via de syriskkontrollerade områdena och det kan jag inte. Man kan ändå med hjälp av kurderna ta sig dit, men problemet är ju att det inte går att ta med förnödenheter, säger Nemam Ghafouri.
Uppe i skolan som Nemam Ghafouris hjälporganisation driver i lägret ringer det ut till rast. Ljudet är öronbedövande när hundratals barn får syn på Nemam och jublande springer mot henne för att försöka få en kram. Hon förs bakåt av en våg av barn, är nära att knuffas omkull, men hon bara skrattar. Försöker ge alla en klapp eller en kram. Lyfter upp en ljushårig tjej i famnen och pekar på en pojke med långt hår.
– Han var hos IS med sin mamma och två syskon. När han kom hit kunde han inte öppna ögonen i början, han hade bott i en källare så länge att han inte klarade av dagsljus. Nu mår han bättre, men hans pappa är ett ”asshole”, han dricker och röker, så vi har pojken som fadderbarn, säger Nemam Ghafouri.
Hon har flera gånger varit i lägret al-Hol, där bland annat en stor grupp svenska IS-kvinnor och deras barn befinner sig. DN var med vid ett av tillfällena i våras när Nemam och tre yazidiska kvinnor som tidigare har varit slavar hos IS åkte tillbaka in bland terrorgruppens anhängare för att befria fler.
Nu oroar hon sig för att allt arbete som lagts ner för att bekämpa terrorsekten har varit förgäves.

– De team som jobbar i al-Hol säger också att IS-kvinnorna bara jublar nu. Det här har varit en jättestor seger för IS på alla fronter. Ett av de värsta sveken i modern historia har banat vägen för etnisk rensning. Det värsta är att det kan stoppas men att ingen gör det, säger hon.

19 oktober. Hjälp i mörkret

Serêkaniyê var känt i hela Syrien för sitt lantbruk. Här odlas vete och bomull och befolkningen var – fram till den 9 oktober – blandad mellan kurder, araber och en mindre grupp syrianer och assyrier. Invånarna beskriver den som en fredlig stad. Eller som att den brukade vara det. Nu vet inte Yohanna Mohammed Ali Tammo längre vad hon ska säga. Hon har fullt upp med att göra den nya tillvaron uthärdlig för Aileen.

– Nu ska vi hämta madrasser. Du kan väl hjälpa mig att bära? säger hon och kittlar sin dotter, som är trött efter den långa resan.

Deras tilldelade tält ligger i den mörka delen av Bardarash, där gatlyktorna tycks vara ur funktion, eller åtminstone inte igångsatta. Yohanna, Dris och Aileen hjälps åt med att hämta madrasser, vatten och startpaket med mjölkpulver och ris. Aileen skrattar åt den dansande ljuskäglan från sin pappas mobiltelefon, den han använder för att familjen ska se något medan de packar in sina få tillhörigheter i tältet. Hon studsar efter ljuset, uppmuntrad av sin trötta mamma.

– Vi hade allt. Nu har vi inte ens en stol kvar att sitta på, säger Yohanna Mohammed Ali Tammo.

”Ending endless wars!”, twittrar Donald Trump samma dag.

Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se

Detta har hänt. Syrienkriget i oktober

USA:s president Donald Trump meddelade i början av oktober att de amerikanska trupperna skulle dras tillbaka från norra Syrien.
Detta fick till följd att Turkiet den 9 oktober inledde en militär operation i Syrien, under namnet ”Fredens källa”. President Recep Tayyip Erdogan förkunnade att hans syfte var att skapa en ”säkerhetszon” i gränsområdet mot Turkiet. Dit vill han flytta upp till två miljoner av de 3,6 miljoner syriska flyktingar som finns i Turkiet.
Efter drygt en vecka av intensiva strider mellan de turkledda trupperna och de kurdledda hade hundratusentals syriska kurder drivits på flykt från sina hem.
USA skickade sin vicepresident Mike Pence till Turkiet för att förhandla om ett eldupphör med Turkiets president Recep Tayyip Erdogan. Det ledde till en överenskommelse som USA kallade för ”vapenvila” och Turkiet kallade för ”paus” – en fem dagar lång frist under vilken de kurdiska styrkorna förväntades lämna gränsområdet mot Turkiet.
Trots eldupphöret fortsatte beskjutningen på flera håll i norra Syrien, enligt flera källor.
Turkiets Erdogan och Rysslands Putin kom den 22 oktober överens om en gemensam militärinsats i norra Syrien. Företrädare för den kurdiska militären meddelade samma dag att de följt kravet och dragit sig tillbaka.

Dela

FN-chefen: ”Vi måste få komma fram till dem som behöver hjälp. Vi har krävt detta från dag ett."

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Redan under den turkiska offensivens första dag i Syrien varnade FN:s flyktingkommissarie Filippo Grandi för att hundratusentals civila skulle drabbas. I dag är han besviken över att ha fått rätt – och kritisk till Turkiet.

– Vi har krävt att få tillgång till området sedan dag ett, men ännu har det inte skett, säger Grandi till DN.

Ännu en gång har FN:s flyktingorgan UNHCR och dess chef Filippo Grandi fått hantera en omkastning av verkligheten på marken i inbördeskrigets Syrien.

Turkiets offensiv i nordöstra Syrien – efter USA-presidenten Donald Trumps

klartecken – har ställt den tidigare maktbalansen på huvudet och raserat gamla allianser. Ryssland har tagit befälet över utvecklingen när USA dragit sig ur, och diktatorn Bashar al-Assads styrkor har vunnit kontroll över nya områden.
För områdets kurder innebär stormakternas agerande en katastrof. De är klämda mellan sina värsta fiender. Det som var Syriens lugnaste hörn har oväntat förvandlats till en krigsskådeplats, med ännu en flyktingström som resultat.
Just det som Filippo Grandi varnade för. ”Hundratusentals civila i norra Syrien är nu i fara. Civila och civil infrastruktur får inte bli mål”, sa han i ett uttalande den 10 oktober, sedan offensiven hade inletts.
När DN träffar flyktingkommissarien två veckor senare under ett kort Sverigebesök har han dessvärre fått rätt i sin bedömning.

– Ja, det är många på flykt. Det är nästan oundvikligt när det blir strider i stadsområden. Den senaste siffran jag har är att strax över 150 000 har lämnat sina hem.
Den politiska utvecklingen kring Syrien går mycket snabbt, och när DN möter Grandi har presidenterna Vladimir Putin och Recep Tayyip Erdogan nyss gjort upp om att rysk och turkisk militär tillsammans ska patrullera gränsen. Men även den syriska regimens militär släpps in i det område som ett par veckor tidigare kontrollerades av kurdernas styrkor.
Geopolitik är inte UNHCR-chefens arena, och han är försiktig med att uttala sig om Putins och Erdogans överenskommelse.
– Vi vet för lite än. De delar vi har fått om deras avtal, vad som har sagts officiellt, är för lite för att vi ska kunna fälla en dom. Personligen anser jag att Syrien behöver

en politisk uppgörelse som gör slut på alla aspekter av konflikten. Det är vad alla borde arbeta för. Och det är vad Ryssland och Turkiet också säger.
Flyktingströmmarna ändrar nu riktning nästan dagligen. Den siffra över det totala antalet flyktingar som Grandi nämner är faktiskt något lägre än vad den var några dagar tidigare.
– Vissa har troligen precis begett sig på flykt. Men andra, ett större antal, har återvänt hem. Vi uppskattar att 40 000 av dem som nyligen har flytt har återvänt, säger han.
– Varför? Det är svårt att säga. Har den rysk-turkiska överenskommelsen skapat en känsla av att läget blir mer stabilt? Det är möjligt. Men jag kan inte ge dig en färdig analys.
UNHCR finns närvarande på plats i norra Syrien, bland annat i staden Qamishli nära irakiska gränsen. Men både FN:s flyktingkommissariat och andra humanitära organisationer måste få större möjlighet att hjälpa de svårast drabbade civila på plats, menar Grandi. Detta är ett akut problem just nu.
– Vi har krävt det. När striderna pågår är vårt tillträde ganska begränsat, och vi vill inte heller utsätta vår personal för fara. Men om läget stabiliseras – oavsett hur – så måste vi kunna komma fram till dem som behöver hjälp.
– Vi har krävt detta från dag ett. Än har det inte skett.
Ett område där flyktingströmmen ökar i styrka är över gränsen till Irak, som DN:s Emma Bouvin och Paul Hansen rapporterar från.
– Vi har sett ett något större antal människor, om än fortfarande relativt litet, ta sig över gränsen. Det är fortfarande

under 10 000, även om läget kan ha förändrats under den senaste halvtimmen. Antalet har ökat. Men mönstren är svåra att avläsa, och det beror förstås på det militära läget, säger Grandi.
UNHCR planerar just nu för att kunna ta emot 50 000 kurdiska flyktingar i Irak. För många kurder i området är detta den naturliga flyktvägen.
– Ja, om folk vill lämna Syrien här finns det inget annat land att ta sig till. Och kom ihåg att detta är den kurdiska delen av Irak. Den regionala kurdiska regeringen har sagt att gränsen är öppen för dem som vill söka skydd.
Turkiet har använt humanitära argument för sin militära offensiv. Erdogan har talat om en ”säkerhetszon” dit syriska flyktingar ska kunna återvända – kanske så många som 2 miljoner av de 3,6 miljoner som finns i Turkiet.
Andra menar att detta bara är en förevändning för hans egentliga projekt, som är att krossa kurdernas dröm om ett sammanhängande kurdiskt område tvärs över gränsen. De syriska flyktingar som eventuellt kommer att placeras ut i området lär bli araber med ursprung i andra delar av Syrien.
Den här diskussionen vill Filippo Grandi inte blanda sig i. Men han konstaterar att någon tvångsinflyttning av flyktingar inte kan komma i fråga.
– Vår inställning är tydlig. Om folk vill återvända hem, och det vill de oftast, då vill de i allmänhet återvända till det område de kommer ifrån. Men allt måste vara frivilligt, och det säger vi hela tiden till Turkiet. Vi vet inte om det finns två miljoner som vill återvända, jag har ingen aning. Men om det gör det så måste det vara av egen fri vilja.

Ett problem som UNHCR inte vill ta ansvar för är IS-anhängare i norra Syrien, bland annat i det enorma lägret al-Hol, som DN tidigare har rapporterat från.
– Det finns flyktingar där, bland annat från Irak. Sedan har vi familjerna till IS-krigare. Det är mycket komplicerat. Vi har gett dem grundläggande skydd så att de kan överleva. Men de är inte flyktingar, de är inte vår angelägenhet. Problemet måste få en lösning, men det är inte ett problem som humanitära organisationer kan lösa.

Ingmar Nevéus

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), även kallat FN:s flyktingkommissariat, har uppdraget att leda internationella insatser till skydd för flyktingar.
Organisationen har tilldelats Nobels fredspris 1954 och 1981.

Chef för UNHCR sedan 2016 är Filippo Grandi, en italiensk karriärdiplomat med tidigare chefsuppdrag inom FN.
UNHCR hjälper flyktingar, internflyktingar och statslösa. Sammanlagt definierades 70,8 miljoner människor i slutet av 2018 som ”persons of concern” inom flyktingorganisationens mandat.
UNHCR:s verksamhet finansieras genom frivilliga donationer. Största givarna just nu är USA, EU, Tyskland och Sverige.

Klimatförändringarna kostar hälsa och pengar
Tio miljarder dollar i medicinska kostnader för tio klimatrelaterade händelser i USA under 2012.
Så fördelas samhällets kostnader
(Per delstat)
Besök på akutmottagningar
Förlorad inkomst pga besök på akutmottagningar
Förlorad inkomst pga sjukhusinläggningar
Sjukhusinläggningar
Öppenvård
Hemsjukvård
Medicin
Procent
Bränder
COLORADO
Total kostnad 1 610,3 miljoner dollar
Extrem värmebölja
WISCONSIN
Total kostnad 251,8 miljoner dollar
Borrelia
MICHIGAN
Total kostnad 8 miljoner dollar
Orkanen Sandy
NEW YORK
Sammanlagt båda stater 3 145,8 miljoner dollar
Orkanen Sandy
NEW JERSEY
Bränder
WASHINGTON
Total kostnad 2 290,9 miljoner dollar
Ozonluft-föroreningar
NEVADA
Total kostnad 897,9 miljoner dollar
West Nile-virus
TEXAS
Total kostnad 1 091,3 miljoner dollar
Extrema skyfall
OHIO
Total kostnad 82,8 miljoner dollar
Giftig alg-blomning
FLORIDA
Total kostnad 557 miljoner dollar
Allergi-framkallande ekpollen
NORTH CAROLINA
Total kostnad 43 miljoner dollar
Så förändras demografin
Procent (Prognos)
<10
10-20
20-30
30-40
40-50
Källa: Environmental Research Letters
Andel unga, 0-19 år
År 2010
År 2050
År 2100
Andel äldre, 70+
År 2010
År 2050
År 2100

En varmare värld kostar pengar, - hälsa och liv

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Klimatförändringarna kostar pengar och skadar vår hälsa, och det kommer att bli värre. Avverkning av regnskog i Amazonas sprider malaria, ebola kan nå helt nya områden, och större åldersklyftor mellan stad och landsbyggd ökar sårbarheten för värmeböljor, torka och andra klimatrelaterade händelser.

– Vi vet att klimatförändringarna är ett hot mot människors hälsa. Men det saknades tydliga belägg för hur dyrt det verkligen är, säger Vijay Limaye, forskare i miljöhälsovetenskap vid Natural Resources Defense Council NRDC i New York.

Han och hans medarbetare har gått igenom vad tio klimatrelaterade händelser i USA under 2012 har kostat i liv, sjukvård och utebliven inkomst.

– När vi pratar om skador av klimatförändringarna handlar det vanligen om byggnader och infrastruktur och annat vi kan försäkra. Vi vill få med folkhälsan i diskussionen, och visa vad det betyder för vår ekonomi, särskilt om vi misslyckas med att få ned utsläppen av växthusgaser.

Forskarna undersökte följderna av stora bränder i staterna Colorado och Washington, luftföroreningar med ozon i Nevada, en extrem värmebölja i Wisconsin, utbrott av borrelia i Michigan och av den myggburna sjukdomen West Nile virus i Texas, extrema regnoväder i

Ohio, orkanen Sandy i New Jersey och New York, allergiframkallande ekpollen i North Carolina och giftig algblomning längs Floridas kust.
Resultaten, som publicerades tidskriften GeoHealth tidigare i höstas, visar att händelserna ledde till 917 förtida dödsfall, 20 568 inlagda på sjukhus, 17 857 besök på akutmottagningar och 37 425 vårdkontakter utanför sjukhus, till exempel hembesök och utskrivning av receptbelagd medicin. De sammanlagda kostnaderna blev 10 miljarder dollar, och då har forskarna även räknat med förlorade arbetsinkomster, och behandling av psykiska problem och komplikationer för gravida efter orkanen Sandy.
– Det talas ofta om hur dyrt det är att minska koldioxidutsläppen och styra om till rena energikällor. Men då fattas en massa information. Det är kostnadseffektivt att få ner utsläppen eftersom vi då kan undvika utgifter på miljardtals dollar för hälso- och sjukvård, säger Vijay Limaye.
De tio händelserna är av mycket olika typer, men risken för samtliga ökar när klimatet blir varmare.
– Vetenskapen är tydlig. Att skydda människors hälsa och minska lidande är ytterligare ett argument för att vi snabbt måste agera och hejda klimatförändringarna, säger Vijay Limaye.
Samtidigt som risken ökar för torka, översvämningar och andra svåra väderhändelser som hotar människors liv och hälsa blir vi också fler, och skillnaderna ökar mellan olika områden och skilda delar av världen.
– Det har gjorts många beräkningar och prognoser över var världens befolkning kommer att finnas. Vi ville även ta reda på

hur åldersfördelningen ser ut, säger Erich Striessnig vid forskningsinstitutet IIASA, International Institute for Applied Systems Analysis, i Österrike.
I USA åldras befolkningen på landsbygden mycket snabbare än i städerna. Så har det sett ut under de senaste 40 åren, och utvecklingen kommer att fortsätta, enligt en studie av Erich Striessnig och hans kolleger, publicerad i tidskriften Environmental Research Letters.
– Det är relevant att veta när vi ska förutsäga vilka effekter klimatförändringarna kommer att få. En äldre befolkning är mer känslig och utsatt, och drabbas hårdare av värmeböljor och andra väderhändelser, säger Erich Striessnig.
Andelen av befolkningen i USA som är över 70 år gammal kan öka från runt nio procent år 2010 till mellan 26 och 34 procent vid slutet av seklet. I områden som Charlotte County i Florida, där en fjärdedel av invånarna är äldre än 70 redan i dag kan de utgöra nästan halva befolkningen år 2100.
De yngre flyttar till städerna, framför allt vid kusterna, eftersom där finns jobb, utbildning, barnomsorg och andra möjligheter, när jordbruken blir storskaliga och mekaniserade och inte längre kräver lika mycket arbetskraft och enklare jobb i tillverkningsindustrin också försvinner.
Även i Europa blir befolkningen äldre.
– I Europa ser det lite annorlunda ut eftersom det är mycket mer tättbefolkat än på landsbygden i USA. Men Sverige liknar USA mer. De norra delarna av landet kommer troligen att åldras snabbare medan de yngre flyttar till Stockholm,

Malmö och Göteborg i söder, säger Erich Striessnig.
Ett varmare klimat och förändrade befolkningsmönster, särskilt i kombination med fattigdom, ökar också spridningen av farliga sjukdomar. Vid seklets slut kan ebolaepidemier nå stora områden av Afrika som aldrig tidigare har drabbats, visar en statistisk modell av David Redding vid University College London och hans medarbetare, publicerad i tidskriften Nature Communications.
– Det absolut viktigaste är mer resurser till sjukvården. Insatser för att bekämpa fattigdom gynnar inte bara människor för att deras lidande minskar. Bättre utbildning och sjukvård i riskområden för farliga sjukdomar är något vi alla tjänar på, säger David Redding.
Smitta kan spridas med flygresenärer till övriga världen.
– Vi har inga garantier för att våra sjukvårdssystem skulle kunna hantera och begränsa smittspridning. Vi bör vara mycket försiktiga med att tro att detta bara är ett problem för Väst- och Centralafrika.
Malaria når också nya områden på grund av klimatförändringarna. Mänskliga aktiviteter ökar spridningen ytterligare. Andrew MacDonald vid University of California i Santa Barbara och Erin Mordecai vid Sanford University har visat hur malaria har ökat till följd av avverkning av regnskog i Brasilien mellan år 2003 och 2015, i en studie i tidskriften Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)
– Det gäller framför allt i de inre delarna av Amazonas, där det finns mycket orörd skog. Men vi fann också att hög frekvens av malaria minskar avverkningen till lägre nivåer än vi kan vänta oss. Om vi inte tar

hänsyn till den effekten kommer vi att underskatta hur mycket avverkningen driver på malariaspridningen med en faktor tre, säger Andrew MacDonald.
Det finns många möjliga förklaringar till den ökade spridningen, som att malariamyggorna får nya platser att föröka sig på och bättre möjligheter att överleva, och att kontakten mellan människor om myggor ökar.
– Utöver alla negativa konsekvenser med minskat upptag av koldioxid från luften, minskad biologisk mångfald och effekterna för klimatet visar våra resultat att avskogningen i Amazonas också har direkta negativa konsekvenser för människors hälsa, säger Andrew MacDonald.

Maria Gunther
maria.gunther@dn.se

Protestvåg sveper över världen

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Etiopien
När: Sedan den 24 oktober
Utlösande faktor: Kritik mot landets säkerhetsstyrkor, som enligt aktivisten och medieentreprenören Jawar Mohammed tagit sig in i hans hem och försökt avlägsna hans säkerhetspersonal. Demonstranterna har även upprörts av ett uttalande från landets premiärminister Abiy Ahmed som tolkats som en kritik mot regimkritiska röster. Minst 67 personer har dödats.

Bolivia
När: Sedan den 21 oktober.
Utlösande faktor: De omtvistade resultaten i presidentvalet den 20 oktober som med minimal marginal säkrade den sittande presidenten Evo Morales fjärde mandatperiod. Morales motståndare hävdar valfusk och flera organisationer kräver att valresultatet granskas. Flera personer har skadats.
Chile
När: Sedan den 18 oktober.
Utlösande faktor: En prisökning på kollektivtrafikavgifter, men det har utvecklats till att mer allmänt handla om höga levnadsomkostnader. President Sebastián Piñera har stoppat prisökningen och tillkännagett flera sociala reformer – exempelvis höjda pensioner och lägre elkostnader – men protesterna fortsätter. I fredags demonstrerade över en miljon människor i Santiago, och på lördagen uppmanade Piñera regeringen att avgå. 18 döda hittills.
Libanon
När: Sedan den 17 oktober.
Utlösande faktor: En föreslagen skatt på samtal som görs via meddelandeappar. Det mynnade ut i massdemonstrationer mot korruption och skattehöjningar. Premiärminister Saad al-Hariri och hans regering övergav snabbt förslaget. Men protesterna har utvidgats och nu krävs en genomgående politisk reform. Överlag fredliga protester.
Spanien
När: Sedan den 14 oktober.
Utlösande faktor: Fängelsedomar mot nio katalanska separatistledare för sin roll i Kataloniens utbrytningsförsök 2017. Den senaste veckan har protestyttringarna blivit färre, men på lördagskvällen tågade

på nytt hundratusentals genom Barcelona. Totalt har minst 500 personer har skadats och över 150 gripits.

Ecuador

När: Från den 1 till den 13 oktober.

Utlösande faktor: Skrotning av bränslesubventioner. Efter tolv dagars protester nådde president Lenín Moreno och rörelsen som ledde demonstrationerna en överenskommelse under vilken regeringen återinförde bränslesubventioner. Åtta personer dödade och 1 340 skadades.

Hongkong

När: Sedan juni.

Utlösande faktor: Ett lagförslag om att möjliggöra utlämningar till Kina. Lagförslaget drogs tillbaka, men protesterna har breddats med krav på större demokratiska friheter. Vid flera tillfällen har demonstranter och säkerhetsstyrkor drabbat samman.

Algeriet

När: Sedan februari

Utlösande faktor: Algeriets president Abdelaziz Bouteflikas beslut att ställa upp för en femte mandatperiod orsakade en våg av fredliga demonstrationer. Bouteflika avgick i april men demonstranter fortsätter att kräva politiska reformer.

TT-AFP

Växande nationell självkänsla bakom vågen av protester

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Protesterna runt om i Irak mot regeringen fortsatte även på lördagen, dagen efter att över 40 demonstranter dödades när de besköts av säkerhetsstyrkor och shiamuslimska paramilitära miliser. Sammanlagt har över 200 demonstranter mist livet i oktober.

De kaotiska scenerna som har utspelat sig på Tahrirtorget i Bagdad påminner inte så lite om vad som för några år sedan utspelade sig på ett torg med samma namn i en annan arabisk huvudstad: I Kairo i början av 2011, då en folklig revolt sopade bort Egyptens dåvarande president Hosni Mubarak från makten.

Annat skiljer sig: Egypten var en diktatur, medan Irak nominellt är en parlamentarisk demokrati, om än en dysfunktionell sådan. Men den breda proteströrelsen har ändå överraskat många bedömare, eftersom Irak har haft en relativt stabil period efter den mångåriga USA-ockupationen, inbördeskriget mellan shiiter och sunniter och ett krig mot terrorsekten IS, som förklarades besegrad för två år sedan.

Regeringen under premiärminister Adel Abdul Mahdi är tydligt skakad, och det är öppen fråga om den kommer att överleva den våg av protester som har sköljt över Irak sedan den 1 oktober.
Tidigare i månaden har sammandrabbningarna skördat 157 människors liv, och över 6 000 är skadade. Med de över 40 människor som i fredags dödades av skarpa skott eller tårgaskanistrar i Baghdad, Basra, Najaf, Karbala och Nasiriyah, är det sammanlagda antalet förlorade liv hittills denna månad uppe i över 200.
På lördagen satte säkerhetsstyrkorna in tårgas mot demonstranter i Bagdad för att hindra dem från att marschera till den hårt bevakade Gröna zonen, där parlamentet skulle hålla en extrainsatt session för att dryfta den växande krisen. Då många ledamöter inte dök upp ställdes mötet sedermera in.
Bland de förslag som regeringen lägger fram finns ökade pensioner, mer bidrag, en regeringsombildning och fler offentliga anställningar. Men det har inte fått demonstranterna att släppa kravet på Adel Abdul Mahdis avgång; han beskylls för att vara korrumperad och ansvarig för den höga arbetslösheten.
– Allt vi vill ha är fyra saker: arbete, vatten, elektricitet och säkerhet. Det är allt vad vi vill, sade 16-årige demonstranten Ali Mohammed till nyhetsbyrån Reuters. Den unge irakiern täckte sitt ansikte med en t-tröja för att undvika att andas in tårgas.
Att korruptionen och de ekonomiska kraven har stått i centrum för missnöjet är naturligt. Miljontals irakier lever i djup fattigdom, enligt Världsbanken lever fyra

femtedelar av befolkningen på mindre än 6 dollar om dagen. Majoriteten saknar tillgång till grundläggande saker som rent vatten, hälsovård och elektricitet, trots att landet sitter på världens femte största oljetillgångar.
Men det finns också en stark politisk faktor; den växande irakiska nationella självkänslan, som till skillnad från tidigare inte riktar sig mot USA utan mot grannlandet Iran. Ett av demonstranternas huvudkrav har varit att Irans inflytande i landet ska minskas. Många har ropat slagord mot Iran: ”Iran ut! Irak ska vara fritt!”.
Motviljan mot Iran har inte blivit mindre av att de shiitiska miliserna – stödda och beväpnade av Iran – har spelat en stor roll i försöken att kväsa protesterna. De av centralregeringen okontrollerade shiamiliserna har funnits i landet i över ett årtionde, och de var – tillsammans med kurdisk Peshmerga i norra Irak – avgörande i att det sunniextrema IS besegrades.
Men nu talar en del analytiker om ett ”postsekteristiskt” Irak, där särskilt unga irakier – hälften av befolkningen är under 21 år – inte fokuserar på vilken trosinriktning eller etnisk grupp de tillhör. Demonstranterna framträder inte som shiiter, sunniter eller kurder.
De ser sig i stället som irakier, vilket i sig är anmärkningsvärt i en stat som konstruerades av de europeiska kolonialmakterna för 100 år sedan ur tre provinser i det osmanska riket.

Michael Winiarski

Fakta. Härjat av konflikter

I dagens Irak, i det som då kallades Mesopotamien vid floderna Eufrat och Tigris,

anses mänsklighetens första civilisation ha vuxit fram för 5 000 år sedan.
I modern tid har Irak härjats av konflikter, först under diktatorn Saddam Hussein och sedan genom invasioner och inbördeskrig. Saddam störtades 2003 genom en USA-ledd invasion. Därefter följde en våldsam konflikt mellan främst sunni- och shiamuslimska grupper i landet. Terrorrörelsen IS hade under några år kontroll över delar av Irak men är nu besegrad.
Drygt 38 miljoner människor bor i Irak, varav 6 miljoner i huvudstaden Bagdad. Landet har världens femte största oljetillgångar.

Sms till anhöriga kan avslöja identiteten på de döda i lastbilen

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Många av de 39 döda i lastbilscontainern i Essex kan komma från Vietnam. Ett flertal familjer har fått sms från anhöriga som befaras ha

befunnit sig i containern. Polisen uppmanar vietnameser att hjälpa utredarna i arbetet med att identifiera offren.
På lördagen greps en femte person med koppling till fallet av irländsk polis.

Polisen i Essex har tidigare sagt att alla 39 som befann sig i containern var kinesiska medborgare, men nu tyder uppgifter på att flera av offren kan vara från Vietnam.
Martin Pasmore, som leder identifieringsarbetet, bekräftar att polisen har haft ett möte med Vietnams ambassadör.
– Vi har kommit överens om att samarbeta om fingeravtryck och dna-information, säger Martin Pasmore.
Han uppmanar vietnameser i Storbritannien och utomlands att hjälpa polisen, men betonar att det ännu inte går att slå fast offrens nationalitet.
Identifieringen av offren pågår, men kan ta lång tid. Polisen har hittat ”väldigt, väldigt få” id-handlingar i containern.
Hoa Nghiem från den Vietnambaserade människorättsorganisationen Human Rights Space säger till The Guardian att han har fått information om 21 personer som saknas. Flera kommer från den fattiga Nghe An-provinsen, där också en kvinna uppges ha gripits för människosmuggling.
Flera familjer har efterlyst anhöriga i sociala medier.
En 26-årig kvinna skriver i ett sms till sin mamma: ”Jag är ledsen mamma. Resan utomlands lyckades inte. Mamma, jag älskar dig så mycket. Jag dör eftersom jag inte kan andas”.
Det är oklart om kvinnan befann sig i containern, men meddelandet skickades samma natt som den fördes från Belgien

till Storbritannien. Hennes familj säger till BBC att hon befann sig i Belgien och hade tidigare gjort ett misslyckat försök att ta sig till Storbritannien.
Pappan till en 20-årig man befarar att hans son är en av de som dödades. Han har inte lyckats få kontakt med sonen sedan förra veckan. Då befann sig denne i Paris och hade anslutit sig till en grupp som skulle försöka ta sig till Storbritannien.
– Han ringde ofta hem, men nu får jag inte tag på honom, säger pappan till BBC.
Samtidigt som den vietnamesiska ambassaden i London bistår - polisutredningen har Vietnams premiärminister Nguyen Xuan Phuc beordrat en utredning om människosmuggling, rapporterar Reuters.
Det var i onsdags som polisen hittade 39 döda människor i ett industriområde utanför London. De 31 männen och 8 kvinnorna hade med stor sannolikhet frusit ihjäl. Containern var avsedd för frysvaror.
Polisen har gripit fem personer. Lastbilens förare, en 25-årig man från Nordirland, åtalas för dråp och människosmuggling. Ytterligare tre personer greps på fredagen, misstänkta för samma brott. På lördagen grep irländsk polis en man i 20-årsåldern från Nordirland.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

Dela

Peronisterna på väg tillbaka

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Analys.

Den ekonomiska krisen i Argentina gör att landets president Mauricio Macri väntas förlora redan i första valomgången i dag, söndag. I stället ser det ut som att peronismens kandidat, vänsterpolitikern Alberto Fernández, blir Argentinas nya president.

När affärsmannen Mauricio Macri vann presidentvalet för fyra år sedan lovade han att få i gång landets eftersatta ekonomi. Han skar ned statens utgifter, tog bort tullar och släppte valutakontrollen. Argentinare behövde inte längre växla till sig hårdvaluta på illegala växlingskontor. Det såg ut som att Argentina skulle hämta sig.

I stället blev det tvärtom. Landet har återigen sjunkit ned i en allvarlig ekonomisk kris. Valutakursen har skjutit i höjden. I början av augusti kostade det 45 pesos att växla till sig en dollar i Argentina. I dag kostar det nästan 70 pesos.

Rika argentinares rädsla för att Alberto Fernández kommer att köra landets ekonomi i botten driver på inflationen: Han tillhör den populistiska politiska traditionen peronismen som föredrar en protektionistisk ekonomi med höga tullar och valutarestriktioner. Moderna ekonomer tror inte på den modellen, men många av väljarna gör det.

– Ni behöver inte vara nervösa. Ni bör vara fulla av tillit eftersom tack vare Gud så är de som skapat denna katastrof på väg

bort, sade Alberto Fernández vid sin avslutande valkampanj.
Samtliga opinionsmätningar visar att Fernández kommer att få över 50 procent av rösterna i söndagens val. För att vinna vid första omgången krävs 45 procent, samt en marginal på 10 procentenheter. Alberto Fernández har ett övertag på nästan 20 procentenheter till Mauricio Macri. Det är inte bara Macris misslyckade politik som hjälpt Fernández, utan också att den före detta presidenten Cristina Fernández de Kirchner är hans vice presidentkandidat.
Trots att hon misstänks vara involverad i flera omfattande korruptionshärvor är hon enormt populär bland fattiga argentinare. Fernández de Kirchner spinner på nostalgiska känslor och försöker framstå som en modern variant av Evita Perón, före detta fru till armégeneralen Juan Perón som skapade peronismen på 1940-talet.
Framgångsreceptet i Fernández och Cristina Fernández de Kirchners kandidatur är att de lyckas förena den moderna formen att bedriva socialdemokrati i Argentina – kirchnerismen – med den traditionella peronismen.
Alberto Fernández är en 60-årig advokat som blev invald i Buenos Aires kommunfullmäktige år 2000. När Cristina Fernández de Kirchners man, Néstor Kirchner, blev Argentinas president 2003 handplockades han till stabschef.
Fernández beskrivs som en lugn, stabil politiker som inte kommer vara rädd för att införa kontroversiella reformer. Redan i somras meddelade Fernández att om han blir president tänker han sluta betala av ränta på en del av statens lån. I stället

tänker han lägga pengarna på att höja den allmänna pensionen med 20 procent.
Henrik Brandão Jönsson
Fakta. Parlamentsval i Argentina

Alberto Fernández valkoalition kallas ”Frente de Todos”, Framför alla, och samlar även Sergio Massa som är en betydelsefull peronist.
Deras valslogan är ”Det finns en framtid för dig. Det finns en framtid för alla. Alberto och Cristina. Argentina på fötter”.
Presidenten Mauricio Macris valkoalition kallas ”Juntos por el Cambo”, ”Tillsammans för en förändring” och har som valslogan valt ”Ja, vi kan!”

Konspirations-teorin som utraderade en hel stad

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019
Vad som började som ett skämt på en studentfest blev snabbt till en välspridd konspirationsteori.
I ett kvarts sekel har människor tvivlat på att den tyska staden Bielefeld verkligen existerar.
Bielefeld.
Frågan om hur människan kan bevisa att något inte existerar har sysselsatt filosofer,

grubblare och foliehattar i århundraden. Sedan 25 år engagerar frågan även en mellantysk stad av Malmös storlek, som i ett kvarts sekel levt med påståendet om att staden inte existerar.

”Bielefeld-komplotten” är en seglivad konspirationsteori som hävdar att staden Bielefeld inte finns till. Att den når anhängare även utanför Tysklands gränser blev jag varse i mitten av oktober då jag reste dit för att intervjua den polska Nobelpristagaren i litteratur, Olga Tokarczuk.

Några timmar tidigare hade hon tagit emot samtalet från Svenska Akademien och nu råkade hon befinna sig i staden för att läsa högt ur sin senaste bok. Det rådde feststämning inne på stadsbiblioteket och stadens styrande kokade av stolthet över att ha en Nobelpristagare på besök.

– Det är helt fantastiskt. En världshändelse i vår stad. Det kanske aldrig händer igen, ropade stadens kulturintendent Udo Witthaus.

Han tillade:

– Vi har ju lite dåligt självförtroende.

Inte att undra på att självförtroendet tryter när folk över hela världen ifrågasätter om ens stad ens existerar.

Efter mötet med Tokarczuk lade jag upp en bild av författaren på sociala medier och geotaggade den med Bielefeld. Snabbt fylldes kommentartrådarna med ifrågasättanden om jag verkligen varit på plats. ”Bielefeld existerar ju inte”, skrev några. ”Stan är en myt”, hävdade andra bestämt.

Bielefeld-konspirationen började som ett skämt på en studentfest i Kiel för 25 år sedan. Efter att en av festdeltagarna, en informatikstudent vid namn Achim Held,

presenterade teorin på ett internetforum var bollen i rullning.
– Jag ville egentligen göra mig lustig över alla absurda konspirationsteorier som spreds på nätet, berättar upphovsmannen i en intervju med den tyska tidningen Der Spiegel.
Men det som var tänkt som satir blev snabbt en modern vandringssägen.
I samband med ett besök i Bielefeld uttryckte även förbundskansler Angela Merkel – med en glimt i ögat – ett tvivel kring stadens existens.
– Jag hade intrycket att jag var där, sade hon gåtfullt.
I samband med att konspirationen i höstas fyllde 25 år organiserade staden en tävling som en gång för alla skulle sätta p för ryktesspridningen. Den som kunde presentera ett bevis för att staden inte existerar utlovades en prissumma om motsvarande drygt tio miljoner kronor.
Resultatet: fler än 2 000 deltagare från hela världen skickade in dokument, brev och fotografier som sade sig bevisa teorin.
Ingen vinnare korades.
Men konspirationen lever vidare.
Om DN och Nobelpristagaren Olga Tokarczuk verkligen varit där?
Det lämnar vi osagt.

Lina Lund
lina.lund@dn.se

Bezos nedpetad – Gates åter etta på pengalistan

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Ett kursras och en skilsmässa gör att Jeff Bezos får se sig petad från tronen som världens rikaste. I stället toppas listan av dess länge ohotade etta, Bill Gates.

Amazons aktier såldes av i raskt takt under torsdagseftermiddagen efter att bolaget släppte sin rapport för det tredje kvartalet. För första gången på två år redovisade bolaget minskade intäkter, den här gången på 26 procent, skriver Forbes.

De negativa siffrorna fick Jeff Bezos förmögenhet att krympa till 103,9 miljarder amerikanska dollar – knappt två miljarder mindre än Microsoftgrundaren Bill Gates.

Maktskiftet sker ett år efter att Gates blev passerad av just Bezos på förmögenhetslistan.

Innan dess hade Gates prenumererat på förstaplatsen i nästan ett kvartssekel.

Skiftet tillskrivs dock inte bara torsdagens kursfall. Nyligen övertogs en fjärdedel av Jeff Bezos ägarandel i bolaget av exfrun MacKenzie Bezos som en del av deras skilsmässa. Exfrun är enligt Forbes god för 32,7 miljarder dollar och därmed en av världens 20 rikaste personer.

Den dubbla förlusten för Jeff Bezos har dock inte fått bolaget att slå av på

investeringstakten. I samband med att kvartalsrapporten presenterades på torsdagen tillkännagav Amazon satsningar på ytterligare 1,5 miljarder dollar för att inom kort nå målet om 24 timmars leverans för sina premiumkunder.

TT

Fakta. Världens rikaste

Forbes presenterade sin senaste lista över världens rikaste personer i mars 2019 (förmögenhet i US dollar):

1. Jeff Bezos 131 miljarder
2. Bill Gates 96,5 miljarder
3. Warren Buffett 82,5 miljarder
4. Bernard Arnault 76 miljarder
5. Carlos Slim Helu 64 miljarder
6. Amancio Ortega 62,7 miljarder
7. Larry Ellisson 62,5 miljarder
8. Mark Zuckerberg 62,3 miljarder
9. Michael Bloomberg 55,5 miljarder
10. Larry Page 50,8 miljarder

Källa: Forbes

San Francisco
Chicago
Washington D.C.
NEVADA
UTAH
COLORADO
WYOMING
NEBRASKA
KANSAS
IOWA
MISSOURI
ILLINOIS
INDIANA
OHIO
MICHIGAN
PENNSYLVANIA
WEST VIRGINIA
MARYLAND
VIRGINIA

På drift – med tåg från kust till kust

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

I veckan var det 50 år sedan författaren Jack Kerouac dog. Med sin klassiker ”On the road” fick han flera generationer att kuska genom USA med bil. DN:s Björn af Kleen tog tåget i hans spår – och undrar om amerikaner någonsin kommer att kunna överge sin rullande frihetssymbol?

1. Ibland, när Sverige sover och jag sitter uppe sent och skriver, händer det att jag för ett ögonblick förnimmer USA ovanifrån, allt hänger ihop, allt går att omfatta. Appalachernas böljande kullar. Iowas vajande majsåkrar. Den violetta skymningen över Los Angeles. Korrespondenter kallar det för ”bevakningsområdet”, landmassan man ska hålla uppsikt över och rapportera ifrån. Amerika är annars så oöversiktligt, men sådana här sena kvällar är allt komprimerat och gripbart, som Vasastan under Karlsson på taket.

I Jack Kerouacs roman ”On the road” har berättarjaget Sal Paradise en liknande uppenbarelse i New Jersey. Inom sig förnimmer ”han hela det primitiva land som väller fram i en väldig ofattbar bula ända bort till västkusten, och all färdseln på vägarna, alla människor som drömmer i landets oerhörda omfång”.

Jag tänker på mitt ”bevakningsområde” när jag krupit ned i min bädd i vagn 2900 på Capitol Limited, ett passagerartåg i

blankt stål som ska ta mig från Washington DC till Chicago, den första etappen av en tre dygn lång resa över den nordamerikanska kontinenten, från öst till väst, från Atlanten till Stilla havet.
Det närmar sig midnatt. Jag ser på den blå gps-markören i min mobiltelefon att vi närmar oss Cleveland, Ohio, omkring 60 mil från Washington.
Att ligga här i underslafen känns som att befinna sig i en kuvös. Det rytmiska dunkandet från rälsen, råmandet från loket. Svartdimman utanför fönstret, det avlägsna ljudet av vuxna röster, det gula skenet som sipprar in från korridoren. Vaggad till frihet från ansvar, snart sover alla i ”bevakningsområdet”.
Nästa morgon vaknar jag i gryningen. Vi har inte nått långt. Den blå nålen kryper fram genom nordvästra Ohio, samma rostbälte som jag somnade in i.
Landskapet utanför tågfönstret är flackt. Dova jordfärger, samma färger som i Bergslagen. Regn.
I restaurangvagnen begär jag ut frukosten som är inkluderad i priset för en biljett i liggvagn (omkring 5 000 kronor från Washington till San Francisco; då ingår tre måltider per resdag). Tunt svagt kaffe och en ciabatta värmd i mikrovågsugn så att det stekta ägget och osten klibbat ihop.
Jag sätter mig vid ett i bord, också det i rostfritt stål. Luftkonditioneringen sänder kall luft ned under tröjan. Ryggraden drar ihop sig.
Glesbygd utanför fönstret. Små samhällen med enkla trähus och stora bilar med flak. Ju längre västerut vi kommer, desto tätare bebyggelse. När vi närmar oss Chicagos sydöstra förstäder passerar vi fabriksskelett i ett gammalt industrilandskap. Avställda godståg,

utrymda fabrikshallar. Rostiga containrar och lastpallar täckta av spindelväv.
Detta gränsland mellan Ohio, Indiana och Michigan, vars människor röstade in Trump i Vita huset, är USA:s kanske mest ohälsosamma bygd. Mellan 1980 och 2016 minskade antalet arbetstillfällen i den amerikanska tillverkningsindustrin med nästan en tredjedel. Den genomsnittliga timlönen i Ohio är fortfarande lägre än den var 1979.
Det var här, och i Appalacherna, som det epidemiska missbruket av receptbelagda smärtstillare tog fart på 1990-talet, ett krig med kemiska stridsmedel som läkemedelsindustrin framgångsrikt fört mot den egna befolkningen. Över 400 000 har dött av överdoser. 2015 konsumerade 93 miljoner amerikaner receptbelagda smärtstillare, nästan en tredjedel av landets befolkning.

Timothy Snyder, historieprofessor vid Yale, skriver att läkemedelsepidemin ”zombifierat” det amerikanska folket. De beroendeframkallande preparaten slår ut förmågan att fatta rationella beslut, möjligheten att lära från erfarenhet och anpassa sig till sociala sammanhang.
I boken ”Vägen till ofrihet” skriver Snyder att kopplingen mellan smärtstillare och Trumps framgång i valet 2016 är ”spektakulär och uppenbar”. I Pennsylvania, som tåget passerade genom under småtimmarna, var varje region som gick från Obama i valet 2012 till Trump fyra år senare hårt märkt av läkemedelsberoende.
Att vara zombie, levande död, är ett oamerikanskt tillstånd. Den amerikanska drömmen handlar om rörelse, om ekonomisk, social och geografisk mobilitet.

Nu går tåget så sakta att det känns som vi står till. Tre timmar försenade.
Författaren Jack Kerouac (1922–1969) var skicklig på att gestalta och exploatera myten om det rörliga amerikanska urtillståndet. Kerouac, som dog för just 50 år sedan i veckan, var förgrundsfigur i den så kallade beatrörelsen, en grupp intellektuella som gjorde uppror mot det välfärdssamhälle som växte fram efter andra världskriget. De vände sig mot banaliteten i den nya materialismen, ledan och konformismen i de växande förstädernas mamma-pappa-barn-tillvaro. Beatförfattarna revolterade på alla fronter: de knaprade amfetaminer, levde ut bisexualitet, lät sig inspireras av afroamerikanska kulturuttryck som jazz och bebop, fördjupade sig i österländska religioner, prövade och flyttade fram yttrandefrihetens gränser genom att skriva ”obscen” dikt.
Men Kerouacs mest berömda motståndshandling gick ut på att möta det samhälle som han upplevde som statiskt med hög fart. 1957 fick han ett nationellt genombrott med ”On the road”, en roman där hans alter ego Sal Paradise och dennes musa Dean Moriarty maniskt flackar fram och tillbaka över den nordamerikanska kontinenten.
De liftar på rangliga lastbilsflak, kastar sig ombord på Greyhound-bussar i sista sekund, bränner i vrålfart i hyrbilar genom mellanvästerns ”dåsiga” jordbruksbygder. En självvald fattigtillvaro, en romantisk rotlöshet där det centrala är att hela tiden ”vara i rörelse”.
I upptakten av ”On the road” blir Sal och Dean stoppade av en sheriff som frågar dem: ”Är ni på väg någon särskild stans,

pojkar, eller bara på väg?” De konstaterar innan de drar vidare: ”Vi förstod inte hans fråga, som var en förbannat bra fråga.”
”On the road” lästes som självbiografi, men var fiktion och skönmålning.
Kerouac, en katolik med fransk-kanadensiska rötter, var betydligt mer konservativ än romanens oskuldsfulla berättare Sal Paradise. När Kerouac dog av inre blödningar efter långvarigt alkoholmissbruk vid 47 års ålder 1969 delade han ett hus med sin mamma i Saint Petersburg i Florida.
Dean, som i romanen beskrivs som en ”västerlig vind, ett ode från slätterna”, var i verkliga livet en trasig hustrumisshandlare. Det faktiska persongalleriet runt Kerouac satt ofta i fängelse eller var fast i drogmissbruk – en mindre rörlig tillvaro är svår att tänka sig.

Men samtidigt är romanens myt på riktigt. Drömmen om vilda västern, kulten av nybyggarna som tog sig över Mississippifloden och bröt igenom gränsen till det okända. Det är lätt att glömma hur sent den amerikanska västern koloniserades, särskilt i dag när Kalifornien är en av världens största ekonomier och Internetindustrins födelseplats och hemvist.
Koloniseringen genomfördes i nära samarbete med järnvägsbolagen. En federal lag gav privatpersoner äganderätt till 160 tunnland mark om de bosatte sig på jorden och brukade den. Men den mest värdefulla marken gavs till järnvägs-baroner. De var effektiva kolonisatörer. Militären tvingade bort ursprungsbefolkningen med motivet att stora arealer behövde avsättas till järnväg. Southern Pacific Railroad stod färdig 1887.

Längs rälsen växte nya samhällen fram och markägare kunde frakta grödor och miljontals boskap fram och tillbaka mellan landsändarna; en början på den moderna köttindustrin.
”On the road” är full av järnvägsarbetare, luffare i ”gamla kläder som hade blivit alldeles svarta av sot från järnvägar och smutsen i godsvagnar och nattläger på marken.”
Föreställningen om den rörliga amerikanen kommer ur den här erfarenheten – en nation som gradvis flyttar fram sin bortre gräns. Den amerikanska evolutionsberättelsen.
Det gör ”zombifieringen” av det amerikanska hjärtlandet utanför tågfönstret så extra smärtsamt.
Amerikaner är inte gammpojkar, som de norrländska män kallas som stannar kvar hemma i byn. Men det är just gammpojkar många amerikaner har blivit.
Här i rostbältet, i de enkla trähus som tåget passerar, kryllar det av dem.
Likt många andra klassiska romaner fångade ”On the road” en värld som redan när den fästes på papper var på väg att försvinna. Åren efter andra världskriget, då romanen utspelas, markerade början på slutet för den stora rörligheten mellan amerikanska delstater. Mellan 1948 och 1971 sjönk migrationen inom landet med 51 procent (enligt mobilitetsforskaren Tyler Cowen).
Sedan dess har globaliseringen paradoxalt nog bromsat amerikaners flyttande inom landet ytterligare. Kopplingen mellan en specifik plats och dess tillverkningsindustri är nästan obsolet – de flesta fabriker tycks kunna flyttas till Kina eller Mexiko.

Amerikaner som skulle behöva bryta upp, ur opioidmissbruk och arbetslöshet, från avfolkningsbygder och håglöshet, gör det inte längre.
Det blev tydligt inför presidentvalet 2016, där opinionsmätningar visade att Trumpväljare i mycket högre grad än Clintonväljare var människor som bodde kvar i samma bygd som de en gång föddes i. Vita, lågutbildade väljare var särskilt orörliga. För dem verkade nästan all form gränsöverskridande utgöra en provokation. Deras dröm var en mur.
Det mest extrema uttrycket för ett land som står still: på 2010-talet bodde fler unga amerikaner, människor mellan 18 och 34, hemma hos föräldrarna än i någon annan form av boende.
Just det slags ”generationsboende” som Sal Paradise flyr ifrån när han ger sig ut på vägarna i ”On the road”.

Nu är vi framme i Chicago.
2. Tåget mot Kalifornien avgår prick klockan 14. Union Station i centrala Chicago är ett jugendpalats från 1925 med marmorgolv, romerska pelare och välvda träbänkar. Det känns som att vänta på tåget i Stockholms stadshus.
Prakten påminner om att amerikanska tåg en gång i tiden skulle appellera även till den övre medelklassen – inne på Union station är det lätt att se Don Draper från ”Mad men” framför sig, på väg hem till Betty och barnen med fedoran nedtryckt i pannan och tre Dry martini innanför västen.
På östkusten åker borgerligheten fortfarande tåg – Acela Express fraktar lobbyister i dräkt och kritstrecksrandiga kostymer mellan Manhattans Penn Station och Washingtons pampiga tågstation bakom Kapitolium.

Men på långrutterna är mycket av den tjusiga rekvisitan bortrationaliserad. De stoppade fåtöljerna, äkta mattorna, snittblommorna. Liksom sekreterarna och barberarna.
När jag nämnt för amerikaner att jag tänker tågluffa till San Francisco har de tittat på mig med medlidande i blicken – som det plötsligt gick upp för dem att jag vore mycket fattig. Långa tågresor är för knäppgökar, excentriker med oceaner av tid. Sökare utan behov av en tidtabell. En oroande kategori.
Men tåget som vi nu ska bestiga, California Zephyr, är fortfarande en smula snofsigt. I restaurangvagnen har borden vit duk, middagsmenyn bjuder på biff från gräsätande ko och konduktören bär gammeldags uniformsmössa med skärm. Men så är rutten också storslagen, med hypnotiskt vackra naturomgivningar.
”Västanvinden” (zephyr) pilar fram över Iowas och Nebraskas prärier, ned mot Colorado och Klippiga bergen, genom Utahs glödande stenöken och in i Kaliforniens skuggiga skogar, med snöklädda bergstoppar och frodiga granar. Men innan vi kommer dit ska vi igenom Chicagos sydvästra förstäder. Naperville heter allra första stoppet. Kerouacs Sal och Dean hade aldrig stannat här. Välmående medelklassmiljö, ett pendlarsamhälle fullt av inflyttade läkare och ingenjörer. Amerikas svar på Täby? Nej, tack. Vidare!
Men den här typiskt republikanska tillväxtregionen rymmer sin egen revolutionära kraft. I mellanårsvalen 2018 röstade Naperville bort den manliga republikanska kongressledamot som hade representerat distriktet i fyra mandatperioder och valde i hans ställe en

32-årig afroamerikansk sjuksköterska, den kvinnliga demokraten Lauren Underwood. Mönstret upprepades runt storstäder över hela USA. Konservativa kranskommuner som röstat republikanskt sedan andra världskriget vände plötsligt partiet ryggen, i vad som uppfattades som en rikstäckande protest mot president Trump.
Sen går det undan. Snart är vi ute på vischan. Majsfält efter majsfält. Vitmålade bondgårdar. Blanka silos fulla av spannmål som blänker i eftermiddagssolen. Svarta kor som betar i dalgångarna.
Tänk att så stor del av USA fortfarande är jordbruksbygd. Det var marken och de vilda buffelhjordarna som först lockade pionjärer över Mississippifloden. Kerouac var förtjust i ättlingarna till dessa nybyggare. ”On the road” är full av ”ståtliga bonnläppar” som kan pissa stående från lastbilsflaket samtidigt som de halsar hembränd whiskey. På väg att ”söka skördejobb” ute på slätten.
Sal Paradise ”häftigaste lift” sker bakpå en lastbil som rattas av ”två blonda unga bönder från Minnesota” som ”har kraftiga handleder och öppet sinne”. Breda välkomnande leenden. I ”On the road” är lantbrukarna oskulder. Jordens män. Cowboys med grässtrån i mungipan.
I den roman som följde på ”On the road”, ”Dharma bums” från 1958, trängde Kerouac djupare in i religiös naturromantik. Bokens huvudperson Japhy Ryder är baserad på den fortfarande verksamma författaren Gary Snyder, som kallats ”ekologins hovpoet”.
Det finns en länk mellan beatförfattarna och klimatet, i deras smittande kärlek till det amerikanska landskapet. John Leland,

journalist på New York Times och författare till boken ”Why Kerouac matters” skriver i ett mejl till mig att gestalten Sal Paradise är ”grön” i minst två avseenden: ”han hyste en vördnad för marken och dess livsformer och energier; och han avstod från konsumtion. Hans katolicism och buddism gav honom en känsla av att jorden var helig och bör hanteras som sådan.”
Agrarromantiken i ”On the road” är fortfarande suggestiv. Att läsa romanen i utkiksvagnen är som att gå på bio. Majsen vajar solbränd precis utanför tågfönstret. Lätta vita molnbankar far över den ljusblå himlen. Korna glänser.
Men verkligheten är inte så idyllisk som den ser ut. Iowa är USA:s största jordbruksstat efter Kalifornien, med nästan fyra miljoner kor. Ur gapen på de svarta kreaturen, som betar så oskyldigt längs banvallen, ångar livsfarliga metangaser. Iowa är ingen pastoral. Utan ett politiskt slagfält.
I ett utkast till den klimatpolitiska visionen ”The Green New Deal” inkluderade den demokratiska kongressledamoten Alexandria Ocasio-Cortez en mening om koutsläpp. Ytterhögern reagerade med hjärtat. ”De vill ta ifrån er era hamburgare! Vad Stalin drömde om men aldrig uppnådde!” larmade extremisten Sebastian Gorka. En republikansk kongressledamot från Utah hakade på, kallade till presskonferens utanför Kapitolium i Washington DC där han demonstrativt högg tänderna i en hamburgare.
”Matdags!” vrålar Kerouacs favoritbönder från förarhytten. De är framme i North Platte i Nebraska, slättlandet väster om Iowa. Hela gänget traskar till en

restaurang och serveras hamburgare och kaffe. Bönderna från Minnesota ”vräkte i sig enorma mängder käk som om de vore hemma i sin mammas kök igen.”
3. Måste vi, som en konsekvens av klimatkrisen, börja leva lika primitivt som dem?
Det är den frågan som gör mötet med amishfolket så existentiellt laddat.
En sen eftermiddag sitter en hel koloni i utkiksvagnen. Kvinnor i vita hättor och vadlånga klänningar. Män med lugg som Gustav Vasa och kraglösa arbetarskjortor. De konverserar varandra på ålderdomlig tyska. Några skriver koncentrerat i sina resedagböcker, andra spelar kort.
De verkar ha så trevligt i sin tidsbubbla. Milda blickar, återhållsamma gester. En farbror sover middag med kinden lutad på tågfönstret. Till och med snarkljuden låter behagligt förmoderna, som en ljus flöjtslinga ur en Mozartsonat.
Amishfolket, i dag över 300 000 personer, växer snabbt. Under de senaste 25 åren har antalet ökat med 150 procent, främst tack vare stora barnkullar och minskad spädbarnsdödlighet.
USA:s kanske mest isolerade minoritet lever i lantliga enklaver i Pennsylvania, Ohio och Indiana. Livsstilen varierar något mellan kyrkorna, som de kallar sina samhällen. Men kärnan bygger på en sträng kristendom som högaktar måttfullhet och praktiskt arbete. De kallar sina landsmän, amerikanerna, för ”The English”. De kör inte bil eller flyger. Tåg är ibland ett godkänt transportmedel.
Alla europeiska resenärer i utkiksvagnen sneglar lystet på dem, men ingen vet hur man ska ta kontakt.

I boken ”Främling på tåg” skriver den brittiska författaren Jenny Diski om hur svårt hon har att nå fram till den amishgrupp hon stöter på i en amerikansk tågvagn, eftersom amish endast tycks ha ögon för sig själva – ”som om hela gruppen var en enda enhet, en inåtbuktad, enkelriktad spegel.”
Men dagen därpå uppstår en öppning. Tåget kör genom Utah. Jag sitter ensam vid ett utkiksbord. Plötsligt ställer sig en ung amishkvinna på knä på sätet mittemot, för att komma åt att fota ett dramatiskt klippmotiv med sin enkla handkamera.
Det visar sig att hon och maken är på väg till Los Angeles. De ska besöka ett konvent för naturläkemedlet Protandim, som hjälper mot stress och åldrande (säger de). En stor del av deras amishgrupp hemma i Ohio har börjat konsumera mirakelpillret.
Maken Andrew undrar, i egenskap av ”ambassadör” för läkemedelsföretaget, om jag är intresserad av en kur.
Jag föreslår att vi talar om saken över middag. Vid åtta på kvällen lämnar Andrew hustrun i sittvagnen och tar med kompanjonen Raymond till restaurangvagnen.
Det är första gången som Raymond och Andrew åker tåg. Hemmavid föredrar de häst och vagn. Andrew är sadelmakare och Raymond husbyggare. De beställer båda kyckling med potatismos och haricots verts.
– *Just like home*, säger Andrew lyckligt när tallriken anländer.
Båda angriper sina kycklingbröst med två gafflar vardera. Råder knivförbud? De svarar förläget att deras mammor brukar skära upp maten innan den serveras på

bordet. De lever i storfamiljer innan de gifter sig. Båda har tiotalet syskon var. När mörkret lägger sig över Utahs klippor har jag ställt så många frågor om deras liv att de i all artighet börjar undra litet över Sverige. Jagar svenskar? Med pilbåge eller bössa? Äter vi kött? Gnager vi då direkt från benet?
Med ens känns restaurangvagnen som Mattisborgen.
Amishfolket invandrade till USA från Europa från mitten av 1700-talet på flykt undan religiös förföljelse, och försöker leva som när de först anlände. Men deras teknikmotstånd är inte helt konsekvent. De avstår i regel från elektricitet och rinnande vatten i sina hem – Raymond visar ett fotografi på en vacker träkåk med brutet tak från sin hembygd Kinsman i nordöstra Ohio.

Samtidigt har de med sig små gps-monitorer ombord på tåget. Och primitiva mobiltelefoner som de kopplar upp mot trådlösa routers för att kunna hålla kontakt med omvärlden. Raymond förvarar sin resetelefon i en stor portfölj i svart hårdplast, som väcker omgivningens fascination när han drämmer upp den på tågborden.
Under middagen frågar jag om det finns en drömepok som de skulle vilja återvända till. Andrew svarar med en utläggning om bilen. Innan bilen blev allmänt tillgänglig för amerikaner var skillnaden i livsstil mellan amish och ”The English” mindre, säger han. Bilen, och all den rörlighet och bekvämlighet som den förde med sig, var en förutsättning för moderniteten.
Kerouac skulle kanske ha skrivit under på den analysen. ”On the Road” är en mycket bilromantisk roman. På första våningen i

Beatmuseet i San Francisco står en kurvig brun Hudson, samma bilmodell, ”låg och smäcker”, som Sal och Dean dundrar med från Virginia till New York. ”On the road” utlöste en trend: än i dag är det något av en passagerit för västerlänningar att korsa USA i hyrbil.

Men det är värt att komma ihåg att Sal och Dean flackade över USA innan det nationella motorvägsnätet etablerades. De körde snabbt men på krokiga vägar, genom små samhällen, och mötte vanliga människor.

Bilåkandet i ”On the road” är dessutom socialt. Det pratas oavbrutet, dricks, äts och kopuleras. Nya resenärer tar plats när andra går av. Det har väldigt lite med dagens amerikanska bilåkande att göra, som ofta är antisocialt. Det finns 250 miljoner personbilar i USA, och privatbilistens trafik i och runt städer är fortfarande den största utsläppskällan av växthusgaser (enligt färska siffror från Boston University).

Det lär inte nog ändras på ett tag. Varje måltid ombord på tåget intar jag tillsammans med främmande amerikaner, man placeras ihop med par eller enskilda resenärer vid bord för fyra. Mellan tuggorna gör jag opinionsundersökningar om tågets framtid i USA. Flera säger att de ombord på tåget saknar den privata avskildhet som de kan njuta av i sina bilar.

”Att bowla ensam” var Harvardprofessorn Robert Putnams berömda bild av samtida amerikansk alienation, den som undergräver samhällsengagemang och hotar demokratin. Här är en annan bild: bilköerna som uppstår när amerikaner ska fly sina översvämmade eller nerblåsta hem. Att drunkna i bilen är den vanligaste dödsorsaken i samband med de tre senaste

årens orkaner, orkaner som blivit allt värre tack vare utsläppen från samma slags bilar som de sedan dör i.
4. Sista morgonen vaknar jag i Nevada. Det är åtta minusgrader ute. Himlen går i bleka pasteller.
Jag ligger i underslafen och tittar ut genom tågfönstret. Brunt stäpplandskap. Motorväg 80 löper strax intill rälsen. Lastbilar dundrar förbi.
Under förmiddagen korsar vi gränsen in till Kalifornien. Trollskog.
En timme norrut ligger Paradise, samhället som totalutplånades i en eldsvåda den 8 november i fjol. Söderut ligger Mojaveöknen med Death Valley. Där var juli 2018 den hetaste månaden i planetens historia.
Strax efter lunch är vi framme i Sacramento, Kaliforniens huvudstad. Vi tar avsked av Raymond och Andrew, som vandrar nedför perrongen i sina breda svarta hattar.
Tåget gör sedan en sväng mot sydväst, mot det skarpa ljuset i Stilla havsbukten. Sista biten går längs vattnet.
Kerouac förlikade sig aldrig med den trend som romanen utlöste. Det gör boken mer intressant.
”On the road” bygger på resor gjorda mellan 1947 och 1951. När den publicerades 1957 hade mycket förändrats. Det nationella motorvägsnätet hade började byggas. Hotellkedjan Holiday Inn hade köpt upp och strömlinjeformat gamla vägmotell. Det instrumentella, teknokratiska samhälle som Sal och Dean flydde hade hunnit ikapp dem.
När Kerouac gav sig ut på vägarna som erkänd författare på 60-talet och mötte välartade familjer på turiststråk äcklades han. ”Du kan inte göra vad jag gjorde”,

sade Kerouac två veckor före sin död. Ingen såg vad han såg. Ingen var längre ”sentimental eller poetisk kring tåg och dagg på staketen i Missouris gryning.” Men där hade han fel. I dag går det utmärkt att upptäcka hans romanvärld med tåg. Kanske är det med tåget man kommer som närmast Sal och Deans resande, som var ändamålslöst och i klang med jordens grundslag.

Första gången som Sal anländer ”Frisco” i ”On the road” ser han ”långa bleka gator med spårvagnsledningar höljda i vit dimma” och ”märkligt utstyrda luffare”. Det har inte förändrats. Vi tar en buss från tågstationen in mot stan. I parkerna vilar sig uteliggarna i den varma eftermiddagssolen. Vi är framme.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se
Text och

Den amerikanske författaren Jack Kerouac, 1922-1969, var förgrundsfigur i den så kallade beatrörelsen. Hans mest kända verk, ”On the road” (1957), skildrar fem resor i USA som han själv hade gjort mellan 1947 och 1951. I romanen är Kerouac förklädd till Sal Paradise, en storögd följeslagare till den maniske sökaren Dean Moriarty, baserad på Neal Cassady, som återkom i flera av beatförfattarnas verk.

”On the road” fick ett våldsamt genomslag. New York Times kallade boken för ”en historisk händelse” och beskrev den som det ”vackrast utförda, tydligaste och viktigaste uttrycket hittills för den generation som Kerouac själv för några år sedan benämnde ’beat’ och vars viktigaste inkarnation han är”.

Beatrörelsen var en kreativ rörelse som med poesi, självbiografiskt skrivande, droger, sex och resande reagerade på konformismen i den amerikanska efterkrigstiden.

En makalös resa i Leonardo da Vincis sällskap

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Den berömda renässanskonstnären Leonardo da Vinci dog för 500 år sedan. I Louvren forskningsbaserade utställning är allt underordnat universalgeniets måleri, som gör Birgitta Rubin salig.

”Léonard de Vinci”
Louvren, Paris. Visas t o m 24/2

Världens största Leonardo-utställning har öppnat på Louvren, världens mest besökta museum, som själva äger världens mest kända målning ”Mona Lisa” av den berömde renässansmästaren från Vinci. Jag skulle bli mycket förvånad om denna unika utställning inte satte besöksrekord – redan före pressvisningen i veckan hade Parismuseet sålt 220 000 biljetter online, med obligatorisk förhandsreservation av en slot-tid. Så skynda, skynda att boka biljett, för tillfället att se så här många originalverk av Leonardo da Vinci återkommer sannolik aldrig i detta liv. Dessutom är jag enig med Guardians recensent om att detta är en ”blockbuster with a brain”. Museet har lyckats med sin ambition att placera in det italienska universalgeniet i sin tid och via jämförelser med samtida konstnärer lyfta fram Leonardos betydelse som målare – och

framför allt måleriets centrala plats i hans vittomfattande storverk.
Detta trots att några av hans mest kända målningar saknas, som ”Damen med hermelinen” och ”Salvator mundi”, som för två år sedan köptes för drygt fyra miljarder kronor av ett ombud till den saudiske kronprinsen Muhammad bin Salman. Sedan dess har detta världens dyraste konstverk varit mystiskt försvunnet.
Spekulationerna om huruvida Louvren ska visa denna version av ”Salvator mundi” har kokat sedan i våras och häromdagen publicerade Art newspaper fotobevis för att verket finns med på utställningsplanen, därtill att förhandlingar fortfarande pågår.
I elfte timmen lyckades curatorerna få loss Leonardos mest kända teckning ”Den vitruvianske mannen” men ljuskänsligheten begränsar visningen till åtta veckor.
Hur som helst räcker det mer än väl med 180 nummer varav cirka 120 originalverk av Leonardo; skisser, teckningar och elva målningar (av totalt färre än tjugo). Så det är med andakt jag kliver in i utställningen.
Den är indelad i sex kapitel och ”Ljus, skugga, relief” öppnar storslaget med bronsskulpturen ”Kristus och den tvivlande Tomas” av den florentinske mästaren Andrea del Verrocchio. Han var vän med pappan till Leonardo, detta utomäktenskapliga underbarn som föddes 1452, växte upp i staden Vinci nära Florens och vid 12 års ålder fick flytta in i Verrocchios hushåll.
Den konstnärliga träningen i Verrocchios verkstad demonstreras med en lång serie monokroma detaljstudier av draperingar, som omringar skulpturgruppen med

skickligt veckade klädedräkter. De fyra sista studierna är erkända som Leonardos egna och har en häpnadsväckande pregnans.
Utställningen bygger på tio års forskning, där Louvrens två curatorer gått tillbaka till källorna för att förstå Leonardos komplexa produktion på djupet. Allt källmaterial har nyöversatts och analyserats för att bringa reda i den bitvis motsägelsefulla historieskrivningen. Därtill har målningarna undersökts med infraröd reflektografi, för studier av underliggande lager.
Publiken får ta del av 15 sådana tekniska foton (även av några målningar som saknas på utställningen). Den tidigaste är ”Kristi dop”, där Verrocchio assisterades av den unge Leonardo. Undermålningen visar en del kvalitetsskillnader i figurteckningen och ger visst stöd åt Leonardos förste levnadstecknare Vasari, som hävdade att Verrocchio blev så överväldigad av sin elevs skicklighet att han la ner sina penslar för gott.
Historien återges i katalogen, en tegelsten på närmare 500 sidor, som lär bli ett standardverk – men som obegripligt nog bara tryckts med fransk text.
I utställningens första del framgår det att Leonardo rätt tidigt bestämde sig för att satsa på måleriet, i nymodig oljeteknik i stället för tempera. Här visas några förmodade inspirationskällor, som flamländaren Hans Memlings porträtt i olja och trekvartsprofil, mot bakgrund av ett landskap. Men allra vackrast är ungrenässansmålaren Alesso Baldovinettos statuariska madonna och barn, med en utsökt transparent slöja och Arnos flodlandskap som fond. Leonardos

tidigast daterade verk är en teckning från 1473, av landskapet runt floden Arno. Leonardos väna madonna i mjuk interaktion med barnet, känd som ”Bénois-madonnan”, hänger i början av avdelningen ”Frihet”. Efter att Leonardo lämnat Verrocchio började han att experimentera med ett mer dynamiskt formspråk. Det framgår särskilt av en serie roliga teckningar från 1478–80, där en livlig liten gosse leker med en katt och matar mamma med frukt. Än mer uttrycksfull är målningen med den helige Hieronymus i öknen, som i sitt ofullbordade skick ser helt modern ut.
Under sina ungdomsår blev Leonardo åtalad för homosexuella handlingar men frikänd i brist på bevis. Jag fastnar framför hans porträtt av en stilig ung man med ett partitur i handen, kallat ”Musikern”, som är väldigt inkännande.
Blickfånget i denna sal är annars utställningens magnetiska omslagsflicka, kallad ”La belle ferronière”. Den sköna kvinnan med ett moderiktigt pannsmycke är tveklöst stolt och självmedveten, placerad vid hovet i Milano, dit Leonardo flyttade 1482 för att arbeta för hertigen Ludovico Sforza.
Det infraröda reflektografiet av detta märkvärdiga porträtt hänger i påföljande rum, vilket försvårar jämförelsen med det slutgiltiga resultatet. Men jag kan svära på att hennes blick är mer spotsk i Leonardos första utkast.
En rad praktfulla hovporträtt av Marco d’Oggiono och Giovanno Antonio Boltraffio, visar att deras anslutning till Leonardos verkstad resulterade i en brytning med den milanesiska traditionens profilporträtt och innebar en

övergång till mer animerade poser i trekvartsprofil.
Men vem som helst kan se att de saknar Leonardos mjuka handlag, hans subtila övergångar mellan färgnyanser som löser upp konturlinjerna i ett ”dis”. Den illusionistiska sfumato-tekniken utvecklade han till mästerskap i den gåtfullt leende ”Mona Lisa” – som Louvren av logistiska skäl låtit hänga kvar på sin honnörsplats i samlingen.
Majoriteten av museets 30 000 besökare per dag kommer enbart för att se ”Mona Lisa” och ett nytt kösystem ska minska trängseln framför denna kronjuvel. Hon skyddas nu också av ett klarare pansarglas och själva utställningen kompletterar med en titt ”bakom glaset” i ett nytt vr-verk.
Ny teknik hade den naturvetenskapligt intresserade Leonardo säkert uppskattat. Avdelningen ”Vetenskap” innehåller hans manuskript, skiss- och anteckningsböcker fulla av finstilta kommentarer, uträkningar, maskinritningar och naturstudier. Här finns den vitruvianske idealmannen, flygplansskisser och ”Codex Leicester” från 1506–10 (som Bill och Melinda Gates förvärvat för en kvarts miljard).
Många av Leonardos fascinerande små notatböcker har en spegelvänd skrift, möjligen ett chiffer för att skydda hans uppfinningar och/eller tecken på en neurologisk funktionsvariant.
Det har länge påstått att Leonardos besatta naturstudier splittrade och sinkade honom i arbetet med beställda verk. Men curatorerna leder här i bevis att dessa undersökningar var ett verktyg för att förstå hur världen var uppbyggt inifrån, för att med vetenskaplig perfektion kunna levandegöra måleriet. ”Mona Lisa”

fortsatte han att förfina från 1503 fram till sin död i Frankrike 1519.
I utställningen avslutande del finns det mest spatiösa rummet; ”Tillbaka till Florens”. Här finns en uppenbar lucka för ”Salvator Mundi (version Cook)” – som curatorerna i intervjuer försiktig benämner som ”tillskriven” Leonardo och ett ”fragment”.
Men varför visningen dröjer svarar ingen på. Enligt flera vittnen finns den omdiskuterade målningen på en saudisk lyxyacht och är enligt Artnet planerad som en attraktion i Al-Ula i nordvästra Saudiarabien, ett turistmål under uppbyggnad.
I stället får publiken nu hålla tillgodo med ”Salvator Mundi (version Ganay)” från Leonardos ateljé och Louvrens egen ”Johannes Döparen” med klart homoerotisk utstrålning. Men det motiv som stjäl hela showen här är ”Anna själv tredje”.
I denna sena målning tronar Sankta Anna med sin dotter Jungfru Maria i knäet, som i sin tur omfamnar Jesusbarnet, med ett lamm i sin famn. En mästerligt uppbyggd och innerlig scen som rör mig på djupet.
Från Leonardos sista tid i Frankrike visas bara den tumultartade teckningen ”Syndafloden”.
Efter denna resa i Leonardos sällskap var jag salig av alla skönhetsupplevelser och nya insikter. Och i jämförelse med mästarens original framstår det påkostade vr-verket om ”Mona Lisa” som platt och lite fånigt. Dock kan jag avslöja att den avslutande scenen bjuder på ett lyft, med Leonardos svävande tankemaskin.

Birgitta Rubin
birgitta.rubin@dn.se

Isnöleopar-dens fotspår

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

I alla tider har den sägenomspunna och sällsynta snöleoparden gäckat människan. Inte förrän 1970 fångades den på bild. Nu har invånarna i den indiska bergsregionen Ladakh kommit på ett sätt att göra ”bergets vålnad” till sin vän.

Det är kallt på 4 000 meters höjd, trots att jag har yllekläder i lager på lager, toppat med mössa, vantar, dunjacka och en rejäl parkas som sköld mot vinden. Huvudet dunkar i den syrefattiga luften, och att ta sig fram till fots annat än i maklig promenadtakt är bara att glömma.

I gengäld värmer utsikten över fladdrande böneflaggor och snöklädda bergstoppar i 7 000-metersklassen. Det gör även kardemummateet och pannkakorna som serveras till frukost. Vi avnjuter dem utomhus på stående fot. Mobilen saknar täckning, vilket bidrar till att förstärka känslan av att det enda som gäller är här och nu.

Spanarna, med vår värdshusvärd Norbud i spetsen, har varit uppe sedan före gryningen. De är alla uppvuxna i Ladakh och har sedan barnsben lärt sig att tyda naturens tecken. Med tubkikare och ett gigantiskt tålamod granskas nu bergssidorna minutiöst efter ett av världens skyggaste rovdjur: snöleoparden. Det är en sällan skådad kisse. Inte förrän 1970 fångades en vild snöleopard på bild. Invånarna i trakten kallar den för ”bergets vålnad”.

– Själva spaningen är ju på sitt sätt mer spännande än att det faktiskt blir ett möte, säger Norbud som för att betvinga tvivlet som hänger i luften.

Hoppet överskuggar tvivlen. Men tvivlar till en del det gör vi, motvilligt, i den lilla skaran gästande resenärer som tillsammans representerar nio länder i tre världsdelar. Vi har sju dagar på oss. Chansen att det ska dyka upp en snöleopard inom synhåll är i det närmaste mikroskopisk. ”Inom synhåll” är dessutom ett relativt begrepp i snöleopardsammanhang. Utan kikare är man chanslös.

En filmare utsänd av National Geographic har tillbringat de senaste tre månaderna i fält i hopp om att få några exklusiva närbilder av snöleopard – utan att lyckas.

Ladakh är en av snöleopardens hemvister. Detta tidigare kungadöme i Himalaya tillhör numera den indiska delstaten Jammu och Kashmir, och sägs vara ett höjdarställe – i flera bemärkelser – för den som vill spana efter den sägenomspunna katten. Störst chans har man på vintern, när snöleoparden följer sina vanligaste bytesdjur blåfår och stenbock från höjder på över 5 000 meter till lite lägre belägna områden.

Sommartid är Ladakh, även kallat ”lilla Tibet”, ett populärt resmål för framför allt semesterfirande indier som lockas av sval, ren luft, badbara sjöar och vidunderliga vyer. Flygtiden från Delhi är bara en timme, men det kan vara fysiskt utmanande att komma från havsnivå och dimpa ner i Ladakhs huvudstad Leh på 3 500 meters höjd. Redan i ankomsthallen uppmanas man att ta höjden på allvar och att hålla sig i stillhet i minst två dygn framåt.

Oavsett årstid är Leh en kärv utpost. Många av de 50 000 invånarna kommer från Tibet, och för de flesta är buddismen ett sätt att leva. Ett par uråldriga kloster och en relativt nybyggd stupa vakar över staden. På basaren och i stadskärnans gränder pågår handeln som den har gjort ända sedan Leh var ett viktigt stopp längs den berömda Sidenvägen på medeltiden.
I alla tider har snöleoparden jagats för sin varma och vackra päls, men sedan Dalai Lama hållit tal inför tusentals anhängare i Tibet och påtalat att handeln med snöleopardskinn är emot buddistiska principer blev klädesplagg av snöleopardskinn lite mindre eftertraktade. Kroppsdelarna används dock fortfarande i traditionell kinesisk medicin, och tjuvjakten fortsätter.
Bevarandeorganisationen Snow leopard trust arbetar bland annat med att utarbeta försäkringar som ersätter förluster av tamdjur.
– På senare år jobbar vi också alltmer intensivt med att sprida budskapet om att snöleoparden kan locka hit turister och värdet av det, berättar Tsewang Namgail som är chef på organisationens avdelning i Ladakh med kontor i Leh.
– Det är ett mycket skyggt djur, men många besökare är beredda att betala för att försöka få en glimt av det. Med kunniga guider och genom att erbjuda övernattning och måltider kan många bybor få en del av kakan. Sakta men säkert börjar snöleoparden bli mer värd levande än som död.
Norbuds by ligger några timmars slingrande bilresa från Leh och består av totalt sju utspridda hus med lika många familjer. Det är en av de byar i Ladakh där

invånarna har gjort snöleopardspaning till en gemensam affärsidé.
– Så länge jag kan minnas har vi alltid sett snöleoparden som ett stort hot, berättar Norbud. När snöleoparden jagade våra djur, jagade vi snöleoparden. Så har det alltid varit. Men tack vare omvärldens intresse har vi tänkt om.
Norbud har byggt ett värdshus med plats för 16 gäster. Det är spartanskt ombonat utan krusiduller men med stor omtanke och smakliga måltider. Tvärs över gårdsplanen, där familjens jakar mjölkas dagligen, bor han själv tillsammans med sin fru Dolma.
Familjerna i byn har startat en gemensam fond, och de pengar som besökarna genererar fördelas proportionerligt efter olika insatser mellan de sju hushållen. Varje morgon bakar Dolma och grannflickan Yanchan ladakhiska frukostbröd till värdshusets gäster. Norbuds systerson Gyatso ägnar varje ledig stund åt att tova ull av får och jak som han sedan syr små snöleopardsouvenirer av. De säljer som smör för 120 kronor styck. Varje liten souvenir tar en dryg timme att pilla ihop, vilket med ladakhiska mått gör timpenningen astronomisk.
– Jag sydde alldeles för få förra året, konstaterar han. Oavsett hur lyckosamma spaningarna är vill nästan alla besökare köpa med sig ett minne hem. Till nästa vinter ska jag se till att ha ett lager på flera hundra.
Att spana efter snöleopard är ingen loj paraplydrinksverksamhet. Dagarna tillsammans med Norbud och hans spanare präglas av idog väntan. Ständigt beredda med kikare och halvmeterlånga teleobjektiv vandrar vi i olika dalgångar,

artbestämmer fåglar som snögam och mongolfink, förundras över en flock argalifår och skymtar en tibetansk varg som hastar över en bergskam. Färsk spillning och tydliga tassmärken efter snöleopard ökar både hoppet och spänningen, men någon katt syns inte till.
Så plötsligt en morgon är hon där.
En kort jeepfärd bort från värdshuset, väl kamouflerad mellan några stora stenbumlingar, syns en outsägligt vacker snöleopardhona. Hennes blick är vaksam. Hon har rivit en jakkalv under natten och tar sig en munsbit då och då. Den tjocka, karaktäristiska svansen är nästan lika lång som hennes muskulösa kropp.
På runt hundra meters håll betraktar vi hennes majestät under andäktig tystnad. Kamerorna smattrar men vi vågar knappt röra oss. Tårarna rinner av rörelse.
Kanske anar hon vår närvaro. Mer påtagligt störs hon av några tjuvaktiga skator som hoppar omkring helt nära henne och bytet som ligger i en oformlig hög intill.
Kylan och höjden känns inte längre. Tiden står still.

Kicki Lind

Snöleoparden (Panthera uncia) är ett av de stora kattdjuren, närmast släkt med tigern. Utbredningsområdet sträcker sig över tolv länder i Centralasiens bergstrakter, från Bhutan i söder till Ryssland i norr.
Snöleoparden anses vara starkt utrotningshotad. Uppskattningsvis finns totalt mellan 4 500 och 6 000 individer, varav några hundra i Ladakh. Honorna lever tillsammans med sina ungar i två år, för övrigt lever snöleoparden ensam.
Bevarandeorganisationen Snow leopard trust har utsett 23 oktober till Internationella snöleoparddagen.
www.snowleopard.org
Se snöleoparder i Sverige

För dig som är nyfiken på snöleoparden finns det möjlighet att uppleva djuret på Nordens Ark, cirka 45 kilometer från Uddevalla, och Kolmården, cirka 14 kilometer från Norrköping.
www.nordensark.se
www.kolmarden.com

Resfakta. Ladakh

Resa hit: Flyg från Delhi eller landvägen från Manali i den indiska delstaten Himachal Pradesh. Några svenska arrangörer som ordnar resor till Ladakh är Hi on Life adventures, Kenzan tours och Världens resor.
En indisk arrangör som ordnar snöleopardspaning är Encounters Asia.
Bästa tiden: För vandring är juni till oktober bäst, för snöleopardspaning är oktober till mars bäst. December–januari är vanligtvis mycket kalla med temperaturer ned till 30 minusgrader.
Tidsskillnad: +3 1/2 timme svensk tid.
Språk: Ladakhi. Engelska är hyfsat gångbart i Leh.
Valuta: Indiska rupier.
Prisnivå: Betydligt lägre än i Sverige men en hel del varor flygs in vilket påverkar priset. Trots det kärva klimatet odlas korn och grönsaker som vattnas med smältvatten från glaciärerna.
Bonusfakta: Många hotell i Leh har wifi men utanför huvudstaden finns vare sig internet eller mobiltäckning.

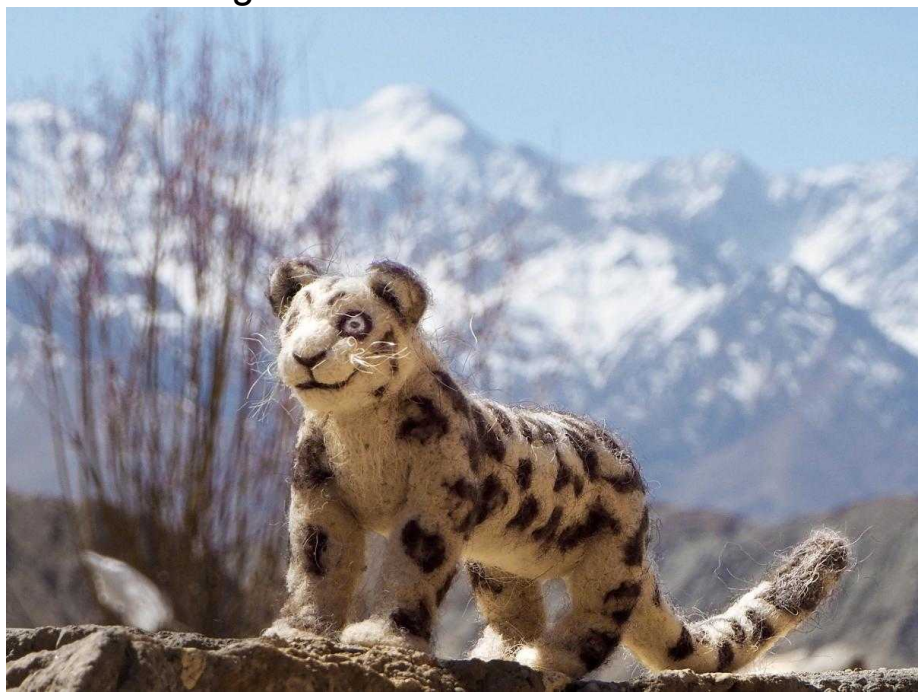

Tre fascinerande lilleputtländer

SÖNDAG 27 OKTOBER 2019

Jonathan Swift skrev om landet Lilliput i ”Gullivers resor” från 1726. Och lilleputtländer kallar man ofta små länder med väldigt liten yta och få - invånare. Vi har tittat närmare på tre kända.

Vatikanstaten – med egen polis

Världens minsta land, Vatikanstaten, är 0,44 kvadratkilometer stort och har ungefär 800 invånare (varav cirka hälften är medborgare), och ligger mitt i den italienska huvudstaden Rom. Den omgärdas i norr, väster och söder av en stadsmur som är cirka 3 200 meter lång, som i öster öppnar sig mot Petersplatsen. Den totala arbetsstyrkan är knappt 2 400 personer. Omkring 90 procent av dem är romare som varje dag går över gränsen för att komma till sina jobb.

Staten upprättades år 1929 genom det så kallade Lateranfördraget, vilket gav påven och ledningen för den romersk-katolska kyrkan oberoende. Påven har sitt ämbete som kyrkans högste ledare genom att han företräder Heliga stolen, ett internationellt rättssubjekt skilt från Vatikanstaten.

Vatikanen har egen nationalsång, armé (Schweizergardet), domstolar, fängelse, samt postkontor och radiostation.

Vatikanstatens valuta är numera euro, och Vatikanen präglar sina egna mynt och trycker sina egna frimärken. Man säljer även mängder av souvenirer till turister,

tar inträde till Vatikanens museum och säljer olika skrifter, vilket bidrar till den goda ekonomin.
Vatikanstaden skrevs år 1984 in i Unescos världsarvslista.
San Marino – har egen tideräkning
Republiken San Marino är med en yta på 61 kvadratkilometer och drygt 30 000 invånare en av världens minsta självständiga stater. Landet ligger på östra sidan av den italienska halvön, helt omslutet av Italien.
Sammarineserna (jo, det stavas så!) är stolta över sin republiks historia, som anses vara världens äldsta, som startade år 301. Från detta år anges den egna tideräkningen. San Marinos myndigheter anger alltid två årtal i sina officiella dokument. År 1862 ingick San Marino och Italien ett avtal om evig vänskap och god grannskap, och San Marino hamnade under Italiens beskydd. Den lagstiftande makten ligger hos parlamentet som i sin tur utser två regeringschefer.
Varje år strömmar cirka tre miljoner turister till San Marino, ett av de stora dragplåstren är den momsfria shoppingen. Här handlar man märkesvaror som exklusiva klockor, väskor, skor och kläder. En annan viktig inkomstkälla är försäljning av frimärken och mynt. San Marino är också ett skatteparadis men har skärpt reglerna efter kritik från omvärlden.
Andorra – världsberömd skidåkning
Furstendömet Andorra har en yta på 468 kvadratkilometer och cirka 85 000 invånare. Tullfria varor och fina skidbackar med pister belägna på över 2 500 meters höjd, lockar drygt tio miljoner turister om året.

Landet, känt som ett finanscentrum och något av ett skatteparadis, ligger i bergskedjan Pyrenéerna, på gränsen mellan Frankrike och Spanien. Enligt grundlagen är Frankrikes president och en spansk biskop formellt landets statschefer. Den lagstiftande makten ligger dock hos generalrådet (parlamentet).
Andorra kan spåra sin historia tillbaka till Karl den store som gav landet frihet år 819 i utbyte mot landets insats i krigen mot morerna. År 1278 fick den spanske biskopen av Urgel och den franske greven av Foix delat ledarskap över Andorra. Senare blev greven ersatt av den franska staten och under de kommande århundradena var Andorra delat mellan Spanien och Frankrike.
År 1993 hölls den första folkomröstningen som ledde fram till en modern demokrati. Andorra saknar egen försvarsmakt och valuta (man har euro), men är medlem i både Förenta Nationerna och Europarådet. Landet är känt för att ha en av världens högsta medellivslängder på cirka 83 år.

Colette van Luik

Ledare: EU får inte backa inför Putins framryckning

MÅNDAG 28 OKTOBER 2019

Uppriktiga diskussioner, löd Natos generalsekreterare Jens Stoltenbergs - beskrivning av förra veckans försvarsministermöte. Det får man hoppas. Alliansens ryggrad, USA, hade just deserterat från Syrien och prisgett sina kurdiska bundsförvanter åt ett annat medlemsland, Turkiet. Och dramats stora segare är Vladimir Putins Ryssland, den historiska fienden.

Europa reagerade med fasa och ilska. ”Jag upptäckte i en tweet att USA hade beslutat dra tillbaka sina trupper”, fräste Frankrikes president Emmanuel Macron. Men de europeiska Natoländerna hade ingen plan B. Den tyska försvarsministerns idé om att skicka en diffus styrka till den turkisk-syriska gränsen var så världsfrämmande att alla andra tittade bort. Och eftersom EU är beroende av att president Erdogan fortsätter att täppa till flyktingströmmen norrut blir fördömandena av Turkiet snarast pliktskyldiga.

Läget för Europa var vanskligt på förhand. USA har via Nato garanterat säkerheten på kontinenten i decennier, men president Trump har visat sig vara en oberäknelig och opålitlig partner som gärna drämmer

till med ett eller annat handelskrig. Nu måste dessutom en rysk granne hanteras som tack vare Mellanöstern har växt sig ännu större.
Putins aggressiva retorik och ständiga provokationer mot väst var ett problem redan innan han annekterade Krim 2014. Soldater skickades därefter in för att starta ett ”separatistuppror” i östra Ukraina. Ett malaysiskt passagerarplan sköts ned med en rysk missil.
Att med våld ändra nationsgränser var ett brott mot den europeiska säkerhetsordning som gällt sedan andra världskriget. Efter Krim införde EU och USA sanktioner som medverkade till en ekonomisk kris i Ryssland. Putin lät sig inte bevekas. Nu ståtar han i stället med en triumf i Syrien han fått som gåva av Trump.

Ukraina har visserligen dragit till sig Vita husets intresse, men bara för att Trump hoppades hitta smuts att kasta mot sina politiska rivaler. USA:s militära bistånd gjordes till en bricka i ett inhemskt spel i stället för en hjälp mot Putin.
EU sliter med den ryska frågan. Trots den skakiga och korrupta ekonomin i Ryssland drömmer en del företag om lukrativa investeringar. Vissa strateger ser ett hot i att Putin skulle acceptera att bli en sidekick till Kina. Åter andra anser att åtminstone kampen mot terrorism är ett gemensamt intresse.
Macron har försökt ordna töväder genom att mana till samtal mellan Ukraina och Ryssland. Italienarna vill alltid hålla sig väl med Moskva, liksom ungrare, greker och tyska socialdemokrater. Nederländerna och Polen står emot. Det traditionellt tuffa Storbritannien är på väg att bilda eget.

Än så länge är sanktionsfronten intakt. Och i grunden finns det inga skäl att lätta på trycket. Krim är fortfarande ockuperat. Kriget i östra Ukraina, som skördat över 13 000 liv, fortgår. Putin har inte gjort några som helst eftergifter, tvärtom. I praktiken kräver han att ”självstyret” i Donbass permanentas som ett ryskt protektorat.
Den nya tiden innebär påfrestningar för världens liberala demokratier. EU-länderna måste hålla ihop och utnyttja sin ekonomiska styrka. De måste stå upp mot auktoritära krafter, ryska och andra. De måste snarast och kraftigt rusta upp sin egen del av Nato, för den händelse att USA fortsätter att rösta fram charlataner.
Då duger det inte att börja med att backa för Putin i Ukraina. Det skulle visa att EU överger sina vänner lika lätt som Trump i Syrien.
DN 28/10 2019

Donald Trump: ”al-Bagdadi dog som en hund”

MÅNDAG 28 OKTOBER 2019

Världens mest jagade terrorist, IS-ledaren Abu Bakr al-Bagdadi, är död. Amerikanska specialförband jagade honom in en tunnel där Bagdadi utlöste en bombväst som enligt uppgift dödade honom och tre av hans barn.
– Han dog som en hund, sade president Donald Trump på söndagen.

Enligt Trump finns det dna som bevisar att det verkligen är al-Bagdadi som dödats. Det amerikanska försvarshögkvarteret Pentagon säger dock samtidigt att dna-analysen ännu inte är fullständig. Trump tycks också ha varit mån om att få ut informationen i offentligheten innan söndagens många nyhetsprogram tog sin början, vilka sätter agendan för veckan som kommer i Washington.

Åtta amerikanska helikoptrar ska ha flugit nattetid på låg höjd till Idlib i nordvästra Syrien. Där befann sig al-Bagdadi tillsammans med två fruar och minst elva barn, enligt Trump.

Amerikanska underrättelsetjänsten ska ha haft terroristledaren under uppsikt i två veckor. Soldater tog sig in i byggnaden genom att spränga ett hål i en vägg, och hundar jagade sedan al-Bagdadi genom en tunnel där han till slut sprängde sig själv till döds.

Trump beskrev räden på ett propagandistiskt och explicit sätt. al-Bagdadi, skröt Trump, ylade och grät innan han sprängde sig själv till döds i tunneln.

– Han dog som en hund. Han dog som en ynkrygg, sade Trump.

Trump vill gärna, sade han, publicera filmmaterial från räden för att avskräcka potentiella IS-anhängare och för att understryka att al-Bagdadi inte dog som en hjälte.

Kort efter presskonferensen spred Vita huset ett fotografi som ska föreställa Trump och vicepresidenten Mike Pence flankerad av en liten grupp militärer när de följer räden från presidentpalatsets militära sambandscentral ”Situation room”.

Ett liknande fotografi publicerades av Obama och dåvarande utrikesministern Hillary Clinton i samband med dödandet av Usama bin Ladin 2011.
Trump sade att han efterlyst al-Bagdadis skalp sedan första dagen i Vita huset. Men USA har jagat honom längre än så.
Att det skedde just nu kan gynna Trump, som är under attack från delar av utrikesdepartementet och underrättelseapparaten. Under de senaste veckorna har högt uppsatta diplomater och säkerhetsexperter levererat förgörande vittnesmål i representanthusets riksrättsutredning.
Dödandet av al-Bagdadi lär knappast hejda denna process men operationen kan möjligen påminna Trumps partikamrater om att allt som pågår i Vita huset inte leder till kaos.

James Clapper, tidigare samordnande chef för den amerikanska underrättelsetjänsten och en av presidentens kritiker, sade till CNN att operationen verkar ha varit ett skolboksexempel på fint samarbete mellan CIA och militärmakten.
Under presskonferensen sade Trump att det fortfarande är hans ambition att dra tillbaka amerikanska trupper från Syrien och låta de tidigare allierade kurderna klara sig själva. Beslutet har mött våldsam kritik från nästan alla sidor, och under söndagen påminde republikaner om att den militära närvaron i området var en förutsättning för dödandet av al-Bagdadi.
– Vi måste komma ihåg att det var möjligt att för oss att slå till mot al-Bagdadi eftersom vi har styrkor i regionen, sade den republikanska kongressledamoten Michael Waltz, enligt New York Times.

Trump underströk flera gånger hur hjälpsamt Ryssland har varit i operationen mot al-Bagdadi, men att USA:s traditionellt allierade stater i Europa utgjort ”en enorm besvikelse”. I den meningen har dödandet av terrorledaren inte ruckat på den grundläggande dynamiken i Trumps utrikespolitik. Ryssland ställer sig dock frågande till ”hjälpen”. I en kommentar från Rysslands försvarsdepartement, via den statliga nyhetsbyrån Ria Novosti, säger en talesperson att man inte känner till att Ryssland skulle ha assisterat USA på något vis.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Risken finns att någon ännu värre tar över i IS

MÅNDAG 28 OKTOBER 2019

Analys.

Att den så många gånger dödförklarade IS-ledaren Abu Bakr al-Bagdadi nu tycks vara död är i första hand en symbolisk seger för Donald Trump. Men hotet från den islamistiska terrorsekten är långt ifrån över. Det är också högst ovisst i vilken mån världen

– med Trumps ord – nu är ”en säkrare plats”.

Många experter uttryckte förvåning över att al-Bagdadi gömde sig i Idlib-området i nordvästra Syrien. Dels därför att tidigare tips har lett till det som förr var IS-kalifatets kärnområde i västra Irak och sydöstra Syrien. Men också därför att Idlib inte är ett fäste för IS, utan en enklav med turkiska säkerhetsstyrkor och allierade islamistiska rebellgrupper. Dessa jihadistgrupper, som al-Qaida-anknutna organisationen Hayat Tahrir al-Sham, är bittra rivaler till IS.

Att IS-ledaren befann sig i Idlib måste ha berott på att han inte längre kände sig säker längre österut. Det kan också säga något om den turkiska regeringens dubbelspel i Syrienkriget. I åratal var Turkiet transitland för olika schatteringar av jihadister, däribland IS-krigare, till Syrien. Ibland med den turkiska säkerhetstjänstens vetskap och medverkan.

Med tanke på att Turkiet har egen militär närvaro i Idlib-området är frågan hur sannolikt det är att Erdogan-regeringen inte visste att IS-ledaren befann sig där. Här finns en parallell till al-Qaidas ledare Usama bin Ladin, som med den pakistanska regeringens uppenbara vetskap gömde sig i Abbottabad i norra Pakistan i åratal. När han i maj 2011 dödades av en specialstyrka från USA talades det tyst om detta pinsamma faktum.

Trump gör ett segerskutt över att al-Bagdadis död. Men det kan inte reparera den skada och den instabilitet hans beslut tidigare i månaden förorsakade, då han plötsligt drog bort USA:s soldater från det

kurdiskt kontrollerade området i norra Syrien.
Det gav inte bara grönt ljus till Turkiet att invadera, utan lämnade också ett tomrum, som diktatorn Bashar al-Assads armé och Ryssland snabbt fyllde.
När Trump övergav sina kurdiska allierade, betydde det också att ett antal IS-fångar kunde fly, och terrorsekten ges nytt andrum att göra comeback i norra Syrien.
Det återstår att se vad al-Bagdadis död innebär för kampen mot IS. Han har betraktats som den mest fruktade terroristledaren i världen, och därför rymmer hans död en stor dos symbolik. Men som territoriell och administrativ enhet är IS kalifat sedan flera år borta. Hans död förändrar inte det faktum att det fortsatt finns IS-celler och tiotusentals IS-stridande och andra jihadister utspridda i Mellanöstern, Centralasien, Nordafrika och Europa.
Det är inte sannolikt att al-Bagdadi under senare tid var lika viktig som operativ ledare och inspiratör för jihadister som förr.
När en terroristledare dödas brukar det inte heller påverka terrorhotet på ett avgörande sätt.
En efterträdare lär snabbt fylla al-Bagdadis roll, på samma sätt som att han övertog ledningen när hans företrädare Abu Omar al-Bagdadi likviderades av USA-militär. Dennes företrädare Abu Musab al-Zarqawi, som hade svurit trohet mot al-Qaidas ledare Usama bin Ladin efter USA:s invasion i Irak 2003, dödades 2006. Det året fick al-Qaida i Irak ett nytt namn: Islamiska staten i Irak.
Abu Omar al-Bagdadis död 2010 öppnade vägen för Abu Bakr al-Bagdadi att ta över,

och han lyckades 2013 ena flera jihadistiska grupperingar i och utanför Irak under samma paraply. Det nya namnet blev Islamiska staten i Irak och Levanten, som var om möjligt än mer extrem vad gäller uttolkningen av islamisk sharialag – med brutala massavrättningar av ”otrogna” – än vad al-Qaida varit i sina olika skepnader.

Året därpå expanderade hans grupp djupt in i Irak, och intog staden Falluja, endast 6 mil från Bagdad, och Mosul i norr. Och i juni 2014 utropade al-Bagdadi Islamiska staten (IS) och sig själv till kalif i Mosuls stora moské.

När Usama bin Ladin mötte sin död i Pakistan tappade visserligen al-Qaida styrfart. Men snart såg en ännu farligare terrorsekt – Islamiska staten – dagens ljus.

Det kan bli värre också denna gång. IS har övergått till en decentraliserad modell, med självgående celler, som redan har expanderat sin närvaro till ställen som Sinaihalvön och Afghanistan.

Michael Winiarski

Insatsen pågick i ungefär två timmar, enligt president Trump. Målet var ett hus i byn Barisha i provinsen Idlib, enligt oppositionella Syriska människorättsobservatoriet SOHR.

Styrkan flög dit i åtta helikoptrar, genom luftrum som står under rysk kontroll, och blev beskjuten på vägen. De tog sig in i byggnaden genom att spränga en vägg.

IS-ledaren uppges då ha flytt i en tunnel som också var en återvändsgränd. Enligt president Trump detonerade han där en väst med sprängmedel och tog tre barn med sig i döden.

USA hade sedan tidigare dna-prover från al-Bagdadi och styrkan kunde jämföra dessa med kvarlevorna på plats. Ungefär 15 minuter efter hans död kunde de bekräfta hans identitet, enligt Trump.

Fler personer dödades i räden, varav en annan högt uppsatt IS-ledare, enligt SOHR.

Erik Ohlsson: Han var samtidens mest hatade och jagade terrorist

MÅNDAG 28 OKTOBER 2019

Vem var han egentligen, terrorsekten IS högste ledare? Han älskade fotboll och märkesklockor, men predikade ultravåld i islams namn och var i

åtminstone fem år samtidens mest hatade och jagade terrorist. DN:s Mellanösternkorrespondent Erik Ohlsson porträtterar Abu Bakr al-Bagdadi.

Sedan al-Bagdadi för fem år sedan stod fram som ”kalif”, ledare för det då framväxande Islamiska statens självutnämnda gudsrike, har det regelbundet spridits uppgifter om hans död, rykten som fått extra näring av IS-ledarens extrema tillbakadragenhet. al-Bagdadi har nämligen nästan aldrig synts offentligt. De få gånger han över huvud taget framträtt publikt har det helt och hållet skett på terrorsekten IS villkor, i nogsamt koreograferade videoklipp och ljudupptagningar som distribuerats via sociala medier, senast i våras efter terrorattackerna i Sri Lanka, som IS tog på sig.

På det viset var Abu Bakr al-Bagdadi minst lika skygg som talibanernas förre ledare mulla Omar och al-Qaidas anförare Usama bin Ladin.

De framträdanden med al-Bagdadi som lagts ut på Youtube visar en man av medellängd klädd i svart kaftan och svart turban. Det långa skägget är grånat, på höger handled skymtar ett gediget armbandsur (som enligt kännarna förmodligen är av märket Omega Seamaster, med en prislapp på minst 50 000 kronor). Han talar med hög röst, glidande på tonskalan så som muslimska predikanter brukar göra.

Det fanns med andra ord inget i al-Bagdadis väsen och framtoning som är särdeles märkvärdigt eller iögonfallande. Så hur blev han ledare för samtidens mest fruktade terrororganisation?

Abu Bakr al-Bagdadi är ett så kallat nom de guerre, ”krigarnamn”. Hans riktiga namn är Awad Ibrahim al-Badri och han föddes 1971 i Samarra i mellersta Irak.
I Samarra finns en av shiaislams heligaste platser, al-Askarimoskén. Men staden domineras av sunnimuslimer och det var när den heliga moskén sargades av ett bombdåd år 2006 som Irak var nära att kastas in i ett sekteristiskt inbördeskrig mellan shiamuslimer och sunniter.
al-Bagdadis familj är sunnimuslimer och räknar sig själva till stammen Quariysh, samma ätt som profeten Muhammed.
Fadern var djupt religiös och en lekmannapredikant i den lokala moskén.
Familjen har även kopplingar till den störtade diktatorn Saddam Husseins maktsfär – en bror till al-Bagdadi var officer i Saddams armé och två av farbröderna anställda i säkerhetstjänsten.
al-Bagdadi gjorde tidigt sin far sällskap i moskén. Han ledde koranstudier för yngre barn och månade över huvud taget om en renlärig framtoning. Den unge al-Bagdadi beskrivs som inåtvänd och lågmäld.
Hemma kallades han för ”Den rättrogne”.
Dock gillade han att spela fotboll och bland lagkompisarna hade han ett annat smeknamn: ”Maradona”.
Enligt den amerikanske terrorforskaren William McCants, som finkammat al-Bagdadis bakgrund, drömde den blivande IS-ledaren om att bli antingen militär eller jurist.
Men al-Bagdadis närsynthet lade hinder i vägen för en militär karriär, och han klarade inte antagningen till den högre juristutbildningen för att hans betyg i engelska var för dåliga.
I stället bestämde al-Bagdadi sig för att slå sig in på den religiösa banan. Han flyttade

till Bagdad och skrev in sig vid fakulteten för islamiska studier vid Bagdads universitet. Han tog motsvarande fil kand-examen år 1996 och fortsatte sedan sina islamstudier vid Saddam Husseins universitet.
Vid det laget hade al-Bagdadi träffat sin första hustru. Paret levde i den slitna stadsdelen Tobchi i Bagdad där al-Bagdadi också undervisade vid den lokala moskén (och spelade fotboll i moskéns korplag).
På Bagdads universitet kom al-Bagdadi i kontakt med Muslimska brödraskapet, den allarabiska sunnimuslimska rörelse som grundades av den egyptiske läraren Hassan al-Banna år 1928. Brödraskapets mål är att med fredliga medel inympa islamismen i arabvärlden.
Men al-Bagdadi lämnade snart ”bröderna” som han tyckte var för menlösa. I stället kom han att intressera sig alltmer för den militanta grenen av salafismen, en riktning inom islam där målet är att upprätta en Gudsstat i profeten Muhammeds anda. al-Bagdadi anslöt sig till den lilla minoritet bland salafisterna som inte är främmande för att använda våld för att uppnå sina mål.
USA:s invasion av Irak i mars 2003 stärkte och inspirerade al-Bagdadis övertygelse. Han var med och grundade Jaish al-Sunnah wal-Jamaah, ”Sunnitiska folket armé”, som bland annat etablerade sig i den så kallade sunnitriangeln, där motståndet mot den amerikanska ockupationen var omfattande.
I februari 2004 greps Abu Bakr al-Bagdadi av amerikanska strykor i Falluja och fördes till fånglägret Camp Bucca nära Basra i södra Irak, misstänkt för terrorverksamhet.

Hur lång tid al-Bagdadi tillbringade i Camp Bucca-lägret är omstritt – enligt vissa källor frigavs han redan i slutet av 2004, på andra håll hävdas att han satt inspärrad i över fyra år. Osäkerheten beror på att han inte använde sitt rätta namn när han fängslades.
Säkert är emellertid att al-Bagdadi drogs allt djupare in i de jihadistiska kretsarna. Han engagerade sig i den irakiska avläggaren till Usama bin Ladins terrornätverk al-Qaida. Irakiska al-Qaida leddes av jordaniern Abu Musab al-Zarqawi och kom att utmärka sig för sin extrema brutalitet.
al-Zarqawi dödades i en amerikansk flygattack i juni 2006. Hans efterträdare Abu Omar al-Bagdadi utnämnde Abu Bakr al-Bagdadi till sin högra hand i den rörelse som sedan bytte namn till Islamiska staten i Irak (ISI).

När Abu Omar dödades i en flygräd i april 2010 tog Abu Bakr över rodret i ISI. En av hans första åtgärder blev att utvidga den väpnade terrorn till Syrien, där Islamiska staten i Irak etablerade sig under täcknamnet Jabhat al-Nusra (Nusrafronten).
Nästa steg för al-Bagdadi var att slå ihop ISI och Nusrafronten till en organisation, Islamiska staten i Irak och Syrien (ISIS). Men detta ledde till slitningar och strider mellan de två terrorgrupperingarna, som kom att bli varandras fiender.
Men al-Bagdadi hade större ambitioner än så med ISIS, som genom en blandning av terror och exempellös propaganda via sociala medier lockade allt fler anhängare. Bland annat reste uppseendeväckande många frivilliga från Nordafrika och Europa för att delta i det ”heliga kriget” i Syrien och Irak på ISIS sida.

I juni 2014 anföll ISIS Mosul, Iraks näst största stad, och drev den irakiska armén på flykt.
Ungefär samtidigt genomförde terrorgrupperingen en spektakulär aktion på gränsen mellan Irak och Syrien. Med schaktmaskiners hjälp utplånades stängslen och sandvallarna som utgjorde själva gränshindren, en del av det förhatliga Sykes-Picotavtalet där kolonialmakterna Storbritannien och Frankrike år 1916 styckade upp denna del av Mellanöstern.
Den 29 juni 2014 höll Abu Bakr al-Bagdadi sitt hittills mest spridda tal, då han utropade kalifatet Islamiska staten och välkomnade rättrogna från hela världen. Men vad talet i själva verket förmedlade var att al-Bagdadi nu betraktade sig som kalif, alla muslimers ledare, och som sådan förväntade sig absolut lydnad. Det är den våldsdyrkande variant av islam som al-Bagdadi och hans anhängare förespråkar som ska gälla, punkt slut.
Med al-Bagdadis goda minne dödades och lemlästades ”otrogna”. Kvinnor rövades bort och utsattes för sextortyr och massvåldtäkter. Utländska biståndsarbetare och journalister kidnappades, påtvingades orange fångdräkter och avrättades under sadistiska former medan webbkameran gick.
Den erfarne Mellanösternkorrespondenten Patrick Cockburn kallar IS ”en terrororganisation utan motstycke – som Röda khmererna i Kambodja fast med anspråk att hela tiden erövra nytt territorium”.
Den boksynte och stillsamme al-Bagdadi hade förvandlats till ett slags dataålderns

Djingis Khan, en blodtörstig skuggfigur som spred terror i islams namn.
Mycket litet är känt om al-Bagdadis privatliv. Han sägs ha haft två fruar och sex barn. Men något stilla familjeliv fanns det knappast plats för. al-Bagdadi tillbringade aldrig två nätter i rad på samma ställe. Amerikanska attackplan och drönare var ständigt på jakt efter 46-åringen från Samarra.
Natten till söndagen den 27 oktober tog jakten slut, i nordvästra Syrien.
Erik Ohlsson

Martin Jönsson: Facebooks ”nyhetssats-ning” är rekord i hyckleri

MÅNDAG 28 OKTOBER 2019

Facebooks grundare Mark Zuckerberg värnar yttrandefriheten, sade han vid ett tal i Washington i förra veckan. I

fredags, i New York, lanserade han bolagets nya satsning för att ”värna den trovärdiga kvalitetsjournalistiken”. Men manifesten faller ihop som korthus vid första lilla granskning – och kan vara nytt rekord i hyckleri från bolaget.

Förtroende vilar på en bräcklig piedestal. För att förtjäna det måste man först visa sig värdig. Det är Facebooks stora problem vid varje ny charmoffensiv gentemot publicister och alla andra som värnar demokratiska värden: man gör det utifrån ett katastrofalt ”track record”, efter alla de senaste årens avslöjanden om fejk, propaganda, integritetsintrång och desinformation med plattformens goda minne och välsignelse.

När Mark Zuckerberg i förra veckan höll ett tal om yttrandefrihet för studenter i Washington DC:s Georgetown University var det därför en svår balansakt. Han försökte hålla ett linjetal om vikten av ”de mångas röster”.

Men det föll platt till marken, inte bara för att det var en retorisk katastrof – rörigt och motsägelsefullt – utan för att samtliga i publiken hade samma fråga på tungan: ”Är inte det bara ett svepskäl för att ta emot annonspengar även om de innehåller rena lögner?” Zuckerberg har ju klargjort att de inte kommer att stoppa politiska annonser inför det amerikanska presidentvalet, även när de bevisligen har lögnaktigt innehåll.

Det framträdandet var ett pr-mässigt fiasko – och det blev inte bättre när Zuckerberg i fredags framträdde på Paley Center i New York för att presentera Facebooks lansering av en särskild ”nyhetsflik för kvalitetsjournalistik med hög trovärdighet”, enligt samma modell

som man tidigare gjort för video under namnet ”Watch”.
Det började bra: News Corp-chefen Robert Thomson välkomnade att Facebook nu ”äntligen börjar visa oss pengar”, det vill säga att de bolag som tecknar avtal om att ingå i satsningen får en direkt ersättning, inte bara småsmulor i form av ”delade” annonspengar som i den misslyckade satsningen på Instant Articles. Men så framkom det att ett av de deltagande medieföretagen, på en i övrigt hemlig lista, är Steve Bannons högerpopulistiska fejkfabrik Breitbart.
Zuckerberg fick frågan om samarbetet – och försvarade det: ”Vi vill ha innehåll som representerar olika perspektiv.” Och där föll alltihop naturligtvis ihop som en sönderskjuten sufflé. Facebook har alltid hävdat att de inte ska avgöra vad som är sant eller falskt. Det är en sak. Men att upphöja en notoriskt lögnaktig sajt till ”andra perspektiv” och dessutom belöna det genom att placera det i ett sammanhang som ska främja högkvalitativt och trovärdigt innehåll?
Det gigantiska självmålet från Facebooks sida kan faktiskt vara det som en gång för alla tar slut på den svajiga relationen mellan bolaget och mediebranschen. Medieföretagen har velat ha trafiken, men den får de inte längre efter alla algoritmiska förändringar som krympt andelen nyhetslänkar i flödet till ett minimum. De har velat ha datan över användarna, men inte på det sätt Facebook samlat in den – och de har velat ha pengar, men inte till vilket pris som helst.
Försöken att få Facebook att förstå vad kvalitetsjournalistik faktiskt är har talat för döva öron: jag har själv suttit i många

av de samtalen och det är uppenbart en oframkomlig väg.
Washington Post, CNN, New York Times och många andra har hoppat på Facebooks test med News-fliken, som nu rullar ut på delar av den amerikanska marknaden.
Men det är långt ifrån givet att de blir kvar – eller att medieföretag på andra marknader hoppar på erbjudandet. Om priset är att sanktionera fejkannonser i politiska kampanjer och att bidra till en ”kvalitetsmärkning” av skräpsajter som Breitbart är det definitivt för högt.
Det är en sak att Facebook hycklar. Men när publicister spelar med i det blir det ohållbart.

Martin Jönsson
martin.jonsson@dn.se

Hur länge tänker Trump stanna i Vita huset?

MÅNDAG 28 OKTOBER 2019

I boken ”Hotet mot demokratin” skildrar Martin Gelin och Erik Åsard högerpopulismens återkomst i Europa och USA. Allvaret sjunker in. Extremisternas fiendebild är extremt konkret, skriver Jesper Bengtsson.

Martin Gelin och Erik Åsard

”Hotet mot demokratin.
Högerpopulismens återkomst i Europa och USA”
Historiska media, 288 sidor
Framgången för Sverigedemokraterna fortsätter. Enligt DN/Ipsos senaste opinionsmätning skiljer bara någon enstaka procent upp till Socialdemokraterna.
Kommentarerna har varit de förväntade, men få handlar om det som kanske borde stå i centrum: Hur är det möjligt? Vad är det som får drygt en femtedel av väljarna och nästan en tredjedel av alla män att vilja rösta på ett parti som har sina rötter i nynazismen?
Med den frågan ringande i huvudet kastar jag mig över Erik Åsards och Martin Gelins bok ”Hotet mot demokratin”, om högerpopulismen i USA, Polen och Ungern. Tre länder där partier som liknar Sverigedemokraterna tagit makten. Tre länder som ledande Sverigedemokrater dessutom ser som ideologiska förebilder.
Till en början känns det mest som gammal skåpmat. Det har redan skrivits massor om attackerna mot rättsväsendet, jakten på oberoende journalister och den allt mer rigida kontrollen av massmedierna. Om konspirationsteorierna och rasismen. Om ett allt mer riggat valsystem vars syfte är att för evigt säkra de högerpopulistiska partiernas makt.
Allt mycket förskräckande, men behövs det verkligen ännu en sådan bok?
Ja. En bit in i texten händer nämligen något. I takt med att exempel läggs till exempel sjunker det in. Allvaret. Vidden av den högerpopulistiska våg som sveper fram över världen.
Jämförelsen mellan de tre länderna gör att man förstår vad som står på spel. Att det

är själva demokratin som är hotad. Inte bara perifert, utan i grunden.
Vare sig vi pratar om Orbán i Ungern, Kaczyński i Polen eller Trump i USA så är det mest påtagliga gemensamma draget att de inte respekterar demokratins institutioner. De angriper maktdelningen, trycker undan pressfriheten och skruvar om valsystemen för att det ska passa dem själva.
Mest oroande är avsnittet om USA. Trump kallar journalister för ”nationens fiender” och respekterar inte maktdelningen i den amerikanska grundlagen. Invandrare, flyktingar och muslimer står i centrum för hans retorik. Antalet hatbrott ökade med sammanlagt 226 procent på de platser han talade under valrörelsen 2016.
Inför presidentvalet 2020 varnar Åsard och Gelin för att Trump inte kommer att acceptera ett nederlag. Kommer han att lämna ifrån sig makten? En provokativ fråga. Att den ens kan ställas utan att kännas helt orimlig visar hur långt och snabbt det gått.
Tyvärr svarar Åsard och Gelin bara som hastigast på min inledande fråga. Hur är det möjligt? Vilka processer i samhället måste kicka in för att människor ska vara beredda att gå med på de förändringar som tar samhället från en öppen demokrati till diktatur, eller något vagt och ganska obehagligt däremellan?
Jag tror att svaret är helt avgörande för den som vill bygga ett motstånd mot högerpopulismen. Det räcker inte att säga att man är emot utvecklingen, för det kommer aldrig övertyga de som röstar för den.
Åsard och Gelin nämner de vanliga förklaringsfaktorerna. Globaliseringen, som ökat de sociala och ekonomiska

skillnaderna och lämnat den lägre medelklassen och många traditionella arbetargrupper på efterkälken.
Finanskrisen 2008, som på kort tid slet itu samhällen och ekonomier.
Flyktingströmmarna under 10-talet, som ökat nationalismen och rasismen i västvärlden.
Men räcker det som svar?
Som en tråd genom Åsards och Gelins text finns en förklaring som jag tror är ännu viktigare: alla högerpopulister, ja, populister över huvud taget, är beroende av en tydlig fiendebild. För vänsterns populister har det alltid varit kapitalisterna. Den rika eliten. För högerns populister är det en abstrakt liberal elit som lurar medborgarna och vill tvinga på dem ett samhälle och ett liv där de kommer att bli förlorare. Eller ett yttre hot som riskerar att välla in över gränsen och störa det lugna, traditionella livet.
I dag har vänstern svårt att nå ut med sin fiendebild. Den saknar klangbotten i människors medvetande. Kanske är den för abstrakt. Kanske tänker de flesta att ”systemet” är för stort för att ta sig an.
För högern är det tvärtom. Deras fiendebilder är extremt konkreta. Flyktingarna. Journalisterna. Akademikerna. Public Service. Svaren blir enklare då.
All populism närs dock av polarisering. Åsard och Gelin konstaterar att populismen i dag drivs av ”negative partisanship”. Den egna politiska identiteten bygger mer på hat mot politiska motståndare än varmare känslor för den egna sidan. Populismen är alltid mot något, mer sällan för.

Det viktigaste vi kan göra för att bryta den nedåtgående trenden är antagligen att inte spela med i det spelet.
Martin Gelin och Erik Åsard medarbetar i DN. Deras bok recenseras därför av Jesper Bengtsson, frilansjournalist, författare och ordförande för Svenska PEN.
Jesper Bengtsson

Ledare: al-Baghdadis död avslöjar Trumps tre misstag

TISDAG 29 OKTOBER 2019

På Donald Trump lät det nästan som om han personligen hade letat upp och dödat Abu Bakr al-Baghdadi. USA:s president tog i alla fall åt sig äran för kommandoräden mot ledaren för terrorrörelsen IS och såg sin Mellan-

österpolitik bekräftad på alla punkter. I själva verket förhåller det sig tvärtom.
Det finns inget skäl att sörja al-Baghdadi. Han stod i spetsen för en organisation som har lemlästat och mördat tusentals människor, framför allt i Syrien och Irak men också genom vidriga attentat över hela världen. IS skräckvälde är ett enda långt extremistiskt illdåd. Säkert är andra banditer redo att ta över men just den här kan inte släcka fler liv.
De tre lärdomar Trump borde dra handlar om nyttan av soldater på plats, kompetensen inom amerikansk underrättelsetjänst och värdet av att vårda sina allierade. Olyckligtvis tror han inte på något av detta.
Nyligen beslutade Trump att dra tillbaka de styrkor som har funnits i nordöstra Syrien. De har samordnat kampen mot IS med den syrienkurdiska milis som i fem år har fungerat som USA:s infanteri. Kurderna har inte bara förlorat över 10 000 man i striderna, utan också stått för ovärderlig information om fienden.
Samtidigt gav Vita huset den turkiske presidenten Erdogan grönt ljus för en invasion av kurdernas land i Syrien. USA övergav de enda pålitliga allierade man hittat, och Trump kallade dem till och med värre terrorister än IS.
Brett McGurk, fram till i fjol Trumps eget sändebud i området, betonar i en artikel i Washington Post att den amerikanska närvaron på marken har varit begränsad men betydelsefull. Efter USA:s reträtt får i stället Ryssland och Syriens diktator al-Assad fria händer.
Minns också att Trump ville lämna Syrien åt sitt öde redan i december. I så fall hade räden mot al-Baghdadi kanske aldrig blivit av. Presidentens nya besked om återtåg

tvingade Pentagon att ta chansen och skynda i gång operationen.
CIA har samarbetat nära med både irakisk och kurdisk underrättelsetjänst. Uppgiften om att al-Baghdadi förvånande nog befann sig i nordvästra Syrien ska ha kommit i somras. Av naturliga skäl slösade Trump inte med berömmet för kurdernas insats. I stället tackade han Ryssland, Turkiet, Syrien och Irak, något som åtminstone i Moskva utlöste viss häpnad.
Det går knappast att klanka på amerikanska underrättelseorgan efter att världens mest jagade terrorist eliminerats, men annars viftar Trump lätt undan dem. Han förnekar trots alla bevis att Kreml blandade sig i valet 2016, och tror i stället på en hemsnickrad konspirationsteori om att det var ukrainarna. Också i fråga om iranska atombomber vet Trump bättre än CIA.

Både Nato och andra allierade länder som Japan får regelbundet ovett av Trump. Vitsen med samarbete mellan demokratiska länder har gått honom helt förbi. Detsamma gäller det faktum att USA aldrig hade klarat att slå sönder IS kalifat utan sina trogna syrienkurdiska bundsförvanter. De har nu tvingats söka skydd hos Putin och al-Assad.
Sannolikt kommer amerikanerna att behöva fler vänner i framtiden, inte färre. al-Baghdadi må vara död, men inte terrorismen som fenomen. Om Trump lämnar walkover i Mellanöstern finns det gott om obehagliga krafter som kan inta tomrummet. Han har tidigare själv anklagat Barack Obama för att ha ”grundat” IS genom att ta hem soldaterna från Irak.
Nya konflikter lär också uppstå här eller där i världen. Risken är att USA

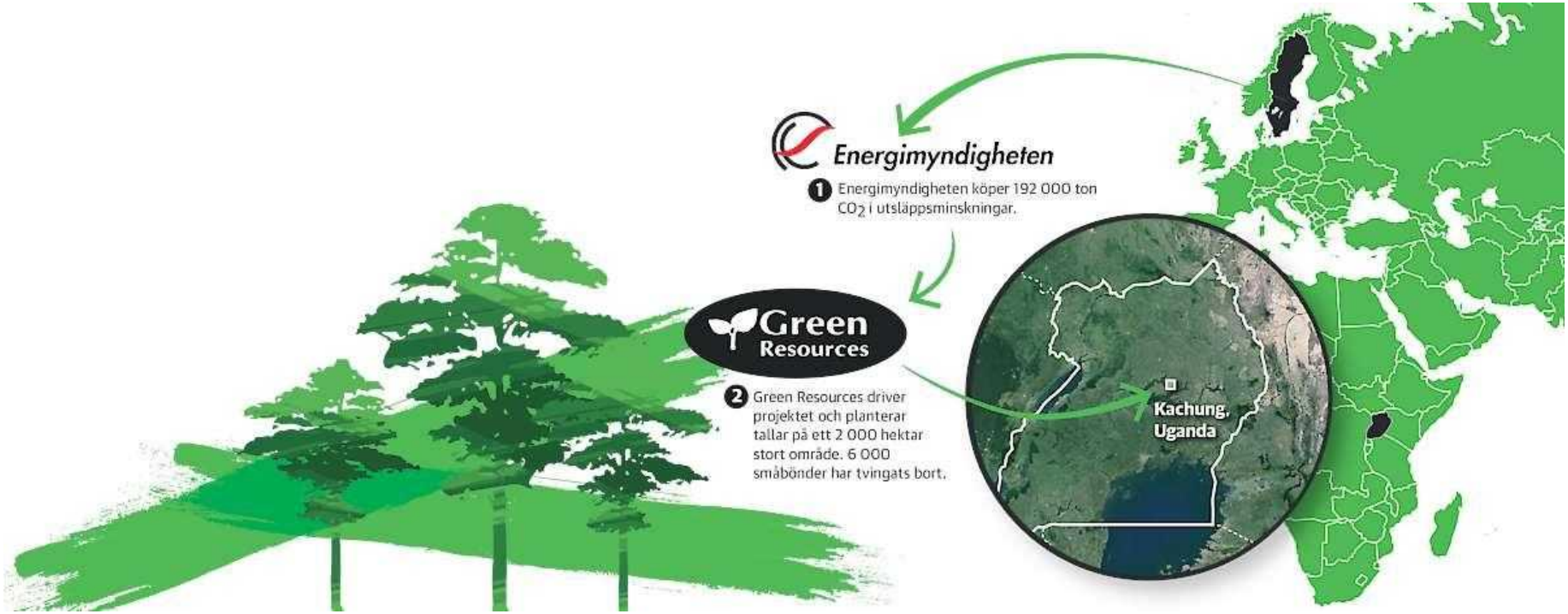

hädanefter får svårare att övertyga potentiella allierade.

DN 29/10 2019

Bybornas larm om svält tonas ned i myndighetens rapport

TISDAG 29 OKTOBER 2019

○ **Energimyndigheten köper sedan 2011 utsläppsminskningar från ett projekt som planterar tallar i Uganda.**

○ **För att ge plats åt klimatskogen fördrevs småbönder. Enligt flera rapporter lider lokalbefolkningen sedan dess av brist på mat och vatten men deras larm tonas ner i myndighetens kommunikation, visar DN:s granskning.**

○ **– Återbeskogning är en viktig insats för att klara klimatmålen, skriver Energimyndigheten i ett mejl till DN**

Energimyndigheten köper utsläppsminskningar från ett stort projekt där norska företaget Green resources planterar tallar i Kachung i norra Uganda. Avtalet sträcker sig till 2032, och gäller utbetalningar av svenska skattemedel på totalt 22 miljoner kronor.

Green resources beskriver sig själva som Östafrikas största skogsbolag. Årsredovisningen från i fjol visar att bolaget, som även driver sågverk, gjorde 116 miljoner kronor i vinst – och har över 1 miljard kronor i ”biologiska tillgångar” i trädplantage.

Plantagen i Kachung, som certifierats inom FN:s kritiserade CDM-system, sker

på ett 2 000 hektar stort område, som enligt Energimyndighetens ursprungliga informationsbroschyr tidigare utgjordes av outnyttjad buskmark.
I själva verket har projektet blivit verklighet genom ”landgrabbing”: runt 6 000 småbönder, som i generationer brukat marken, har tvingats lämna sina jordlotter – i vissa fall av beväpnade vakter. Personer som protesterat har misshandlats och fängslats. Det avslöjade TV4:s Kalla Fakta 2015, efter att ha intervjuat bybor som vittnade om att marken de levt av tagits ifrån dem utan kompensation.
En riskanalys som utfördes 2011 för Energimyndigheten av ett amerikanskt konsultbolag visar tydligt, med bifogade dokument, att lokalinvånarna har fördrivits.

Efter programmet 2015 lovade Energimyndigheten att förhållandena för lokalbefolkningen skulle förbättras. Miljöorganisationen The Oakland institute har dock granskat förhållandena på plats, och visar i en rapport från 2017 att befolkningen fortfarande lider av mat- och vattenbrist. Och problemen fortsätter, framgår i en ny rapport från augusti i år, som TV4 rapporterat om.
Myndigheten har svarat att man inte delar institutets slutsatser, dock har man skjutit upp en delbetalning på 10 miljoner kronor till projektet.
Så sent som den 19 oktober i år beskriver myndigheten i stället framgångar på sin hemsida:
”Klimatnyttan från projektet har nu verifierats av FN och vi ser också att Green resources, företaget som driver skogsplantagen, har arbetat mycket med

att förbättra förutsättningarna och livsvillkoren för lokalbefolkningen runt skogsreservatet. Energimyndigheten har gjort egna platsbesök för att följa upp insatserna, och har tagit del av rapporter från oberoende granskare”.
Energimyndighetens avtal med Green resources löper i ytterligare tolv år, med planerade utbetalningar på 22 miljoner kronor för de 192 000 ton koldioxid som beräknas fångas in av barrträden.
Nu kan DN avslöja nya detaljer om hur Energimyndigheten tonat ned allvaret i situationen.
Två företrädare från myndigheten reste till projektet i Kachung i januari 2017 – två år efter att skandalen avslöjats. I reserapporten beskriver myndighetsföreträdarna förbättringar av situationen. Vakter från plantagen trakasserar inte längre byborna och tar inte heller längre ut olagliga avgifter för att få tillbaka beslagtagen boskap, enligt rapporten.
Varje by har fått en inplastad karta vilket har ”förbättrat förståelsen för var skogsreservatets gränser går”. Relationen och dialogen mellan byborna och Green resources uppges vara god.
”Lokalbefolkningen visar uppskattning och förtroende”.
De två besökande från Energimyndigheten konstaterar att insatser som kan förbättra lokalbefolkningens livsmedelsförsörjning ”är av stor betydelse för att förbättra levnadsvillkoren för människorna i området”.
Men rapportskrivarna bortförklarar det norska skogsbolagets passiva roll när befolkningen berövats möjligheter att odla mat.

”Green resources är inte specialister på matproduktion”.
Därför anlitades en konsult för att analysera förhållandena, och välja ut lämpliga åtgärder. Konsultstudien har dock försenats, konstaterar rapporten, ”på grund av bristande finansiella resurser” vilket ”i sin tur försenat konkreta åtgärder”.
Det som huvudrapporten inte nämner är den desperation som bybor ger uttryck för i intervjuerna som de svenska myndighetsföreträdarna genomfört med hjälp av en tolk.
Men i bilagor återfinns referat från mötena med byborna.
Vid ett möte med 13 män och en kvinna från byn Aputi den 10 januari 2017 citeras en byföreträdare:
”Innan skogsplantagen anlades kunde man låta boskap beta inne i reservatet. Sedan plantagen anlades blev det förbjudet med bete där och djur omhändertogs om de betade där. Tidigare odlade man också grödor inne i området. Man brukade hämta vatten från källor där inne, men nu finns det brunnar som gjorts i ordning utanför reservatsgränsen. Dessa räcker dock inte till åt alla i byn”.
Den lilla marken de nu hänvisats till är mindre bördig och man har inte råd att köpa gödsel, uppger också byborna.
”Skördarna blir inte bra. Både kvantitet och kvalitet. Man säljer på marknaden för att få pengar till skolavgifter. Det blir inte så mycket kvar att äta. Under ’hungry times’ har vuxna ofta bara till ett mål om dagen”.
Bybor frågar de svenska besökarna om de kan hänvisa till någon mark de kan hyra.
Inget svar från

myndighetsrepresentanterna finns återgivet i referatet.
Liknande vittnesmål mötte svenska forskare från Lunds universitet som besökte projektet samma år och intervjuade bybor under tio veckor. Flera vittnen citeras i studien som publicerades i fjol i tidskriften Geoforum:
”Vi svälter just nu. Det finns inga pengar, ingen mat. Den lilla jordplätten jag fått går inte att föda någon av. Jag måste ta mig härifrån och hyra land någon annanstans. Det finns ingen utväg”, säger en man.
”Jag brukade odla där och få produkter att sälja. Det är så jag kunde bygga huset, och ta barnen till skolan och till sjukhuset… med pengar från det jag sålde”, säger en kvinna.
Ytterligare ett besök gjordes av fyra företrädare för Energimyndigheten hösten 2018. Reserapporten därifrån utmärker sig jämfört med alla andra, ofta mycket detaljerade, rapporter som DN begärt ut från resor till diverse projekt som myndigheten köpt utsläppsminskningar ifrån. Denna är mindre än en sida lång och konstaterar endast kort att iakttagelser ”bekräftar i stort det som Green Resources rapporterat”.
Energimyndigheten avböjer intervju med DN, men uppger att reserapporten från 2017 inte är färdigskriven och att de som ansvarat för den har slutat vid myndigheten.
Att reserapporten från 2018 är så kortfattad förklaras med att en anlitad konsult från sydafrikanska bolaget EOH Coastal and environment services deltog vid besöket och har skrivit en egen rapport.
DN har tagit del också av den rapporten, som slår fast att reservatet grundats under

kolonialtiden i Uganda, på 1950-talet, men har använts utan restriktioner av lokalbefolkning för att odla mat och låta boskap beta – fram till dess att Green resources började arrendera marken 2006. Vid möten vädjar bybor ofta om att få tillbaka sin mark.

Rapporten framhåller att det är regeringen i Uganda som numera inte tillåter betande djur i plantagen, men lyfter inte att förbudet kommit sedan Green resources avtalat med samma regering om att leasa marken.

”Observerbara förbättringar” har gjorts inom de flesta delar av projekten men uppföljningen har brister, uppger konsultrapporten, som ändå i stort ger Green resources åtgärder godkänt.

Green resources beskriver sin plantage som ett sätt att hindra avskogning i området. Samma beskrivning tas upp av Energimyndigheten och tredjepartsgranskare.

Till DN skriver Energimyndigheten i ett mejl om kritiken mot projektet att ”återbeskogning är en viktig insats för att klara klimatmålen”.

Klara Fischer och Flora Hajdu vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, inledde ett forskningsprojekt om Kachung 2014. Deras studie bygger på intervjuer och observationer från nio av byarna kring skogen. Enligt Klara Fischer stämmer inte beskrivningen av avskogning med verkligheten:

– Företaget har tagit fram satellitbilder för att visa att det pågår en avskogning som skulle fortsätta om de inte fick plantera. Men vår forskning visar att inte fanns någon sådan trend. Marken var en naturlig busksavann och lokalbefolkningen har uppmanats av tidigare regimer att ta

jordbruksmark i det område som är reserverat för plantage, säger Klara Fischer.
SLU-forskarna försökte påtala flera problem med tallplantagen i Kachung för Energimyndigheten redan 2015.
– Alla vi har pratat med tycker att det var bättre innan plantagen. Även de som fick jobb i plantagen tycker att det blev sämre, eftersom jobben är säsongsarbeten med låg lön, säger Klara Fischer.
Ändå var det först efter Kalla Fakta-dokumentären som myndigheten började ställa krav på Green resources.
Den ugandiska miljöorganisationen National association of professional environmentalists, NAPE, som DN varit i kontakt med, understryker att småbönderna som avhysts brukade jorden på ett hållbart sätt – med enkla hackor och inhemska grödor. Nu har den storskaliga monokulturen med skogsmaskiner och kemikalier förstört jorden och förgiftat områden omkring, menar NAPE.
De snabbväxande tallarna, som normalt inte växer i landet, suger också enligt NAPE upp mycket vatten och gör att vattenreserver dräneras i ett område som redan är svårt drabbat av torka och svält – och inga förbättringar kan ses.
– Vad skulle ha förbättrats? De har inte fått tillbaka sin mark och svälter fortfarande, säger David Kureeba vid NAPE, som besökte projektet i juni i år.
Ingen från Energimyndigheten vill alltså låta sig intervjuas om situationen i Kachung. I en skriftlig kommentar uppges att egna besök och oberoende granskningar visar på ”tydliga förbättringar på alla områden”, exempelvis: ”nya brunnar och restaurering av gamla brunnar, utdelning av utsäde,

och förbättrad infrastruktur för byarna kring skogsreservatet”.
Frédéric Mousseau, policychef för The Oakland Institute, skriver i ett mejl till DN:
”Energimyndigheten uppvisar en förbluffande brist på insikt i projektets allvarliga påverkan.”
Att myndigheten lyfter att man gjort egna besök för att följa upp Green resources åtgärder anser Mousseau är ironiskt.
”Ingen information om dessa förbättringar har gjorts publika. Bristen på transparens är skrämmande, med tanke på de trovärdiga anklagelser och oomtvistliga bevis på aggressiva åtgärder som vidtagits mot bybor för att förneka dem tillgång till den mark som var grunden för deras försörjningar.”
DN söker Green resources som ännu inte velat svara.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se
Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se

Fakta. Energimyndighetens avtal med norska företaget

Energimyndigheten har sedan 2011 ett avtal med det norska företaget Green resources om förvärv av utsläppsminskningsenheter från det beskogningsprojekt de bedriver i Uganda.
Utbetalningar till projektet hittills uppgår till 1,5 miljoner kronor.
Totalt ska 22 miljoner kronor betalas ut över en 20-årsperiod.
Det ska betala för 192 000 ton koldioxidekvivalenter i utsläppsminskningar. 10 procent ska gå till sociala projekt till förmån för lokalbefolkningen.
Betalning för de enheter som utfärdades tidigare i år har ännu inte genomförts.

Fakta. CDM-systemet

Det FN-sanktionerade klimatkompensations-programmet Clean development mechanism, CDM, var en del av klimatavtalet i Kyoto 1997. CDM ska ge länder som förbundit sig till utsläppsminskningar möjlighet att genomföra delar av dessa via utsläppsreducerande projekt i andra länder.

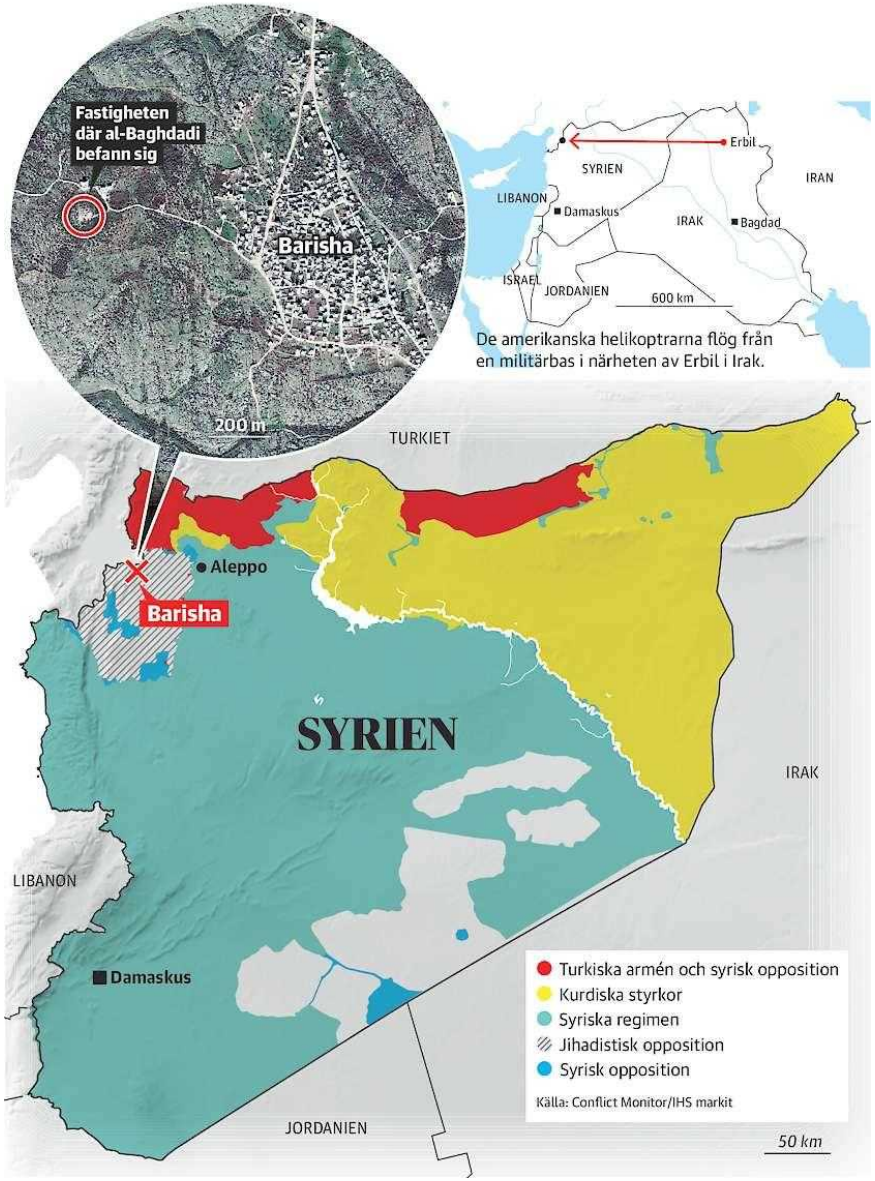

Firandet lär bli kortvarigt i Washington

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Kommentar

Dödandet av terroristledaren Abu Bakr al-Baghdadi har inte fått president Donald Trump att ändra sig om USA:s militära närvaro i Mellanöstern. Därför kan firandet bli kortvarigt i Washington.

Washington.

Visst har Trump fått ett rejält erkännande. Det var under hans kaotiska presidentskap som den amerikanska militärmakten och underrättelsetjänsten lyckades jaga rätt på en av samtidens värsta terrorister och

tvinga honom att spränga sig själv till döds i en underjordisk tunnel i västra Syrien.
Ingen vän av demokrati saknar Abu Bakr al-Baghdadi.
Så långt är Washington överens dagen efter operationen. Men samtidigt påpekar flera kommentatorer nu på att Trumps regering lyckades döda al-Baghdadi tack vare politiskt samarbete med allierade stater, en väloljad underrättelseapparat och militär närvaro i Mellanöstern.
Det låter självklart. Det är sådana egenskaper som gjort USA till en stormakt.
Men det är också villkor som Trump ständigt angriper och vill radera ut.
New York Times kolumnist Thomas Friedman öser, å ena sidan, tacksamhet över Trump som beordrade operationen, underrättelseagenterna som möjliggjorde den och specialförbanden som utförde den.

Men Friedman påminner även om att samma underrättelsetjänst är under daglig attack från Trump på hemmaplan.
Trump kallar CIA för en ”stat i staten”.
Myndighetens självständighet och lojalitet till USA:s befolkning och statsskick är inte populär. Trump angriper CIA när tjänstemän avslöjar att ryska spioner lade sig i förra presidentvalet eller när medarbetare slår larm om att Trump försökte pressa Ukraina att skaffa fram kompromettерande information om rivalen Joe Biden för att påverka nästa val.
Vita husets pressekreterare Stephanie Grisham avfärdade nyligen dessa kugghjul i demokratin som ”radikala icke folkvalda byråkrater som bedriver krig mot konstitutionen”.
Det var åtta amerikanska militärhelikoptrar som flög genom den syriska natten till al-Baghdadis gömställe.

Men det var delvis tack vare underrättelser från kurdiska styrkor som CIA kunde lokalisera al-Baghdadi i västra Syrien. Operationen skulle kunna utgöra en påminnelse om vikten av militärt samarbete i svårmanövrerad terräng. Men under presskonferensen i Vita huset på söndagsmorgonen hade Trump lite sympati över för kurderna, som USA svek när Trump oväntat beordrade amerikanska soldater att lämna sina posteringar längs syrisk-turkiska gränsen tidigare i oktober.

New York Times citerar Richard Haas, chef för Council of Foreign Relations. Han säger att det ”ironiska” är att den framgångsrika operationen mot al-Baghdadi aldrig hade kunnat ske utan amerikanska styrkor på plats i regionen, hjälp från syriska kurder och stöd från det amerikanska underrättelsesamhället. Nu har delar av de amerikanska styrkorna kallats hem, kurderna har lämnats i sticket och CIA är under attack.

Många kommentatorer har varnat för att en död terroristledare inte är samma sak som en utplånad terrorsekt.

IS växte fram ur indignationen efter USA:s dödande av Usama bin Ladin 2011, ett faktum som Trump själv ofta påmint om. I augusti 2016 kallade Trump Obama för IS ”grundare”.

Trump var full av självförtroende när han framträdde efter operationen. Men triumfen har inte fått honom att ändra inställning till frågan om amerikansk närvaro i Mellanöstern. Trump vill ta amerikansk militär därifrån och överlämna landskapet till andra militärmakter. Amerikansk militär, säger Trump, kan möjligen vara kvar för att skydda oljeintressen i Syrien.

Trump har en i grunden pessimistisk synen på USA:s roll i Mellanöstern. Därför har många svårt att fira i Washington.

Björn af Kleen
bjorn.afkleen@dn.se

Så gick räden mot IS-ledaren till

Under natten till söndagen dödades terrorgruppen IS ledare Abu Bakr al-Baghdadi. Operation Kayla Mueller tog bara några timmar, och var resultatet av månader av planering. DN går igenom hur räden mot IS-ledaren gick till, steg för steg.

1. Den kurdiskledda militära alliansen Syriska demokratiska styrkorna (SDF) hade i fem månader arbetat tillsammans med den amerikanska regeringen i sina försök att samla information om var al-Baghdadi faktiskt befann sig, enligt Foreign Policy. Operationen namngavs efter en 26-årig hjälparbetare som mördades av IS 2015.
2. Planeringen kunde enligt New York Times börja när bland annat CIA under sommaren fick reda på att al-Baghdadi med största sannolikhet befann sig i en by djupt inne i områden i nordvästra Syrien som kontrollerades av terrorgruppen al-Qaida. Enligt Reuters ska al-Baghdadi ha rört sig mellan flera olika byar i området kring Idlib.
3. Så sent som på torsdagen fick amerikansk underrättelsetjänst uppgifter om vad som ”med stor sannolikhet” var al-Baghdadis specifika position, enligt nyhetsbyrån AP. Dagen efter fick USA:s president Donald Trump en serie olika förslag på sitt bord. Vid femtiden på eftermiddagen amerikansk tid var han på plats i ”situation room”, Vita husets krisrum.
4. Kort efter att man samlats i Vita huset begav sig åtta amerikanska helikoptrar, flera av typen CH-47 Chinook, ut i den syriska natten från en militärbas i närheten av Erbil i Irak. Enligt nyhetsbyrån AP flög man lågt och snabbt för att undvika upptäckt och tog sig snabbt över den syriska gränsen för att fortsätta resan hela vägen genom Syrien.
5. Väl framme vid Barisha, en by som ligger i det område som i Syrien kallas Döda städerna, landsattes elitstyrkan Delta Force.
6. På platsen sköts ett antal misstänkta IS-terrorister ihjäl.
7. Al-Baghdadi hade vid det laget flytt in i en tunnel under marken. Då insatsstyrkan befarade att IS-ledaren skulle bära en självmordsväst skickade

man en hund efter honom. Det var då al-Baghdadi ska ha sprängt sig själv och tre barn i luften.
8. USA uppger att det endast tog 15 minuter att få en bekräftelse på att det verkligen var den eftersökte IS-ledaren som dödats. Vita huset uppger att man byggde bedömningen på en kombination av visuella bevis och dna-test.
9. De amerikanska styrkorna stannade på platsen i två timmar efter att IS-ledaren dödats och samlade in material. När insatsstyrkan sedan lämnade platsen avlossade man sex raketer och jämnade flera byggnader med marken.

Dela

Ryssland ställer sig frågande till Trumps tack för hjälpen

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Trump tackar Ryssland för hjälpen i operationen mot IS-ledaren Abu Bakr al-Baghdadi. Rysslands svar: Vi vet inte vad du talar om.

Ryssland vill inte stå i någon tacksamhetsskuld till USA när det gäller Syrien.

Moskva.

– Försvarsministeriet har ingen information om att amerikanerna skulle ha utfört en operation mot al-Baghdadi i Idlib, säger ryska försvarsministeriets talesperson, generalmajor Igor Konasjenkov i ett officiellt uttalande.

Det är Rysslands svar på Trumps översvallande beröm i söndags, efter att USA hade dödat IS-ledaren Abu Bakr al-Baghdadi i en hemlig operation i syriska Idlib. Trump påstod att Ryssland hade medverkat genom att ge USA tillstånd att flyga över ryskkontrollerade syriska områden. Han tackade mångordigt för hjälpen.

– Vi talade om för ryssarna att vi var på väg in eftersom vi var tvungna att flyga över dem. De var mycket samarbetsvilliga, de var väldigt bra. Vi talade om för dem att det handlade om ett uppdrag som de kommer att gilla, eftersom de hatar IS lika mycket som vi, sade Trump.

Enligt honom var det inte bara Ryssland som stödde operationen. Även Turkiet, Syrien, Irak och kurderna får tack ”för sitt stöd”, något som gör Moskva ännu mer misstänksamt.

– Allt fler länder påstås ha deltagit i den här operationen, alla detaljer motsäger varandra. Det gör att fler och fler frågor väcks och vi tvivlar på om den här operationen har ägt rum, för att inte tala om huruvida den var framgångsrik, säger Konasjenkov.

Kreml vägrar för sin del helt och hållet att kommentera operationen.

– Vi hänvisar till försvarsministeriets uttalande, säger president Vladimir Putins pressekreterare Dmitrij Peskov.

Enligt Dmitrij Drize, vice chefredaktör på den ryska tidningen Kommersant, är det

signifikant att Kreml inte ger några egna uttalanden utan nöjer sig med att hänvisa till försvarsministeriet.
”Det ser verkligen märkligt ut att Trump tackar Ryssland och Ryssland svarar att man ingenting vet om vilka operationer främmande stater har utfört på syriskt territorium. Frågan är då hur de amerikanska planen kan ha passerat det ryska och syriska luftförsvaret”, skriver Drize i Kommersant.
Enligt honom är det samtidigt inte överraskande att Ryssland irriteras av de triumferande tongångarna i USA.
”Utan Rysslands stöd till syriska regeringstruppor hade IS aldrig besegrats. IS-ledarna har förlorat sitt inflytande för länge sedan. USA:s framgång är relativ. Genom att förneka hela händelsen låter Ryssland förstå att detta är något som amerikanerna har hittat på för att putsa sitt skamfilade rykte”, skriver Dmitrij Drize.
Han tror att tajmningen har spelat in. Den ryska ledningen uppskattar inte att USA genomför en sådan här operation bara någon vecka efter att Putins kom överens med Turkiets president Erdogan om att stoppa anfallet mot de kurdiska styrkorna.
”USA hamnade i en pinsam situation efter att ha flytt från Syrien och dessutom övergivit sina kurdiska allierade. Nu är misstanken stor att USA tajmade den här operationen för att kunna svara på kritiken. Och så förödmjukar man Ryssland genom att tacka för att vi deltog i den USA-ledda operationen.”

Anna-Lena Laurén
anna-lena.lauren@dn.se

Nödläge i Kalifornien – 180 000 evakueras

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Starka vindar har gett ny fart åt markbränderna i Kalifornien. I helgen utlyste delstatens guvernör nödläge. Omkring 180 000 människor har uppmanats att lämna sina hem.

– Vi använder alla tillgängliga resurser och samordnar med många organisationer. Det är av största vikt att människor i evakueringszoner följer varningarna, säger guvernör Gavin Newsom till Los Angeles Times.

Den så kallade Kincadebranden rasar i det välkända vindistriktet Sonoma County norr om San Francisco. Många vinodlare har fått se sina vingårdar slukas av lågorna. 94 byggnader har brunnit ned och ytterligare runt 80 000 är i farozonen. Enligt delstatens brandmyndigheter omfattar nu branden som startade i onsdags cirka 120 kvadratkilometer.

Mer än 3 000 lokala, statliga och federala brandmän har satts in för att bekämpa elden. Men det är en tröstlös kamp, endast 10 procent har hittills släckts. På söndagen förvärrades dessutom situationen av kraftiga vindar som på sina håll nådde närmare 100 kilometer i timman, skriver Los Angeles Times.

Situationen försvåras också av att varma ökenvindar från Nevada och Utah förs ner

över norra Kalifornien vilket ger väldigt torr luft. Luftfuktigheten är bara cirka 9 procent, uppger brandtjänstemän för Los Angeles Times.
Elbolaget PG&E har i syfte att hejda eldens framfart stängt av elen för cirka en miljon hushåll.
Det allvarliga läget gjorde att guvernör Newsom på söndagen utlyste nödläge i delstaten.
Ett av de värst drabbade områdena är staden Santa Rosa med 175 000 invånare där även flera sjukhus har utrymts. Staden drabbades hårt av markbränder för två år sedan då 22 personer dog och tusentals hem förstördes.
Nu är evakueringscentren åter fulla av människor som har sökt sig dit för mat och husrum. En av dem är Windsorsbon Eva Mendoza som var på väg till en konsert för att fira sin 52-årsdag när evakueringsordern kom. Det enda hon fick med sig var ett ombyte kläder och en tandborste.
– Jag hann inte packa ned något annat, säger hon gråtande till Los Angeles Times.

Karen Kristensen satte sig och 88-åriga modern Beverly i säkerhet när elden närmade sig deras hem. Det är inte första gången de tvingas fly hals över huvud på grund av markbränder. För två år sedan förstördes villan i Tubbsbranden.
– Allt var bara aska, det fanns inget kvar av huset, säger hon till Los Angeles Times.
Först i augusti i år kunde Karen Kristensen flytta tillbaka till sitt återuppbyggda hem – som nu kanske brinner ner igen.
Enligt polismyndigheten i Kalifornien är den pågående evakueringen den största som genomförts i delstatens historia.
Ytterligare drygt 31 000 hushåll hotas av Kincadebrandens skoningslösa framfart

och kan tvingas evakueras under de kommande dagarna.
Det finns ännu inga rapporter om några skadade eller omkomna.
Även längre söderut, i ett område nära Santa Clara norr om Los Angeles, har omkring 50 000 människor fått lämnat sina hem på grund av större en markbrand. Skolor och vägar har stängts av.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

Salvinis seger sätter press på regeringen

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Analys

Rom. Matteo Salvinis starkt högerdominerade parti Lega tog hem en storseger i söndagens regionalval i den lilla regionen Umbrien. Salvinis klara seger sätter politisk press på Italiens regering.

När nästan alla rösterna var räknade så hade Salvinis Lega fått hela 57 procent av rösterna mot 37 procent för de sittande regeringspartierna Demokraterna (Pd) och Femstjärnorna.

– Det skulle vara ett misstag att avbryta detta regeringssamarbete på grund av vad som hänt i en region som representerar 2 procent av Italiens befolkning, säger premiärminister Giuseppe Conte i en kommentar i tidningen Corriere della Sera. Segern visar klart att Matteo Salvini är långt ifrån utträknad i den italienska politiken. Det var i augusti som Salvini lämnade högerregeringen för att han ville ha nyval eftersom hans väljarsympatier fördubblats sedan 2018 års parlamentsval. Men det blev inget nyval, utan en ny unik koalition mellan populistiska Femstjärnorna och Demokraterna, som kan liknas vid svenska socialdemokrater. Salvini har uppenbarligen en plan för att komma tillbaka till rikspolitiken. Den går nu via Italiens regionalval. Umbrien må vara en liten region men den har nästan alltid dominerats av vänstern. Nästa

regionalval får mycket stor betydelse eftersom det handlar om den stora vänsterregionen Emilien-Romagna. Valet är redan i januari.
Lega har varit bra på att plocka fram starka kvinnliga kandidater. I Umbrien vann advokaten Donatella Tesei. I Emilien-Romagna har Salvini valt att lansera den politiskt mycket erfarna Lucia Borgonzoni. Hon är senator och kommer från kulturdepartementet.
Valet i Umbrien sätter press på regeringen. Den sittande premiärministern Giuseppe Conte låtsas att det regnar. Conte har inte bedrivit någon valkampanj. Han försöker ha en politiskt neutral roll inom regeringskoalitionen eftersom han representerar både Femstjärnorna och Demokraterna.
En liknande storseger för Matteo Salvini i det röda Emilien om tre månader skulle vara en politisk jordbävning för regeringen. Att Matteo Salvini satsar allt behöver ingen tvivla på.

Peter Loewe
loewepeter@gmail.com

Handelsavtal i fara när Argentina gör vänstergir

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Analys

För sex månader sedan var han en okänd politiker i peronistpartiet. Nu har 60-årige Alberto Fernández blivit vald till Argentinas president och kan splittra den sydamerikanska handelsunionen Mercosur. Det innebär att handelsavtalet med EU är i fara.

– De sa att vi aldrig skulle komma tillbaka, men i natt hände det och vi ska bli bättre, sa en glad Alberto Fernández vid peronistpartiets valvaka i Buenos Aires på söndagskvällen.

Han säger att hans främsta mål är få ”argentinarna att sluta lida”. På grund av den ekonomiska krisen beräknas minst en tredjedel av landets befolkning vara fattig. För ett land, som tidigare varit ett föredöme i Sydamerika, är det höga siffror. Många familjer har inte råd att äta sig mätta varje dag.

En första påminnelse om hur Argentina kommer att bli under Fernández styre är att centralbanken på måndagen beslutade att införa valutakontroller. Tidigare var det tillåtet för argentinarna att köpa upp till 10 000 dollar i månaden för att kunna säkra sina besparingar. Nu får argentinarna endast köpa 200 dollar i månaden.

Centralbanken försöker stoppa valutaflykten, men eftersom inflationen redan ligger på 35 procent – den tredje högsta i världen – lär inte förbudet leda någon vart.
Illegala växlingskontor kommer återigen öppna på landets bakgator. Genom att muta poliser och tjänstemän kan de klara sig undan valutakontrollen. Så gick det till när Cristina Fernández de Kirchner var landets president mellan 2007 och 2015. Regimen var då så korrupt att de illegala växlingskontoren inte behövde ligga på bakgatorna. Ett av de illegala växklingskontoren jag besökte då låg helt öppet på en huvudgata.
Att Cristina Fernández de Kirchner blev vald till vice president gör att argentinarna vet vad de har att vänta sig.
Protektionistisk ekonomi, valutakontroll och höga export- och importtullar. Å andra sidan lovar peronistpartiet att höja pensionerna med 20 procent.
Det mest intressanta med att Argentina lämnar bakom sig fyra år av ett nyliberalt högerstyre är att den politiska kartan i Sydamerika ritas om. För första gången sedan högervågen inleddes i Sydamerika – med att just affärsmannen Mauricio Macri blev Argentinas president – har väljarna återigen gått till vänster. Det gör att samarbetet i den sydamerikanska handelsunionen Mercosur lär spricka.
Brasiliens president Jair Bolsonaro har tidigare sagt att han tänker tvinga Argentina att lämna Mercosur om Alberto Fernández blir president.
– Jag tänker inte gratulera honom, men vi ska inte heller vara dumma. Låt oss först se vilken politik han tänker föra, sa Bolsonaro när valresultatet offentliggjordes.

Vad som står på spel är handelsavtalet mellan EU och Mercosur som undertecknades i somras. Det är världens största handelsavtal och lär öka handeln mellan kontinenterna avsevärt, men om Brasilien och Argentina råkar i luven på varandra kan det bli svårt att samarbeta.
Vad som förvärrar situationen är att det i grannlandet Uruguay, som också är medlem i Mercosur, väntas inträffa ett maktskifte. Efter att ha styrts av vänster-alliansen Frente Amplio i 15 år lär Uruguays näste president bli högerpolitikern Luis Lacalle Pou. Det gör att Argentina kan isoleras i handelsblocket.
Vad som ytterligare försvårar relationerna är att Alberto Fernández tycker att Brasiliens före detta president, Lula da Silva, är oskyldigt dömd. Efter valvinsten sa han att Lula da Silva bör släpps ur fängelset. För Bolsonaro är det en krigsförklaring.

Henrik Brandão Jönsson

IS-cell med terrorplaner sprängd i Marocko

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Marockos säkerhetstjänst säger sig ha gripit flera terrorister med planer på attacker i landet.

Terrorcellen ska ha bestått av sju personer som fått hjälp av en syrier med att planera dåden. Den senare är fortfarande på fri fot medan de sju som frihetsberövats greps med alltifrån vapen till ingredienser för att tillverka bomber.

Målet för terrorattacken ska ha varit hamnen i staden Casablanca.

Ledaren för cellen ska ha försökt att ansluta till terrorrörelsen IS i Sahelområdet men i stället blivit uppmanad till att planera attacker i Marocko.

Det nordafrikanska landet har hittills varit mer eller mindre förskonat från IS-våld. I slutet av förra året dödades dock en norsk och en dansk kvinna av flera män som svurit trohet till terrorrörelsen.

TT-Reuters

Raden av företag som viker sig för Kina blir allt längre

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Kina har en medveten strategi att använda västerländska företag för att förmedla en positiv bild av landet. Det finns otaliga exempel på företag som lägger sig platt för den kommunistiska regimen. Rädda för att tappa greppet om en marknad med över en miljard invånare gör de avkall på sina värderingar.

Det gapar tomt inne på den amerikanska basketligan NBA:s 1 145 kvadratmeter stora butik i centrala Peking. Det är den största NBA-affären utanför Nordamerika och med tanke på det stora basketintresset i Kina är det en uppseendeväckande syn. NBA är världens största liga för basket och en miljardindustri. Dess stjärnor är enormt populära i Kina. Förra säsongens matcher sågs av 500 miljoner kineser. Men när jag besöker butiken går det sex sysslolösa försäljare på tre kunder. Basketbollar i alla storlekar, muggar, matchlinnen och gosedjur med emblem från lag som LA Lakers, Chicago Bulls och Boston Celtic fyller affären. Kepsar som representerar alla lag – utom ett: Houston Rockets. Det trots att laget är mycket populärt i Kina. Det var här den kinesiska

baskethjälten, 229 cm långa Yao Ming hade sin karriär.
– Vi får inte sälja något med Houston Rockets längre, det gäller i hela Kina, säger försäljaren Zhu.
Ska man tro Zhu är Houston Rockets general manager Daryl Morey orsaken till den ödsliga stämningen. När Morey för drygt en vecka sedan i en tweet gav sitt stöd till demonstranterna i Hongkong drog han också i gång en massiv hatkampanj i Kina. Krav på Moreys avgång restes, sociala medier svämmade över med kritiska kommentarer, de partibundna tidningarna krävde en ursäkt, kinesiska sponsorer drog sig ur NBA, matcher slutade sändas och det kinesiska basketförbundet, där Yao Ming nu är ordförande, bröt kontakten.
– Sedan dess har vi inte haft så många kunder. Jag tycker alla är fria att säga vad de vill. Men det Morey sa är på gränsen av vad vi kineser kan acceptera. Om han avgick kanske det skulle bli bättre, säger Zhu.
Han ekar en vanlig åsikt i Kina där de nationalistiska stämningarna lätt eldas på när landet på något sätt kritiseras.
Trots att Morey snabbt drog tillbaka tweeten, sa sig ha fått nya perspektiv och ligans stjärna LeBron James anklagade Morey för att vara dåligt påläst blev skadan stor för NBA. Enligt Adam Silver, NBA-kommisionär, har de finansiella förlusterna varit ”ganska dramatiska”.
Silver gick trots påtryckningar inte med på att avskeda Morey, och han gjorde något ovanligt i dessa sammanhang, han stod, efter viss tvekan, upp för spelarnas yttrandefrihet.
Det gör långt ifrån alla chefer för västerländska bolag som hamnat under

tryck från Kinas kommunistiska ledning. Tvärtom, väldigt många viker sig snabbt. Till tillfredsställelse för den kommunistiska ledningen. För Kina är agerandet en del i en större strategi att få fler att kabla ut en världsbild som är i linje med deras. Företag, studenter, kinesisk diaspora, avdankade politiker i väst, organisationer och universitet är alla potentiella verktyg för att föra ut partiets syn.

Under Xi Jinping har stora resurser satsats på Enhetsfronten, en myndighet med uppgift att sprida partiets linje utomlands. Genom att skapa vänskapsband med politiker, näringslivsföreträdare, studenter och forskare ska fler tala i linje med det kommunistiska partiets syn.

Enhetsfronten är ett magiskt vapen, har Xi Jinping sagt.

Men också Kinas jättelika marknad med en växande medelklass är ett mycket kraftfullt vapen. Xi Jinping är inte den första kinesiska ledaren att försöka få resten av världen att stämma upp i samma kör som Kina. Men de senaste 20 årens snabba ekonomiska utveckling har förbättrat möjligheterna väsentligt. För företag är förstås ett land med över en miljard invånare en guldgruva om de lyckas. Då tycks de villiga att ge avkall på värderingar som vanligtvis hålls högt i väst. Cash is king, gäller.

Listan på företag som vikit sig efter press från Kina är lång. De senaste veckorna har det handlat om amerikanska bolag som Apple, som tog bort en app som Hongkongs demonstranter använt sig av för att se var polisen är, eller Activision Blizzard som stängde av en spelare som högljutt stöttat Hongkongs demonstranter.

Men trenden med bolag som böjer sig i djupa ursäkter för kinesiskt tryck har pågått en längre tid. Förra året stängdes hotellkedjan Marriots webbsidor ner i Kina i sju dagar. Marriot, som har över 300 hotell i Kina, straffades för att en anställd hade gillat en Tweet om Tibet, där en del av befolkningen vill ha självständighet. Bortavaron från den kinesiska marknaden fick Marriot att skicka ut ett meddelande som partiet själv skulle kunna ha skrivit. Marriot stödjer stödjer inte någon separatistgrupp som underminerar Kinas suveränitet och territoriella integritet, hette det. Hotellet satte också lydigt i gång en ”korrigeringsplan” med åtta punkter för att återfå förtroendet.

För någon vecka sedan bad franska modehuset Dior om ursäkt efter att en av deras anställda hållit en föreläsning på ett universitet i Kina och uteslutit Taiwan från kartan av landet. På Weibo, kinesiska motsvarigheten till Twitter, skriver Dior att den anställda nu är under utredning och att misstaget aldrig kommer att upprepas. ”Dior står alltid bakom ett Kina principen och håller strikt på Kinas suveränitet och territoriella integritet”, skrev Dior.

Ett annat exempel på effektiviteten i den kinesiska påtryckningsapparaten är att 44 flygbolag förra året övergav namnet Taiwan som destinationsland, numera går flygen till Taipei.

Det brukar talas om tre T som utländska bolag ska vara försiktiga med för att lyckas i Kina. Ett av dem är Taiwan som tillhör Kinas territorium, enligt den kommunistiska ledningen. Det andra t:et är Tibet. Skådespelaren Richard Gere har i en intervju med Hollywood Reporter sagt

att han blivit exkluderad från filmer på grund av sitt engagemang i Tibet-frågan efter att Kina fått större inflytande i Hollywood. Det tredje t:et står för Tiananmen-torget, eller Himmelska fridens torg på svenska. Massakern mot demonstrerande studenter där 1989 är ett förbjudet ämne i Kina.
Men det är mer än de tre T att hålla ögonen på för företag som vill lyckas i Kina. Sommarens protester i Hongkong är en känslig fråga. Xinjiang där Kina anklagas för att ha satt en miljon muslimer i läger är en annan.
För att lyckas i Kina känner sig företagen pressade att bedriva censur. Men många kineser ser det inte så. De tror på den kinesiska drömmen som Xi Jinping har lanserat och att Kina ska resa sig till sin rättmätiga plats som nummer ett i världen. Att så tvivel kring, i deras ögon, Kinas suveränitet och rättmätiga territorium ses som ett sätt för resten att världen att sätta käppar i hjulet för landets framgångar och har inte med yttrandefrihet att göra. Däremot tycker de att fel åsikter ska straffas. En del talar om yttrandefrihet med kinesiska tecken.
– Varje person har rätt att yttra sig fritt. Men Morey, han försökte gå emot Kina som ett land. Det går inte att acceptera, säger basketfantasten Sun, som kommer fortsätta följa NBA på nätet, men inte se Houston Rockets matcher.

Martin Gelin: Markerar ett betydelsefullt skifte i den världspolitiska maktbalansen

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Dussintals amerikanska företag har under hösten vikt sig efter krav från Kinas regering. Det markerar ett skifte i den världspolitiska maktbalansen, där Kinas ekonomiska inflytande gör att fler amerikanska företag överger principer om yttrandefrihet och demokrati.

Under hösten har över 20 stora amerikanska företag anpassat sig efter påtryckningar från kinesiska myndigheter. Det gäller exempelvis flygbolag och hotellkedjor som slutat lista Taiwan som ett separat land.

Konflikterna kring basketligan NBA har fått mycket uppmärksamhet men är bara ett av otaliga exempel på amerikanska institutioner och företag som viker sig för Kinas krav, av krassa ekonomiska skäl. Vi har tidigare sett hur Silicon Valleys teknikjättar tycks vara redo att ge efter för alla krav från Kinas myndigheter, i hopp om att få en bit deras gigantiska konsumentmarknad. Sedan flera år tillbaka har även Hollywood anpassat sig

efter kinesiska investerare och producenter, eller bara förhoppningen om att nå ut med en film på den kinesiska marknaden. Skådespelaren Richard Gere sade häromåret att det är lättare att kritisera USA:s regering i dagens Hollywood än att kritisera Kinas regering. Det här markerar ett betydelsefullt skifte i den världspolitiska maktbalansen. Principer om yttrandefrihet och mänskliga rättigheter får ge vika för krass ekonomi. Ingen tycks redo att vara den på styrelsemötet som sätter ner foten och försvarar demokratiska värderingar. Kina har därmed hittat en amerikansk akilleshäl. Även om det nu, i och med Kinas något inbromsade tillväxt, lär dröja längre än många prognoser tidigare förutspått innan Kinas BNP blir lika stor som USA:s så har de sakta men säkert lyckats påverka allt mer väsentliga delar av USA:s konsumtionssektor och bredare kultur.

Det är en sak att fattiga länder som kämpar för att få en del av Kinas massiva globala infrastrukturprojekt är försiktiga i sin kritik av regimen. Det är något annat när USA:s rikaste och mäktigaste företag gör samma sak.

Det är dessutom ironiskt att de ivriga försöken att nå Kina, oavsett vilka etiska kompromisser som behöver genomföras, sker samtidigt som amerikanska företag, mer än någonsin, marknadsför sig själva med just etiska, ädla värderingar och betalar miljontals dollar för konsulter inom så kallad ”CSR”, corporate social responsibility.

Samtidigt är det värt att fråga sig vad dessa aggressiva utspel mot globala kommersiella aktörer gör med Kinas eget nationella varumärke. Kina lägger

historiska summor varje år på så kallad public diplomacy, de globala initiativen för att förbättra den internationella bilden av landet.
I stället riskerar nu dessa utspel att skapa en bild av att Kinas främsta ideologiska exportvara är en undfallenhet gentemot auktoriteter och statliga myndigheter.
Martin Gelin

Johan Croneman: Donald Trumps lögner sätter en ny standard också i Sverige

TISDAG 29 OKTOBER 2019

I sitt tal efter IS-ledaren Abu Bakr al-Baghdadis död tackade Donald Trump Ryssland, råljög och såg ut att vara inspirerad av Benito Mussolini.

Donalds Trumps presskonferens efter beskedet om att amerikanska specialtrupper dödat IS-ledaren Abu Bakr al-Baghdadi gick utanpå det mesta.
Det gjordes några rätt mediokra försök i svensk tv att reda ut vad Donald Trump egentligen sade, det vill säga vad han menade, men ville man verkligen få en analys av Donald Trumps språk och ordbruk fick man vända sig till amerikanska medier. Faktum är ju att själva retoriken numera är det enda intressanta – vad han eventuellt menar spelar mindre roll.
Antingen gör han nämligen tvärtom dagen efter, eller så säger han att han aldrig sagt så. Det är hur han säger det som världen måste komma åt. En hel värld av politiker lär sig nu tala Donald Trumpska.
Amerikanska medier är vana vid det mesta, detta slog ändå något slags rekord även i deras värld. CNN analyserade talet i 41 punkter.
När hörde vi över huvud taget en statsman uttrycka sig på det här viset? Under 2000-talet? Ens under hela 1900-talet? Det var en retorik värd en jämförelse med retoriken i tyska Tredje riket.
Jodå. Numera förväntas man, nästan lite kokett, baxna inför den jämförelsen, men när man inte hittar något som över huvud taget liknar detta språkbruk på närmare håll i historien…?
”Han dog som en hund. Han dog som en fegis. Gråtande, gnällande.” (USA:s president och befälhavare om IS-ledaren Abu Bakr al-Baghdadis död.)
Det finns många löjeväckande klipp från när den italienske fascistledaren Benito Mussolini håller tal, särskilt när han gör teatrala uppehåll, tar några steg tillbaka, korsar armarna över bröstet och avvaktar

publikens jubel. Han gav självgodheten och uppblåstheten en helt ny historisk dimension.
Det var det första jag tänkte på när jag såg Donald Trump, han måste – helt seriöst – ha studerat Mussolini. Fraseringen, den teatrala tystnaden, även bildspråk och ordval kan jämföras med Mussolinis mest ökända 30-talsretorik.
Några grova lögner bäddade Donald Trump också in i talet och bland svaren på presskonferensen – bland annat att han skrivit en bok, året före den 11 september 2001, där han inte bara varnade för Usama bin Ladin, utan också skrev att ”vi måste döda honom, eller oskadliggöra honom. *He’s big trouble*”.
Detta är en rålögn, alltså. Ett hittepå, rakt av. Böcker har han skrivit, Donald Trump. Men om att bin Ladin måste dödas? Nej, nej.

Om Usamas son, Hamza bin Ladin, som dödades av amerikanerna i september tidigare i år, passade Donald Trump på att säga, och lägg märke till beskrivningen av Hamza, och skälet till att han måste dö:
”Och så ville jag också ta Hamza bin Ladin, eftersom han är en ung man, runt 30, ser ut precis som sin far, lång, väldigt stilig och *he was talking bad things* precis som sin far.”
”Talking bad things”…?!
Flera gånger använde sig Donald Trump under tal och presskonferens av populärkulturella jämförelser, hela operationen hade varit som en film – och vem som var sheriffernas sheriff i denna Vilda Östern-action var det givetvis ingen tvekan om.
”Jag har letat efter honom i tre år. Jag har letat efter honom.”

Sedan rundade han av med att tacka ryssarna. ”*They were great*”, som alltså gav amerikanerna tillstånd att flyga in över ryssarnas områden i Syrien.
Det ryska utrikesministeriet svarade med att de inte hade en aning om vad Donald Trump pratade om. ”Vilken räd? Vilket tillstånd?”
Det är länge sedan det fanns något komiskt över Donald Trump. Hans sätt att hantera fakta, medier och sanningen är det som blir hans politiska arv. Han har gett den politiska lögnen ett helt nytt ansikte. Och känns det inte ibland som om hans metod redan fått fäste i europeisk politik? Och svensk?

Johan Croneman
johancroneman@gmail.com

"Verklighetens folk i Bosnien nås heller inte av de intrikata påbuden från Nobelkommittén om att separera litterära verk från folkmordsför-nekaren som skrev dem."

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Skribenten och politikern Alen Musaefendic (C) skriver i Expressen om - kronprinsessparets förestående besök i Bosnien och om hur Nobelpriset till Peter Handke kan skapa en “diplomatisk kris”.

Fin repetitionskurs. Annika Ström Melins bok väcker besvärliga frågor om liberalismens framtid

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Annika Ström Melin
”Världen sedan 1989”
Natur & Kultur, 220 sidor

Nyligen förklarade Vladimir Putin att liberalismen har ”överlevt sig själv”. Journalisten Annika Ström Melin citerar honom kritiskt, ja nästan sarkastiskt, i sin nya bok. Men tänk om han har rätt. Det är ju inte omöjligt att den liberala epoken, som fick sitt genombrott efter Berlinmurens fall, faktiskt är i upplösningstillstånd.

Ingen kan skriva om ”Världen sedan 1989” på 225 sidor. Det är omöjligt. Och det har inte Ström Melin heller försökt. Hon summerar i stället trettio omtumlande år som en engagerad europé — om Europa och om resten av världen när den är relevant för européerna.

Hon har ordnat boken tematiskt. Det gör den tydlig, koncentrerad och lätt att följa. Den övergripande berättelsen är präglad av en liberal övertygelse och beskriver en nu välbekant utvecklingskurva: först snabbt stigande förhoppningar om en friare världsordning som kulminerade runt millennieskiftet, och sedan en dystert

fallande linje punktad av Putin, Erdogan, Trump, al-Sisi, Bolsonaro och Xi Jinping. Det är inte bara liberaler som kastats ner i existentiell ångest av de inställda förhoppningarna. Känslan bör absolut delas av alla demokrater. Den auktoritära och nationella konservatismens starka återkomst är skräckinjagande. Men var den liberala världsordning som nu utmanas verkligen så ensidigt lycklig? Finanskraschen 2008 och den följande eurokrisen var ju också skräckinjagande, men som påminnelser om att även den liberala utopismen om självreglerande marknader är samhällsfarlig.

Kortfattade dragningar av storpolitiska händelser blir nästan alltid träiga. Tio rader om folkmordet i Rwanda, tre om hindunationalismen, sjuttio om Donald Trump. Men Annika Ström Melin lyckas ge utvecklingen liv med pricksäkra detaljkunskaper. Hon skriver lätt och effektivt. Jag är glad att jag läst hennes bok. Den är en fin repetitionskurs. Och den väcker besvärliga frågor om liberalismens framtid.

Naturligtvis undrar man över det som saknas. Det är ofrånkomligt. Mest anmärkningsvärt är väl att hon inte diskuterar den stora ekonomisk-politiska omläggningen i nyliberal riktning, inte heller rasismens återkomst i delvis nya former, islamismens kraftfulla genombrott som bred politisk rörelse (och inte bara som terrorism) eller den flerskiktade och snabba europeiseringen av Europa. Det är ju fenomen som förändrat villkoren – inte bara i Europa.

Men mest förvånad blir jag av bokens brist på särprägel, av att jag aldrig blir särskilt förvånad. Den följer i stället med sträng lojalitet den upptrampade liberala

huvudfåran. Hennes tidigare bok om Europafrågan, ”Europas svaga hjärta”, var ju helt annorlunda. Den röjde upp en egen stig.
Jag misstänker att bristen på egna infallsvinklar hänger samman med en märkbar frånvaro av viljeriktning. Hennes ståndpunkt begränsas till en förhoppning att de globala styrsystemen ska överleva den auktoritära högerns krav på åternationaliseringar. Men är läget ändå inte så allvarligt att det behövs åtminstone en antydan om hur missnöjet med den liberala världsordningen bäst kan bemötas?
Nej, hon har inte skrivit en debattbok. Jag vet. Men ändå: känslan av handfallenhet avslöjar oavsiktligt hur djup den liberala krisen blivit. Tänk om Vladimir Putin trots sin vedervärdiga politik ändå har rätt i själva slutsatsen? Den huvudfåra Ström Melin följer har inga framåtsyftande svar. Den verkar lamslagen.
Kritiken mot den liberala världsordningen, i synnerhet den ekonomiska politik som kallats ”The Washington consensus”, är ju inte ny. Den har kommit från många håll. Under 00-talet från vänster genom Attac, World Social Forum och den stora vänstersvängen i Sydamerika, som efterlyste en mer rättvis och demokratisk globalisering. I samband med finanskrisen också inifrån själva systemet. Och sedan dess från höger i olika försök att sabotera all global politik.
Att okritiskt försvara hela den ekonomiska ordning som installerades efter 1989 håller inte längre. Visserligen vet vi att de flesta vunnit klart högre välstånd, med viktigt undantag för medel- och arbetarklassen i den gamla västvärlden. Men trots det växer protesterna. Och de är inte

grundlösa. De liberala rättighetsidéerna kan enkelt riktas mot den liberala ekonomismen.
Under rubriken ”Time for a new liberation?” identifierade liberalen Timothy Garton Ash nyligen protesternas orsak i växande ojämlikheter, inte bara ekonomiska utan även i möjligheten att få uppmärksamhet och i att bli bemött med - respekt – en medborgerlig ojämlikhet. ”All samtida europeisk populism växer ur vreden från hur liberalismen efter 1989 förminskades till att bara omfatta en rätt extrem variant av ekonomisk liberalism.” (NY Review, 24/10). Jag tror att hans slutsats har global räckvidd.
Det behövs helt enkelt en kritisk liberal självreflektion i social riktning, för nya rättvisereformer och demokratiska genombrott. Utan en sådan kan hela det liberala arvet gå mot ett stort nederlag, med förödande konsekvenser på alla fronter. Jag tänkte mycket på det när jag läste Annika Ström Melins bok. Putins påstående är fortfarande bara en gissning, men den har medvind.
Annika Ström Melin är medarbetare i DN. Boken recenseras därför av Per Wirtén, författare och kritiker i Expressen.
Per Wirtén

Helvetiska scener i änglarnas stad

TISDAG 29 OKTOBER 2019

I ett av de senaste avsnitten av HBO-serien ”The affair” drabbar svåra skogsbränder området runt Los Angeles. Personerna i serien blir varken särskilt skrämda eller hispiga – snarare besvärade över att behöva ta helikopter mellan lyxförorterna Brentwood och Malibu.

Skogsbränder är inget ovanligt i Kalifornien. Men de senaste dagarnas bränder norr om San Francisco har tvingat delstatens guvernör att utlysa nödläge. 180 000 människor har uppmanats att lämna sina hem, och delar av Kalifornien – en av världens största ekonomier – står i dag utan el och vatten till följd av bränderna. Och säsongen har bara börjat. Förra årets helvetesscener från staden Paradise kommer inte att vara de sista.

Avsnittet av ”The affair” är så otäckt och trovärdigt just för att det inte gör en stor sak av vare sig klimatkrisen, bränderna eller röken som växer sig tät utanför de pampiga panoramafönstren. Allt bara finns där i bakgrunden, som det nya normala.

Björn Wiman
bjorn.wiman@dn.se

Ledare: Grattis på 50-årsdagen, internet. Trots allt

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

The Eagle landade i Stillhetens hav den 20 juli 1969. Några timmar senare blev Neil Armstrong den första människan som satt sin fot på månen. Ett stort steg för mänskligheten? Definitivt.

Men ett ännu större steg togs några månader senare. På kvällen den 29 oktober 1969 lyckades den 21-årige studenten Charles Kline och hans handledare Leonard Kleinrock skicka ett textmeddelande från en dator på universitetet UCLA i Los Angeles till en dator på Stanford i Palo Alto. Meddelandet skulle ha varit ”login”. Men systemet kraschade på halva vägen: Det blev bara ”lo” (DN 20/10). Leonard Kleinrock har i efterhand framhållit att missödet kunde tolkas som en tanke, eftersom ”lo” kan utläsas som ”hello”. Ingen kunde ana att denna oktoberdag 1969 skulle gå till historien som internets födelsedag. Men så var det. Så är det. Grattis alltså på 50-årsdagen, internet. Ditt hittillsvarande liv har varit en osannolik framgångssaga. Men det finns skäl att höja varningsflaggor.

Född i obemärkthet. Har lyckats erövra och omskapa världen. Napoleonhatten av. Men numera är det många som snarare vill likna dig vid den härjande Djingis Khan. När DN:s reporter Augustin Erba nyligen intervjuade Googles vd Sundar Pichai var ett ofrånkomligt ämne nätets roll som katalysator för fanatiker och terrorister av alla sorter. Hur sover du om natten? undrade Erba.
”Jag sover inte så bra, så är det”, svarade Pichai. ”När Google och Youtube gör fel så ser hela världen det. Jag känner ett djupt engagemang i detta. Det är viktigt att vi gör rätt.”
Och ”rätt” betyder nu något annat än när Kline och Kleinrock skickade sitt meddelande för 50 år sedan. Då var ”rätt” en fråga om teknik. Få det hela att fungera. Nu handlar ”rätt” om moral, om politik, om människans och civilisationens framtid.
När texten ”lo” skickades fån UCLA till Stanford var nätet bara en lina, från en nod till en annan. Några veckor senare knöts University of California och University of Utah till det i grunden försvarsdrivna projektet som gick under namnet Arpanet, The advanced research projects agency network. Sedan fick världen vänta ytterligare 20 år på det vi i dag kallar nätet, world wide web.
Expressens dåvarande USA-korrespondent Staffan Thorsell besökte Silicon Valley i mars 1993 och rapporterade sedan om den infrastruktur för datakommunikation som Bill Clinton och hans vicepresident Al Gore ivrade för. Thorsell spådde, helt korrekt, att skapandet av denna nya infrastruktur skulle visa sig bli den samtida

motsvarigheten till bygget av järnvägar på 1800-talet och motorvägar under det tidiga 1900-talet.
”En tidig form av denna amerikanska motorväg för datakommunikation finns redan. Den kallas för internet och är tills vidare bara till glädje för de mest datorintresserade”, konstaterade han.
Knappt fyra år senare, 1996, var ”internetpaketet” årets julklapp i Sverige.
Ångmaskinen. Bilen. Internet. Tre innovationer som på gott och ont revolutionerat världen, vänt ut och in på verkligheten. De har skänkt oss välstånd och frihet. Men de har samtidigt skapat monstruösa klimathot, bokstavligen och bildligen.
Nätet har inte bara gjort vardagen roligare och enklare utan också tvingat oss att säga ”hello” till en värld där några få kaliforniska företag är mäktigare än de flesta stater, där hatet frodas i filterbubblorna och skärmarna tränger bort omvärlden från våra liv.
Hur etablera ett mer jämlikt förhållande till den där dominanta 50-åringen?
Pockande fråga, både för politiken och för var och en av oss.

DN 30/10 2019

Ingenstans i Västeuropa mår demokratin sämre än i Italien

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

I helgen stormade Matteo Salvinis högernationalistiska Lega till seger i regionalvalet i Umbrien. Det var den förre inrikesministerns första stora seger sedan han i somras misslyckats med att tvinga fram ett nyval – och sedan de svurna fienderna i populistiska Femstjärnerörelsen och mittenvänsterpartiet Demokraterna gjort upp för att hålla honom borta från makten. Betyder det att alla försök att stänga ute Salvini i längden är dömda att misslyckas? Umbrien tillhör trots allt Italiens ”röda bälte”. Regionen har styrts av vänstern sedan andra världskriget. Valet var också första gången Femstjärnerörelsen och Demokraterna mötte väljarna med en gemensam kandidat. Ändå vann Lega. Samtidigt: Umbrien har plågats av korruptionsskandaler det senaste decenniet. Det är kanske inte så konstigt att väljarna just där vill prova något nytt. Och på nationell nivå har opinionen inte kantrat till Salvinis fördel. Sedan han

lämnade regeringen har Lega sjunkit från sin topp kring 38 procent till de 32–33 procent partiet låg på före sommaren. Det väger jämnt mellan den samlade högern och dess motståndare.

Nej, det är knappast givet att den förre inrikesministern en dag når toppjobbet. Precis som i somras kommer det att ha betydelse hur andra aktörer spelar sina kort. Men att hotet från Salvini kvarstår, det understryker i alla fall valet i Umbrien. Och att Legaledaren utgör ett hot borde det inte råda några tvivel om. Dels beror det på vad han står för: Salvini har tydligt visat sin beundran för Viktor Orbán och dennes försök att etablera en ”illiberal demokrati”. Smeknamnet ”Il Capitano” lugnar inte.

Dels handlar det om Italien. Landet sticker nämligen ut ordentligt i den rapport om synen på demokratin och ekonomin i Europa 30 år efter Berlinmurens fall, som forskningsinstitutet Pew publicerade häromveckan.

Visserligen är italienarna liksom andra västeuropéer nöjdare med sitt eget liv nu än de var i början på 1990-talet. De är också ungefär lika missnöjda med sina politiska ledare.

Italienarna skiljer däremot ut sig när det gäller synen på vad en demokrati är för något: I resten av EU säger 60 procent av de tillfrågade att fria oppositionspartier är en nödvändig ingrediens. I Italien är siffran 42 procent. Endast 35 procent tycker att det är viktigt med ett fritt civilsamhälle. Det är i paritet med 31 procent i Ryssland, långt under EU-genomsnittet på 59 procent.

Det finns knappast något västeuropeiskt land där en auktoritärt sinnad ledare har

bättre förutsättningar att med framgång ge sig på den liberala demokratin.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se

Statsministern blåser till strid mot antisemitismen: ”Det är så osvenskt”

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

När Stefan Löfvens egen Facebooksida förvandlades till en kloak av judehat blev han mer beslutsam att bekämpa samtida svensk antisemitism.
Nu ryter statsministern ifrån, även mot egna partikamrater. Han är arg på att

SSU sjöng ”Krossa sionismen” i årets förstamajtåg i Malmö.
Men han kan inte svara på hur länge hotet mot svenska judar ska vara så stort att de tvingas fira sina högtider bakom säkerhetsslussar och skottsäkra glas.

I ett mörkt rum på Historiska museet i Stockholm lyssnar Sveriges statsminister på en man som överlevt Förintelsen.

Pinchas Gutter, i prydlig skjorta och väst, berättar på en skärm om koncentrationsläger, dödsmarscher och massmord.

– De borde brinna i helvetet för evigt, säger han på engelska om nazisterna som mördade hans mamma, pappa, syster och miljoner andra europeiska judar.

Det går att prata med Pinchas Gutter. Med hjälp av många timmars intervjumaterial har museipedagoger programmerat den virtuella versionen av honom att förstå och svara på frågor.

Statsministern, född 1957, öppnar munnen.

– Vilket är ditt viktigaste budskap till vår generation, för att förhindra att något liknande ska hända igen?

Pinchas Gutter har genast ett svar:

– Något väldigt enkelt: Tolerera varandra. Acceptera olika kulturer, olika religioner och olika livsstilar. Lev tillsammans.

Stefan Löfven nickar.

– Yes.

Det låter så självklart där i museets mörka vrår, med en Förintelseöverlevandes livsvisdom. Men hur gör en ledare för ett land vars judiska befolkning tvingas fira sina högtider bakom säkerhetsslussar, väktare och skottsäkra glas?

Statsministern reser sig och går ut i förmiddagsljuset.

Under Stefan Löfvens fem år som statsminister har synagogan i Göteborg angripits med brandbomber. På ett torg i Helsingborg har en imam skrikit om judar som ”apornas och svinens avkomma”. I Malmö har demonstranter skanderat ”vi ska skjuta judarna”.
Nazistiska NMR hetsar ständigt mot namngivna svenska judar.
Terrorgrupperna IS och al-Qaida har lockat 300 unga svenska kvinnor och män till Syrien. Från svenska skolor kommer vittnesmål om judehat och förintelseförnekande.
I valrörelsen 2014 blev Stefan Löfvens egen Facebooksida en kanal för ett naket och grovt hat mot judar. Palestinska terrorgruppen Hamas skickade raketer mot israeliska städer, och Israel bombade Gaza. S-ledaren skrev: ”Israel måste respektera internationell rätt, men har självfallet rätt att försvara sig”.
Löfvens ord utlöste en tsunami av aggressiva kommentarer i kommentarsfältet. Alla var inte antisemitiska – men många.
”Utrota alla judar, de äckligaste människorna som finns.”
”Hitler borde ha haft 6 månader till för att rensa dom jävla judarna.”
Så fortsatte det, i hundratals inlägg. Med urgamla konspirationsteorier anklagades Stefan Löfven för att vara en marionett, styrd av mäktiga judiska intressen. Judar beskrevs som ondskefulla bank- och medieägande maktspelare och Kristusmördare. S-ledarens kommentarsfält blev en provkarta på svensk samtida antisemitism.
Det var inga ryska troll som skrev, utan verkliga kvinnor och män med namn som

Elisabeth, Mohammed, Kent, Sakis och Sara. Svenskar av olika ursprung, förenade mot en gemensam fiende.
Stefan Löfven minns.
– Jag blev bedrövad över kraften, ilskan och hatet. Det fick mig att bli ännu mer förvissad om betydelsen av att bekämpa detta. Antisemitismen är ett gift i hela vårt samhälle.
DN intervjuar statsministern på utställningen ”Speaking memories – Förintelsens sista vittnen”, som samproduceras med stiftelsen Judisk kultur i Sverige. Här finns även vittnesmål från svenska judar. Stefan Löfven har personligen lärt känna flera av dem, som Max Safir, Livia Fränkel, Hédi Fried och Emerich Roth.
– De säger att nu, här, i Sverige, så ser vi tecken på det vi såg då. Hur det var i början. Det är ett av de starkaste budskapen som jag har tagit emot. Därför säger jag till alla överlevande: Jag ska göra allt som statsminister för att det inte ska ske igen.
I år har Stefan Löfven känt sig tvungen att ryta ifrån mot sina egna partikamrater. I årets förstamajtåg i Malmö sjöng en grupp från ungdomsförbundet SSU ”krossa sionismen”. Budskapet ”krossa sionismen” uppfattas som att man vill att staten Israel ska utplånas, säger statsministern, och det är antisemitiskt.
– Ingen person som har den uppfattningen hör över huvud taget hemma i socialdemokratin. Då ska man inte vara en del av vårt parti. Alla människors lika värde, där börjar hela den socialdemokratiska berättelsen. Och då finns det inget utrymme – noll! ingen millimeter! – för den typen av uppfattningar.

Slagorden i förstamajtåget kom från Göteborgsgruppen Kofias 70-talssång ”Leve Palestina, krossa sionismen”. I sången finns även följande rader (de sjöngs inte i Malmö):

”Och vi har kastat stenar på soldater och poliser
Och vi har skjutit raketer mot våra fiender”

SSU Skåne försvarade först sången, och sa att den ”sjungits mycket länge inom arbetarrörelsen”, men backade sen. I sitt tal på SSU:s kongress i augusti kritiserade Stefan Löfven särskilt ”krossa sionismen”-slagordet, och sa:

”Rasism kan leta sig in i rum också där rasismen ska bekämpas. I det ingår antisemitism, hatet mot judar. Det finns i högern. Det finns i vänstern”.

Judiska platser är måltavlor för terrorgrupper som IS. Svenska synagogor och församlingshus liknar numera befästa fort. Ska det behöva vara så?

– Nej. Naturligtvis inte. Men när det nu är på det här sättet, så kan vi från samhällets sida inte säga ”det borde inte vara så här, så vi gör ingenting”. Det är klart att du som jude i Sverige ska känna dig trygg. Och därför är det förebyggande arbetet så viktigt. Men så länge som otryggheten finns där, då är det vår skyldighet som samhälle att säga: Ni ska också känna er säkra.

Hur länge ska det vara så här?

– Jag kan inte säga det. Men så länge jag är statsminister tänker jag göra allt för att vårt samhälle ska präglas av solidaritet och medmänsklighet och budskapet som vi fick där av Pinchas Gutter: Lev tillsammans!

Sverige kännetecknas, i Löfvens ögon, av samarbete och samförstånd.

– Därför är de så osvenska, de här uttrycken.
IS är en grovt antisemitisk terrorgrupp. Har du någon förklaring till varför 300 unga kvinnor och män reste från Sverige till Syrien och anslöt sig till terrorgrupper?
– Uppenbarligen drogs man till ett samfund som man av någon för mig outgrundlig anledning trodde på. Jag kan inte svara på deras vägnar, men vi från övriga samhället måste fördöma det. Och de som åkte dit, de får stå sitt kast nu. Några av dem säger att nu vill vi gärna hem. Nej. Ni blev avrådda redan 2011 att åka dit, men åkte ändå, och nu får ni stå ert kast. Jag kan bara känna avsky, på riktigt. Det som IS gjorde där… man tror inte att det är sant när man hör en del av de berättelser som kommer från dem som har överlevt. Sverige ska präglas av något helt annat.

Sverige och Belgien var de länder i Europa där flest per capita anslöt sig till jihadistgrupper. Du måste ha tänkt kring det?
– Vi har ju ungdomar – vuxna också – som kommit från länder där man kopplar ihop Israels politik med judendomen. Och precis där går det fel. Man måste kunna rikta kritik mot Israels politik, men att därifrån säga att något är fel för att du är jude… Den gränsen måste vara knivskarp. Våld och hot mot judar kommer även från radikalnationalistiska rörelser, och Säpo varnar för högerextrema våldsdåd. Nyligen gick en vit makt-terrorist till attack mot synagogan i tyska Halle. När attentatsmannen inte kunde forcera säkerhetsdörrarna gick han in på ett turkiskt kebabställe och sköt människor där.

Attentatet i Halle var en påminnelse om att antisemiter ofta även hatar andra minoriteter. Har du någon reflektion om det?
– Antisemitismen har sin speciella historik, och den vill vi framhålla nu. Men det är klart: Det finns ju en rasism som är bredare än så. Att någon tar sig rätten att avgöra vem som har ett mindre värde och som inte har ett existensberättigande – det är det farliga i det här.
En stor andel av Europas judar funderar på att emigrera, visar en omfattande EU-undersökning. I Sverige lever runt 18 000 judar, och mer än tusen av dem deltog i enkäten.
Över en tredjedel av studiens svenska judar har funderat på att lämna landet för att de inte känner sig säkra. Hur har det blivit så här?
– Det kanske är så här att vi ibland slappnar av och tror att ”det här kan inte hända igen”. Livet flyter på. Men så ser vi: de här krafterna tycks alltid finnas där. Det är också skälet till att vi nu, tjugo år efter den konferens om Förintelsen som Göran Persson bjöd in till, bjuder in länder till en liknande konferens i Malmö. Vi vill sätta detta högt på dagordningen, bjuda in länder från hela världen och göra konkreta åtaganden.
Malmös internationella forum om hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism äger rum om ett år, den 26–27 oktober 2020. Konferensen ska samla stats- och regeringschefer från ett femtiotal länder samt forskare.
Nyligen träffade du 19-åriga Salomea Gosenius från Malmö, vars instagramkonto @for.b.juden publicerar vittnesmål om judehat i Sverige. Vilket

ansvar har du för otryggheten som hon och andra svenska judar känner?
– Som statsminister har du alltid ett ansvar, det yttersta ansvaret. Och jag tar det ansvaret genom att engagera mig 100 procent för deras trygghet här och nu. Men också för att Sverige ska utvecklas med solidaritet, förståelse och respekt för varandra.
Statsministern listar åtgärder. Han har lovat Livia Fränkel och andra Förintelseöverlevande att Sverige ska inrätta ett svenskt museum för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen. Regeringen har gett extra pengar till hågkomstresor till Auschwitz och andra av Förintelsens minnesplatser. Stefan Löfven och andra ministrar har tät kontakt med svenska judiska företrädare.
DN berättade nyligen om svenska statens nya avtal med Förintelseforskningscentret Yad Vashem i Jerusalem, för att få hjälp mot antisemitism i skolor.
En klassisk socialdemokratisk tanke om vad som kan göda hat mot minoriteter, inklusive antisemitism, går ut på att det är farligt med stora ekonomiska klyftor. Delar du den synen?
– Det starkaste samhället, det är det jämlika samhället. Det är en bra grund. Men det är ju inte hela lösningen på de problem som vi har med rasism och antisemitism. Det krävs mer. Och då är vi tillbaka i det här, att se till att de överlevandes berättelser förs vidare i all evinnerlig tid.
Klyftorna i Sverige är ”alldeles för stora”, medger Löfven. Mellan välbärgade och mindre välbärgade, mellan stad och land. När statsministern lägger ut texten om välfärd, arbetsmarknad, budgetar och siffror finns en säkerhet i hans röst. Det är

inte lika lätt att resonera om omskärelse av pojkar, som är centralt för många judars och muslimers identitet men som många i majoritetsbefolkningen rynkar på näsan åt.

C-stämman röstade nyligen för att förbjuda omskärelse av barn. SD och V vill också se ett förbud, och frågan kommer upp i fler partier. Varför aktualiseras detta nu?

– Jag vet inte. Jag tror inte heller att man ska dra samma slutsatser för alla partier, över partigränserna. Inom vårt parti är vi tydliga med att vi inte ställer oss bakom kraven på att förbjuda det. Det krav vi har är att det ska vara medicinskt säkert.

Det finns även personer i ditt parti som vill förbjuda omskärelse. Vad säger du till den som ryggar för det här, som tänker ”usch, skära i små barn?”.

– Att det är en del av religionen, och av respekt för religionen så ska det vara tillåtet. Det är förklaringen. Religionsfrihet i Sverige är viktigt, och omskärelse är en del i judendomen.

Niklas Orrenius
niklas.orrenius@dn.se
2020

hålls konferensen Malmös internationella forum om hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism, som ska samla stats- och regeringschefer från ett femtiotal länder samt forskare. Den äger rum den 26–27 oktober nästa år.

Fakta. Mer pengar till resor till Förintelsens minnesplatser

Regeringen har sedan tidigare gett pengar till resor till Auschwitz och andra av Förintelsens minnesplatser.

I höstbudgeten finns ett tillskott på ytterligare fem miljoner kronor per år 2020 samt sex miljoner

kronor per år 2021 och 2022 för att stärka och förlänga satsningen.

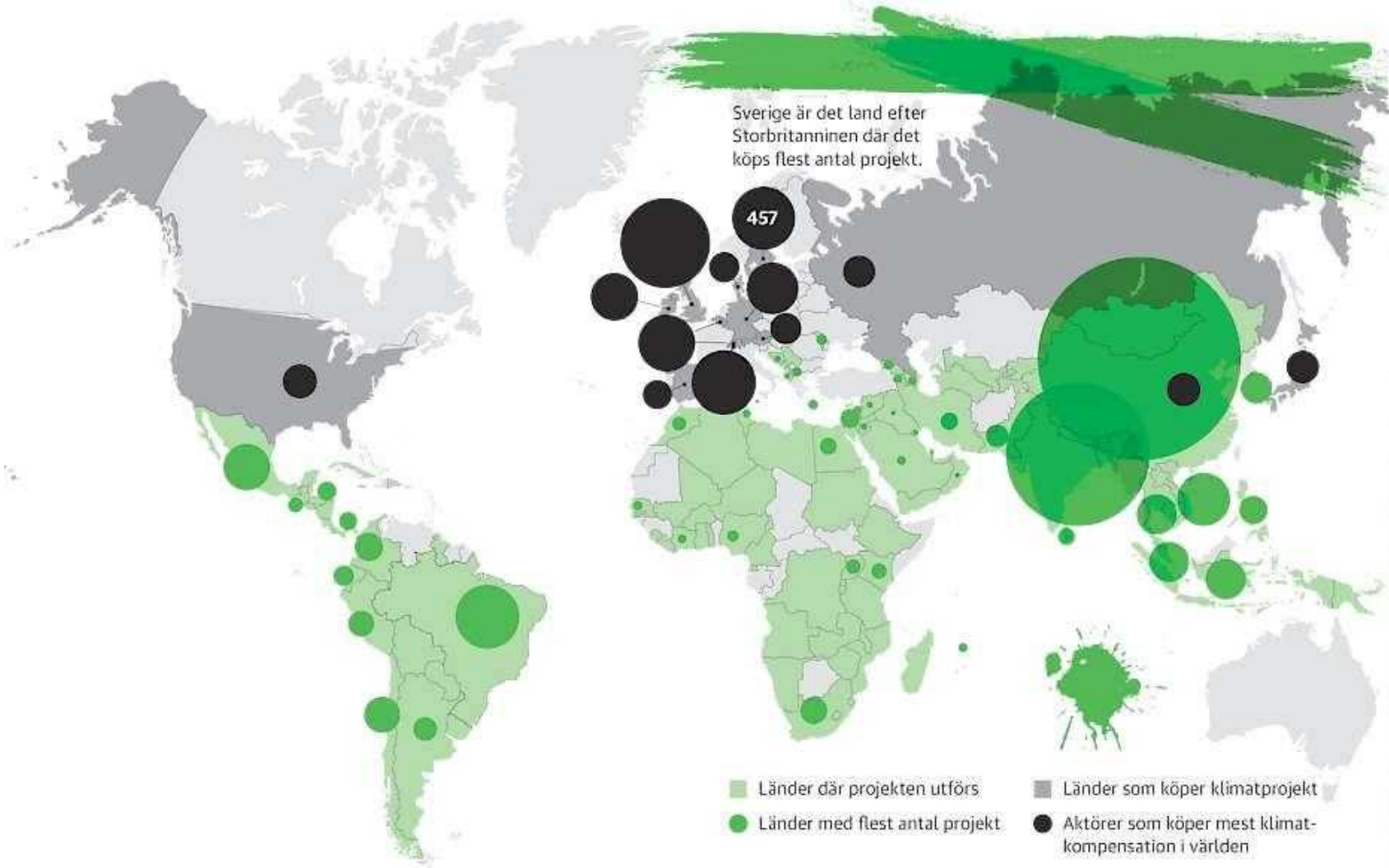

Sverige anklagas för att bedriva en ny sorts kolonialism

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

○ Människorna som fördrivits från sin mark till förmån för trädplantage lider fortfarande av hunger och brist på vatten, enligt David Kureeba vid ugandiska miljöorganisationen NAPE.

○ Han anser att Sverige genom Energimyndigheten deltar i en ny slags

kolonialism. ”Det här är kol-kolonialism, klimatkolonialism”, säger David Kureeba.

nergimyndigheten tonade ned vittnesmål om hunger och brist på vatten från lokalbefolkningen som fördrivits från marken där en trädplantage sålde utsläppsminskningar till myndigheten, har DN avslöjat.

Tallplantagen finns i Kachung i Uganda – ett land som av organisationen Freedomhouse, som löpande bedömer grad av demokrati i olika länder, i år beskrivs som en diktatur.

Energimyndigheten har fortfarande avtal med norska bolaget Green resources, som driver plantagen, och upprepat hävdat att förbättringar skett för lokalbefolkningen, efter att TV4:s Kalla Fakta avslöjade stora missförhållanden 2015.

David Kureeba, programchef för skog och biologisk mångfald vid organisationen National association of professional environmentalists (NAPE) i huvudstaden Kampala, har gjort många besök vid det svenskfinansierade klimatprojektet i Kachung, senast i juni i år. Enligt honom är situationen för byborna fortfarande lika svår som efter att deras mark beslagtogs, runt 2010.

– Vad är det som de menar har förbättrats? Befolkningen har blivit bortkörd av beväpnad polis och militär, från den jord de odlade sin mat på och som deras boskap betade på. De har inte fått den tillbaka, utan hänvisats till små jordplättar som de inte klarar sig på. Många har inte längre råd att låta sina barn gå i skolan. Vissa svälter.

Vissa av bönderna har utan framgång försökt stämma staten.

– Men det saknas oftast juridiska dokument för att bevisa att befolkningen av hävd bör ses som ägare till jorden, som de brukat i generationer. Juridik är till för de rika, säger David Kureeba.
I sin hållbarhetsrapport från 2016 lyfter norska bolaget Green resources, som driver plantagen, en ”betydande oro” över uppgifter om att ”vissa individer ser transformationen av land till trädplantage som landgrabbing”.
– Att bolaget inte skulle ha känt till vad som skett är lögn, säger Kureeba.
Han anser att Energimyndigheten borde sätta press på såväl Green resources som den ugandiska regeringen för att verkligen kompensera de drabbade – även om många av de ekologiska skadorna befaras irreparabla.
Att rika länder som Sverige köper utsläppsminskningar i andra länder anser Kureeba vara principiellt fel ur många aspekter.
– Man kan inte kompensera på det här sättet för att stoppa klimatförändringarna. Man måste minska sina egna utsläpp. Och att köpa utsläppsminskningar från bolag som tar mark från fattiga människor är inte rättvist, det är inte klimatvänligt. Det är fel. Pengarna som kommer från klimatkompensationen kommer inte de drabbade människorna till del, säger han.
Sverige bedriver en ny sorts kolonialism, då mänskliga rättigheter kränks i fattiga områden för att myndigheter ska kunna köpa utsläppsminskningar, anser han.
– Det här är kol-kolonialism, klimatkolonialism.
Klara Fischer, forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU:
– Vi tror att vi kan lösa klimatproblemet enklare och billigare genom att göra

investeringar någon annanstans än hemma hos oss. I själva verket skjuter vi bara över problemen på andra, trots att det är vår egen livsstil vi måste ändra på.
Tillsammans med kollegan Flora Hajdu inledde hon ett forskningsprojekt om Kachung 2014. Deras studie bygger på intervjuer och observationer från nio av byarna.
Klara Fischer och Flora Hajdu ser skogsplanteringen i Kachung som ett typexempel på hur människor och miljö åsidosätts när stora arealer tas i anspråk för skog som klimatåtgärd.
– Den ugandiska staten vill ha sådana här investeringar, men det betyder inte att de är bra för lokalbefolkningen.
Omflyttningarna av folk som skett i Kachung är del av en större trend i Uganda. Folk flyttas hela tiden för att staten vill att marken ska användas till annat än självförsörjningsjordbruk.
Ugandisk tv har rapporterat om markkonflikter varje gång jag har varit där, säger Klara Fischer.
Tall eller eukalyptus i raka rader växer snabbt och rakt och är lätt att sälja som virke, enligt Flora Hajdu. Däremot är sådana odlingar svåra att kombinera med matproduktion:
– Det finns olika typer av trädplanteringar i Afrika. Koldioxidkompensation sker oftast genom stora plantager som är billigare att etablera.
Hajdu lyfter *agroforestry* – småskaliga projekt där jordbruk och trädplantering ska samverka.
– Har man en god dialog med lokalbefolkningen i ett sådant projekt kan det gynna dem, men det kräver tid och resurser och ses ofta inte som lika kostnadseffektivt ur

koldioxidupptagningsperspektiv, säger Flora Hajdu.
Kachung är inte det enda exemplet på svenskfinansierade klimatprojekt i områden där lokalbefolkning fördrivits. Göteborg Energi har, med Energimyndighetens godkännande, köpt klimatkompensation från ett område i Kenya där ursprungsbefolkning, massajer, tidigare drivits ut, enligt ett avslöjande i Svenska Naturskyddsföreningens tidning Svensk Natur 2014.
Peter Holmgren jobbade med skogsfrågor under 14 år inom FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, FAO, bland annat som chef för klimat- och bioenergifrågor. Under fem år var han generaldirektör för skogsforskningsorganisationen Center for international forestry research, Cifor. Nu är han konsult inom skogs- och hållbarhetsfrågor, bland annat för branschorganisationen Skogsindustrinerna.
Han är kritisk till klimatkompensation som koncept:
– Det här med att kompensera sina utsläpp tycker jag är principiellt fel. Det används som ursäkt för att man inte lyckas skära ned på sina fossila utsläpp på andra håll, och så försöker man lämpa över detta på någon annan, ofta i fattiga länder där lokalbefolkningens rättigheter ofta åsidosätts. Det är precis samma sak som att skicka sopor till Afrika.
Holmgren reflekterar över oljestaten Norges miljardsatsning för att bevara kol i världens skogar och menar att idén om klimatkompensation driver på dessa storskaliga projekt, som han beskriver som alltför förenklade.
– Det är tråkigt om trädplantering kommer i dålig dager eftersom hållbart

skogsbruk och användning av trä är en nyckel till ett fossilfriare samhälle, men då måste man se till helheten och inte försöka använda skog enbart som en avlägsen parkeringsplats för kol, säger Peter Holmgren.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se
Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se

Aktörerna* som köper flest projekt
Storbritannien 765
Sverige 457
Schweiz 399
Nederländerna–Schweiz 310
Tyskland 253
Irland 215
British Virgin Islands/USA 111
Kina 107
Japan 102
Ryssland 98
Österrike 93
Danmark 88
Spanien 81
Länder med flest projekt
Asien–Stillahavsregionen
Kina 3 852
Indien 1 924
Vietnam 263
Indonesien 152
Thailand 150
Malaysia 149
Sydkorea 92
Filippinerna 75
Pakistan 48
Sri Lanka 28

Latinamerika
Brasilien 380
Mexiko 202
Chile 122
Colombia 75
Peru 63
Argentina 52
Ecuador 39
Honduras 34
Panama 31
Guatemala 21

Afrika
Sydafrika 68
Egypten 26
Kenya 22
Uganda 20
Morocko 18
Nigeria 12
Senegal 8
Mauritius 8
Elfenbenskusten 7
Tunisien 6

Mellanöstern
Israel 35
Iran 28
Förenade Arabemiraten 17
Saudiarabien 7
Libanon 6
Jordanien 4
Syrien 4
Kuwait 3
Oman 2
Qatar 2
Europa och Centralasien
Uzbekistan 17
Moldavien 10
Cypern 9
Georgien 9
Azerbajdzjan 7
Makedonien 7
Serbien 7
Armenien 6
Albanien 4
Bosnien-Hercegovina 4
*Listan visar hemländerna för de 20 största aktörerna för köp av klimatkompensation. Flera aktörer har samma hemland.

Trupper dras tillbaka från östra Ukraina

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

Ukraina meddelade på tisdagen att man börjar dra tillbaka trupperna från Zolote vid fronten i östra Ukraina. Också separatisterna bekräftar att de drar tillbaka sina trupper.

– Trupperna håller som bäst på att skiljas åt, säger Ukrainas utrikesminister Vadym Prystaiko enligt BBC.

De ryskstödda separatisterna bekräftar att också de lämnar fronten vid Zolote. Innan trupperna började dra sig tillbaka sköt bägge sidor upp signalraketer i luften för att bekräfta att de inleder återtåget.

Rodion Mirosjnik, som representerar den så kallade Luhanskrepubliken i kontaktgruppen för Donbasskonflikten, har bekräftat att även separatisterna drar sig tillbaka. Det skriver den ryska nyhetsbyrån Interfax.

Vadym Prystaiko säger att återtåget är planerat sedan länge.

– Innan Normandiegruppens nästa möte är det meningen att trupperna ska ha dragit sig tillbaka från vissa områden som vi har bestämt. I Zoloto pågår det som bäst, vi börjar från och med i dag. Trupper som är inblandade i direkta strider skiljs åt, säger Prystaiko.

Ukrainas president Volodymyr Zelenskyj meddelade redan i början av oktober att han är beredd att dra tillbaka de ukrainska trupperna om separatisterna också gör

det. Att få ett slut på kriget i östra Ukraina har varit en av hans viktigaste prioriteringar som president. Zelenskyj fick en flygande start i och med den omfattande fångutväxlingen i början av september.
När Zelenskjy därefter meddelade att han är beredd att acceptera den så kallade Steinmeiermodellen – som innefattar autonomi för östra Ukraina – utbröt demonstrationer över hela landet mot ”kapitulering”.
Nu är det alltså meningen att Normandiegruppen, som består av Ukraina, Tyskland, Frankrike och Ryssland, ska mötas och diskutera hur fredsprocessen ska gå vidare. Avsikten är att trupperna på bägge sidor ska drar sig tillbaka inför mötet. Om det verkligen lyckas innebär det det första konkreta framsteget när det gäller att nå fred i östra Ukraina på fem år.

Anna-Lena Laurén

Fakta. Kriget utbröt 2014

Kriget i östra Ukraina utbröt våren 2014 efter att Majdanrevolutionen ledde till att president Viktor Janukovytj flydde landet. Därefter invaderade Ryssland Krimhalvön.
I april 2014 tog beväpnade grupperingar, stödda av Ryssland, kontrollen över flera städer kring Donetsk. De så kallade Donetsk- och Luhanskrepublikerna utropades. Ukraina skickade in trupper, men lyckades inte återfå kontrollen över regionen. Separatisterna stöds av Ryssland och har även bistått av reguljära ryska trupper, vilket Ryssland förnekar.
Sedan dess har ett skyttegravskrig pågått, med hittills 12800–13000 döda. I augusti 2019 bekräftade FN att 3339 civila har dött i konflikten.

Regeringens avgång lär inte dämpa protesterna

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

Analys

Den libanesiska regeringens avgång på tisdagen kommer knappast att dämpa de våldsamma protesterna, som nu rasat i två veckor. Att premiärminister Saad al-Hariri, en av regionens mest rutinerade överlevare, nu kastar in handduken är ett mått på krisens omfång och djup.

För en dryg vecka sedan presenterade Hariri ett ”reformpaket”, som inte blidkade kritiker och demonstranter. I tisdagens pressmeddelande betonade al-Hariri att hans steg är osjälviskt och ansvarsfullt: ”Ingen”, sade han med ett talesätt lånat från sin legendariske fader Rafik, ”är större än sitt fosterland”. Många libaneser ser dock avskedet i annat ljus – som ett desperat försök att lägga en omöjlig sak i andra händer – eller, mer brutalt uttryckt, som en ”råttorna lämnar skeppet”-reaktion.

Libanons offentliga liv är verkligen ett råttbo – av korruption, svågerförbindelser och oheliga allianser. Eftersom maktspelarna i landets politiska liv är dödsfiender är all politik en serie ärelösa kompromisser, som ger medborgarna en känsla av kroniskt illamående. Denna känsla har nu stegrats till akuta

kväljningar över de folkvaldas sätt att handskas med skattemedel och förvaltningsuppdrag.
Alla vet att ”familjerna”, generation efter generation, har förtur vid budgivning och abonnemang på ämbeten, sinekurer och importlicenser. Ovanpå denna ombonade tillvaro har Libanons banker garanterat dem en hermetisk banksekretess, med följd att pressen och myndigheterna inte kommer åt de hetaste och mest intressanta uppgifterna om politikerna. Ett av de parlamentariska blocken, ”Det starka Libanon”, lett av utrikesminister Gibran Basil, i samråd med svärfadern, president Michel Aoun, har erbjudit sig att avskaffa bankhemligheten, men de övriga partierna släpar benen efter sig.
Litet grovt beskrivet är Libanons regeringar i modern tid koalitioner mellan premiärminister al-Hariris sunnimuslimer och Hizbollamilisens shiamuslimer, med de kristna och andra minoriteter prominenta i bägge läger. Saad al-Hariri står nära gulfstaterna, medan Hizbollah sällan eller aldrig opponerar sig mot ”husbondens röst” från Teheran.
Rivaliteten mellan grupperna balanseras av den allmänna och utbredda skräcken för nya inbördesstrider. På senare år, i takt med att allt fler libaneser saknar minnen av våldsåren, riktas dock indignationen inte längre automatiskt mot motståndarlägret, utan mot alla politiker.
Libanons statsskuld är enorm, nära 160 procent av bnp. Vatten, el och sophämtning går på knä i storstadsregionerna. Flyktingströmmen från grannlandet Syrien under dess inbördeskrig fick landets service och dess ekonomi i gungning. Libanon är mindre än

Skåne och har 6 miljoner invånare, nära en fjärdedel av dem syrier.
USA och Frankrike brukar rycka till undsättning när Libanon närmar sig avgrundens rand, men USA:s engagemang är numera invecklat, eftersom svåra sanktioner mot Hizbollah samtidigt upprätthålls. När den regering som nu avgår bildades i februari varnade USA al-Hariri för att ge hälsovårdsdepartementet åt Hizbollah. Den Irantrogna rörelsen, hårt trängd av kriget i Syrien och av Irans kassabrist, ville åt sjukvårdspengarna för att rusta upp sin missilarsenal, hävdade USA. Men al-Hariri blev tvungen att ge efter på den punkten och sedan dess är relationerna till USA mindre hjärtliga.

Nathan Shachar
naranjal@gmail.com

Orbán vill bli en ledare på världsscenen

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

Analys

När Viktor Orbán i dag tar emot Vladimir Putin i Budapest är det ett i raden av prestigefyllda möten för den ungerske premiärministern. Orbán har också knutit band med både USA:s Trump och Turkiets Erdogan – i en medveten strategi för att bli ett namn att räkna med i världspolitiken.

Som enda EU-ledare har Viktor Orbán träffat Vladimir Putin varje år sedan 2014,

det år Ryssland annekterade Krim i en kupp som fördömdes av en enig västvärld. I dag, onsdag, tar han ännu en gång emot den ryske presidenten i Budapest.
Och den här gången gör han det med ambitionen att ses som en tyngre internationell spelare än vad man skulle kunna vänta sig från ett marginellt centraleuropeiskt land med färre än tio miljoner invånare.
Så här sa den ungerske utrikesministern Péter Szijjártó vid en presskonferens inför mötet:
– Vi kan se att ledarna för de mest inflytelserika länderna alla möter vår premiärminister. Viktor Orbán har blivit en central europeisk ledare som är värd att lyssna på, även för världens mäktigaste.
Szijjártó hade onekligen en poäng där. Orbáns kalender i år har varit i det närmaste fulltecknad med namn på ledare för stormakter – sådana som delar hans förakt för ”liberaler” och ”politisk korrekthet”, som sätter den egna nationen först. Orbán är populär bland sådana ledare eftersom han ofta gör dem till viljes. I maj mötte han Donald Trump i Vita huset och fick översvallande beröm för sitt motstånd mot invandring: ”Vi är som tvillingar”, sa en förtjust Trump.
Även med Recep Tayyip Erdogan, Turkiets allt mer auktoritäre president, har Orbán odlat en nära relation under flera år. När de båda möttes i Baku nyligen uttryckte Erdogan sitt tack för Orbáns stöd på den internationella scenen.
Det handlade om att Ungern som enda land hade blockerat ett EU-beslut om att fördöma Turkiets militära invasion i norra Syrien. Om en vecka träffas de båda ledarna igen, när Erdogan besöker Budapest med en stor delegation.

Inom EU-kretsen har Orbán däremot fått mer klander än beröm de senaste åren. EU-kommissionen och många medlemsländer har kritiserat vad de ser som nedmontering av demokratin i Orbáns Ungern – med ökad kontroll av medier och rättsväsende, med ändrade vallagar, skräddarsydda för maktpartiet Fidesz.
Fidesz är avstängt från EPP, den stora konservativa partigruppen på EU-nivå, och blev inte ens inbjudet till dess kongress i Zagreb i november. Många tror att partiet kommer att uteslutas, särskilt om avgående ordföranden i Europeiska rådet Donald Tusk – en av Orbáns svurna fiender – blir ny EPP-ordförande.
I det här läget blir det än viktigare för den ungerske premiärministern att visa sig som en ledare av nästan globalt snitt, för stor för ankdammen Europa.

Denna hybris får näring av uppgifter i USA om att det var Orbán – under mötet i våras i Vita huset – som övertygade Trump att Ukraina var totalkorrumperat och inte att lita på. Vilket i sin tur skulle ha lett till det telefonsamtal med Ukrainas president som nu är grunden till att kongressen utreder ett riksrättsåtal mot Trump.
Orbáns ansikte har hamnat på förstasidor i amerikanska politiska veckomagasin, och han har fått rubriker som ”Putin och Orbán planterade anti-ukrainska teorier i Trumps huvud” i Vanity Fair.
För Orbán, som hade lobbat i tre år bara för att få träffa Trump, är det naturligtvis smickrande att nu utmålas som en inflytelserik rådgivare åt USA-presidenten. Det bidrar till bilden som nu sprids på hemmaplan, av premiärministern som en röst världens mäktiga män lyssnar till. I själva verket lyssnar dessa starka män

oftast bara på ledare för små, obetydliga länder när de får ut något av det.
Erdogan uppskattar att ha en allierad i det annars kritiska Europa, en ledare som aldrig kritiserar honom för auktoritära metoder och som till och med applåderar hans militära äventyr i Syrien.
Putin använder Ungern som ett brohuvud i EU, smickrar Orbán och ser till att binda upp honom ekonomiskt med Ryssland.
Under onsdagen kommer de båda länderna att skriva avtal om utvidgning av Ungerns enda kärnkraftverk, det ryskbyggda Paks, och om att öka leveranserna av naturgas från Gazprom, den ryska statskontrollerade gasjätten.
Och när det gäller Trump är det mindre troligt att Orbán ”planterade” några tankar i hans huvud under det där mötet. Han kanske helt enkelt sa vad USA-presidenten ville höra.

Ingmar Nevéus

Fakta. Premiärminister i Ungern sedan 2010

Viktor Orbán är Ungerns premiärminister sedan 2010, inne på sin tredje mandatperiod i följd och den fjärde totalt.
Fidesz, det nuvarande regeringspartiet som Orbán var med och grundade 1988, var från början liberalt men har utvecklats i allt mer högerpopulistisk riktning.
I det senaste valet 2018 fick partiet knappt 45 procent av rösterna, vilket gav en supermajoritet i parlamentet (tillsammans med ett mindre samarbetsparti) på två tredjedelar.
I lokalvalen tidigare i oktober åkte Fidesz på sin största motgång på ett decennium, när en grön oppositionspolitiker vann borgmästarposten i Budapest.

Marianne Björklund: Känd demokratiaktivist förbjuds delta i Hongkongs val

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

Joshua Wong, en av frontmännen för Hongkongs demokratirörelse, har förbjudits från att ställa upp i de kommande lokalvalen. Beslutet kan elda på demonstrationerna ytterligare. Redan när DN träffade Joshua Wong i juni varnade han för vad som händer om Peking förbjuder honom från att kandidera.

När Joshua Wong i juni släpptes ut ur fängelset, där han suttit dömd för sina aktiviteter under paraplyrevolutionen 2014, drogs han rakt in i årets proteströrelse. Han var full av entusiasm inför den stora uppslutningen kring demonstrationerna och hoppades att årets rörelse skulle lyckas bättre än 2014 då kraven på fria val inte nådde någon framgång.

– Det värmde mitt hjärta att miljontals protesterat under min tid i fängelset, sade

den glasögonprydde 22-åringen när DN intervjuade honom någon vecka efter att han släppts fri.
I årets ledarlösa proteströrelse har inte Wong spelat en lika framträdande roll. Däremot har han bidragit till att lyfta aktivisternas kamp för frihet internationellt genom att besöka beslutsfattare i USA och Europa.
Och han har försökt sig på att bli en av dem som påverkar inifrån. För någon månad sedan offentliggjorde han sin kandidatur i lokalvalen i Hongkong 22 november, som kandidat för demokratirörelsen Demosisto. Men på tisdagen stod det klart att ingen kommer att kunna rösta på honom
Joshua Wong diskvalificeras på grund av att han enligt myndigheterna bryter mot vallagarna genom att förespråka ett självständigt Hongkong. Enligt lagen måste de som ställer upp stå bakom den minikonstitution som fastslogs vid överlämnandet från Storbritannien till Kina. Den ger Hongkong ett visst mått av självbestämmande, men inom ramen för ”ett land, två system”.
Joshua Wong förnekar att han skulle förespråka självständighet och säger sig bara vilja ha mer självbestämmande och fria val. Han är övertygad om att beslutet att förbjuda honom kommer direkt från ledarna i Peking. De vill hålla honom borta från de politiska grytorna.
– Förbudet är helt politiskt drivet. Alla vet att anledningen är min identitet. Peking har förbjudit mig från institutionellt arbete för alltid, sa han vid en pressträff efter att beskedet stod klart.
Det verkar som om Joshua Wong förutsåg framtiden när jag träffade honom i juni.

– Om jag ställer upp i valet i november, kommer de förbjuda mig då, och om de gör det, hur många kommer att protestera då, frågade han sig och indikerade att det kan bli många.
Om han får rätt i det återstår att se. Joshua Wong är den enda av de 1 100 kandidaterna inför valet i november som diskvalificeras. Det är stor skillnad från valet 2016 då över 20 kandidater förbjöds med anledningen av att de skulle förespråka självständighet. Valet blir det första demokratiska testet i Hongkong sedan massprotesterna inleddes för över fyra månader sedan.

Marianne Björklund

Fakta. Fem krav

Demonstrationerna i Hongkong började i juni som en protest mot planerna på att införa en lag mot att misstänkta brottslingar utlämnas till Fastlandskina. Den lagen har skrotats. Men sedan dess har demonstranterna utformat flera krav och säger att de ska fortsätta protestera fram till dess att dessa uppfylls. De vill:
1 Att polisens agerande kring protesterna utreds av oberoende instans.
2 Att de som gripits i samband med protesterna släpps.
3 Att protesterna inte längre rubriceras som upplopp.
4 Att Hongkong går mot fria val.
5 Många demonstranter kräver dessutom att Carrie Lam, Hongkongs ledare, avgår.

Dela

Källor: al-Baghdadi blev begravd till havs

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

Terrorsekten IS ledare Abu Bakr al-Baghdadi har förts till den sista vilan någonstans i havet, enligt flera källor. Riten uppges ha utförts på traditionellt muslimskt vis. IS-ledarens tänkte efterträdare ska också ha dödats, enligt uppgifter på tisdagen.

Amerikansk militär har lämnat al-Baghdadis kvarlevor på ”ett passande sätt, i enlighet med etablerade rutiner och med lagarna om väpnade konflikter”, sade generalen och försvarschefen Mark Milley till medier på måndagskvällen. Flera källor, bland annat till Reuters, påpekar att ritualen skedde enligt muslimska sedvänjor.

Precis som med Usama bin Ladin 2011 avslöjar ingen var al-Baghdadis gravplats är. Med tanke på att den senare sprängde sig är det sannolikt att processen inte blev lika fullständig, det vill säga att hans kropp tvättades, lindades in i enkelt tyg och placerad med huvudet i riktning mot Mecka.

al-Baghdadi dödades i den hemliga operationen Kayla Mueller, genomförd i syriska provinsen Idlib under natten mot söndagen efter månader av planering från kurdiskledda SDF, irakisk underrättelsetjänst och USA.

Kurdiskt spionage hade kunnat infiltrera terrorsektens innersta cirklar och enligt SDF:s topprådgivare Polat Can kunde en kurdisk spion ta med sig terroristledarens kalsonger och från dessa ta ett DNA-prov som bekräftade att det verkligen var al-Baghdadi.

Can skriver också på Twitter att avsikten var att döda al-Baghdadi för mer än månad sedan, men att Trumps kritiserade beslut att dra tillbaka USA:s trupper försenade operationen eftersom turkisk militär då kunde genomföra en offensiv i norra Syrien.

I ett inlägg på Twitter på tisdagen skriver Donald Trump att al-Baghdadis ”ersättare nummer ett” har dödats av amerikanska trupper.

”Han skulle troligen ha tagit topplatsen, nu är han död”, skriver presidenten utan att nämna efterträdarens namn. Vem han syftar på är oklart – flera personer har pekats ut som möjliga eterträdare.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se
Alexandra Carlsson Tenitskaja
alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Efter Thomas Cooks konkurs – klart med ny ägare till Ving

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

Ving får nya ägare efter konkursen i den brittiska resejätten Thomas Cook. Reseoperatören bekräftar för DN att det är klart med en köpare till den nordiska delen av bolaget.

– Vi kommer att presentera nya ägare under onsdagen, säger Charlotte Hallencreutz, informatör på Ving.

Det är den del av bolaget som gått under namnet ”Thomas Cook Northern Europe” som nu hittat en köpare. I bolaget ingår Ving i Sverige och Norge, finska Tjäreborg, danska Spies och Thomas Cook Airlines Scandinavia, som är det skandinaviska flygbolaget. Vem som blir den nya ägaren presenteras under en presskonferens på förmiddagen på onsdagen.

Den nordiska delen har tillhört Thomas Cooks lönsamma delar och det svensk-tyska riskkapitalbolaget Triton lade ett bud redan i maj, innan moderbolagets konkurs, men fick då nej. Triton vill inte kommentera uppgifterna.

– Vi har strikta policies kring vad vi kommunicerar kring förvärv, säger Fredrik Hazén, kommunikationsansvarig för Triton i Norden.

Den 11 oktober bekräftade Ving att det inkommit ett icke-bindande bud men sade att det fanns flera intressenter.
– Vi räknar med en ganska snabb försäljningsprocess, sade Fredrik Henriksson, kommunikationschef på Ving, då till TT.
Tre dagar senare sade källor till brittiska Sky News att Triton förhandlade om ett köp av bolaget och ville ro affären i hamn. Triton äger konkurrenten Sunweb, som säljer sol- och skidresor i Nederländerna, Belgien, Danmark, Sverige, Norge, Storbritannien, Tyskland och Frankrike. Även det kinesiska konglomeratet Fosun, en av moderbolagets stora ägare, har funnits med bland spekulationer i skandinavisk press som möjlig ny ägare. Jacob Pedersen, aktieanalyschef hos Sydbank som bevakar den skandinaviska flygbranschen, vill inte spekulera i vem köparen kan vara men säger att det är ett mycket positivt besked för företaget.
– Det kommer att sätta punkt för osäkerheten kring företagsstukturen framöver. Det blir positivt för kunderna och bolagets förmåga att attrahera kunder, säger han.
Det var den 23 september i år som den brittiska resejätten Thomas Cook meddelade att företaget sätts i konkurs. Vings inställda flyg drabbade omkring 3 000 svenska resenärer. Den nordiska delen av Thomas Cook som nu får nu ägare har 2 300 anställda.
– Det är positivt, absolut, det är det jag kan säga. Sedan kan jag tyvärr inte säga mer förrän i morgon, säger Johan Wångklev, ordförande i Unionens kabinklubb på Thomas Cook Airlines Scandinavia.
Du vet inte vem ägaren är?

– Nej.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se
Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

Sällsynt dvärgbeckasin försökte gömma sig bland blommorna

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

En vilsen dvärgbeckasin orsakade stor uppståndelse på Plattan på måndagen. I skydd av rosorna till Chiles folk försökte den sällsynta fågeln gömma sig.

– Det är väldigt spektakulärt, säger Mats Gothnier, miljöhandläggare på Länsstyrelsen.

Den ovanliga fågeln som vanligtvis håller till i fuktiga våtmarker upptäcktes på måndagsmorgonen av en förbipasserande. Han messade bilden till sin pappa som är fågelskådare och förvånat insåg att det satt en dvärgbeckasin mitt i stan. Det osannolika fyndet spreds som en löpeld via sociala medier och olika fågellarmappar och snart var Sergels torg fyllt av fågelskådare.

– ag fick ett sms om att det sitter en dvärgbeckasin på Plattan och cyklade ned från jobbet på en gång. Det var fantastiskt att se den, den hade sökt skydd i blommorna som manifesterade Chiles

befolkning, säger Mats Gothnier, miljöhandläggare på Länsstyrelsen.
Många ditlockade filmade och fotograferade fågeln, och bildade en skyddande ring för att hålla ett visst avstånd till den skygga fågeln.
– Den gjorde sitt bästa för att smälta in bland blommorna. Den har halmgula streck på ryggen och försökte gömma sig bland stjälkarna i samma riktning, säger han.
Dvärgbeckasinen är en flyttfågel som är aktiv på natten. Den häckar normalt på norrländska myrar och övervintrar i södra Europa.
– Det troliga är att den flyttat över Stockholm på natten och kanske krockat med ett belyst glasfönster på Kulturhuset. När det är dagsljus försöker den bara sitta stilla och gömma sig. Det kan vara så att den hade kunnat ta sig därifrån på egen kraft på natten, säger Mats Gothnier.
På eftermiddagen fick dock den sällsynta gästen ändå eskort ut från City av Sthlm viltfågel Rehab.
Dvärgbeckasinen är en ytterst ovanlig gäst i innerstaden.
– Det är väldigt spektakulärt. Det har bara hänt vid ett tillfälle tidigare att den ses i innerstaden. 2004 hittades en död dvärgbeckasin på Blekholmsterassen.
Dvärgbeckasinen är inte särskilt vanlig ens i länet men har siktats vid fågelsjöar som Ågestasjön och Angarn. Enligt experterna är det en ynnest för stockholmarna att den slog sig ned på Plattan en stund.
– Man blir påmind att många fåglar flyger både över och förbi Stockholm på höstnätterna, ibland sätter de sig hos oss också. Jag hoppas att den här historien fick ett lyckligt slut, säger Mats Gothnier.

Jessica Ritzén
jessica.ritzen@dn.se

16 oktober 2019 och senare om Brexit

"Brexitavtal nära – britterna uppges godta kompromiss

DN ONSDAG 16 OKTOBER 2019

Ett nytt Brexitavtal är inom räckhåll. Ett utkast till uppgörelse ska presenteras i dag, onsdag, uppger The Guardian. – Vi rör oss i rätt riktning, säger Irlands premiärminister Leo Varadkar.

Bryssel.
Tongångarna runt ett Brexitavtal har blivit mer positiva. På en presskonferens på tisdagseftermiddagen sade Leo Varadkar att parterna rör sig mot en överenskommelse. Enligt brittiska The Guardian har den brittiska regeringen gått med på kompromisser och ett utkast till avtal väntades presenteras på onsdagsmorgonen.

Parterna arbetar nu intensivt för att få till en överenskommelse som EU:s stats- och regeringschefer kan ta ställning till när de möts på torsdag kväll.

Knäckfrågorna som måste lösas är:

1. Gränsen på den irländska ön.
Räcker de juridiska garantierna som Storbritannien föreslår för att upprätthålla dels en öppen gräns och fredsavtalet från 1998 mellan Irland och Nordirland, dels garantera att EU:s inre marknad inte urholkas (se faktaruta)?

2. Rollen för parlamentet på Nordirland.

I den brittiska regeringens senaste förslag fick stormont, parlamentet, en nyckelroll. Det ska ge sitt klartecken till de särskilda tullarrangemang som gäller för irländska ön och vart fjärde år ta ställning till om de kan fortsätta. EU har vägrat gå med på att i praktiken ge stormont veto om Brexitavtalet.

3. Garantier för att avtalet godkänns av brittiska underhuset.
EU:s stats- och regeringschefer vill inte återigen sluta ett avtal som underkänns av parlamentet i London. Theresa Mays avtal röstades ned tre gånger. På lördag är ledamöterna kallade till en extra sittning för att ta ställning till en ny överenskommelse.

4. De framtida relationerna mellan Storbritannien och EU.
Eftersom Theresa May ville ha en nära relation med landets viktigaste handelspartner lovade hon att Storbritannien skulle följa EU:s regler om bland annat arbetsvillkor och på miljöområdet. Den nya regeringen har inte den inställningen, vilket oroar EU som inte vill ha en variant av Singapore som granne. Framför allt Frankrike har flera gånger påtalat att det måste vara likvärdiga villkor mellan EU och Storbritannien.

Frankrikes EU-minister Amélie de Montchalin talade på tisdagen om ”en balanserad relation” för framtiden.

– Det är många som anser det angeläget att ett land som Storbritannien, som ligger så pass nära, inte har helt annorlunda villkor när gäller exempelvis konkurrensregler och arbetsmiljöregler, säger EU-minister Hans Dahlgren.

Han anser dock att den frågan kan lösas längre fram. De knivigaste frågorna just nu är gräns- och tullfrågan samt stormonts roll.

– Intrycket är att samtalen som Boris Johnson hade med Irlands premiärminister Leo Varadkar förra veckan har satt fart på något. Det är ett annat tonläge än innan.

Hans Dahlgren understryker att det inte får bli några kontroller vid gränsen på den irländska ön samt att integriteten för EU:s inre marknad måste upprätthållas.

Blir det ett avtal innan toppmötet börjar på torsdag kväll?
– Det kan inte uteslutas, men även om det är ett annat tonläge är det mycket kort tid till dess.

Kommer Storbritannien att lämna EU den 31 oktober?
– Det vågar jag faktiskt inte ha någon uppfattning om, svarar Hans Dahlgren.

I samband med att EU-ministrarna möttes i Luxemburg på tisdagen dök även Storbritanniens Brexitminister Steve Barclay upp. Han var kortfattad inför mötet.

– Samtalen fortsätter. Vi måste ge dem utrymme att fortsätta. Detaljerade diskussioner är på gång och en överenskommelse är fortfarande mycket trolig, sade han.

Pia Gripenberg "

"Fakta. Storbritanniens tidigare förslag till EU

Storbritannien, inklusive Nordirland, vill lämna EU:s tullunion. (En tullunion innebär en gemensam handelspolitik med fastställda kvoter och tullavgifter gentemot länder utanför EU.)

Storbritannien, samt till en del Nordirland, ska även lämna EU:s inre marknad. (Inre marknaden innebär fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och människor.)

I Boris Johnsons förslag ska Nordirland fortsatt vara en del av inre marknaden när det gäller varor. Det betyder att varorna ska uppfylla de standarder som gäller inom EU. Därmed måste varor som kommer från Storbritannien kontrolleras innan de anländer till Nordirland och därifrån rör sig fritt inom övriga EU.

I och med att Nordirland ska vara kvar i samma tullområde som övriga Storbritannien behövs även kontroller av kvoter och tullavgifter mellan Nordirland och Irland.

Handeln mellan Irland och Nordirland vill britterna kontrollera med elektronisk övervakning eller hos till exempel grossister och andra ställen i leverantörskedjan, inte vid gränsen.

Från EU är man tveksam till att den elektroniska kontrollen fungerar och orolig för att hela arrangemanget öppnar en bakväg in till EU för varor som inte är godkända och därmed urholkar den inre marknaden.

"Boris Johnson lyckas kanske nå ett avtal, att ena Storbritannien klarar han inte

DN TORSDAG 17 OKTOBER 2019

Efter att Boris Johnson och Angela Merkel talat på telefon i början på förra veckan läckte en av den brittiske premiärministerns rådgivare att ett Brexitavtal inte skulle gå att få till. Ett par dagar senare var det annat ljud i skällan, när Johnson och hans irländska motpart Leo Varadkar tillsammans konstaterade att de kunde se en, förvisso snårig, väg mot en deal.

På måndagskvällen slog sedan Finlands statsminister – som just nu håller i unionens ordförandeskap – fast att någon överenskommelse inte skulle gå att nå före EU-ledarnas toppmöte på torsdag, varpå chefsförhandlaren Michel Barnier på tisdagsmorgonen noterade att det inte alls är omöjligt.

Onsdagen utvecklades till en vild spurt mot en uppgörelse. Om en sådan klubbas av regeringscheferna på torsdagen skulle den fortfarande behöva godkännas av det brittiska parlamentet innan landet lämnar unionen om 14 dagar.

Så hur hamnade EU och Storbritannien här – i akut tidsnöd trots att man har haft mer än två år på sig? Och finns det förutsättningar att nå ett vettigt avslut på den kaotiska processen till den 31 oktober?

Inget avtal är bättre än ett dåligt avtal, brukade Theresa May mässa under månaderna efter att hon utlöst Artikel 50 i mars 2017.

Det dröjde, men till slut togs den dåvarande premiärministern ur sin villfarelse. No deal skulle bli dyrt, Storbritannien sättas i vad som kan beskrivas som en katastrofsituation med medicinbrist och tomma hyllor i affärerna. Därför gjorde hon till slut det som krävdes för att komma överens med Michel Barnier. Framför allt accepterade May att det brittiska utträdet inte fick skada fredsprocessen i Nordirland och att regionen av den anledningen inte fick separeras från Irland med en hård gräns.

Därför gick hon med på att en särskild försäkringsmekanism skrevs in i fördraget. Den innebär att Storbritannien stannar kvar i EU:s tull-union till dess att Bryssel och London har förhandlat fram ett handelsavtal som innebär fri handel över Engelska kanalen och den irländska ön.

Boris Johnson och andra förespråkare av en hård Brexit tyckte att Theresa Mays avtal var uselt. Om britterna var kvar i tullunionen eller nådde ett handelsavtal med EU som i praktiken innebar lika nära relationer var de ju inte fria att sluta överenskommelser med andra efter behag – det går inte att ha fri handel med EU och USA samtidigt, eftersom ekonomierna styrs av så olika regelverk.

Och för Johnson & Co gällde fortfarande mantrat att inget avtal är bättre än ett dåligt avtal.

Fram till nu. Även hos Boris Johnson verkar det till sist ha sjunkit in att en avtalslös Brexit vore livsfarlig. Då skulle han sannolikt behöva utkämpa en valkampanj mitt i ett nationellt nödläge, som han själv orsakat. Därför gör han precis som Theresa May, han viker sig för EU för att nå ett avtal.

Just företrädarens deal kan han inte damma av, den har inget stöd hos de EU-fientliga delarna av Torypartiet som han lutar sig mot. Men det har hela tiden funnits ett alternativ: Barnier erbjöd från början May en uppgörelse där bara Nordirland var kvar i tullunionen, och gränsen mot EU i praktiken skulle gå inom Storbritannien.

Det erbjudandet avfärdade tidigare inte bara May utan också Johnson. Nu griper han desperat efter det. Först ställde han upp krav på modifikationer, men den senaste veckan har han släppt ett efter ett.

I grund och botten utgör såväl Mays avtal som det Johnson är på väg mot tolerabla sätt för Storbritannien att lämna EU på. Mays skulle ha gett mindre ekonomiska biverkningar eftersom det innebär närmare relationer mellan Storbritannien och EU. Johnsons alternativ ger britterna större möjlighet att avvika från Europa och närma sig USA – med konsekvensen att Nordirland lämnas efter.

Båda två förverkligar Storbritanniens rätt att lämna det europeiska projektet på ett ordnat sätt – det första är att föredra för den som värnar europeiskt samarbete, det andra för den som bryr sig mer om ”den speciella relationen” med USA.

Det avtal Johnson är på väg mot framstår alltså som acceptabelt, sättet det ros i land på är desto sämre. Man har haft mer än två år på sig att förhandla fram en överenskommelse och förankra den i både Storbritannien och EU. Att då stampa ut detaljerna under de sista skälvande veckorna är oansvarigt.

Det innebär att det inte finns någon tid att dissekera och debattera avtalet på det sätt som borde krävas vid en omfattande konstitutionell förändring, en som dessutom har betydande konsekvenser för på vilken sida av Atlanten britterna söker sin ekonomiska framtid.

Väljarna får ingen chans att uttala sig. Parlamentarikerna tvingas att välja mellan premiärministerns deal och avgrunden.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se "

" Sex nyckelspelare i Brexitförhandlingarna

DN TORSDAG 17 OKTOBER 2019

Kan en Brexitkompromiss stå för dörren? En hård, avtalslös Brexit den 31 oktober skulle sannolikt få negativa följder för hela Europas ekonomi. Här är sex nyckelspelare under förhandlingarna som fortfarande pågick på onsdagskvällen.

1 Boris Johnson
”Do or die” (gör det eller dö). Med sådana dramatiska fraser har Storbritanniens premiärminister dyrt och heligt lovat att ta landet ut ur EU den 31 oktober – med eller utan ett avtal.

Och visst, om det går att få till avtal som godkänns av både EU och det brittiska parlamentet, vore det tveklöst en stor framgång för Johnson. Då skulle han med viss trovärdighet kunna hävda att han lett britterna ut ur Brexitlabyrinten på ett lugnt och ordnat vis.

Men om förhandlingarna i stället bryter samman eller om regeringen mot sin vilja skulle tvingas ansöka om ett senareläggande av Brexit – på grund av den lag som oppositionen drev igenom i september (”Benn Act”) – då vill Boris Johnson åtminstone kunna hävda att han gjort allt som stått i hans makt för att lämna EU på utsatt tid och utan ett avtal.

Annars lär han straffas hårt av väljarna i ett nyval.

2 Leo Varadkar
Irlands premiärminister är klämd mellan sköldarna vad gäller Brexit. Å ena sidan vill han säkra att inte fredsavtalet i Nordirland försätts i fara genom att fysiska tullkontroller upprättas längs gränsen – något som skulle kunna bli fallet både vid en avtalslös Brexit (”no deal”) och vid en Brexit där Nordirland lämnar EU:s tullunion och inre marknad.

Å andra sidan vet Varadkar att Irlands ekonomi kan drabbas hårt av en ”no deal”, eftersom många av de varor som fraktas mellan Irland och EU passerar genom Storbritannien.

3 Arlene Foster
Det nordirländska, unionistiska partiet DUP:s ledare är inte med på några EU-toppmöten – men hon spelar en viktig roll. Arlene Foster vill säkra att Nordirland även i fortsättningen följer samma lagar och regler som övriga Storbritannien, eftersom hon fruktar att allt annat på sikt kan leda till att Nordirland blir en del av Irland.

Utan Arlene Fosters stöd lär Boris Johnson få svårt att lotsa ett avtal genom det brittiska parlamentet. DUP har bara tio ledamöter i underhuset, men brexitörerna i regeringspartiet Tories lyssnar noga till vad partiet har att säga. Det är av stor betydelse, då Boris Johnson i dag leder en minoritetsregering.

4 Angela Merkel
Tysklands förbundskansler har varit tålamodet personifierat under Brexitförhandlingarna. Men nu finns tecken på att till och med Angela Merkel börjar tröttna.

Hon rapporteras ha satt ned foten i ett telefonsamtal med Boris Johnson i förra veckan och varnar nu offentligt för att Storbritannien kan bli en konkurrent till EU, om det inte ges garantier för att britterna

bibehåller ungefär dagens nivå vad gäller skatter, miljöregler, arbetares rättigheter och annat.

Samtidigt vill hon fortfarande nå ett avtal.

5 Emmanuel Macron
Redan i våras var Emmanuel Macron den av EU-ledarna som uttryckte starkast skepsis inför en uppskjuten Brexit. Han fick ge sig då – men nu är det inte omöjligt att han lägger in Frankrikes veto, om ytterligare en senareläggning blir aktuell.

Så sent som den 9 oktober sa Frankrikes EU-minister Amélie de Montchalin att ”bara en signifikant politisk förändring, som ett nyval eller en folkomröstning”, kan rättfärdiga en ny försening.
6 Jean-Claude Juncker

EU-kommissionens ordförande har bara några veckor kvar på jobbet. Går det att komma överens om ett nytt avtal har han säkert inte något emot att ta åt sig äran, tillsammans med EU:s chefsförhandlare Michel Barnier. Men om samtalen kör fast eller drar ut på tiden vill han knappast bli ihågkommen som den som lämnade skutan just när Storbritannien kraschade ut ur EU.

”Om Boris Johnson ber om mer tid – vilket han troligen inte kommer att göra – skulle jag se det som historielöst att säga nej”, sa Juncker häromdagen.

Mer tid, med andra ord. Om de andra nu går med på det.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se "

" Ledare: Britterna måste få säga sitt om Johnsons avtal

DN FREDAG 18 OKTOBER 2019

Timmarna innan EU-ledarnas möte skulle dra i gång på torsdagen meddelade Boris Johnson till slut att en ”great deal” var klar. EU-kommissionens ordförande Jean-Claude Juncker bekräftade att man nått en ”rättvis och balanserad” överenskommelse.

Om det brittiska parlamentet på lördag klubbar Johnsons avtal betyder det att Storbritanniens utträde ur EU är ett faktum den 31 oktober. Det borde ledamöterna inte göra.

Det ligger en hel del i Junckers beskrivning av uppgörelsen.

Skilsmässor är sällan enkla, men de måste gå att genomföra på lagligt vis och under ordnade former. Britterna får lämna Europasamarbetet, men måste betala för de åtaganden som de redan bundit upp sig till.

Tullgränsen i Irländska sjön innebär att London kan sluta frihandelsavtal och omreglera den egna ekonomin efter behag – vilket har varit Brexitförespråkarnas högsta prioritet – utan att det krävs några kontrollstationer någonstans mellan Dublin och Belfast.

Däremot har Boris Johnson fel i att avtalet skulle vara ”great”. I synnerhet för honom själv. Faktum är att premiärministern den senaste veckan kapitulerat på punkt efter punkt.

Större handlingsfrihet på hemmaplan och gentemot resten av världen betalas med högre murar mot EU. Det har ett ordentligt pris, eftersom Europa på grund av sin geografiska närhet kommer att förbli Storbritanniens viktigaste handelspartner. Tankesmedjan UK in a Changing Europe uppskattar att bnp per capita med Johnsons avtal om tio år kommer vara upp till 7 procent lägre än om man hade stannat kvar i unionen.

Dessutom kommer det att så split i Storbritannien. Om en majoritet i parlamentet i Belfast vill kommer man i framtiden att kunna flytta tullkontrollerna från Irländska sjön till gränsen mot Irland. Det är förvisso osannolikt att det blir så, men det skapar incitament för protestanter och katoliker att mobilisera för respektive mot en sådan förändring. Faktum är att ingen ”backstop” i världen kan säkra freden i Nordirland lika väl som det brittiska EU-medlemskapet.

I Skottland, i sin tur, ville en stor majoritet stanna kvar i EU och har hoppats på ett avtal som säkrar nära relationer till kontinenten.

Därifrån kommer sannolikt snart nya krav på självständighet.

Boris Johnson lovade inför folkomröstningen för tre år sedan att Storbritannien skulle kunna äta kakan och ha den kvar. Nu verkar det inte bli någon efterrätt alls. Det här avtalet är inte vad britterna röstade för 2016.

Det mesta tyder också på att parlamentet kommer att säga nej på lördag. DUP, det nordirländska unionistpartiet, har redan gett överenskommelsen tummen ner. Även om Johnson får med sig både alla EU-hatare och samtliga Europavänner i det egna Torypartiet – en näst intill omöjlig uppgift – är han en bit från majoritet. Han ska nog heller inte hoppas på hjälp från särskilt många Labourledamöter från valdistrikt som röstade för Brexit.

I så fall har parlamentet sagt nej till ytterligare en ”rättvis och balanserad” upplösning på äktenskapet mellan Storbritannien och Europa – liksom, tack och lov, den oresonliga och kaotiska skilsmässa som ett avtalslöst utträde skulle innebära. Boris Johnson är tillbaka på samma ruta där Theresa May stod och stampade större delen av förra vintern, inför ett parlament där det inte finns en majoritet för något möjligt utträde.

Jean-Claude Juncker slog på torsdagen fast att det inte blir någon ny förlängning. Och det är sant att Brexit inte kan fortsätta i all oändlighet. Men de brittiska väljarna satte i gång processen. Endast de kan sätta punkt för den. Förutsatt att väljarna får chansen att säga sitt bör unionen ge ytterligare respit.

Huvudproblemet för tre år sedan var att alternativet ”lämna” var ett mysterium. Nu vet britterna hur en skilsmässa skulle se ut. Bäst vore om de i en ny folkomröstning fick välja om de vill skriva under eller stanna kvar.

DN 18/10 2019"

" EU-ledarna säger ja till nya avtalet

DN FREDAG 18 OKTOBER 2019

EU:s stats- och regeringschefer har gett klartecken till ett nytt Brexitavtal. Storbritannien har gått med på att särskilja Nordirland från övriga Storbritannien. EU ger å sin sida det nordirländska parlamentet rätt att i framtiden bestämma hur gränsfrågan ska lösas. Båda parter kan ses som vinnare, men britterna har fått ge efter mest. På lördag ska parlamentarikerna i London säga sitt.

Storbritannien lämnar EU den 31 oktober, enligt det nya avtalet som landet slutit med EU. På torsdagen gav EU:s stats- och regeringschefer sitt klartecken. Eftersom avtalet omfattar en övergångsperiod märks effekterna fullt ut först den 1 januari 2021.

– Jag tycker att avtalet är bra för både EU och Storbritannien. Det är en rimlig och rättvis uppgörelse. För oss i Storbritannien betyder detta en riktig Brexit som uppfyller våra mål, säger premiärminister Boris Johnson.

– Jag är övertygad om att när mina kollegor i parlamentet tittar på den här uppgörelsen kommer de att vilja rösta för den på lördag.

Han framhåller att Storbritannien lämnar EU som en samlad enhet och att alla delar av landet, även Nordirland, kommer att omfattas av nya handelsavtal och nya lagar.

Sanningen är snarare att den kniviga frågan om gränsen på irländska ön lösts genom ett komplicerat arrangemang som särskiljer Nordirland från övriga Storbritannien och som leder till gränskontroller i irländska sjön.

Nordirland ska på varuområdet ingå i EU:s inre marknad. Nordirland ska även tillämpa EU:s tullregler, även om skrivningen i avtalet är att juridiskt ingår landet i Storbritanniens tullunion.

Det här har varit ett krav från EU, som annars fruktat att unionens gemensamma inre marknad, där varor kan röra sig fritt, urholkas. Hur exakt detta ska gå att lösa i praktiken lämnas till en gemensam kommitté att klura ut.

EU:s Brexitförhandlare Michel Barnier är medveten om risken för till exempel smuggling av varor.

– Det är möjligt att varor som kommer från Storbritannien kanske inte stannar inom det brittiska tullområdet på Nordirland. Risken finns. Därför ska riskerna kartläggas av kommittén. Det handlar om vart varorna ska. Eller om det är insatsvaror som ska förädlas vidare, säger han.

Ett exempel som EU-sidan pekat på är om Storbritannien sluter ett frihandelsavtal med Indien och börjar importera socker tullfritt så kan det sockret hamna i en nordirländsk läskfabrik. Läskfabriken kan sedan, tack vare EU:s inre marknad, sälja sin läsk fritt i EU. Det blir en konkurrensfördel gentemot andra läskfabriker.

Men arrangemanget gör att parterna kan undvika en hård gräns mellan Nordirland och Irland.

Det nya Brexitavtalet påminner till stora delar om det gamla avtalet som EU slöt med premiärminister Theresa May. En viktig skillnad är att EU gått med på att ge det nordirländska parlamentet, stormont, inflytande i tull- och gränsfrågan.

Fyra år efter att det komplicerade arrangemanget trätt i kraft får stormont rösta om det ska fortsätta. Säger en majoritet ja fortsätter det i ytterligare fyra år.

Röstar en majoritet nej inträder en tvåårig avkylningsperiod, som Barnier kallar det. Under den tiden ska Stormont avgöra hur man går vidare.

– Detta nya system respekterar invånarna och de demokratiska institutionerna. Vi måste lämna det förtroendet till dem, säger Barnier. Han tillägger:

– Vad som betyder något är freden.

Genombrottet i förhandlingarna kom i förra veckan när Boris Johnson och Irlands premiärminister Leo Varadkar möttes på tu man hand. Sannolikt var det då frågan om stormonts inflytande avgjordes.

Problemet är att det nordirländska parlamentet inte har sammanträtt sedan början av 2017 på grund av politiska blockeringar efter en misstänkt korruptionsaffär. I det nya Brexitavtalet står därför att om stormont inte kan fatta beslut ska gräns- och tullarrangemanget fortsätta att gälla.

Efter att EU:s stats- och regeringschefer gett sitt klartecken ska nu det brittiska parlamentet godkänna uppgörelsen. Planen är att det blir redan i morgon, lördag. På torsdagskvällen såg det ut som om motståndet mot avtalet växte för varje timme, med negativa kommentarer från bland annat socialdemokratiska Labour och nordirländska DUP.

Därefter ligger bollen hos Europaparlamentet.

– Vi hoppas att avtalet blir ratificerat och vi är redo för vår del, säger David Sassoli, talman för Europaparlamentet.

Även om alla säger ja återstår en del formalia. Eftersom det är en ny lagtext som ska godkännas har stats- och regeringscheferna enbart gett ett så kallat politiskt klartecken. Medlemsstaterna vill att deras egna jurister och tullexperter granskar formuleringarna så att de håller rättsligt och för att undvika framtida missförstånd.

– Vi måste ha mer tid för att kunna gå igenom den legala texten. Men vi vill förstås att detta ska lösas så snart som möjligt, säger en diplomatkälla.

Lagtexten ska dessutom översättas till alla EU-språk. Det formella godkännandet kommer senare, men då räcker det till exempel med ett telefonmöte mellan stats- och regeringscheferna. Sammantaget tar detta förmodligen ytterligare ett par månader.

Pia Gripenberg "

"Fakta. Brexitdatum
19 oktober. Omröstning i brittiska parlamentet om ett nytt Brexitavtal. Om det blir nej måste Boris Johnson senast denna dag skicka ett brev till EU som ber om ett senareläggande av Brexit. Allt enligt den nya

lag (”Benn Act”) som röstades igenom i september. Boris Johnson har flera gånger antytt att han kommer att trotsa lagen. I så fall kan Högsta domstolen fälla avgörandet.

21-22 oktober. Den 21-22 oktober hålls omröstning om regeringsförklaringen (”Queen’s speech”). Om det blir nej här kan Johnson välja att avgå. Annars väntar troligen en misstroendeomröstning, möjligen dagen efter. Faller Johnson i en sådan får parlamentet två veckor på sig att bilda ny regering. Mycket talar sedan för att det blir nyval i slutet av november eller början av december.

31 oktober. Om britterna inte har tackat ja till ett avtal och det inte heller blir en senarelagd Brexit, kommer landet att lämna EU utan avtal klockan 23 lokal tid denna torsdag. "

" Oppositionen: ”Vi kommer att rösta nej”

DN FREDAG 18 OKTOBER 2019

Labourledaren Jeremy Corbyn kräver att folket får rösta om det nya Brexitavtalet och kallar uppgörelsen ”ännu sämre” än den Theresa May förhandlade fram och som trefalt röstades ner i parlamentet.

Den brittiska oppositionsledaren, Labours Jeremy Corbyn, gillar inte det avtal om Brexit som Boris Johnson och EU-sidan skakat hand på. Överenskommelsen tycks ”till och med sämre” än den som Johnsons företrädare Theresa May förhandlade fram, skriver han i en kommentar på Facebook. Parlamentet bör förkasta avtalet och låta frågan avgöras av folket, menar han.

– Som avtalet ser ut nu kommer vi att rösta nej till det, säger Corbyn till Sky News.

Avtalet sågas även av Nicola Sturgeon, Skottlands försteminister, som hävdar att ingen som röstat emot Mays tidigare avtal skulle vilja rösta för detta nya avtal.

EU-vänliga Liberaldemokraternas ledare Jo Swinson säger i en kommentar: ”Kampen för att stoppa Brexit är långt ifrån över. Det här Brexitavtalet vore dåligt för vår ekonomi, dåligt för vår offentliga service och dåligt för vår miljö.”

Mer förvånande är kanske att Brexitpartiets ledare Nigel Farage, vars hela politiska karriär har handlat om att få ut Storbritannien ur EU, dömer ut Johnsons uppgörelse.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se

"Upplagt för storstrid i brittiska parlamentet

DN FREDAG 18 OKTOBER 2019

Analys
Efter beskedet om att ett nytt Brexitavtal nåtts är det nu upplagt för storstrid i det brittiska parlamentet. Nu på lördag vill Boris Johnson att ledamöterna väljer mellan att tacka ja till hans avtal och att lämna EU utan något avtal alls. Men oppositionen har andra planer.

Det var en nöjd men återhållsam Boris Johnson som mötte pressen med EU:s kommissionsordförande Jean-Claude Juncker på torsdagen. – Jag hoppas verkligen att mina kollegor i parlamentet i Westminster nu kan enas kring detta och leverera Brexit, sa Johnson.

Juncker påpekade att även EU-parlamentet måste ge sitt godkännande innan avtalet kan träda i kraft. Men båda ledarna är väl medvetna om att det brittiska underhuset röstat nej tre gånger till tidigare avtalstexter.

Rent matematiskt ser utgångsläget inte bättre ut för Boris Johnson än det gjorde för Theresa May.

Snarare tvärtom.
Av de 650 ledamöterna i underhuset röstar bara 639 (Sinn Fein deltar inte av princip och talmännen röstar inte). Det innebär att det troligen krävs 320 röster för att ge avtalet grönt ljus.

Men Boris Johnson leder en minoritetsregering, vars enda stödparti – det nordirländska DUP – redan sagt att de inte kan stödja avtalet i dess nuvarande form. Enbart med de konservativa ledamöternas hjälp får Johnson inte ihop fler än 287 röster.

Kanske kan han också få med sig det tjugotal konservativa ledamöter som regeringen lät sparka ut ur partigruppen i september och som nu är politiska vildar.

I alla fall om de erbjuds att få komma in i värmen på nytt.

Några av dem skulle bara rösta ja till avtalet om det följs av en ny folkomröstning. Detsamma gäller för stora delar av oppositionen, där det finns de som vill driva igenom ett ”tillägg” i avtalet som skulle leda till en ny folkomröstning.

Boris Johnson har flera gånger uteslutit detta. Han hoppas i stället att ett 20-tal Labourledamöter från EU-kritiska valkretsar kan tänka sig att rösta ja, utan större invändningar. Men frågan är om de gör det om de inte är fullt övertygade om att avtalet har en reell chans att gå igenom. Det är därför nordirländska DUP och dess 10 ledamöter är så viktiga.

DUP har nära band till högerflygeln i regeringspartiet Tories. Ett definitivt nej från dem riskerar att leda till att ett antal radikala ”brexitörer” i Tories röstar nej, och då kan avtalet vara dött helt oavsett Labourledamöternas röster.

DUP:s partiledare Arlene Foster fruktar att avtalets nya tull- och momsarrangemang ska göra det mer sannolikt att Nordirland i framtiden uppgår i Irland – DUP:s mardrömsscenario, och betydligt mer så än alla tänkbara effekter av en avtalslös Brexit.

Kom ihåg att detta är ett utpräglat konservativt parti vars kärnväljare är nordirländska protestanter som till varje pris vill att regionen stannar i Förenade kungariket.

Enligt det nya avtalet skulle det nordirländska parlamentet, stormont, visserligen få rösta vart fjärde år om tullsystemet. Men enkel majoritet vore tillräckligt för att ge klartecken till fyra år till.

Det gillar inte DUP, som i dag i praktiken har veto vid den sortens beslut, enligt de regler som upprättades i fredsavtalet.

Hur ska då Boris Johnson få partiet med sig? Det lär inte bli enkelt, så mycket är säkert.

I de förhandlingar bakom stängda dörrar som nu väntar kommer DUP att kräva mångmiljardbelopp till Nordirland.

Men det kan krävas något mer.

Något extraordinärt.
Som en bro.
Den brittiska regeringen utreder just nu om det går att bygga en lång bro mellan Skottland och Nordirland. Ett megaprojekt som kan kosta hundratals miljarder kronor och ta åratal att färdigställa.

Många tekniska problem återstår. Men en utfästelse om att bygga bron skulle kanske, men bara kanske, kunna få DUP på bättre humör.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se "

"Bakgrund. Konflikten i Nordirland

DN FREDAG 18 OKTOBER 2019

1600-talet
På 1600-talet koloniserade den engelska kronan Irlands nordligaste del, Ulster, med engelska och skotska protestanter för att minska risken för uppror från de katolska irländarna.

1900-talet
Under den irländska självständighetsrörelsen var Ulster djupt splittrat mellan katolska nationalister/republikaner å ena sidan och protestantiska lojalister/unionister å den andra. När merparten av ön blev självständig 1922 kom de sex mest protestantiskt dominerade av Ulsters nio grevskap att kvarstå under brittiskt styre, med namnet Nordirland.

Motsättningarna i norr exploderade på 1960-talet i upplopp och våldsamheter. På båda sidor fanns militanta terrorrörelser som använde sig av mord och bombdåd. Totalt har över 3 600 personer dödats och tiotusentals blivit skadade.

1998 enades Nordirlands olika politiska grupper samt Storbritanniens och Irlands regeringar om förhållandena för en maktdelning i det så kallade Långfredagsavtalet. Det innebär bland annat att gränsen ska hållas öppen och att invånarna i nord fritt får välja om de vill vara irländska eller brittiska medborgare eller både och. Nordirland har samtidigt rätt att bryta sig ut och ansluta sig till republiken Irland, om det godkänns i folkomröstningar på båda sidor om gränsen.

2000-talet
Under 2000-talet har såväl republikanska IRA som lojalistiska grupper som UVF och UDA officiellt lagt ned sina vapen. Spänningarna är dock fortsatt starka.

Befolkningsmässigt är i dag en förskjutning på gång, som förmodligen runt år 2020 ger en katolsk majoritet i Nordirland för första gången sedan 1600-talet.

AP "

" Katrine Marçal: Ifrågasatt och försvagad – men hon håller i nyckeln till Brexit

DN FREDAG 18 OKTOBER 2019

Länge var hon okänd utanför Nordirland. Men med Brexit har Arlene Foster och unionistpartiet DUP på Irland fått en nyckelroll. Utan stöd av Arlene Foster och hennes nio partikamrater i parlamentet får Boris Johnson knappast igenom sitt utträdesavtal.

När Arlene Foster var åtta år gammal kom hennes pappa inkravlande i köket på alla fyra med blod sprutande ur huvudet. Han var jordbrukare samt polis på deltid. Den irländska republikanska terrororganisationen IRA hade skjutit honom.

Men han överlevde.

Detta var i Fermanagh nära den irländska gränsen där protestanter som Arlene Foster var i minoritet.

Och uppfattade sig som i princip belägrade av IRA.

Tio år senare sprängde IRA skolbussen som Arlene Foster satt på. Flickan bredvid henne skadades allvarligt. IRA hade varit ute efter att mörda skolbussens chaufför – som var deltidssoldat.

Arlene Foster utbildade sig till jurist och gick med i the Ulster Unionist party (UUP) – ett protestantiskt parti som förespråkade att Nordirland skulle förbli en del av Storbritannien. 1998 blev det fred i regionen.

UUP skrev på fredsavtalet som en leende Tony Blair presenterade för världen men Arlene Foster var emot.

Hon tyckte att IRA hade kommit för lindrigt undan. Så småningom lämnade hon UUP för det hårdare unionistpartiet DUP. Snabbt gjorde hon karriär: miljöminister, näringsminister och finansminister.

2015 blev Arlene Foster den första kvinnan att leda Nordirland. Hon var 45 år gammal och få utanför Nordirland hade egentligen koll på henne. Ett år senare, 2016, folkomröstade Storbritannien om Brexit. DUP, som står långt till höger på den politiska skalan, förespråkade en brittisk skilsmässa från EU även om det redan då var tydligt att Brexit skulle ställa till problem på Nordirland. För nordirländska protestanter som Arlene Foster är det viktigt att just få vara brittiska medborgare som alla andra.

Man ska kunna förespråka Brexit om det är det man tror på. Utan att först och främst behöva ta specifikt nordirländska hänsyn. Men vad som ska hända med den nordirländska gränsen har visat sig vara den absolut svåraste frågan under Storbritanniens utdragna Brexitförhandlingar.

Problematiken går ut på följande: Nordirland är en del av Storbritannien och när Storbritannien lämnar EU blir landgränsen mellan Nordirland och Irland därför en yttre EU-gräns. Det innebär att varor kommer att behöva kontrolleras här på något sätt.

I alla fall om Storbritannien vill kunna ha andra regler och tullar än EU.

Men att ha kontroller vid den fysiska landgränsen mellan Nordirland och Irland är politiskt omöjligt. De skulle riskera att bli mål för en ny våg av terrorism och deras blotta existens skulle skapa instabilitet och stora politiska problem. Även om få bedömare tror på en återgång till forna dagars våld i regionen är frågan extremt känslig.

I det Brexitavtal som Boris Johnson nu har förhandlat fram med EU försöker han lösa problemet genom att i stället i praktiken lägga kontrollerna ute i Irländska sjön. Nordirland kommer att följa EU:s tullregler (men inte officiellt vara en del av EU:s tullunion). Detta gör att varor inte behöver kontrolleras vid den kontroversiella landgränsen eftersom reglerna på bägge sidor om den i praktiken blir desamma.

Till detta har man lagt flera komplicerade mekanismer för hur Nordirland ska kunna ta sig ur ovanstående arrangemang och inte riskera att mot sin vilja knytas alltför nära EU på lång sikt.

Det är här som Arlene Foster och DUP har haft invändningar. Vad man är rädd för är att Brexitavtalet i framtiden kommer att användas för att driva Nordirland längre bort från resten av Storbritannien. Och närmare Dublin och Irland.

DUP är vana vid hårda förhandlingar och vid att säga nej. Partiet motsatte sig långfredagsavtalet som skapade fred på Nordirland 1998. Enligt vissa uppgifter är det framför allt DUP:s ledare i parlamentet i London, Nigel Dodds, som har varit skeptisk till Boris Johnsons Brexitavtal.

Vad Arlene Foster personligen tycker om avtalet är oklart. DUP brukar emellertid nästan alltid visa upp en enad front. Så även denna vecka.

Nordirland har inte haft en fungerande regering på över tusen dagar. Det är en kris som inte har mycket att göra med Brexit men som ytterligare komplicerar alltihop i denna nästintill perfekta storm.

Arlene Foster är väldigt ifrågasatt i sitt eget parti och mycket politiskt försvagad på hemmaplan. Men ja, det är i hög grad hon som håller i nyckeln till Brexit.

Och Boris Johnsons dröm om att slutligen få den brittiska skilsmässan från EU genomförd.

Katrine Marçal
katrine.marcal@dn.se "

" Ödesmättad helg i brittiska parlamentet

DN LÖRDAG 19 OKTOBER 2019

Ska Boris Johnson klara av det som Theresa May misslyckades med? Eller kommer oppositionen tvinga honom att be om ännu en senareläggning av Brexit? När det brittiska underhuset i dag röstar om det nya Brexitavtalet ligger hela Storbritanniens framtid i vågskålen.

Det råder en ödesmättad stämning i regeringskvarteren i Westminster i London.

Inte sedan Falklandskriget mot Argentina i april 1982 har den brittiska premiärministern bett parlamentet sammanträda på en lördag.

Men så är detta heller inte vilken lördag som helst.

Det är nu det är tänkt att det ska avgöras om det avtal som Boris Johnson förhandlat fram med EU – och som fick klartecken i Bryssel så sent som i torsdags – ska ta sig igenom det brittiska parlamentet. Frågan är enkel: ja eller nej till avtalet?

1 Om det blir ja: Storbritannien lämnar EU den 31 oktober, och en övergångsperiod inleds som sträcker sig fram till den 31 december 2020. Under den ändras inte mycket i praktiken. Tanken är att britterna och EU ska få tid på sig att förhandla fram en ny handelsrelation, utan ekonomisk turbulens. Det finns också möjlighet att förlänga övergångsperioden.

2 Om det blir nej: osäkerheten består – och Storbritannien riskerar att lämna utan avtal den 31 oktober, med de allvarliga följder som det kan få för ekonomin.

Oppositionspartiernas ledningar har sagt att de tänker rösta nej. Ett nej skulle inte alls innebära en ”no deal”, menar de – utan bara att Boris Johnson tvingas ansöka om en senarelagd Brexit. Detta på grund av den lag, kallad ”Benn Act”, som röstades igenom i september och enligt vilken Boris Johnson måste be EU om ett senareläggande av Brexit om han inte fått ett ja till ett avtal senast den 19 oktober.
Det vill säga på lördagen.

Därav det ovanliga helgarbetet.

Boris Johnson har antytt att han inte tänker följa ”Benn Act”. Att regeringen kan ha en juridisk manöver i rockärmen som gör det möjligt att runda lagen och lämna EU den 31 oktober.

Men de flesta jurister är skeptiska till det. Och Högsta domstolen ligger i startgroparna för att ta sig an den rättsprocess som lär komma som ett brev på posten.

För Boris Johnson vore det naturligtvis bäst att få ett ja på lördagen. Då blir han den premiärminister som tog britterna ut ur EU på ett lugnt och ordnat vis. Till slut.

Men det kommer inte att bli lätt.

I Johnson konservativa partigrupp finns i dag bara 288 ledamöter, och han behöver sannolikt 320 ja-röster i underhuset.

På fredagen pågick intensiva försök att övertala tveksamma ledamöter på olika sidor i underhuset.

Regeringens stödparti, det nordirländska DUP, har sagt att det tänker rösta nej. Men det finns ett ganska stort antal politiska vildar, av vilka ett tjugotal sparkades så sent som i september av regerande konservativa partiet.

Därtill tros ett tjugotal Labourledamöter vara beredda att trotsa den egna partilinjen.

Lyckas Johnson med denna charmoffensiv – och samtidigt lyckas hålla brexitörfalangen i Tories på mattan – kan han kanske samla en majoritet.

Men det finns också andra hinder på vägen. På fredagseftermiddagen rapporterades att Labour och Liberaldemokraterna planerar att stöda ett tekniskt ”tillägg” (amendment) som ledamoten Oliver Letwin lagt fram och som i praktiken skulle kunna skjuta upp avgörandet om Brexitavtalet till senare i oktober.

Detta tillägg är en smula kryptiskt, men en del tolkar det som att regeringen skulle tvingas ansöka om en senarelagd Brexit, på grund av ”Benn Act”.

Ett senareläggande måste dock godkännas enhälligt av EU. Och Frankrikes president Emmanuel Macron är skeptisk.

– Jag försöker inte spå framtiden, men jag tycker inte att vi bör gå med på ytterligare en försening, sa Macron på fredagen.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se "

"Om brittiska parlamentet säger ja till avtalet:

Fredag 1 november 2019. Storbritannien har lämnat EU och de brittiska EU-parlamentarikerna har rest hem. Landet förlorar sin rösträtt i alla EU:s organ.

I övrigt händer ingenting. Under en övergångsperiod som minst sträcker sig till och med 31 december 2020 gäller samma regler som före utträdet. Svenskar som reser till landet kommer inte att märka något.

Tisdag 30 juni 2020. Senast denna dag måste den brittiska regeringen bestämma om den vill utsträcka övergångsperioden med ytterligare ett år, till och med 31 december 2021.

Fredag 1 januari 2021. Om EU och Storbritannien inte kommit överens om något annat lämnar landet EU:s regelverk. "

" Förhandlaren från Sverige tog förslaget i mål

DN LÖRDAG 19 OKTOBER 2019

Bryssel
Hon är en av de mäktigaste svenskarna i EU-maskineriet och var med och nattmanglade Brexitavtalet. Paulina Dejmek-Hack berättar om vad som hände bakom kulisserna. – Väldigt sent på natten visar man kanske inte hela tiden sin allra bästa mänskliga sida. Jag förhandlade slutspurten, berättar hon för DN.

Ett halvt steg bakom EU:s chefsförhandlare Michel Barnier, bärandes på mappar och lite oskarp på fotografernas bilder, har Paulina Dejmek-Hack spelat en nyckelroll. Hon är direktör i Jean-Claude Junckers kabinett, men har senaste nätterna förhandlat reglerna för Irland/Nordirland om moms, tullar, gräns och rollen för nordirländska parlamentet i nya Brexitavtalet.

Hon har under den här tiden lett gruppen ”Task force article 50”, döpt efter numret på paragrafen som reglerar hur en medlemsstat ska lämna unionen. Mitt emot sig vid förhandlingsbordet har hon haft Boris Johnsons närmaste Brexitrådgivare David Frost med sina experter.

Parallellt med deras samtal pågick diskussioner i London mellan olika fraktioner inom konservativa Torypartiet och med nordirländska systerpartiet DUP.

– Man kände av att det pågick komplicerade diskussioner i London, säger Paulina Dejmek-Hack.

Vilken var viktigaste frågan?

– Det var egentligen två grundläggande frågor. Dels vilken roll nordirländska parlamentet Stormont skulle ha, dels hitta en lösning till problemet att Nordirland av politiska skäl förblir en del av Storbritanniens tullområde, men att ändå inte ha en tullgräns på irländska ön.

I nya avtalet får Stormont möjlighet att i framtiden säga ja eller nej till att tull- och gränsuppgörelsen. Tullgränsen blir i hamnar och på flygplatser i Nordirland.

I förhandlingsrummet i kommissionsbyggnaden gick stämningen upp och ner. Paulina Dejmek-Hack understryker att den alltid var respektfull. Hon berömmer mycket förhandlarna på båda sidor.

– Väldigt sent på natten visar man kanske inte hela tiden sin allra bästa mänskliga sida. Det blir lite irriterat och ping-pongande i frågor som redan diskuterats så många gånger.

Så var det i onsdags kväll. Allt tycktes löst när plötsligt momsfrågan dök upp. Ett av tillfällena när Paulina Dejmek-Hack trodde förhandlingarna inte skulle bli klara i tid inför EU-toppmötet.
Varför blev momsfrågan viktig?

– Även i avtalet med Theresa May var det en stötesten, men inte avgörande. Jag tror att det har att göra med brittisk inrikespolitik. Det är politiskt viktigt att säga att Nordirland är i tullunion med Storbritannien. Varför ska då Nordirland använda EU:s momsregler?
I nya avtalet ska Storbritannien tillämpa EU:s regler för moms i Nordirland, men behåller intäkterna.

I sin roll hos kommissionsordförande Jean-Claude Junckers har Paulina Dejmek-Hack följt Brexitförhandlingarna noga. Därför fick hon hoppa in när tidigare vice chefsförhandlaren slutade för tre veckor sedan.

Då trodde få att ett Brexitavtal skulle bli klart i tid. Men stämningen ändrades förra fredagen efter att Michel Barnier, EU:s chefsförhandlare, och Brexitminister Steve Barclay ätit en arbetsfrukost.

– Det mötet gjorde att vi förra fredagen kunde börja intensiva förhandlingar som pågick till tidiga morgontimmarna i torsdag. Frukostmötet hade i sin tur föregåtts av att Boris Johnson och Irlands premiärminister Leo Varadkar träffades på tu man hand.

Paulina Dejmek-Hack knappar på sin mobil medan vi står och talar i förhandlingsrummet på femte våningen. Hon har skickat meddelande till chefsförhandlaren Michel Barnier, som dyker upp efter några minuter.

– Ett historiskt rum, säger Barnier när han kliver in.
Sedan öser han förstås beröm över sin medarbetare. Möjligen ska de arbeta ihop framöver, om just relationen med britterna, under nya kommissionsordförande Ursula von der Leyen.

– Ursula von der Leyen har frågat om jag vill fortsätta koordinera förhandlingar. Jag har sagt att de kommer att bli komplicerade och svåra, men den närmaste tiden är jag redo, säger Michel Barnier.
Han antyder att Paulina Dejmek-Hack i sådana fall kan få en nyckelroll – igen.

Dit är det ett tag. Först ska Brexitavtalet röstas igenom i brittiska parlamentet. Michel Barnier hoppas att parlamentet säger ja.
Vad som händer om Brexitavtalet får ett nej vill varken Paulina Dejmek-Hack eller Michel Barnier gå in på.

Pia Gripenberg"

"Paulina Dejmek-Hack
Uppvuxen i Malmö, har examen i juridik från Lunds universitet och skrev sin doktorsavhandling i Heidelberg, Tyskland.

2001 kom Paulina Dejmek-Hack som praktikant till EU-kommissionen i Bryssel, blev begeistrad i det europeiska samarbetet och beslöt sig för att stanna kvar.

2004 blev hon anställd i kommissionen. Arbetade bland annat i fem år med Michel Barnier när han var kommissionär för inre marknad och tjänster i efterdyningarna av finanskrisen.

När Sverige var EU-ordförande 2009 blev hon utlånad till ordförandeskapet.

Sedan 2014 har hon arbetat hos Jean-Claude Juncker. Är bland annat ekonomisk rådgivare.
Talar svenska (skånska dialekten är kvar) samt engelska, franska och tyska flytande. Därutöver en del italienska, nederländska och tjeckiska.
Pappa är från Tjeckien.

" Katrine Marçal: Hårdare skilsmässa än i Mays avtal

DN LÖRDAG 19 OKTOBER 2019

London. Även om mycket i Boris Johnsons Brexituppgörelse med EU liknar Theresa Mays avtal – som röstades ned av parlamentet – finns det viktiga skillnader. Dels får Nordirland en tidigare otänkbar specialstatus, dels blir skilsmässan från EU hårdare.

När Theresa May presenterade sitt Brexitavtal kallade brexitörerna det för ”ett fundamentalt svek mot Storbritannien”.

Och röstade ner det.

Men när Boris Johnson presenterade sitt Brexitavtal kallade de det för ”Brexitavtalens tournedos Rossini”. Alltså den politiska motsvarigheten till en maträtt av nötkött och gåslever som brexitören Jacob Rees-Mogg uppenbarligen är förtjust i.

Precis som han är förtjust i Boris Johnsons Brexitavtal.

Men vad är egentligen skillnaden mellan Theresa Mays Brexitavtal och Boris Johnsons? För de ser rätt lika ut. Är detta bara som när en kvinna säger något i ett möte och alla skakar på huvudet. Sedan säger en man samma sak och alla nickar instämmande?

Nja, det finns något av den aspekten här. Men det finns också viktiga skillnader mellan Boris Johnsons avtal och Theresa Mays.

1 Nordirland får tidigare otänkbar specialstatus
Vill man hårdra det hela kan man säga att Boris Johnson kastar de nordirländska protestanterna under bussen på ett sätt som Theresa May aldrig skulle göra.

Grundproblemet har alltid varit att gränsen mellan Nordirland och Irland efter Brexit blir en yttre EU-gräns. Varor som passerar där kommer att behöva kontrolleras. Men att lägga kontrollerna vid den politiskt känsliga landgränsen har varit omöjligt. Senast man hade kontroller här försökte folk spränga dem i luften. Det blev fred på Nordirland så sent som 1998.

Theresa May försökte lösa frågan genom att knyta hela Storbritannien till EU:s tullunion. Då behöver man nämligen inte längre ha kontroller av varor vid gränsen. Brexitörerna sparkade dock bakut. Som de såg det riskerade detta att för alltid knyta Storbritannien nära EU.
Och Brexit skulle därmed bli rätt meningslöst.

Boris Johnsons avtal knyter i stället bara Nordirland till EU:s tullunion och gemensamma marknad. Därmed behövs inga kontroller av varor vid gränsen. I stället blir det i praktiken en gräns ute i Irländska sjön. Alltså mellan Nordirland och resten av Storbritannien.

Detta är en lösning som det har pratats om länge. Den är antagligen ekonomiskt fördelaktig både för Nordirland och för Irland. Däremot har man sagt att ”ingen brittisk premiärminister skulle kunna acceptera den”. Den gör nämligen att Nordirland ekonomiskt förenas med Irland och vad de nordirländska protestanterna är rädda för är att detta också ska leda till att Nordirland på sikt politiskt förenas med Irland. Och slutar vara en del av Storbritannien.

Detta är förstås precis vad många katolska grupper på Nordirland vill.

2 Den ekonomiska skilsmässan från EU blir hårdare

Boris Johnsons avtal innebär till skillnad från Theresa Mays att Storbritannien definitivt lämnar både EU:s gemensamma marknad och EU:s tullunion. Boris Johnson vill sedan förhandla fram ett frihandelsavtal med EU som gör att tullarna i praktiken blir noll. Men oavsett detta innebär hans Brexitavtal större ekonomiska skillnader mellan Storbritannien och EU.

Detta kan skapa problem i brittiska hamnar där varor ska kontrolleras och ställa till det för branscher som är beroende av snabba leveranser från underleverantörer utomlands.

Men för brexitörerna är det viktigt. Storbritannien kommer med Boris Johnsons Brexitavtal att i högre grad kunna bestämma sina egna regler och förhandla fram egna handelsavtal med resten av världen.

3 Storbritannien får det (kanske) lite svårare att bli som Singapore
Boris Johnsons Brexitavtal ger Storbritannien större ekonomisk frihet till priset av mer krångel. Detta gör förstås att EU oroar sig för att britterna ska utnyttja sin nya position. EU vill inte ha ett Storbritannien som lockar till sig investeringar genom att sänka skatterna och ställa lägre krav gällande miljö och konsumentskydd än EU. Många brexitörer drömmer om att Storbritannien ska kunna anamma Singapores ekonomiska modell: bli en frihandlande avreglerad ö ute i havet.

Därför har EU insisterat på en skrivning i Boris Johnsons Brexitavtal som säger att Storbritannien ska följa EU:s standard gällande miljö, klimat och skatter. Detta gör på papperet Boris Johnsons Brexitavtal mer ”vänster” än Theresa Mays.

Men frågan är vad det egentligen betyder. Denna skrivning finns i den så kallade ”politiska deklarationen” och är därför inte bindande på samma sätt.

Katrine Marçal katrine.marcal@dn.se "

" EU vill ha svar om britternas nästa steg

DN SÖNDAG 20 OKTOBER 2019

Bryssel
Brittiska parlamentet vill ha mer tid på sig att gå igenom nya Brexitavtalet. Det körde över sin regering i en omröstning på lördagseftermiddagen. Nu måste Boris Johnson enligt brittisk lag begära hos EU att Brexit skjuts upp.

Premiärminister Boris Johnson och hans regering åkte på ett nytt bakslag i parlamentet. Hans färska Brexitavtal, som skulle lösa den knepiga gränsfrågan på Irland, kom inte ens upp till omröstning.

Parlamentarikerna, som inte samlats en lördag sedan Argentina anföll Falklandsöarna på 1980-talet, röstade i stället för ett så kallat tillägg om att ge dem mer tid att gå igenom nya avtalet. Med siffrorna 322 mot 306 röstade ledamöterna för att först godkänna all lagstiftning som rör nya avtalet, sedan kan de godkänna avtalet i sin helhet.

I och med detta blir regeringen bakbunden av ett annat beslut som parlamentet tagit: finns inget godkänt avtal den 19 oktober måste regeringen begära hos EU att skjuta upp Brexit. Brittiska regeringen valde i det läget att inte ens lägga fram sitt mödosamt framförhandlade avtal för omröstning.

– Att ha en meningsfull omröstning om avtalet har blivit meningslöst, sade Boris Johnson.

Han tillade att han inte kommer att förhandla en försening med EU.

– Ytterligare en försening är dålig för landet, dålig för EU, dålig för demokratin. Jag kommer att fortsätta att arbeta för att vi lämnar EU den 31 oktober.

Reaktionen från EU-kommissionen kom direkt. Mina Andreeva, talesperson för ordförande Jean-Claude Juncker, skrev på Twitter att det är upp till brittiska regeringen att snarast möjligt informera kommissionen om nästa steg.

Labourledaren Jeremy Corbyn anser att parlamentet har röstat ned Boris Johnson avtal.

– Han måste nu följa lagen. Det kan inte bli en avtalslös krasch ut ur EU. Och vi måste låta folket få det slutliga ordet om Brexit, säger han. Med det menar han att det avtal som Storbritannien till slut blir överens om med EU ska väljarna få ta ställning till i en folkomröstning.

Tillägget som parlamentet röstade igenom hade arbetats fram av parlamentariker från flera partier. Ledande i arbetet var Oliver Letwin, tidigare konservativ men som nu är oberoende ledamot.

– Jag är glad för samarbetet med övriga partier, men nu skiljs våra vägar. Nästa gång kommer jag att rösta för avtalet, säger han.

Pia Gripenberg "

"Antiklimax – men nytt försök kan vänta redan på måndag

DN SÖNDAG 20 OKTOBER 2019

London. Det blev inte ett ja. Det blev inte ett nej. Det blev antiklimax. Men även om det svider för Boris Johnson, kan premiärministerns nya Brexitavtal fortfarande gå igenom. Ett nytt försök kan vänta redan på måndag. Kommentar. Erik de la Reguera, DN:s korrespondent

Superlördagen.
Saturday night leaver.
Rubrikerna i brittisk press hade byggt upp skyhöga förväntningar när parlamentet samlades på lördagen. Boris Johnson hade återvänt med ett avtal från Bryssel – och allt fler sa öppet att de var beredda att rösta ja till det.

Ja, det var nu det skulle avgöras.
Det var nu Brexit skulle säkras.
Men det bidde en tumme.

Strax före den stora omröstningen röstade en knapp majoritet av ledamöterna ja till ett tillägg (amendment) till regeringens förslag som ledamoten Oliver Letwin lagt fram.

Det fick följden att avgörandet sköts upp.
Godkännandet skulle ha ”hållits inne” till dess att ett ja säkrats för det betydligt mer detaljerade lagpaket som ska arbeta in avtalet i brittisk lag.

Detta lagpaket kan bli uppemot hundra sidor tjockt och ta flera dagar att tröska igenom. I synnerhet om oppositionen då har allt att spela för. De som vill få till en andra folkomröstning skulle garanterat försöka få in en skrivning om en sådan.

Och det vill förstås inte Boris Johnson vara med om.

Så regeringen drog i nödbromsen och förklarade att lördagens omröstning var meningslös.

Det gjorde att tidsgränsen överskreds i den så kallade Benn-lagen – den som oppositionen drev igenom i september och som ska hindra en avtalslös Brexit.

Sent på lördagskvällen var det ännu oklart om Boris Johnson skulle skicka det brev till EU som han var skyldig att skicka, enligt Benn-lagen.

– Jag tänker inte förhandla om ett senareläggande av Brexit, och lagen tvingar mig inte att göra det, sa premiärministern trotsigt.

Men Benn-lagen ålägger honom inte att ”förhandla” – utan bara att skicka ett brev till EU med en vädjan om att få lämna den 31 januari, i stället för den 31 oktober.

På lördagskvällen verkade det ändå sannolikt att han skulle göra det. Men frågan var vad EU skulle svara.

Frankrikes president Emmanuel Macron talade under lördagen i telefon med Boris Johnson och krävde ett snabbt besked. Macron har

flera gånger uttryckt stark skepsis till att ge ännu ett anstånd till Storbritannien.

Inte heller Boris Johnson vill ha ett senareläggande – han har inte gett upp om att få igenom det avtal som han, Macron och de övriga EU-ledarna enades om så sent som i torsdags. Och han tror fortfarande att det finns en chans att få ett ja och att lämna på utsatt tid.

Faran för Boris Johnson är dock att lördagens pinsamma antiklimax nu leder till att han förlorar momentum.

Ett nytt försök att få igenom avtalet kan vänta redan på måndag. Ministern för ansvar för underhuset, Jacob Rees-Mogg, vill att parlamentet avsätter tid för ännu en omröstning då. Talmannen John Bercow lät skeptisk på lördagen, men regeringen är angelägen om att omröstningen sker så snart som möjligt.

322 ledamöter röstade på lördagen ja till det så kallade Letwin-tillägget, medan 306 röstade nej. 16 rösters marginal, alltså – inte oöverstigligt. Mycket tyder på att det skulle ha blivit än jämnare i omröstningen om själva avtalet.

Johnson verkar ha varit betydligt närmare att få ett ja än föregångaren Theresa May någonsin var.

Premiärministern har lyckats med konststycket att få med sig den radikala brexitörfalangen i Tories, samtidigt som han lockat tillbaka en hel del av de 21 mer mittenorienterade ledamöter som sparkades ut ur den konservativa partigruppen i september.

Det Johnson inte lyckats med är att få med sig det nordirländska, protestantiska DUP, som normalt sett är regeringens stödparti. DUP är tvärtom ursinnigt över avtalet, som det beskriver som ett svek mot unionisterna och ett hot mot fredsavtalet i Nordirland. DUP har till och med antytt att dess 10 ledamöter skulle kunna stöda en andra folkomröstning – vilket i så fall vore en remarkabel helomsvängning på bara några dagar.
En sak är säker: med bara 12 dagar kvar till Brexit tycks allt fortfarande kunna hända.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se "

" Tre hinder när Johnson gör ett nytt försök i dag

DN MÅNDAG 21 OKTOBER 2019

Analys
Storbritanniens regering tror fortfarande att en majoritet i parlamentet skulle rösta ja till det nya Brexit- avtalet. Men går det att få till en omröstning? Och vad kostar det i så fall politiskt för regeringen?

London.
Elva dagar återstår till Brexit, som infaller den 31 oktober, enligt nuvarande plan. I dag, måndag, ska premiärminister Boris Johnson göra ett nytt försök att få till en omröstning om det utträdesavtal som han förhandlat fram med EU-ledarna.

– Trots trixandet i parlamentet verkar det nu som om vi har tillräckligt stöd för att få igenom det här avtalet, sa utrikesminister Dominic Raab till BBC på söndagen.

Om detta är sant är svårt att avgöra, men det står i alla fall klart att Boris Johnson är närmare att få ett ja till sitt avtal än hans föregångare Theresa May någonsin var.

I lördags stoppades en avgörande omröstning om avtalet i sista stund, sedan ett tillägg (”amendment”) av ledamoten Oliver Letwin gått igenom. Boris Johnson menade att tillägget gjorde omröstningen meningslös. Men om avtalet läggs fram på nytt på måndagen eller senare i veckan lovar Letwin nu att han inte kommer att göra om detta.

– Jag står nu helt bakom regeringen i detta, försäkrade Letwin på söndagen.

Men det gör inte alla.

Första hindret för Boris Johnson är talmannen John Bercow. Han uttryckte skepsis redan i lördags kväll när regeringen förklarade att den vill pröva igen på måndag.

– Det här är högst kuriöst och irreguljärt, sa Bercow, som påpekade att samma förslag normalt sett inte får läggas fram vid flera tillfällen under samma parlamentssession.

Talmannen väntas meddela sitt definitiva beslut i dag.

Andra hindret för Boris Johnson är EU. Natten till söndagen tvingades premiärministern under smått förnedrande former skicka ett brev till EU som ansöker om en senarelagd Brexit.

Johnson skrev inte under det brevet. Och han skickade samtidigt ett annat brev till EU:s rådsordförande Donald Tusk i vilket han i personlig ton förklarade att hans åsikt fortfarande är att ett nytt senareläggande ”skulle skada Storbritanniens och EU:s intressen, och vår gemensamma relation”.

Det brevet skrev han under.

Men ur EU:s synvinkel är det där med underskrifterna inte så viktigt. Båda breven kom formellt sett från Storbritanniens regering, och det är det första brevet som har störst legal betydelse.

Det brevet var det så klart oppositionen i parlamentet som tvingade Boris Johnson att skicka, i ett försök att undvika en avtalslös Brexit den 31 oktober. Många i oppositionen menar nu att Johnson brutit mot lagen genom att motarbeta en senareläggning – något som nu väntas granskas i domstol.

Den stora frågan är dock hur EU ställer sig till britternas förfrågan. Om det börjar komma signaler om att det blir en framskjuten Brexit, kan Johnson tappa stöd från de ledamöter som främst tänkt rösta ja för att undvika en avtalslös Brexit.

Tredje hindret för Johnson är oppositionens planer.

Socialdemokratiska Labour vill försöka få igenom ett tillägg i avtalet som skulle innebära att Storbritannien stannar i EU:s tullunion efter Brexit.

Labours talesperson om Brexit, Keir Starmer, sa på söndagen att partiet också är berett att rösta ja till avtalet i dess nuvarande form om det definitiva avgörandet sker genom en folkomröstning, där ”stanna i EU” är det ena alternativet och Johnsons avtal det andra.

Ett tillägg med ett sådant förslag väntas läggas fram av en mindre grupp ledamöter, om och när avtalet tas upp till omröstning på nytt. Tidigare försök att få till en andra folkomröstning om Brexit har misslyckats. Men det finns en ny variabel: det nordirländska partiet DUP och dess tio ledamöter.

Unionisterna i DUP är ursinniga över det de ser som Johnsons svek mot dem, och de vill nu till varje pris stoppa avtalet. Keir Starmer bjöd på söndagen in DUP till samtal, för att se om Labour och detta mycket konservativa parti kan hitta ett sätt att samarbeta om Brexit.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se "

"Fakta. Brexitdatum
31 oktober 2019. Den dag då britterna ska lämna EU, enligt nuvarande tidsplan. Boris Johnson tvingades i lördags ansöka om en ny tidsfrist, men säger att han fortfarande tror att det är möjligt att lämna EU på halloween.

31 januari 2020. Det datum som Johnson ansökt om att få skjuta upp Brexit till, i enlighet med den så kallade Benn-lagen. Det är dock EU som avgör exakt datum. Om EU säger nej är det fortsatt den 31 oktober som gäller. "

" Camerons överilade löfte banade väg för dagens Brexitkaos

DN MÅNDAG 21 OKTOBER 2019

Varför höll Storbritannien egentligen en folkomröstning om EU 2016? Det enkla svaret är ett överilat vallöfte året innan från tidigare premiärministern David Cameron. Men vallöftet är bara en av milstolparna i Storbritanniens komplicerade historia med EU. Långt tidigare började konservativa Torypartiet lossa tampen som bundit landet till EU-bojen.

Bryssel.
Sidan 72 i Tories valmanifest för 2015. ”Vi tror på att låta folket bestämma: så vi ska hålla en folkomröstning om vårt medlemskap i EU före utgången av 2017”.

Ett nedskrivet vallöfte viftar man inte bort så lätt i Storbritannien. Det som står i vinnande partiets manifest brukar omvandlas till lagstiftning. Om man nu inte behöver kompromissa med en koalitionspartner förstås. Det hade premiärminister David Cameron räknat med att göra.

Sedan 2010 regerade han med Liberaldemokraterna, ett sant EU-vänligt parti. Men Libdem, det mindre partiet i koalitionen, hade svikit sitt viktigaste vallöfte i förra parlamentsvalet. Det kom väljarna ihåg. Vid valet i maj fick Libdem storstryk. Man gick från 57 parlamentariker till 8. Statsvetarna gapade av förvåning. Säkert även David Cameron. Han fick i stället 24 nya ledamöter och egen majoritet. Löftet om folkomröstning måste uppfyllas.

EU-frågan har länge splittrat Tories. Margaret Thatcher, hatad och älskad premiärminister 1979–1990, hyllade den gemensamma marknaden där handeln flödade fritt. Hon avskydde utvecklingen mot ett mer federalt Europa. Den hållningen har präglat en falang inom partiet sedan dess.

Brittiska tabloidpressen har dragit sitt strå till stacken när den genom årtiondena spridit myterna om ett EU som reglerar allt det kan och mer därtill. En av de mer kreativa skribenterna var nuvarande premiärminister Boris Johnson. 1989–1994 var han korrespondent i Bryssel för The Telegraph, en morgontidning riktad till EU-skeptiska tories.

De blev mycket förtjusta i hans rapportering.

Johnson gjorde livet surt för Thatchers konservativa efterträdare John Major, som än i dag tillhör de EU-vänliga i Tories. Major avgick 1997, efter en jätteförlust mot Labours Tony Blair.

När David Cameron blev partiledare 2005 slog han fast att hans parti ”måste sluta käbbla om EU”. En folkomröstning kunde vara ett sätt att en gång för alla slå fast var Storbritannien hörde hemma. I EU, enligt Cameron själv.

Det här var året efter att EU utvidgats med tio nya medlemsstater.

Arbetssugna polacker och andra sökte sig snabbt till brittiska öarna.

De flesta av EU:s övriga medlemsstater hade nämligen infört övergångsregler för att inte översvämmas av arbetskraft. Inte Storbritannien.

De sakkunniga i brittiska regeringen trodde inte att det behövdes. När Spanien och Portugal anslöt sig till EU hade det inte varit någon omfattande inflyttning. Men när den stora tyska arbetsmarknaden under två år skyddades av övergångsregler, för att värna inhemsk arbetskraft, sökte sig central- och östeuropéer längre västerut.

Labourregeringen planerade för att 15 000 skulle komma. Två år efter utvidgningen var det 600 000.

I den här miljön, med polska byggjobbare i varenda småstad och unga invandrade familjer som skaffade barn som började fylla skolorna, skapades grogrund för Nigel Farage och hans parti Ukip, United Kingdom Indepence Party.

Ukip startades av libertarianer i universitetsmiljö. Så länge de mest diskuterade med varandra om principen att lämna EU var partiet inget hot mot andra. Men Farage kopplade ihop EU med invandringsfrågan. Vips ökade opinionssiffrorna.

I EU-valet 2009 gick Ukip förbi Labour och blev näst största parti.
I EU-valet 2014 var Ukip större än Tories. Inför parlamentsvalet 2015 var det tredje största parti i opinionsmätningarna.

David Cameron utvecklade en allt mer EU-kritisk retorik. Inför väljarkåren på hemmaplan behövde han också visa handlingskraft.

Redan 2009 bytte Tories partigrupp i Europaparlamentet. Från mäktigaste EPP, där bland andra tyska kristdemokrater och svenska M och KD ingår, till nystartade gruppen ECR. Bytet gjorde att Cameron fjärmade sig från inflytelserika regeringschefer som Tysklands Angela Merkel och Frankrikes Nicolas Sarkozy.

När Jean-Claude Juncker skulle bli EU-kommissionens ordförande 2014 röstade Cameron emot. Han fick bara sällskap av Ungerns Viktor Orbán.

Tillbaka till oväntade valframgången 2015. David Cameron insåg att han måste locka med ett nytt, reformerat EU att sälja in till sina väljare för att kunna stanna i unionen. Cameron började förhandla om ökat självbestämmande inom EU och mötte förstås stort motstånd från övriga stats- och regeringschefer.

Hösten 2015 diskuterade ledarna hellre migrationskris än Camerons självpåtagna problem.

Vid ett toppmöte i februari 2016 gick till slut övriga EU med på att ”stärka Storbritanniens särskilda ställning inom EU”. I realiteten handlade det om smärre förändringar.

Med detta nya ”avtal” i ryggen började David Cameron en intensiv kampanj inför folkomröstningen den 23 juni 2016. Han misslyckades.

Det gick inte att på fyra månader vända en väljarkår som man i årtionden matat med EU-kritik.

Särskilt inte som populära Boris Johnson såg sin chans att ta över ledarskapet och valde att kampanja på motståndarsidan.

52 procent röstade för att lämna EU. Cameron avgick. Det var bara början på Brexitröran som följde.

Pia Gripenberg "

" 1963 Storbritannien vill gå med i dåvarande EG. Frankrikes president Charles de Gaulle säger nej med hänvisning till att sammanslutningen skulle utvecklas till ett frihandelsområde under brittisk ledning.

1967 Storbritannien ansöker på nytt om medlemskap.

1969 de Gaulle avgår och britterna kan inleda medlemskapsförhandlingar.

1973 Storbritannien, Danmark och Irland blir medlemmar.

1975 Britterna folkomröstar om man ska vara kvar i EG. 67 procent säger ja.

1984 Storbritannien får rabatt på sin medlemsavgift. Den rabatten har sedan trappats ned.

1992 Maastrichtfördraget om bland annat en valutaunion. Storbritannien och Danmark ställer sig utanför.

1995 Schengenavtalet börjar gälla och gränskontrollerna försvinner på många håll i Europa. Storbritannien är inte med.

2013 David Cameron lovar att det i valmanifestet för 2015 ska stå att Tories vill ha en folkomröstning om EU-medlemskapet.

2016 Premiärminister Cameron förhandlar till sig ytterligare självbestämmanderätt för Storbritannien i några frågor. Detta, landets nya relation med EU, får folket ta ställning till i en omröstning den 23 juni 2016. 52 procent röstar för att lämna EU.
DN

" Boris sorgliga cirkus

DN TISDAG 22 OKTOBER 2019

Brexitföljetongen har blivit ett utmattande bevis för att verkligheten kan överträffa också de bästa brittiska komiker. Ta Rowan Atkinson och hans figur Blackadder. I en av seriens episoder får William Pitt the Even Younger (bror till statsmannen Pitt the Younger) uttrycka sin bestörtning över ett förlorat val: ”Jag har förtalat mina motståndare, mutat pressen och hotat mina väljare med tortyr om jag förlorar. Vad mer skulle en anständig politiker ha kunnat göra?”

Boris Johnson muttrade sannolikt något liknande när han i lördags kväll tvingades skicka sitt förödmjukande uppskovsbrev till EU. Men the show skulle ju ändå go on. Nya insatser. Nya chanser. De kopplingsscheman över Brexitfrågans många olika tänkbara utfall som brittiska medier presenterat får motsvarande scheman över Sveriges troliga väg till VM-guld i fotboll att framstå som självklara och lättbegripliga.

Den bästa kommentaren till den politiska kultur som frambringat statsmän av Boris Johnsons kaliber hittar man i Monty Python-arkivet; den geniala sketchen ”The Royal society for putting things on top of other things”. Ett överklassigt herrsällskap samlat kring portvin och cigarrer firar att det i år har lyckats lägga fler saker ovanpå andra saker än under tidigare år.

Den korta sketchen är så rolig att den faktiskt inte blir vansinnigt mycket roligare av att ljudspåret läggs samman med bilder på Johnson

i aktion i parlamentet (en sådan piratbearbetad version finns att ta del av på nätet).

Det allra bästa i originalet är slutet. John Cleese får förklara varför hans distrikt, Staffordshire, inte har lyckats lägga en enda sak ovanpå en annan sak: ”...well, Mr Chairman, it’s just that most of the members in Staffordshire feel... the whole thing’s a bit silly.”

Så sant. Brexitspektaklet är ju faktiskt mest dumt. Och just därför så tragiskt.

Per Svensson
per.svensson@dn.se ""

" Erik de la Reguera: Boris Johnson kan fastna i en parlamentarisk labyrint

DN TISDAG 22 OKTOBER 2019

Brittiska underhusets talman John Bercow stoppade regeringens andra försök att få ett ja till det nya Brexitavtalet. Nu riskerar Boris Johnson att fastna i en parlamentarisk labyrint, när han ska be ledamöterna ta ställning till den tjocka lunta med lagändringar som avtalet leder till.

London.
Talmannen John Bercow har länge varit illa omtyckt i kretsen kring Boris Johnson. Känslorna blev inte varmare efter måndagens beslut.

– Det börjar bli anmärkningsvärt att talmannens beslut behagar en politisk sida så mycket oftare än den andra, sa den konservative ledamoten Bernard Jenkin.

Men den stridbare Bercow – känd för sitt karaktäristiska rop: ”Order!” – stod på sig.

– Jag tänker inte godkänna att det här förslaget debatteras i dag, för det vore repetitivt och oordnat, sa Bercow.

Efter lördagens antiklimax – då de konservativa ledamöterna till slut marscherade ut och övergav hela omröstningen om Johnsons avtal – ville regeringen på måndagen göra ett nytt försök.

Men Bercow sa alltså nej, av två skäl.

Till att börja med togs faktiskt ett beslut i lördags. En majoritet av ledamöterna röstade ja till Oliver Letwins tillägg som lyder: *”att den här kammaren har övervägt saken men håller inne sitt godkännande så länge den verkställande lagstiftningen inte har klubbats”*.

Det sköt upp avgörandet.

De konservativa ledamöterna gick ut och någon omröstning hölls inte om själva avtalet. Men förslaget drogs inte tillbaka – så rent formellt tog parlamentet ett beslut.

Det andra skälet är att samma fråga inte får ställas till parlamentet under en och samma parlamentssession, så länge inte ”något väsentligt förändrats”.

– Som jag ser det har inte premiärministerns ansökan om en senareläggande av EU-utträdet ändrat något i grunden, sa Bercow.

För Boris Johnson hade ett ja till avtalet kunnat göra det möjligt för honom att dra tillbaka den ansökan om en senarelagd Brexit som han tvingades till i helgen.

Nu ligger denna ansökan kvar på EU:s bord.

Frankrikes president Emmanuel Macron låter skeptisk, men lär ge med sig om britterna lovar att hålla ett nyval eller en ny folkomröstning.

Tysklands inflytelserika näringslivsminister Peter Altmaier sa på måndagen att han är positivt inställd till en senarelagd Brexit – oavsett om det är en kort teknisk variant, eller en längre senareläggning.

Mycket tyder på att EU-ledarna avvaktar för att se om Boris Johnson kan få parlamentet att ställa sig bakom det nya avtalet.

Sent på måndagen lade den brittiska regeringen fram den tjocka lunta med lagändringar som ska göra att det nya avtalet med EU verkställs.

Dess formella namn är ”Withdrawal Agreement Bill” – eller kort och gott ”WAB” (ännu en förkortning att lägga till Brexitordboken).

I dag, tisdag, är en första omröstning planerad om detta lagpaket – och mycket talar för att den omröstningen kommer att få grönt ljus av Bercow.

Om Boris Johnson då får ett ja, kan EU avvakta ytterligare en tid. Blir det ett nej lär det komma ett förslag om en senarelagd Brexit som ett brev på posten, och då kan nyval vänta.

Men även om Boris Johnson får ett ja i dag till hela paketet, inleds sedan en tidsödande process där ledamöterna kan göra ändringar i texten.

Oppositionen förbereder en rad noga uttänkta ”tillägg” i lagpaketet som det kommer att röstas om. De inkluderar en fortsatt tullunion med EU och krav på en andra folkomröstning. I praktiken kan de fälla hela avtalet.

Ty går något av dessa tillägg igenom skulle regeringen tvingas återvända till Bryssel och förhandla om avtalet. Och det lär Boris Johnson knappast acceptera – då drar han hellre tillbaka hela lagpaketet och går till val på att verkställa det.

Om EU erbjuder en senarelagd Brexit är han tvingad att acceptera den, enligt den så kallade Benn-lagen.

Om EU *inte* accepterar att senarelägga Brexit, skulle dock Storbritannien kunna lämna EU den 31 oktober – utan avtal.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se"

"Fakta. Tjock lunta
Den tjocka lunta som ska verkställa avtalet med EU i brittisk lag går under namnet ”Withdrawal Agreement Bill” (WAB).

En första omröstning om den väntas på tisdagen i det brittiska underhuset. Den måste också godkännas av överhuset.

Efter den första omröstningen kan ledamöter föreslå ändringar av detaljer i lagpaketet, vilka sedan tas upp till omröstning.

Processen kan ta flera dagar, men den brittiska regeringen hoppas att den ska vara klar i tid till EU-utträdet den 31 oktober. "

" Brexit: DN reder ut vad som händer nu

DN TORSDAG 24 OKTOBER 2019

1 Vad gör EU:s stats- och regeringschefer nu?
Storbritannien har formellt begärt att Brexit skjuts upp till den 31 januari. Det var Boris Johnson tvungen att göra när brittiska parlamentet röstade för den så kallade Benn act.
-
Därför samtalar EU-ledarna nu om vad de ska svara Stor-britannien. I den brittiska begäran ingår möjligheten att Brexit kan ske tidigare, direkt efter att brittiska parlamentet och Europaparlamentet ger sitt slutliga godkännande.

Bollen är alltså hos EU. Det troliga svaret är att stats- och regeringscheferna säger okej till 31 januari. Men det finns andra scenarier. Till exempel kan EU-ledarna medge en kortare förlängning för att öka pressen på brittiska parlamentet att fatta ett snabbt beslut. Eller en längre förlängning om Boris Johnson börjar tala om att hålla nyval någon gång efter årsskiftet. Eller att helt säga nej.

2 Måste stats- och regeringscheferna vara eniga?
Ja, det måste de. Och vad som händer de närmaste dygnen säger en hel del om enigheten. Blir det ett snabbt skriftligt svar från EU har allt gått som Europeiska rådets ordförande Donald Tusk vill. Det är han som samordnar stats- och regeringschefernas svar.

Men om han kallar till ett extra toppmöte i Bryssel den närmaste veckan, för att ledarna ska mötas fysiskt, är det ett tecken på meningsskiljaktigheter. Länder som Sverige, Polen och Tyskland vill ge britterna den tid de behöver. Frankrike är motsträvigt eftersom man

anser att Brexitfrågan allvarligt skadar det övriga EU-arbetet. Men en hård, avtalslös Brexit påverkar även Frankrike. Det blir köer vid hamnar, oklarheter runt fiskevatten och människor som förlorar jobbet. Troligast är att Emmanuel Macron inte vill riskera att ge nytt bränsle åt gula västarna och därför ansluter sig till övriga EU-ledare.

3 Kommer Storbritannien att lämna EU den 31 oktober, som faktiskt Boris Johnson lovat upprepade gånger?
Det sker bara om EU:s stats- och regeringschefer helt avslår Boris Johnsons begäran om senareläggning. Och då blir det alltså en hård, avtalslös Brexit. Johnson kan inte på egen hand ta Storbritannien ur EU. Det beror just på att brittiska underhuset röstat igenom en lagstiftning som band Johnson att försöka få EU att skjuta upp Brexit till 31 januari eller till dess ett avtal har ratificerats.

4 Kan det ändå bli en avtalslös Brexit?
Ja, det kan det – om EU säger nej till ett senareläggande och parlamentet stoppar avtalet i sista stund. Men det kan också ske senare. Så länge det brittiska parlamentet inte röstat definitivt ja till ett utträdesavtal som godkänts av EU kan det alltid bli en avtalslös Brexit. I tisdags kväll kom man ändå en bra bit på vägen när det brittiska underhuset röstade ja i princip till det nya avtal som Boris Johnson förhandlat fram med EU.

Men det var bara den första av flera omröstningar som krävs för att slussa det 110 sidor tjocka lagpaketet (Withdrawal agreement bill) genom parlamentet.

Oppositionen har sagt att man vill försöka göra tillägg i avtalstexten, och lyckas den med det kan premiärministern tvingas tillbaka till förhandlingsbordet i Bryssel. Kom ihåg att både under- och överhuset i det brittiska parlamentet måste rösta ja innan det kan träda i kraft.

5 Varför har Boris Johnson pausat hela processen?
Tio minuter efter att lagpaketet fick ja i tisdags kväll, röstade parlamentet nej till den tidsplan som regeringen föreslagit. Den var mycket snävt tilltagen och gav bara ledamöterna i underhuset tre dagar till att debattera och fatta beslut.

Anledningen var att det krävs för att britterna ska kunna lämna EU den 31 oktober, som Boris Johnson lovat så många gånger.

När det nu inte gick tryckte Boris Johnson i stället på pausknappen. Just nu inväntar han EU:s beslut, och mycket tyder på att han sedan vill gå till nyval.

Om det blir ett senareläggande till den 31 januari, som många tror, är Johnsons plan att gå till val på löftet att verkställa det avtal som han har förhandlat fram.

Om hans konservativa regeringsparti Tories kan vinna en stabil majoritet i parlamentet, skulle han betydligt enklare kunna slussa avtalet genom kamrarna, utan pinsamma nederlag längs vägen. Därav pausen.

6 Vad är egentligen skillnaden mellan en (”hård”) avtalslös Brexit och en sorti med Johnsons avtal?
Vid en Brexit utan avtal skulle handeln mellan Storbritannien och EU från dag ett gå över till världshandelsorganisationen WTO:s regler, som innebär höga tullar och betydligt mer byråkrati vid gränserna än i

dag. Britterna har lovat att i så fall ensidigt slopa de flesta tullar för varor från EU, men det har inte unionen velat göra.

Mycket talar för att det skulle bli några turbulenta veckor eller månader, med långa köer i hamnarna, förseningar i tåg- och flygtrafiken och risk för brist på bränsle, mediciner och en del livsmedel i Storbritannien. På längre sikt tror de flesta ekonomer att den brittiska ekonomin skulle drabbas hårt. Även de EU-länder som handlar mycket med Storbritannien skulle märka av effekterna.

Vid en Brexit med avtal skulle de flesta däremot inte märka av någon större skillnad dag ett. En övergångsperiod skulle genast inledas, som i praktiken bevarar situationen som den är i dag. Den skulle vara fram till den 31 december 2020, med möjlighet till ett eller två års förlängning. Under tiden är tanken att den nya relationen mellan Storbritannien och EU ska förhandlas fram.

Det är först när övergångsperioden tar slut som det börjar hända saker på allvar. Då skulle bland annat den omstridda lösningen för Nordirland träda i kraft.

För att undvika en hård gräns på Irland har man i avtalet kommit överens om att Nordirland fortsätter följa regelverket i EU:s inre marknad och tillämpar EU:s tullar, även om regionen rent formellt kvarstår i Storbritanniens tullområde. Arrangemanget är tänkt att utvärderas vart fjärde år i Nordirlands parlament stormont.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se
Pia Gripenberg "

" Efter EU:s besked om uppskov – Johnson vill ha nyval i december

DN FREDAG 25 OKTOBER 2019

Storbritanniens premiärminister Boris Johnson föreslår nyval den 12 december efter beskedet att EU går med på att ge britterna uppskov med Brexit. Labourledaren Jeremy Corbyn säger att partiet bara kan stödja ett nyval om ett avtalslöst Brexit försvinner ur diskussionerna för gott.

Bryssel/Stockholm.
Premiärministern kommer att lägga fram det formella förslaget i parlamentet på måndag.

Det blir tredje gången som Boris Johnson försöker få igenom ett nyval. Två tredjedelar av parlamentet måste rösta för förslaget.

– Sättet att få till Brexit är, tror jag, att vara resonlig med parlamentet och säga att om det verkligen vill ha mer tid så kan det få det. Men då måste det gå med på nyval den 12 december, säger Johnson till BBC. Det brittiska parlamentet måste upplösas fem veckor före ett val. Det innebär att ledamöterna har till den 6 november på sig att rösta igenom utträdesavtalet med EU.

Enligt Boris Johnson skulle det vara ”moraliskt förkastligt” om det största oppositionspartiet Labour skulle vägra ett nyval. I ett brev till Labourledaren Jeremy Corbyn, som publicerades på Twitter, skriver Johnson att turerna kring Brexit har utvecklats till en mardröm som inte ser ut att ha något slut: ”Om jag får majoritet i detta val, så

kommer vi att anta det nya fantastiska avtalet som vi har förhandlat oss till, få Brexit genomfört i januari och sedan kan landet gå vidare.”

Förslaget om nyval innebär att Boris Johnson för första gången indirekt erkänner att han inte kan infria sitt viktigaste löfte – att Storbritannien ska lämna EU den 31 oktober, vad som än händer. I en intervju på torsdagskvällen ställer Jeremy Corbyn krav för att gå med på ett val i december.

– Ta bort alternativet med avtalslöshet och vi kommer absolut att stödja ett val, säger Jeremy Corbyn, som citeras av The Guardian.

Corbyn vill invänta besked från EU-ledarna om hur lång en eventuell förlängning blir. Han avslöjar inte hur partiet kommer att rösta nästa vecka.

Flera politiska kommentatorer drar slutsatsen att det ser svårt ut för Boris Johnson att få tillräckligt många röster för ett nyval.

Tidigare på torsdagen kom beskedet att EU:s kvarvarande 27 medlemstater är redo att låta Storbritannien skjuta upp Brexit. Det bekräftade Finlands statsminister Antti Rinne på en presskonferens i Helsingfors tillsammans med EU-kommissionens tillträdande ordförande Ursula von der Leyen.

– Det som inte är helt bestämt är hur lång förlängningen blir, sa von der Leyen och tillade att om Storbritannien är medlem efter den 1 november tänker hon be att landet skickar en kommissionär till Bryssel.

Boris Johnson har, mot sin vilja, begärt av EU att Brexit ska få skjutas upp till den 31 januari 2020. På fredagsförmiddagen ska ambassadörer för EU27 mötas i Bryssel för att formulera svaret till britterna. Mycket pekar på att EU följer britternas begäran och väljer datumet 31 januari 2020. Enda landet som är tveksamt till en så pass lång förlängning är Frankrike.

Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se
Pia Gripenberg "

Rasande och briljant om Brexits effekter

FREDAG 25 OKTOBER 2019

Vad gör en gammal räv i den brittiska säkerhetstjänsten när Brexit smular sönder alla gamla lojaliteter och skapar nya med forna fiender? John le Carré har en aning i sin nya och vassa roman. Jonas Thente har läst den.

John le Carré
”En fri agent”
Övers. Hans -Jacob Nilsson Albert Bonniers förlag, 293 sidor

John le Carré är förbannad. Rasande. Men huvudpersonen i hans nya roman ”En fri agent” är av det klassiska snittet: en försiktig spion som väger sina ord på diplomatins allra känsligaste våg och vet att en felplacerad paus kan innebära skillnaden mellan befordran och förvisning.

Det gäller däremot inte övriga figurer i denna uppgörelse i romanform. Så här kan det låta när le Carré lägger åsikter om dagens politik i en av sina protagonisters mun:

”Det är nämligen min uppriktiga övertygelse att för Storbritannien och Europa, och för den liberala demokratin i hela världen, så är det en jävla uppfuckad katastrof att Storbritannien har beslutat sig för att lämna EU med Donald Trump i Vita huset, och att Storbritannien konsekvent och okritiskt stöder USA i en tid när USA har slagit in på en spikrak väg

mot institutionaliserad rasism och nyfascism”.
En annan romangestalt, en avhoppad spion för Storbritannien, ifrågasätter vad allt har varit värt när UK sålt ut sig till ”Putins skithusstädare” Trump.
Det är ord och definitivt inga visor. Detta kommer från författarens hjärta.
Men den fältarbetande veteranen Nathaniel som berättar sin tragiska historia är som sagt ingen som förhäver sig. Han är 47 år och står inför pensionering från säkerhetstjänsten.
Redan när vi möter honom i romanens inledning är han på defensiven. Någonting livsavgörande har hänt och han är noga med orden.
Allt har något att göra med en ny badmintonpartner som uppvaktat honom i baren bredvid banorna. De utvecklar en märklig vänskap trots att partnern, Ed, är betydligt yngre.
Det är Ed som plötsligt brister ut i litanian ovan. Det är vid ölen efter matchen. Nat kan bara sitta och humma. Le Carrés värld är som vanligt en värld av paranoia där bara Gud och säkerhetstjänstens operativa arméer vet vem som lyssnar.
Detta är alltså John le Carrés kommentar till världen efter ödesåret 2016. Den går så långt som till Trumps förnedrande statsbesök och möte med drottningen, samt till den 16 juni förra året, när Trump och Putin möttes i Helsingfors. Det var ett fullständigt omvälvande möte, där den amerikanske presidenten ”talar som på befallning” och hänger ut sin egen säkerhetstjänst som kommit fram till att Ryssland påverkade det amerikanska presidentvalet. I stället sade han sig lita helt och fullt på Putin.

John le Carré har varit den ledande spionskildraren sedan genombrottet med ”Spionen som kom in från kylan” 1963. Sedan dess har han porträtterat det kalla kriget, upptiningen och järnridåns nedsmältning. Men vad han förmodligen inte – vad förmodligen ingen – kunde förutse var att murarna skulle resas igen, men med en ny arkitektur. Den verklighet han skildrar i ”En fri agent” är en där väst och öst i rask takt håller på att ersättas med autokratisk kryptofascism kontra traditionell liberal demokrati. Att USA:s president kommer betydligt bättre överens med världens diktatorer än med något demokratiskt valt statsöverhuvud är omvittnat.

Hur ställer sig en gammal brittisk spion till denna världsordningens halsbrytande omgruppering? Det är det som John le Carré nu föresätter sig att sondera.

Men hantverket är detsamma. I ”En fri agent” briljerar le Carré i beskrivningarna av hur man planerar och genomför en operation – som till exempel en avlyssning av ett samtal på en restaurang som innebär att man ersätter i princip en hel stadsdels befolkning med skådespelare. Författaren arbetade ju själv i säkerhetstjänsten innan han blev författare, och allt tyder på att han fortfarande har försänkningar. Han tackar i bokens slut sin ”lilla grupp av lojala vänner och manusläsare, av vilka somliga föredrar att inte bli namngivna”.

Typiskt för le Carré är också de små trassligheterna som är en oundviklig del av hantverket. Komplikationer som nästan ingen annan författare i genren tänker på att ta med men som starkt bidrar till autenticiteten. Jag tänker på sådant som att ryssarnas instruktioner till en av sina

mullvadar kan vara av alltför gammalt datum – ett flygblad med texten ”Nej till kärnvapen” ska fästas i övre högre hörnet av ett fönster – så om man ska fingera detta så måste man låta förfalskningsavdelningen trycka upp ett nytt sådant flygblad. Numera står det nämligen snarare ”Nej till fracking” på dem.
Eller den komiska byråkratin, där ett livsfarligt möte bakom ryggen på blodtörstiga banditer i Östeuropa skall protokollföras och byrån har synpunkter på taxikostnader från hotellet: ”Det fanns visst en buss jag hade kunnat ta”.
Det är John le Carré som vi vill se honom. Bara mer rasande, sardonisk och mycket bittrare.

Jonas Thente
jonas.thente@dn.se

EU dröjer med sitt besked tills frågan om nyval är löst

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Det blev inget beslut från EU på fredagen om att gå med på att senarelägga Brexit. EU vill avvakta besked om ett brittiskt nyval.
DN:s Pia Gripenberg förklarar vad det betyder.
Bryssel.

1 Varför fattade de 27 EU-länderna via sina ambassadörer inget beslut på

fredagen om att ge britterna anstånd med Brexit?
– Torsdagskvällens besked från Boris Johnson, att han vill försöka genomföra ett nyval, har komplicerat saken för EU:s beslutsfattare. Det finns ett färdigt utkast till senareläggning av Brexit. Det saknas bara att fylla i 31 januari, som britterna begärt, eller ett annat datum.
– När nyheten kom från London reagerade främst Frankrike skarpt. Landet har tryck på för att bara ge en kort förlängning. Men om brittiska politiker ska ägna tid åt att kampanja för ett val, i stället för att debattera och besluta om Brexit, påverkar det hur Frankrike resonerar.
– EU-minister Amélie de Montchalin säger till fransk radio att man vill ha klarhet i om det blir ett val eller inte. Först därefter är Frankrike redo att fatta beslut.
2 Vad anser övriga EU-länder?
– I stort sett alla, utom då Frankrike, är redo att ge britterna anstånd till den 31 januari. Inom EU27 är 26 av länderna därför rätt irriterade på Emmanuel Macrons politiska spel just nu.
– EU27 har varit mycket stolta över sin enighet och sitt snabba beslutsfattande jämfört med röran på andra sidan Engelska kanalen. Fredagens icke-beslut i Bryssel visar att åtminstone snabbheten inte gäller längre.
3 Vad händer nu?
– EU-länderna avvaktar vad som händer i Storbritannien på måndag, då parlamentet ska säga ja eller nej till regeringens förslag om nyval. Sedan samlas de igen. ”Vi fortsätter i början av nästa vecka”, sade Finlands EU-ambassadör Marja Rislakki på väg ut från mötet.
– Viktigt att understryka är att denna försening inte betyder att Storbritannien

riskerar att krascha ut ur EU utan avtal den 31 oktober. EU27 ska fortsätta att ha vad man kallar ett skriftligt förfarande. Hade det varit akut kris skulle ett extra toppmöte ha kallats in de närmsta dagarna.

– Det som händer nu är problematiskt för brittiska Labour. Ett av partiets villkor för att säga ja till Boris Johnsons nyval var just att det ville ha klart för sig vilken inställning EU har.

Pia Gripenberg

Frustrerad Johnson kräver att Corbyn går med på nyval

LÖRDAG 26 OKTOBER 2019

Boris Johnson manade på fredagen Labourledaren Jeremy Corbyn att acceptera ett nyval.

– Skärp dig! Låt oss gå till val! utbrast den brittiske premiärministern.

Men Corbyn inväntar besked från EU om en senarelagd Brexit, och försöker balansera olika falanger i sitt parti.
Problemet är att Johnson inte kan utlysa ett val utan Labours hjälp. Det krävs nämligen att två tredjedelar av ledamöterna i underhuset röstar ja på måndag, när frågan om nyval ska behandlas.
– Nu har du din chans, Corbyn. Skärp dig! Låt oss gå till val! sa Johnson på fredagen.
Men Labourledaren vägrar stressa fram ett nyval.
Oppositionen har redan stoppat två förslag om nyval – båda gångerna med argumentet att det först måste stå helt klart att britterna inte går mot en avtalslös Brexit den 31 oktober.
Trots att det mesta tyder på att EU nu kommer att säga ja till ett senareläggande, hävdar Boris Johnson också fortfarande att det kan bli en avtalslös Brexit.
– Självklart kan vi ännu lämna den 31 oktober. Tyvärr är det upp till EU nu, eftersom parlamentet ansökt om ett senareläggande. Men för mig vore det bättre om vi lämnar den 31 oktober, sa Johnson.
Samtidigt fortsätter hans regering förberedelserna inför en avtalslös Brexit.
EU-ländernas ambassadörer möttes på fredagen för att diskutera saken, men sköt upp beslutet till nästa vecka.
– Utmärkt möte, men inga beslut, uppges chefsförhandlaren Michel Barnier ha sagt efteråt.
I den brittiska ansökan om ett senareläggande föreslås den 31 januari som nytt datum.
Frankrike uppges vilja ge en kortare förlängning, och enligt nyhetssajten

Politico har den 15 november nämnts som ett tänkbart datum, med en ”automatisk” förlängning till den 31 januari, om det skulle behövas.
Men osäkerheten kring nyvalet gör att EU avvaktar. Unionen vill inte ge intryck av att gynna vare sig regeringen eller oppositionen, och skjuter därför på beskedet till efter måndagens omröstning.
Men Corbyn verkar minst lika ovillig att sätta ned foten.
– Boris Johnson måste göra det absolut klart på måndag att vi inte kommer att krascha ut, sa Corbyn i en intervju på fredagen.
Han lade till att detta också gäller risken för en ”no deal” efter den föreslagna övergångsperioden, som tar slut den 31 december 2020.
Detta lär Johnson få svårt att acceptera, eftersom han då kan mista stödet från de mest hårdnackade brexitörerna i det konservativa regeringspartiet.
Även Labour är dock djupt splittrat.
Vänsterfalangen tycks vara beredd att gå till val i december, men stora delar av den mer moderata mittenfalangen är djupt skeptisk.
Opinionssiffrorna ser just nu dåliga ut för Labour och partifunktionärer fruktar att det kan bli svårt att mobilisera frivilliga till det traditionsenliga dörrknackandet i valrörelsen, om det är regnigt och kallt.
– Den 12 december är ett konstigt datum av många skäl. Det är väldigt nära jul, det är efter slutet på höstterminen på universiteten, etcetera, sa Corbyn på fredagen.
Osäkerheten lär med andra ord vara några dagar till.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

Opinionsläget i Storbritannien
(procent)
Tories 35
Labour 25
Liberaldemokraterna 18
Brexitpartiet 11
Gröna partiet 4
Källa: Britain Elects Poll Tracker, 22 oktober 2019

Splittrat Labour väntas blockera nyval

MÅNDAG 28 OKTOBER 2019

Med bara fyra dagar kvar till 31 oktober är det ännu oklart om och hur länge Brexit kommer att skjutas upp.
I det brittiska parlamentet lyckas partierna inte ens enas om ett datum för nyval. På måndagen väntas socialdemokratiska Labour stoppa ännu ett försök.

Orkar Jeremy Corbyn med en valrörelse? Och i så fall när?
Frågorna ställs spefullt av Boris Johnsons anhängare, sedan en bild på en sovande

Labourledare ombord ett brittiskt tåg slagits upp stort i Daily Mail.
Bilden ska ha tagits samtidigt som England vann semifinalen i rugby-VM i lördags.
Och att tåget var på väg till Skottland tycker tabloidens redaktörer är extra roligt.
Det spekuleras nämligen om att Corbyn kan tvingas gå med på skotska SNP:s krav om en ny självständighetsomröstning, om han ska ha den minsta chans att bilda en regering efter nästa val.
Det anrika arbetarpartiet får just nu stöd av bara drygt 20 procent i opinionsmätningarna, medan Boris Johnsons konservativa Tories närmar sig 40 procent.
Väljarkåren tycks vara beredd att belöna Johnson för att han förhandlat fram ett nytt Brexitavtal med EU – även om han ännu inte fått parlamentets definitiva godkännande för det.
Om premiärministern ska lyckas dra nytta av uppsvinget och säkra en majoritet för avtalet i parlamentet, behöver han dock få till ett nyval.
Och Corbyn håller emot.
Han vill att Boris Johnson först kategoriskt utesluter att lämna EU utan avtal. Och detta efter den övergångsperiod som är tänkt att ta slut den 31 december 2020, om nu utträdesavtalet går igenom.
Det vill premiärministern inte gå med på. För då skulle hans partikamrater i brexitörfalangen i Tories gå i taket.
Egentligen tyder det mesta på att också Jeremy Corbyn vill gå till val. Den 70-årige Labourledaren har flera gånger sagt att han känner sig taggad inför en valrörelse.

Samma tongångar kommer från vänsterorganisationen Momentum, som står Corbyn nära.
Men det finns en stark, EU-vänlig mittenfalang i Labour som håller emot. Den är kritisk till vänstergiren under Corbyn och ser bara negativa utfall av ett nyval.
Antingen vinner Johnson och driver igenom Brexit – vilket skulle göra det svårt eller omöjligt att få till en andra folkomröstning. Eller så vinner Corbyn och börjar driva igenom sin radikala vänsterpolitik, vilket kritikerna i partiet fruktar kan leda till katastrof.
The Sunday Times rapporterar att kritikerna nu fått oväntat stöd av Corbyns gamle vapendragare John McDonnell, som sägs vara oroad för att partiet inte ska kunna vända underläget i tid.

För att överbrygga klyftan uppges Corbyn avvakta EU-ledarnas beslut om hur lång senareläggningen ska bli.
Men EU-ledarna avvaktar, å sin sida, britternas besked om när det ska bli nyval.
Om det inte kommer något besked från EU på måndagen tros Labour därför lägga ned sina röster eller rösta nej till Boris Johnsons förslag om ett nyval den 12 december.
Liberaldemokraterna och skotska SNP föreslår en kompromiss: nyval den 9 december, genom en ändring av vallagen – och under förutsättning att Brexit skjuts upp till den 31 januari.
Men de första reaktionerna har varit skeptiska, såväl från regeringssidan som från Labour.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

Pia Gripenberg: Nu skickas den heta Brexitpotatisen tillbaka till London

TISDAG 29 OKTOBER 2019

De 27 kvarvarande EU-länderna medger att Storbritannien får skjuta upp Brexit till den 31 januari. Men EU27 trycker på för att utträdet, under ordnade former, ska ske så snart som möjligt, skriver DN:s EU-korrespondent Pia Gripenberg.

1 Varför ger de 27 EU-länderna Storbritannien anstånd med att lämna EU till den 31 januari?

I grunden handlar det om att inget EU-land vill att Storbritannien kraschar ut ur EU utan avtal. Det skulle bli extremt rörigt i många länder, öka osäkerheten för britter i EU och för EU-medborgare i Storbritannien och dessutom slå hårt mot ekonomin. Till det kommer risken för att en fysisk gräns återuppstår på irländska ön, mellan Nordirland och republiken Irland, vilket hotar fredsavtalet från 1998.

EU vill inte bli utpekat som den part som orsakade kaoset. Nu skickar man över den heta potatisen till Storbritannien igen.
2 Europeiska rådets ordförande Donald Tusk kallar förlängningen en ”flextension”. Vad betyder det?
Normala begreppet för att skjuta upp Brexit är ”extension”. Med detta begrepp försöker EU27 trycka på brittiska regeringen och parlamentet att försöka komma samman och snarast möjligt ena sig bakom det nya Brexitavtalet. EU vill få ett slut på denna utdragna process tidigare än 31 januari. Men eftersom 31 januari var det datum som stod i brittiska begäran om förlängning har EU rättat sig efter den. Redan när Theresa May fick sin uppskjutna Brexit i april uppmanade Europeiska rådets ordförande Donald Tusk britterna att använda den extra tiden på ett ”klokt sätt”. Samtidigt vill EU-länderna försöka hålla sig ifrån den extremt röriga brittiska inrikespolitiken. De vill inte uppfattas som att de antingen stödjer brittiska regeringen eller något av oppositionspartierna.
3 EU:s nya kommissionsordförande Ursula von der Leyen kräver att Storbritannien utser en ny kommissionär. Varför det?
Nuvarande kommissionen, under ordförande Jean-Claude Juncker, ska sluta sitt arbete den 30 november. Då slutar även brittiska kommissionären Julian King. Eftersom Storbritannien blir kvar längre än planerat måste landet utse en kommissionär även under Ursula von der Leyen. Det påminner hon nu britterna om. Mest troligt är att Storbritannien låter Julian King fortsätta ytterligare någon månad.

Pia Gripenberg

Erik de la Reguera: Blir det nyval kommer Johnson att attackeras från alla håll

TISDAG 29 OKTOBER 2019

Boris Johnson intygade så sent som i september att han hellre skulle ”ligga död i ett dike” än att be om en senarelagd Brexit.
Men nu står vi här nu med just det: en framskjuten Brexit. Och mycket talar för att det blir nyval i december.

Efter måndagens ja från EU-ledarna till att skjuta upp Brexit till den 31 januari (även om det teoretiskt sett kan bli några veckor tidigare) fick premiärminister Boris Johnson bita i det sura äpplet.

– Den här kammaren vägrade gå med på tidtabellen för Brexit. Det gjorde det oundvikligt att försena vårt utträde, sa Boris Johnson på måndagen.

Samme Boris Johnson som gång på gång förklarat att Brexit den 31 oktober är en fråga om ”*do or die*” (göra det eller dö).

Men nu är vi alltså här.

Det blir en senarelagd Brexit.

Frågan är om det också blir nyval.
I den omröstning som hölls i underhuset på måndagen lyckades inte Boris Johnson få tillräckligt stöd för ett nyval den 12 december.
Han behövde två tredjedelar av rösterna – men det stora oppositionspartiet Labour lade ned sina röster, och förslaget föll.
Men Labour kan inte blockera ett nyval i all evighet.
Liberaldemokraterna och skotska SNP är betydligt mer intresserade av att gå till val, då de tror sig ha mycket att vinna på det.
De föreslår nu att regeringen gör en ändring i vallagen och i ett tillägg stipulerar datumet för nästa val.
En sådan ändring skulle bara kräva enkel majoritet, inte två tredjedelar av rösterna.
Boris Johnson signalerade på måndagskvällen att han är intresserad av idén, och att regeringen kommer att göra ytterligare ett försök att få till ett nyval redan på tisdagen.
Liberaldemokraterna och SNP kräver någon typ av garanti för att Brexitavtalet inte hamnar på parlamentets bord innan valet hållits. Även andra försäkringar kan krävas för att få ett ja.
En hel del ledamöter drömmer dock om att stoppa Brexit – och de ser ett nyval som en möjlighet att bygga en majoritet för en ny folkomröstning.
Även Labour har tidigare öppnat för en ny folkomröstning. Men Labour ligger just nu mellan 10 och 16 procentenheter efter Tories i opinionsmätningarna, och partiledningen är skeptisk.
Julmånaden december är av tradition svår att mobilisera i. Kylan och mörkret gör inte minst dörrknackandet till en utmaning.

– Senast Storbritannien höll val i december var 1923, sade Jeremy Corbyn i debatten.
Men för Labourledaren handlar detta också om att hans parti är splittrat om såväl Brexit som hans vänstergir. Jeremy Corbyn är frestad att säga ja till valet – men han vet att hans vänsterfalang skulle få hela skulden om det blir en valförlust.
Premiärministern, å sin sida, räknar kallt med att bli belönad av väljarna för att ha förhandlat fram ett nytt Brexitavtal.
– Det finns bara ett parti här som är emot ett nyval och som inte litar på folket, och det är det stora oppositionspartiet, sa Boris Johnson och pekade på Corbyn på måndagen.
Men blir det ett val kommer Johnson att bli attackerad från alla håll.

Dels av Liberaldemokraterna och skotska SNP, som vill stoppa Brexit helt och kräver en ny folkomröstning.
Dels av det nya missnöjespartiet Brexitpartiet och av nordirländska DUP, som anklagar Boris Johnson för svek mot Nordirlands unionister.
Och självklart även av Labour.
Jeremy Corbyn hyser förhoppningen att han ska kunna upprepa valrörelsen 2017, då Labour gjorde oväntat bra ifrån sig.
Mycket av det försprång som Theresa May hade i början av kampanjen åts då upp.
Och visst, ett parlamentsval är inte en folkomröstning om EU-utträdet. Det går inte att utesluta att Labours hjärtefrågor, som slopande av studieavgifter och satsningar på offentlig sektor får genomslag.

Men i den polariserade debatt som rasar
om Brexit är Boris Johnsons budskap
tacksamt:
”Här finns ett färdigt avtal – rösta på mig
och ge mig en majoritet i parlamentet, så
ordnar jag EU-utträdet”.
Köper väljarna det?
Det återstår att se.
Förtroendet för de folkvalda är lågt.
Det gör valresultat än mer osäkert.

Erik de la Reguera
erik@delareguera.se

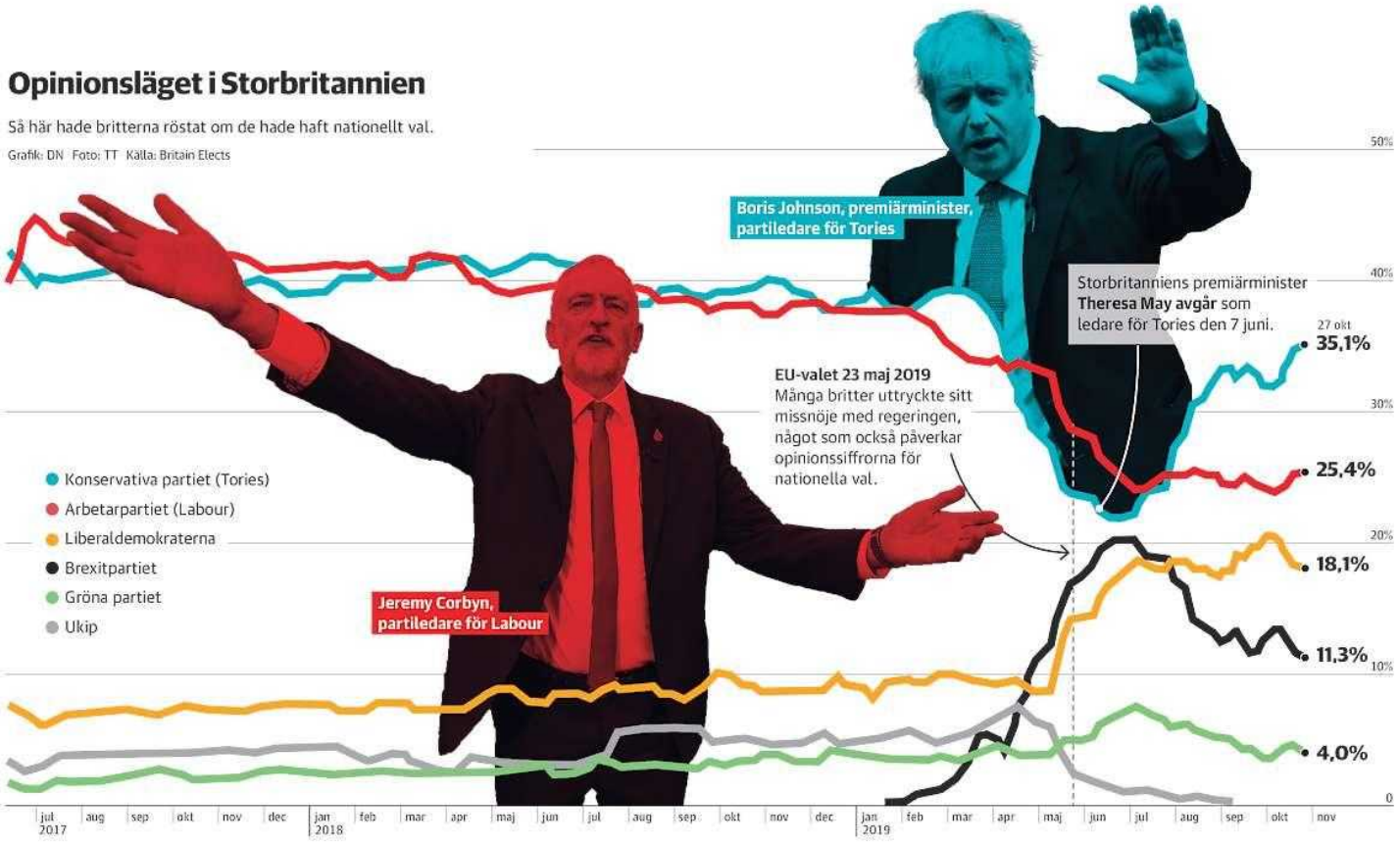
Opinionsläget i Storbritannien
Så här hade britterna röstat om de hade haft nationellt val.
Grafik: DN Foto: TT Källa: Britain Elects
Boris Johnson, premiärminister, partiledare för Tories
Jeremy Corbyn, partiledare för Labour
Storbritanniens premiärminister Theresa May avgår som ledare för Tories den 7 juni.
EU-valet 23 maj 2019
Många britter uttryckte sitt missnöje med regeringen, något som också påverkar opinionssiffrorna för nationella val.
Konservativa partiet (Tories)
Arbetarpartiet (Labour)
Liberaldemokraterna
Brexitpartiet
Gröna partiet
Ukip
27 okt
35,1%
25,4%
18,1%
11,3%
4,0%
50%
40%
30%
20%
10%
0
jul 2017
aug
sep
okt
nov
dec
jan 2018
feb
mar
apr
maj
jun
jul
aug
sep
okt
nov
dec
jan 2019
feb
mar
apr
maj
jun
jul
aug
sep
okt
nov

Tvära kast i opinionen gör nyval oförutsägbart

ONSDAG 30 OKTOBER 2019

Kasten i opinionen i Storbritannien har varit tvära i år. När det nu i praktiken står klart att det blir ett nyval den 12 december kan därför vad som helst hända.

Ingen vet på förhand vad som kommer att avgöra detta val – inte ens Boris Johnson.

analys. Erik de la Reguera, DN:s korrespondent

När oppositionsledaren Jeremy Corbyn kom ut från krismötet med Labours partistyrelse på tisdagen hade han ett leende på läpparna.

– Vi har nu fått säkert bekräftat av EU att senareläggandet av Brexit till den 31 januari blir av. Vi är redo att gå till val. Vi kommer att dra i gång den mest ambitiösa och radikala kampanj för reell förändring som det här landet någonsin har skådat, sa Corbyn, och fick varma applåder av sina partikamrater.

Det är inte utan att han såg lite lättad ut. Starka krafter i Labour har in i det sista hållit emot, eftersom de fruktar att det anrika arbetarpartiet riskerar att göra ett katastrofval.

Men på tisdagen kom omsvängningen.

Mycket för att regeringen då var nära en överenskommelse med Liberaldemokraternas och skotska SNP om att utlysa val i december.
Corbyn själv tros dock hela tiden ha hört till dem i Labour som velat gå till val.
Den 70-årige ledaren är väl medveten om att tiden talar emot honom och att det redan spekuleras om när han ska lämna sin post.
Nu har han sin chans att tysta kritikerna och få folkets stöd för det med brittiska mått mätt vänsterradikala manifest som Labour går till val på.
Kommer han att lyckas?
Man ska aldrig säga aldrig.
En sak är säker: det lär bli svängigt värre.
I det genomsnitt av opinionsmätningar som organisationen Britain Elects sammanställer får det regerande konservativa Tories just nu 35,1 procent av väljarstödet, medan Labour får 25,4 procent.
Det är nästan samma läge som 2017, då Theresa May tappade nästan hela försprånget under valspurten.
Och vad viktigare är: opinionsmässigt har det senaste året hittills varit bland de mest turbulenta i modern brittisk historia.
Det började svänga rejält i februari, när det stod klart att det skulle bli svårt att få ett ja i parlamentet till det tidigare Brexitavtal som Theresa May förhandlade fram.
Nigel Farage övergav det högerextrema Ukip och lanserade ett nytt missnöjesparti: Brexitpartiet. I EU-valet i maj blev Brexitpartiet största parti, på löftet att ställa till så mycket problem som möjligt i EU-parlamentet och kräva en avtalslös Brexit.

I juni sa omkring 20 procent av britterna att de kunde tänka sig att rösta på Brexitpartiet också i ett nationellt val. Nu har den andelen minskat, då Boris Johnson lyckats locka tillbaka en del väljare till Tories.
Men det har hänt mer: mittenpartiet Liberaldemokraterna har mer än fördubblat sitt stöd i opinionen och får 18,1 procent. Det beror på att Liberaldemokraterna vill stoppa EU-utträdet helt och anordna en ny folkomröstning.
Labour har haft mycket svårare att förklara vad partiet vill när det gäller Brexit. Budskapet: att man både vill respektera den första folkomröstningens resultat och att det ska hållas en ny folkomröstning om ett avtal med EU.
I Skottland går skotska SNP starkt i opinionen (något som är ibland är svårt att se i nationella mätningar). SNP kommer att kampanja på krav om nya folkomröstningar – inte bara om Brexit, utan också om självständighet för Skottland.
Trots det är Boris Johnson övertygad om att han nu kommer att få väljarnas stöd, efter att ha säkrat ett nytt Brexitavtal med EU.
”Rösta på oss, så kan jag föra avtalet genom parlamentet och få Brexit avklarat”, blir hans budskap.
Men premiärministern är medveten om att det inte är säkert att Brexit blir den viktigaste frågan. Därför har han också lovat 20 000 fler poliser, nya sjukhus, med mera, de senaste veckorna.
Boris Johnson är en skicklig kampanjpolitiker. Han har tveklöst ett bra utgångsläge, både opinionsmässigt och vad gäller kontrollen över agendan.

Det återstår att se om det räcker hela vägen – eller om de kastvindar som just nu drar genom brittisk politik leder till något helt annat.

Fakta. Underhuset sade ja till nyval den 12 december

Brittiska underhuset röstade på tisdagskvällen med stor marginal (438 ja-röster mot bara 20 nej) för att hålla nyval den 12 december.
Det är första gången sedan 1923 som Storbritannien håller parlamentsval i december månad.
Enda stridsfrågan var datumet.
Labour hade föreslagit den
9 december, men regeringens förslag om 12 december fick till slut flest röster.
På onsdagen ska även överhuset säga sitt, men det väntas inte innebära några problem.

Väljarna får sista ordet – nu vet de vad Brexit betyder

TORSDAG 31 OKTOBER 2019

När Boris Johnson för två veckor sedan nådde sin deal med EU stod det till slut klar vad Brexit betyder. Theresa May hade förvisso också ett avtal, men det dömdes ut av alla som drivit på för att Storbritannien skulle lämna Europasamarbetet. Hade parlamentet klubbat hennes

överenskommelse hade de känt sig blåsta på Brexit.
Boris Johnson vek sig visserligen på punkt efter punkt i förhandlingarna med Bryssel. Britterna måste fortsätta att slanta upp för redan gjorda åtaganden. Nordirland blir i praktiken kvar som en del av tullunionen. Nigel Farage och nordirländska DUP är missnöjda. Men premiärministern nådde ett avtal som de allra flesta av dem som ledde och deltog i Brexitkampanjen stöder. Det är vad de brittiska väljarna har att ta ställning till när de röstar fram ett nytt parlament i december. Nu vet de vad det innebär att lämna EU. Vill de fortfarande göra det? Eller griper de efter möjligheten att stanna kvar?
Ett parlamentsval är förvisso inte samma sak som en folkomröstning. Den decennielånga åtstramningspolitiken kommer att debatteras, likaså Jeremy Corbyns socialism. Såväl Labour- som Toryledarens personliga trovärdighet lär avhandlas.
Dessutom är det brittiska valsystemet inte proportionerligt. Det är möjligt att vinna en stor majoritet i parlamentet med 35 procent av rösterna. Än värre: 51 procent skulle kunna lägga sin röst på partier som vill vara kvar i EU, medan de som vill lämna får majoritet – eller vice versa. Samtidigt är väljarna inte dumma. De begriper att valet i första, andra och tredje hand handlar om Brexit. De är införstådda med valsystemet och vana vid att taktikrösta.
Framför allt: Det är rimligt att britterna får säga sitt om utträdet när det till slut är tydligt vad det faktiskt innebär. Någon majoritet för att låta väljarna ta ställning till premiärministerns uppgörelse finns inte i det nuvarande parlamentet. Då är ett

val där de i praktiken får välja mellan Boris Johnsons utträdesavtal och en ny folkomröstning med möjligheten att stanna i EU ett rimligt alternativ.
Vinner Boris Johnson en tydlig majoritet av rösterna och stolarna i parlamentet har han ett starkt mandat att driva igenom sin deal. Brexit blir ordentligt förankrat.
Når i stället Labour, Liberaldemokraterna och skotska SNP en majoritet ligger vägen öppen för en ny folkomröstning. Väljarna får möjligheten att säga ”nej tack” till ett dyrt utträde. Och att konstatera att i en värld som förändrats drastiskt sedan juni 2016 – där Ryssland och Kina tar för sig alltmer och USA inte går att lita på – hör Storbritannien hemma i ett demokratiskt Europa.
Det vore i så fall för väl.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se